

Turizm ve Mimarlık

- TURİZM VE MİMARLIK
Onur ERMAN
- TURİZM VE ÇED
(ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ) İLİŞKİSİ
Deniz ÇOLAKKADIOĞLU
- SİNAN'DAN KEMALEDİN'E VE BUGÜNE
KARŞILAŞMALAR ÜZERİNE
Afife BATUR
- DENETİMSİZ/LİK GELECEKSİZ/LİK
YAPI DENETİMİ VE MESLEĞİMİZİN GELECEĞİ
Bahattin ŞAHİN

HAZİRAN 2013.SAYI 12

ENERJİNİ VERİMLİ KULLAN!

Enerji Üretici Model	YTONG®
Tasarruflu Bina Enerji Tüketimi Yüksek Bina	 A
Isı Yalıtımı W/mK YTONG yüksek ısı yalıtımı özelliğine sahiptir. Bu nedenle YTONG'lu duvarların ilave ısı yalıtım malzemesi ile kaplanmasına gerek yoktur.	0,13
İç Ortam Sıcaklığı °C YTONG ile yapınız yazın serin, kışın sıcak olur.	20°
Enerji Performansı Ayrıntılı bilgi için; www.ytong.com.tr	★★★★★

YTONG yüksek ısı yalıtımı sağlar...

YTONG hafiftir...

YTONG sağlamdır...

YTONG yanmaz...

YTONG ses yalıtımı sağlar...

YTONG kolay işlenir...

YTONG milimetrik ölçülerdedir...

YTONG sağlıklı mekanlar yaratır...

YTONG çevre dostudur...

GÜNEY MİMARLIK DERGİSİ

ISSN 1309-9639 HAZİRAN 2013 SAYI: 12

Kapak fotoğrafı: Susanoğlu Atakent Mersin.
Fotoğraf: Onur Erman.TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi tarafından
3 ayda bir yayımlanır. Yerel Süreli Yayın

SAHİBİ

TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi adına
Bekir Kamışlı

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Kamuran Pekçetin

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

H. Bülend Tuna

YAYIN SEKRETERİ

Tülay Sarı

YAYIN KOMİTESİ

Serpil Akay Çerçi, Gaye Beler, Önem Cihangir,
Nevzat Efe Çelimli, Demet Erke Yaptı, Onur Erman,
Yusuf Gürçinar, Samet Karyalız, Ufuk Önder,
Bahattin Şahin, Çiğdem Taner

KONSEPT TASARIM

Ferhat Babacan

GRAFİK UYGULAMA

Ebru Laçın

YAPIM

Mimarlık Vakfı İktisadi İşletmesi
Karaköy, Kemankeş Cad. No: 31 Beyoğlu 34425 İstanbul
Telefon: (0212) 244 86 87

BASKI

Pasifik Ofset Ltd. Şti.
Cihangir Mah. Güvercin Cad.
Baha İş Merkezi A Blok Haramidere/Avclar
Tel: (0212) 412 17 00

İLETİŞİM ADRESİ:

Güney Mimarlık Dergisi
TMMOB Mimarlar Odası Adana Şubesi
Reşatbey Mah. 62009 Sokak No: 2
Baskın Ap. Zemin kat ADANA

Telefon: (0322) 454 17 95 - 457 77 17

Faks: (0322) 457 24 20

e-Posta: guneymimarlik@mo.org.tr

MAKALE YAZIM KURALLARI

Derginin yazım dili Türkçedir. Dergide yayımlanmak üzere gönderilecek çalışmalar daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olmalıdır.

Yazarlar Adam Yayınları'nın **Ana Yazım Kılavuzu** kurallarına uymalıdır.

Yazılar, elektronik kopya (CD veya e-posta) olarak editöre iletilmelidir. CD üzerine yazarın ismi ve yazının kısaltılmış başlığı yazılmalıdır. Yazarlara ait bilgilerin tümü (İsim, adres, kurum, unvan, telefon, faks, e-posta adresi) yazıyla birlikte iletilmelidir. Dergiyi teslim edilen yazılar yazarlarına iade edilmez. Yazının ilk sayfasında, yeterli bilgiyi içeren bir başlık altında tüm yazarların isimleri, çalıştıkları kurum ve adres bilgileri olmalıdır. Bu sayfada iletişimin sağlanacağı yazar belirtilmelidir. Metnin sonunda kaynakça yer almalı, tablo ve şekiller ise her biri ayrı bir sayfada ve metin içindeki akışlarına göre numaralandırılmış olarak yer almalıdır.

Makalede kullanılacak görsel malzemeler dijital ise, jpg veya tiff formatında olmalı, kısa kenarları 10 cm'den, çözünürlüğü ise 300 dpi'dan daha düşük olmamalıdır. Dijital görseller metnin içine veya başka bir word dosyasına kesinlikle yapıştırmamalı, aynı ayrı dosyalar olarak teslim edilmelidir. Tüm görsel malzemelerin varsa metin içindeki yerleri belirtilmeli ve açıklamaları mutlaka yer almalıdır. Dijital olmayan fotoğraflar dia pozitif veya orijinal baskı olarak, çizim ve şekiller ise temiz kâğıt çıktısı olarak teslim edilebilir.

Kaynaklar metinde parantez içinde yazarların soyadı, basım yılı olarak verilmelidir. Aynı yazarın bir yıl içinde birden çok kaynağına referans veriliyorsa, bunlara a, b şeklinde ek yapılmalıdır. Aynı aktanlar yazılar için sayfa numarası verilmelidir. Kaynaklar metnin en sonunda soyadı sırasına ve aynı yazara ait yazılarda kronolojik sıraya göre listelenmelidir. Kitap ve dergilerin isimlerinin tümü yazılmalıdır. Kitap ve bildiri kitaplarının basımevi ve basım yeri belirtilmelidir. Basılmış bildiriler için sunulduğu yer ve bulunma koşulları belirtilmelidir.
- Köksal, A. (1998) "Aalto Bir Bağlam Mimarı mıydı?", *Arredamento Mimarlık*, Boyut Yayıncılık, İstanbul, Sayı: 100+3, s. 52-67.
- Schildt, G. (1995) *Alvar Aalto*, Phaidon Press Limited, London.

Teslim edilen yazılarda kaynak gösterilen, kullanılan, daha önce yayımlanmış malzeme, metin, tablo, şekil ve benzeri için yazılı izin almak yazarların sorumluluğundadır. Dergiyi yazı gönderen kişiler, yazılarının, aynı zamanda derginin web sitesinde görsel malzemesiyle birlikte yayımlanmasını kabul etmiş sayılır.

Turizm ve Kültür'ün Mutsuz Beraberliği

Dergimizin bu sayısında "Turizm ve Mimarlık" temasını irdeliyoruz. Çukurova'nın turizm açısından çok anılan bir yöre olmaması bu bölgedeki turizm hareketliliğinin değerlendirilmesinin önünde neredeyse bir bariyer oluşturmuş durumda. Oysa bölgedeki yazlık ikinci konutların yarattığı yapılaşma sorunları, yaylalardaki aşırı yığılmaların doğal çevreye verdiği tahribat, turizm adına değerlendirilebilecek kültürel potansiyelin yeterince önemsenmemesi gibi pek çok sorun bizlerin önünde duruyor. Dosyamızdaki yazıların bu çerçevedeki çalışmalara katkı sağlayacağını düşünüyoruz.

Turizm planlaması üzerine bazı hatırlatmalar yapmak isterim. Dünya Turizm Örgütü, 2020 yılında dünyadaki turist sayısının 1,5 milyar kişi, toplam turizm gelirinin ise 2 trilyon ABD doları olacağını öngörmekte. Günümüzde 75 milyon ziyaretçi ile birinciliğini sürdüren Fransa'nın kültür ağırlıklı yaklaşımı övülmekte, İtalya ve İspanya'nın benzer yaklaşımları sürdürdüğü raporda belirtilmektedir. Turizm sektörüne ilişkin yeni eğilimlerin incelendiği, tatilcilerin tercihlerinin deniz-kum-güneş üçlüsünden eğlence-eğitim-çevre üçlüsüne kaydığı gözlemlendiği, sezonluk faaliyetlerin yıla yayılmasına yönelik programların ağırlık kazandığı, turist profili üzerinde çevre duyarlılığı ve siyasi tercihlerin belirleyiciliği vurgulanmaktadır.

Her yıl milyonlarca insanın başka ülkelere, bölgelere gideceğini, yeni kültürlerle tanışacağını, farklı yaşamları, kültürleri olan insanlarla görüşeceğini, bunun yaşamımızı, dünyamızı güzelleştirebilecek bir etkileşim sağlayabileceğini düşünmek bizi umutlandırıyor. Ama ne yazık ki, "her şey dahil" sistemiyle evinden alınarak sahildeki otele kapatılan turistin kentle, kentliyle, kültürümüzle bir alışverişi olmadığını, böyle bir arayışa girmediklerini görüyoruz.

Tarihî çevrenin turizmin hizmetine sunulmasının yol açtığı bazı sıkıntıları da belirtmek gerekiyor. Geçmişten günümüze kalan mimari mirasımızın en önemli kültür varlıklarımızdan olduğunu, bizlerin bu eserleri sağlıklılaştırarak gelecek kuşaklara aktarmakla görevli olduğumuzun bilinciyle davranılması gerektiğini hep vurguluyoruz. Turizm sayesinde bu eserlerin restorasyonuna kaynak ayrılabilirdiği gerçeğini elbette unutmuyoruz. Proje hizmetlerine az pay ayrılması, eski eserlerin restorasyonunda işin gerektirdiği çapta ve çeşitlilikle uzmanın zorunlu tutulmaması, yapıların ehil olmayan kişiler eliyle tehlikeli bir şekilde hırpalanmasını getirmektedir. Bunlara bir de maden ocaklarının ve duyarsız kimi yatırımcıların yarattığı tehlikeleri ekleyebiliriz. Bu sayımızda yer verdiğimiz St. Simeon Manastırı sit alanına yapılan rüzgâr santrali tesislerinin yarattığı tahribat her şeyi göz önüne seriyor.

Turizmin teşvik edilmesine verilen önem şimdiye kadar çevrenin aleyhine bir seyir izlemiştir. Ormanların, ekolojik bitki örtüsü bakımından hassas alanların bu konuyla ilgili raporlar göz ardı edilerek turizme açılmasına karar verilmesi geri dönülmez bir tahribatın yolunu açmaktadır. İç turizm adına yapılaşan yaylalarımızın durumu ortadadır. Sürdürülebilir çevre bilincinin gelişmesini, hızla yok edilen bu kaynakların sonsuz olmadığının farkına varılmasını, bu tahribatın acilen önlenmesini diliyoruz.

Kentlerimizde sürdürülebilir bir turizm politikasının hayata geçirilmesi, planlama/mimarlık/kent yönetim üçlüsünün eşgüdüm içinde olmasını, verimli ve geleceğe yönelik akılcı gelişme hedefleri olan bir anlayışın benimsenmesini gerektirmektedir. Kentin turizmle birlikte gelişmesi, kentlilerin sahip oldukları doğal ve kültürel varlıkların evrensel kültürün bir parçası olarak ne kadar değerli olduklarını hissetmeleri, bu sürecin kültür varlıklarını tüketerek değil, koruyarak, yaşatarak, sağlıklılaştırarak sürdürülebileceğini fark etmeleri önemlidir.

Kentlerin kentliler için yaşanılır olması, altyapısının, sosyal donatı alanlarının, ulaşımının çözülmüş olması, yeşil alanlarının çokluğu ve iyi işlenmiş olması başlı başına bir zenginliktir ve kenti gezmeye gelenlere o kentte yaşama isteği uyandırır. Denizi, güneşi, ören yerlerinin görülmesi bahasına katılan sıkıntılar değil, kentlilerin mutluluğu hatırlanmalıdır. Böylesi bir izlenimi verebiliyorsak, böylesi bir çevre düzeni yaratabilmişsek turizmle kültürün mutlu bir evliliğini becerebilmişiz demektir.

H. Bülend Tuna

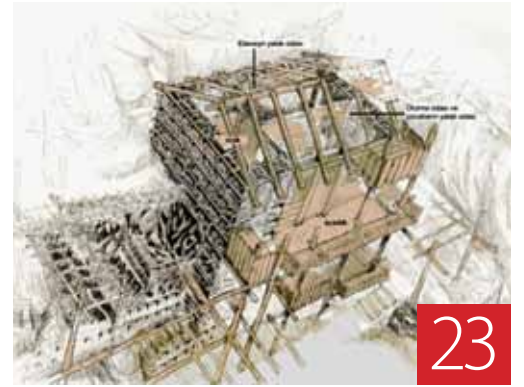
İÇİNDEKİLER

- 3 GÖRÜŞ**
- 3 – Eserleri Önünde Dünyanın Eğildiği Mimar Koca Sinan'ı Saygı İle Anıyoruz / *Bekir Kamışlı*
- 5 – Sinan'dan Kemaleddin'e ve Bugüne Karşılaşmalar Üzerine / *Afife Batur*
- 12 – Denetimsiz/lik Geleceksiz/lik Yapı Denetimi ve Mesleğimizin Geleceği / *Bahattin Şahin*
- 16 DOSYA**
- Turizm ve Mimarlık**
- 17 – Turizm ve Mimarlık / *Onur Erman*
- 19 – Adana ve Çevresinin Turizm Potansiyeli / *Murat Durukan*
- 24 – Adana Kentinin Turizm Potansiyeli ve Turizm Markası Olarak İmaj ve Kimliği / *Mehmet Cihan Yavuz*
- 25 – Turizm ve ÇED Çevresel Etki Değerlendirmesi İlişkisi / *Deniz Çolakkadıoğlu*
- 30 – Mersin Kıyı Bölgesi'ndeki İkincil Konutlara İmaj/Kimlik/Anlam Bağlamında Bir Bakış / *Özlem Şenyiğit*
- 33 – Yumurtalık İlçesi'nin Kitle Turizmi ve Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi / *Gülçinay Başdoğan - Berrin Sirel*
- 38 – Küreselleşen Modern Mimarlık ve Turizm / *Altay Çolak*
- 42 – Toroslar'da Yaylacılık ve Güncel Durumu Üzerine Mekânsal Bir Değerlendirme / *Kemal Reha Kavas - İbrahim Bakır*
- 47 – Yaylaların Hukuksal Durumu ve Yayla Sorunları Örnek: Abant Yaylaları / *Mehmet Tunçer*
- 52 – Sürdürülebilir Yayla Turizmi İçin, Çevre ve Enerji Duyarlı Mimari Yapay Çevre Tasarımı / *Ahmet Koçhan*
- 57 – Yeniden İşlevlendirme / Dönüşüm (Tarsus, Şelale Bölgesi, Suftu Mahmutpaşa Değirmeni) / *Gülertan Akyüzlüer*
- 61 – Geleneksel Türk Evinde Oda Karakterinin Butik Otel Odalarına Yansımaları / *Gamze Atay*
- 66 – Antakya - Samandağ'da Bir Hac Merkezi: "Sütun Azizi" Genç Simeon'un Manastırı Tepesine Dikilen Rüzgâr Türbinleri... / *Nezih Başgelen*
- 69 – Şehir Otelinden Sanat Galerisine... Bir Yapının Serüveni Adana Belediye Otel / *Tuba Akar*
- 72 İNCELEME**
- 72 – Mimarlık Mesleği / İş Sağlığı ve Güvenliği / *Mahmut Teberik*

- 75 ADANA'DA CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARİSİ**
- 75 – Adana Beyaz Saray Tesisleri / *Onur Erman - Figen Karaman*
- 77 TARİHÎ ÇEVRE KORUMA VE RESTORASYON**
- 77 – Bir Kültürel Bellek İnşası Olarak Ali Saim Ülgen Arşivi / *Aslı Can*
- 82 ÇEVRE VE EKOLOJİ**
- 82 – Çocukların Gözünden "Kent ve Yaşam"
- 84 – Su / *Mehmet Tatar*
- 86 – "Adana'ya Bisiklet Yolu İstiyoruz" / *Efe Çelimli*
- 88 PROJE/PROFİL**
- 88 – Bulvar Ofis İş Merkezi / *Yusuf Serin*
- 92 MİMARLIK EĞİTİMİ-ÖĞRENCİ ÇALIŞMALARI**
- 92 – Mimarlık Öğrencileri İle Tasarım Anlayışına Metamorfik Bir Yaklaşım / *Altay Çolak - Özlem Şenyiğit*
- 94 KÜTÜPHANE**

11

23

55

78

87

ESERLERİ ÖNÜNDE DÜNYANIN EĞİLDİĞİ MİMAR KOCA SİNAN'I SAYGI İLE ANIYORUZ

Bekir KAMIŞLI

Mimarlar Odası Adana Şubesi
Yönetim Kurulu Başkanı

*Mimar Sinan'ın 425. Ölüm
yıldönümünü nedeniyle TMMOB
Mimarlar Odası Adana Şubesi
Yönetim Kurulu tarafından
hazırlanan basın açıklamasını
sunuyoruz.*

Bugün 9 Nisan 2013 Osmanlı döneminin ve hatta yaşadığı çağın en usta mimarı olan Ağırnaslı Sinan'ı ölümünden 425 yıl sonra saygı ile anıyoruz. Anadolu'dan Balkanlar'a uzanan geniş bir coğrafyada dünya mirasına çok sayıda anıtsal eser kazandıran Koca Sinan'ı aradan geçen bu kadar uzun zaman aralığına rağmen eserlerine dünya halen hayranlıkla bakmaktadır.

Koca Sinan'ı ölümünün 425. yılında büyük bir saygı ve hayranlıkla andığımız bu günlerde bölgemiz, sorunların kesiştiği merkez haline gelmiştir. Ülkemiz ise, küresel güçlerin çıkarları doğrultusunda hızla bu sorunların içerisine sürüklenmektedir.

Tarihsel bir "kırılma" süreci içinde bulunduğumuz bu dönemde, toplumun "barış" umut-

larını ve demokratik taleplerini temel alması gereken Anayasa değişikliği tartışmaları "otomiter" bir yönetimin pazarlanmasının aracı haline getirilirken; ülkemizde ve bölgemizde yıllardır yaşanmakta olan kaos, şiddet ve insan yaşamı hiçe sayılmaktadır. Geline aşamada artık yeni can kayıplarının olmaması için bütün kesimlerin barıştan yana tavır alması hayati öneme sahiptir. Bu nedenle barış girişimleri çok değerlidir. Bizler mimar ve meslek örgütü olarak barışın ve yaşamın yanında açık tavrımızı her zaman koymuş ve koymaya devam etmekteyiz.

Toplumun "Anayasa" üzerinden zapturapt altına alınmaya çalışıldığı bu süreçte, ekonomik perspektif "kentsel dönüşüm"e dayandırılmakta ve insani, bilimsel ve mesleki tüm birikimler yok

Adana Büyükşehir Belediye Başkan Vekili Mimar Zihni Aldırmaz ve Mimarlar Odası Adana Şube Başkanı Bekir Kandaşlı Mimar Sinan anıtına çelenk koyarlarken.

sayılarak; "3.Köprü", "Atatürk Orman Çiftliği", "Su Havzaları", "HES", "Altın Madenleri", " Kıyı Yasası", "2B", "TOKİ", "Kentsel Dönüşüm" gibi uygulamalarla, Cumhuriyet dönemi mimari mirasımız, doğal, tarihî, kültürel değerlerimiz "ranta" feda edilmektedir.

Kentlerimizin planlı ve sağlıklı gelişimi, kentsel yaşamın niteliğinin yükseltilmesi, tarihî ve doğal çevre yağmasının durdurulması gibi amaçlarla "Şehircilik Bakanlığı" kurulması önerisi yıllardır Mimarlar Odası tarafından gündeme getirilmekte ve çaba gösterilmektedir. Doğal olarak ilk bakışta, "Çevre ve Şehircilik Bakanlığı"nın kurulması olumlu bir gelişme olarak algılanabilir. Ancak, Bakanlığın kuruluş süreci, amaçları, teşkilat yapısı ve yetkileri değerlendirildiğinde geçmişi dahi aratan "çok ciddi sorunlarla karşı karşıya olduğumuz" açıkça anlaşılmaktadır.

Mimarlar Odası olarak "rantçı ve otoriter" bir anlayışla KHK'ler ve yeni yönetmelik düzenlemeleriyle, meslek odalarının "kamusal ve özerk" kimliklerini yok sayan ve bunlara karşı organize

bir şekilde yürütülen "işlevsizleştirme, yetkisizleştirme ve yok etme" politikalarını şiddetle kınıyoruz.

Türkiye, yeryüzünün en köklü uygarlık birikimlerine sahip olmasına rağmen, özellikle kentleşme ve yapılaşma sürecini bu niteliğine yakışmayan bir kimlik erozyonu içinde yaşanması, ülkemizde, yerleşim ve gelişme alanlarındaki mimarlıktan yoksun biçimlenmeler ve kullanımların yarattığı mekânsal yozlaşmalar, toplumsal ve kültürel erozyonlar karşısında "kalıcı, sürdürülebilir, kimlikli ve çağdaş" bir çevrenin yurt düzeyinde temel imar ve kentleşme hedefi olmasının sağlanması; Türkiye'mizin de kendine özgü koşulları ile evrenselliği yaşamasını içerecek nitelikte bir "planlama, kentleşme ve konut politikası"nın oluşturulması gerektiğini vurgulamaktayız.

Ülke genelinde yaşanan tüm bu olumsuzluklarla birlikte kentimizde de durum çok farklı gelişmemektedir. Kentimizin uzun bir süre imar planlarının yapılamamış olması, yapı

sektörünü adeta durma noktasına getirmiştir. Adana Büyükşehir Belediyesi Meclisi tarafından yapılan imar yönetmeliği kentimizde zaten çok yüksek olan yapı yoğunluğunu arttırıcı niteliği nedeniyle hukuk yolu ile önlenememiş, çok önemli kentsel konular gününbirlik üretilen çözümlerle geçiştirilmeye çalışılmıştır.

Yaklaşık bir yıl sonra yapılacak olan yerel seçimlerle, kentlerin toplum adına sahibi olan yerel yönetimler yeniden seçilecektir. Bu dönemde demokrasinin beşiği olarak kabul edilen belediyelerin uygulamaları, kente müdahaleleri, merkezin yerel yönetimler üzerinde baskısı, kamusal özerklik gibi mimarlık ve şehircilikle ilgili konuları değerlendirme olanağı bulunmaktadır.

Yerel seçimlerde "yağma ve otoriter anlayıştan yana" olanların teşhir edilmesi ve "demokratik yerelleşme ve sağlıklı kentleşme" anlayışlarının teşvik edilmesi kamusal sorumluluklarımız arasında önemli bir yere sahiptir. ■

SİNAN'DAN KEMALİDİN'E VE BUGÜNE KARŞILAŞMALAR ÜZERİNE

Afife BATUR

Mimar

Prof. Dr.

İTÜ Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi

Mimar Sinan'ın 425. Ölüm yıldönümü vesilesiyle mimarlık ortamında değişik etkinlikler düzenlendi. Değerli hocamız Prof. Dr. Afife Batur'un Ankara'da Atılım Üniversitesi'nde 9 Nisan 2013 tarihinde gerçekleştirdiği sunuşu sizlerle paylaşmak istedik.

"Geçdi bu demde cihandan pir-i mimaran-ı Sinan".

Her toplumun, tarihini inşa ederken değerlendirdiği adlar ve olaylar vardır. Toplumsal var oluşun ve bir ortaklık bilincinin simgeleri olan bu kahramanlar, bazen daha yaşadıkları çağda bazen de zaman içinde üstlendikleri rolle toplumsal hafızaya yerleşir ve onu temsil ederler.

Sinan, bu simge kişiliklerden biridir. Ölümünde, cihan padişahı Kanuni'nin adını taşıyan külliye-ye gömülmesindeki ayrıcalık, onu yüceltmenin ilk adımı olmalıydı. Mezar taşına "Geçdi bu demde cihandan pir-i mimaran-ı Sinan / Geçti bu dünyadan mimarların piri Sinan" yazdırın veya adı vakfiyesinde "... mühendislerin gözbebeği, çağının bilginlerinin ve bütün çağların ustası, çağının Öklid'i (Euclide), sultanın mimarı ve imparatorluğun hocası" sıfatlarıyla anılan bu yüceltmenin günümüze uzanması şaşırtıcı değil.

Çünkü, Sinan, Osmanlı İmparatorluğu'nun en güçlü döneminin ve doğal olarak en zengin hükümdarının ve yöneticilerinin mimarı olarak çok sayıda, büyük ve anıtsal yapı tasarladı ve inşa etti. Kentlerimizi biçimlendiren, yaşamımıza yön veren bu yapıtların mimari kaliteleri bilimsel çalışmaların başat alanları içinde.

Hepimiz yıllarca Sinan ve dönemi üzerine çalıştık, kuşaklar boyunca onu anlamaya uğraştık.

Ben, bugün bu çalışma ve uğraşlarımızın bir "mutlu sona" yaklaşmış yaklaşmadığını sorgulamaya girişmek istiyorum. Kuşkusuz mütevazı bir sorgulama yapabilirim bir konuşma çerçevesinde. Ama bir karşılaştırmalar dizisi içinde özetleyerek Sinan'dan başlayıp günümüze gelmek istiyorum.

Bence, Sinan, günümüz mimarına mimari mirasa bakışı ve değerlendirme kriterleri açısından önemli mesajlar ileten bir usta ve bir öğretici. Onun tarihî mimari mirasa bakışı, öğrenme ve mimari bellek dağarı oluşturma becerisi, tüm meslek insanlarına verilen işaretlerle dolu görünüyor. Onun tarihî anıtlardan, dolaştığı Osmanlı coğrafyasındaki tüm çevre biçimleniş modellerinden, örgütlenme tiplerinden kendine dersler çıkarttığını kaydetmek gerek.

Sinan, büyük bir dikkatle gözlemlediğini sezdüğümüz tarihî mimari modellerin çoğulluğunu, kendi tasarım denemelerine, sürekli bir "dene-

me / arama / yaratma" modeli içinde aktarması ile günümüz mimarına adeta bir yöntem önerisinde bulunmaktadır. **Tarihî örnekleri yinlemek değil yenilemek için gözleyen bir mesleki bakışı örnekler.** Gördüğü mimari çevreyi yaratısını tetikleyen uyarılar olarak algıladığını sezdirir. **Yapıtları bir arama ve denemeler külliyesi gibidir. Mimarlık tarihinde bu gözlemci ve yorumlayıcı irade ile öne geçer** ve elbette bir tasarlama modeli önerir.

Kanımca, mimarlık tarihçisi değil mimar olarak ifade etmek istiyorum, Sinan'dan öğreneceğimiz en önemli bilgi, olabildiğince geniş bir bilgi coğrafyasına açık olmak ve derlenip edinilen birikimi yenileyici bir tasarıma dönüştürmek. Bunun kolay bir süreç olmadığını biliyorum. Ama özgünlüğün zoru alt etmek olduğunu da biliyorum.

Bu düşüncelerimi örnekler üzerinde irdelemek üzere, bir dizi yapıtı gözlemimize sunarak var olan mimari mirasın bir tasarım altyapısı olarak nasıl değerlendirildiğini işaret etmeye çalışacağım. Seçtiğim örnekler, bu düşünce ve araştırma alanının genişliğine karşın konuşmamın süresini değerlendirebileceğim sınırlar içeriyor. Kısaca Sinan'ın yoğun tasarım/inşa alanı olan cami modeli üzerinden -olabildiğince özet- bir irdeleme yapacağım.

Sinan'ın tasarımlarında izlerini sürdüğümüz mimari miras örnekleri üzerinden bir karşılaştırma yaparak onun "algı-yorum-tasarım" izliğini göstermek istiyorum.

Yeniçeri olarak Osmanlı coğrafyasını tanısa da açıktır ki Sinan en çok İstanbul/Kostantiniyye mirasından etkilendi. Restorasyonunu da yaptı. Ayasofya, elbette en iyi tanıdığı ve diyebilirim ki içselleştirdiği başat örnekti. Ama başka yapıtları da paralel bir gözlemle ve dikkatle incelediği açıktır. Düşünüp gerçekleştirdiği tasarım koleksiyonu, bu içselleştirmenin özgün bir dışa vurumudur. Her yeni modelle kendini aşma misyonunu üstlendiği bellidir.

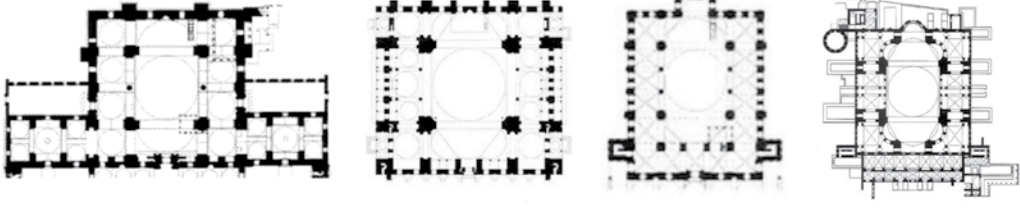
Sinan üzerine bu gözlem, mimarlık tarihçilerinin bilip kabul ettiği bir gerçektir. Kuşkusuz yeni yorumlara da açık bir öneridir.

Bir örnekleme dizisi ile -kuşkusuz bir seçme yaparak- bu misyonu görselleştirmeye çalışacağım:

1. Ayasofya / Bayezid / Süleymaniye / Kılıç Ali Paşa Camileri. Tümü Ayasofya'nın plan/strüktür şemasından yola çıkarsa da kendisi olmayı başa-

rmış denemelerdir. En yakın tasarım olarak söylenen Bayezid Camisi bile harimdeki yeni önerileri ve asıl "T" planının eklenmesi ile yenidir.

2. Fatih Külliyesi, emperyal bir konsepti yansıtan simetrik kurgusu ile kendi başına bir ilktir. Ancak Sinan'ın bu kompleksi Süleymaniye için yeniden modellerken topografyanın verilerine uyumlu bir yenilemeye gittiği görülür. Caminin, Fatih Camisi'nden farklı oluşu yepyeni bir tasarımın da kapısını açmıştır. Her ünite, orta avlulu şema dışında kendisi için yenilenirken özellikle çevre uyumunun özgüllüğü öne çıkar. Daha organik bir yerleşimin cesareti öne çıkar.

Bayezid C.

Süleymaniye C.

Kılıç Ali Paşa C.

Ayasofya

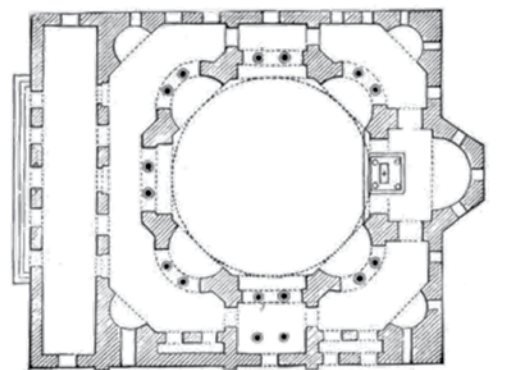

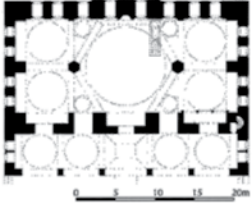
Fatih Külliyesi, emperyal bir konsepti yansıtan simetrik kurgusu ile kendi başına bir ilktir..

3. "Kubbe / geçiş öğeleri / altyapı" bağlantısının Ayasofya modelinin dışına çıkan örnekler, Sinan'ın özgün kreasyonlarıdır. Mühendislik tarihine de katkı veren tüm bu denemeler, önceki örneklerin özgün birer yorumu niteliğindedir. Küçük Ayasofya'daki çevre koridorlu ve sekiz ayağa oturan modelin, küçüklüğüne ve hatta gösterişsizliğine karşın Sinan'ın ilgisini çekmesi önemlidir. Onu taşıyıcı sistem üzerine düşünmeye yönlendiren bu yapıtan Selimiye'ye uzanan bir tasarım yolculuğu vardır. Benzersiz bir yolculuktur bu.

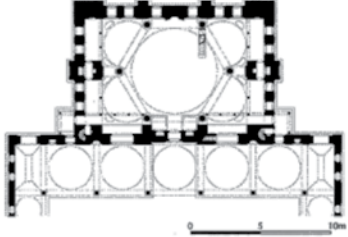

'Kubbe / Geçiş öğeleri / Altyapı' bağlantısı.

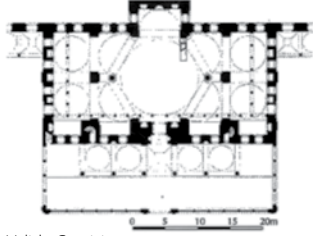

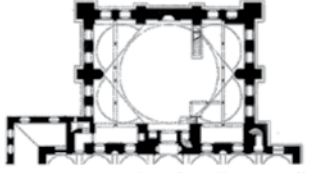
Sinan Paşa Camisi.

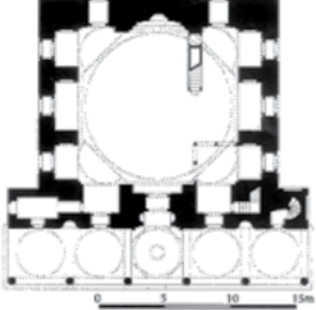
Kara Ahmed Paşa Camisi.

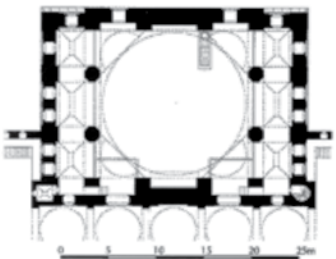
Atik Valide Camisi.

Kadirga Sokollu Camisi.

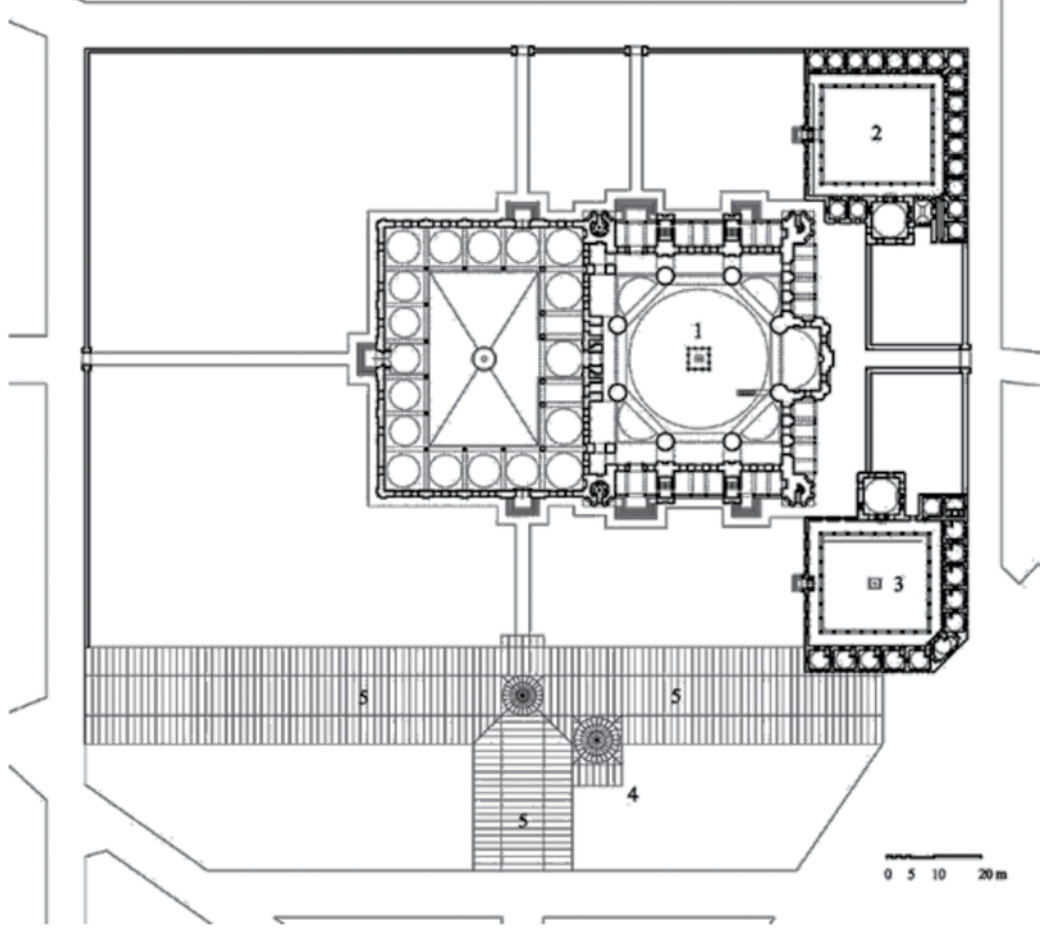
Hadım İbrahim Paşa Camisi.

Rüstem Paşa Camisi.

Azapkapı Camisi.

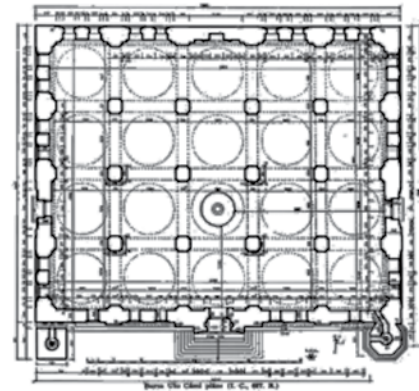

Selimiye Camii.

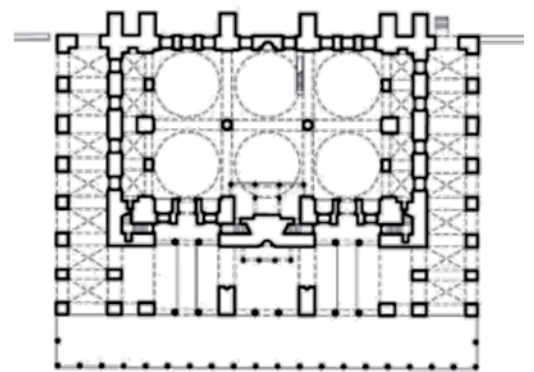
4. En bilinen tarihî model olarak çok sütunlu cami (Ulucami) şeması bile yeniden yoruma açık bir tasarıma sahiptir. Bursa Ulucamisi'nden Piyale Paşa Camisi'ne uzanan yol hiç de sıradan örnek alma yöntemine uymaz.

Mimari miras ile karşılaşmanın özgül bir modeli olan Sinan tasarımcılığı, sonraki yıllar-

da onun düzeyinde olmasa da sürdürüldü. Sonrasında Avrupa mimarlığı ile karşılaşmanın cesaretle yorumlandığı 18. ve 19. yüzyıl camileri, doğrusu yeni arayışları karşılaştırmalar oldu. Nur-u Osmaniye'den Dolmabahçe Camisi'ne uzanan çizgi, bir kopyalama değildi.

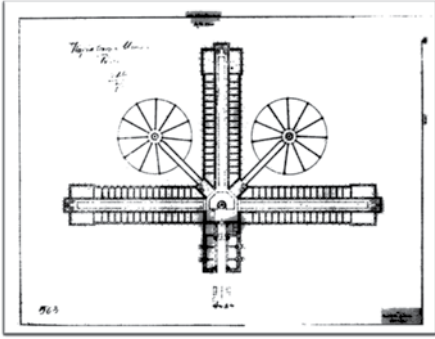
Çok Sütunlu "Ulu Cami" Şeması.

Piyale Paşa Camisi.

Kopyalama, Yeni Osmanlı ideolojisinin kanatları altında Historist/Tarihselci akımın da rüzgârını alarak öne çıktı. 20. yüzyıl başlarında Milli Mimari'ye dönüşen eğilim, özellikle cami tasarımlarında geçmişi canlandırmak üzere "yineleme"nin önünü açtı. Dönemin en önemli mimarlarından olan Kemaleddin Bey bile, diğer tasarımlarında daha özgür ve yeniye açık davranırken cami tasarımlarında şaşılacak bir tutuculuk sergiledi. Üst düzeyde olduğuna inandığım yeteneğinin kapsama alanına inşa kalitesi ve ayrıntı zenginliğiyle aldı cami tasarımlarını.

1. Öğrencilik dönemi: Bir hapishane projesi.

Öğrencilik Dönemi: Bir Hapishane Projesi.

2. Türbeler: Ahmed Cevad Paşa Türbesi / Sekiz sütun üzerine oturan kubbesi türbe şemaları için bir ilkti.

Ahmed Cevad Paşa Türbesi.

Hasan Hüsnü Paşa Türbesi / Neo-Grek çizgileri olan yapıt.

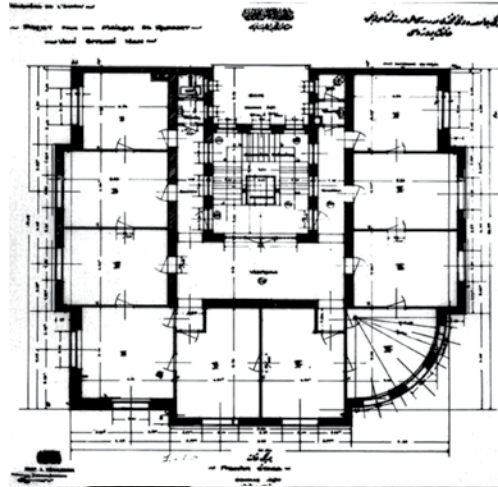
Hasan Hüsnü Paşa Türbesi.

Gazi Osman Paşa Türbesi / özellikle Gazi Osman Paşa, bilinen türbe şemalarının dışına çıkan bir tasarım ve de mimari öğelerde yaratıcı biçim denemeleri.

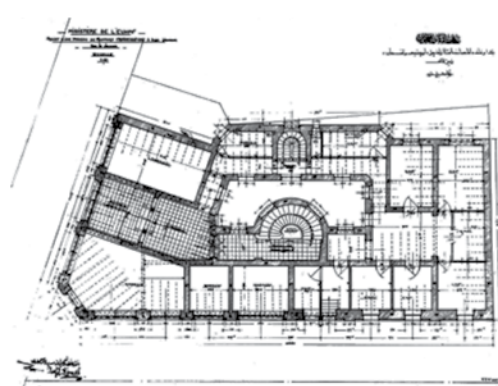
Gazi Osman Paşa Türbesi.

3. Ticaret Yapıları: I. Vakıf Han plan şeması modern iş hanı sistemine oturuyor.

I. Vakıf Han.

III. Vakıf Han eklektisist biçimlerin kullanıldığı bir tasarım.

III. Vakıf Han.

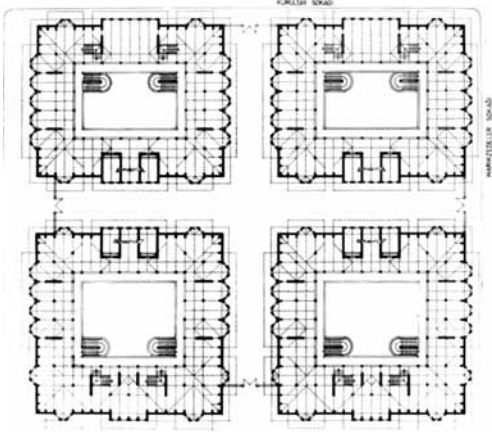
III. Vakıf Han.

4. Konutlar: Ahmet Ratip Paşa Köşkü Kemaleddin'in Art Nouveau üslubunda tasarlayıp inşa ettiği en önemli çalışmalarından biri.

Ahmet Ratip Paşa Köşkü.

Harikzedegân Kat Evleri: Modern toplu konutun İstanbul'daki ilk örneği, Fransız "Guise" sitesine gönderme yapan ama tümüyle özgün bir tasarım.

Harikzedegân Kat Evleri.

5. Bebek Camisi:

Bebek Camisi.

Kemaleddin ve kuşağının mimari mirasa yönelik ilgisinin zaman içindeki evrimi ve çeşitli yorumlama aşamaları -örneğin Milli Mimari Seminerleri ve ardılları- konumuz dışında elbette. Ama eskiyi kopya etme alışkanlığının sürdürülmesi giderek toplum katmanlarının

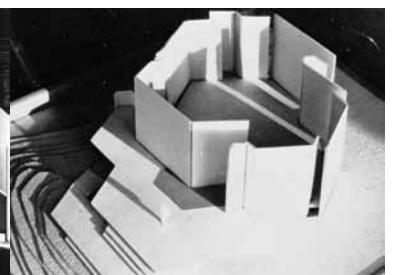
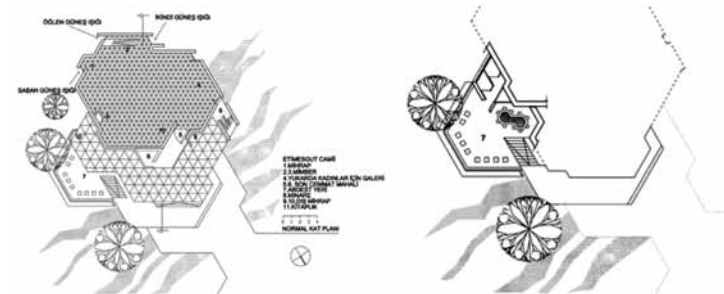
doğallaştırdığı ve mimarların da kolaylığını benimsedikleri bir yaklaşım oldu. 1950 yılından bu yana inşa edildiği bilinen 100.000 civarındaki caminin tasarım kalitesi, Prof. Kuban'ın sözleriyle "...fırından çıkan ekmek gibi hepsi birbirine benzeyen ve acemi tasarımcıların elinden çıkan bu sözüm ona neoklasik çirkin yapıların geçmişi üzerine bir yorgan gibi örtülmesinin sıkıntısı" hepimizi rahatsız ediyor.

Bu klasmana giren ürünlerden söz ederken, onlara "yapıt" hatta "yapı" demeyi reddediyorum. Şu ana kadar inşa edilmiş, edilmekte ve edilecek olan kopyalama ürünlerin tümünü, yapan ve de yaptıran adına bir yetersizlik beyanı olarak algıliyorum. Üzerinde düşünülmesi ve araştırılması gereken bir toplumsal fenomendir ama mimarlık değildir.

Konuşmamı mimarlık yapıtı olarak kabul edebileceğimiz cami tasarımları arasından yaptığım bir örneklemeye dizisi ile sürdüreceğim.

Benim cami tasarımı konusunu irdeleme merakım, 1962 yılında İTÜ Mimarlık Fakültesi'nde mezuniyet projesi konusunun "cami" olarak açıklanması ile başladı. Ben mezun olmuştum ve asistanlığa henüz başlamıştım. O dönemde çok ciddi olarak algılanan ve "Diploma Travayı" adıyla anılan tasarımları izleme şansım oldu. Çalışkan ve iddialı arkadaşlarımla tasarımlarını ve tartışmalarını izleyip durdum. Dönem, çok ilginç önerilerin sunulduğu bir yılsonu sergisiyle sonlandı. Herkes yeni Sinan'ların özgün tasarımlarının önünün açılması umudu ile doluydu.

Aradan geçen 50 yıl kendi adıma bir hayal kırıklığı oldu. Neyse ki sayıları çok sınırlı da olsa "yapıt" olarak adlandırılmayı hak eden tasarımlara sahibiz.

Etimesgut Zırhlı Birlikler Gösteri Tatbikat Alayı Camisi.

Aslında cami için yeni tasarım önerilerinin geliştirilmesi ve uygulamasının tartışılması, 1957 yılındaki Kocatepe Camisi Proje Yarışması ertesinde başlamıştı. Mimar Vedat Dalokay'ın birinci seçilen projesi, hatta temeller atılıp bodrum katın inşasına başlandığında tasarımın fazla modern olduğu, Ankara'ya uygun olmadığını savıyla idare tarafından iptal edilip yerine bir geleneksel model inşa edildi. Dalokay, projesini küçük değişiklikler yaparak daha sonra Libya Tripoli'de gerçekleştirdi. Ancak Dalokay'ın uluslararası literatüre kaydolması, Pakistan'ın yeni başkenti İslamabad Camisi için açılan uluslararası proje yarışmasını kazanması ile gerçekleşti. 1969 yılında açılan yarışma, Suudi kralı Şeyh Faysal'ın Pakistan'a armağan olarak yaptırmayı üstlendiği ve zengin bir külliye programına sahip caminin projesi içindi.

Kocatepe Camisi.

Faysal Camisi, kentin kuzey ucunda, Himalayalar'ın en batı etekleri olan Margalla tepelerinin önünde 200 dönümlük bir parkın içinde yer alıyor. Cami için 9.000 m² örtülü, 8.000 m² açık alan ve bahçe olarak da 5.000 m²lik alan ayrılmıştı. Büyük bir projeydi. Kare planlı cami, yalın ama zekice tasarlanmış incelikli bir strüktürle örtülmüştü. Kırık piramidal yüzeylerin arkalarındaki dağın görüntüsüne referans veren ve topraktan yükselme imgesi çağrıştıran biçimleniş bu mühendislik yapıtına doğaüstü bir derinlik katıyordu. Buna karşılık içerde son derece net ve modern bir iç mekân görüldü. Örtünün kırık plakalarının arasındaki boşluklardan alınan ışık beklenmedik bir üç boyutluluk sağlarken yapının gece algısını da zenginleştiriyor olmalıydı. Vedat Dalokay'a Ağa Han ödülünü kazandıran yapıt, tarihî mirası kopyalamanın zafiyetini de kanıtlayarak dünyanın en güzel camisi unvanını hak ediyordu.

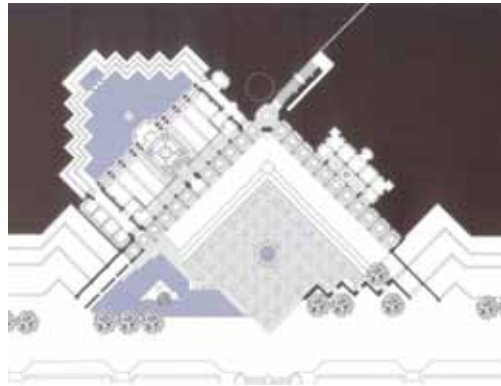

İslamabad Camisi.

İslamabad Camisi.

İslamabad Camisi gibi özerk ve anıtsal bir kuru- lum olmasa da 1989 yılında mimarlar Behruz-Can Çinici tarafından tasarlanan TBMM Camisi, tipolojisi içinde yeni, iddialı ve özgün bir öneriydi. Tasarım tarihi kadar inanç tarihi için de önemli bir dönüm noktasını temsil etmekteydi. Kanımca primer modellere referans veren ve çok düzlemli okumalara açık biçimleniş ile Behruz Çinici'nin *opus magnum*'udur. Katıldığım tüm uluslararası toplantılarda özellikle doğaya -önündeki suya ve yeşile- açılan mihrabı dikkat ve heyecanla karşılanan özgün bir yorum ve tasarım olarak algılandı. Yeni bir inanç algısına açılmanın derinlikli önerisi sayıldı.

TBMM Camisi.

Cami, 1980'lerden başlayarak yapı yatırımı olarak hacmi hızla büyüyen bir alan oldu. Ancak büyüyen bu talebe karşılık tasarım kalitesi en küçük bir kıpırdama bile göstermedi. Dinsel iddiaların ve sahiplenmelerin olabildiğince güçlendiği bir evrede, cami tasarımındaki kısırlık, ideolojik zemindeki katılığın bir göstergesi olarak sürüyor. Bir ikiye geçmeyen çekingen denemenin, örnekte Suadiye Çınardibi Camisi, elbet iddiasız bir yapımdı ama ciddi yenilikler önermekte idi. Yine de en ufak bir esintiye yol açmadı. Hatta, C. Keskinok'un betonarmenin plastik olanaklarını değerlendiren ve geleneksel cami formuna yakın duran bir heykelsilik öneren Gölbaşı TEK Kampusu Camisi de ödülleri karşın farkedilmedi.

Cami yapımı, genellikle kentlerin çevresindeki yeni yerleşim alanlarının gereksinimleriyle başlayan ve dinsel eğilimlerin yeniden güçlenmesiyle hızlanan bir yapım etkinliği oldu. Bir tür marjinal üretim biçimi gösteren ve finansmanı kısmen veya tamamen bağışlarla karşılanan cami yapımı, genellikle bir cami yaptıрма derneği çevresinde örgütlenmiş işverenleri ile ve "tasarımcısı, uygulamacısı ve kimi zaman işçisi bile ayrılmış bir kesim" oluşturan gruplarca gerçekleştirilmekte. Türkiye'de aktüel koşullarda cami yapımı "Osmanlı Klasik Çağı"nın biçim dilini kullanmaya çalışan, her türlü denemeye kapalı, yalnızca betonarme kullanımına açık olan ve dolayısıyla mimarına çok az tasarım payı bırakan bir uygulamadır.

Konuşmamı 2000'li yıllardan vereceğim üç örnekle sonlandıracam.

Ataşehir yakınında Soyak Toplu Konut yerleşmelerine ait alan içinde Mutlu Çilingiroğlu tarafından tasarlanan Refiye Soyak Camisi, 2004, iddiasız boyutuna karşın özgün bir öneridir. Olasılıkla cami için ayrılan üçgen biçimindeki arsanın (6.500 m²) esinlediği bir geometrik kurgu, tasarımın ana fikridir. Cami, üçgen arsaya üç noktada teğet olan daire biçimli bir çevre planının merkezindedir. Geleneksel modelde caminin kuzeyinde bulunan dikdörtgen planlı avlu, burada yerini yarım daire şerit biçimindeki servis ve idari ünitelere özgülenmiş bir yapıya bırakmıştır. Cami, bu yarım dairenin önündeki ve arkada bir yeşil kuşakla tamamlanan tam daire alanın ortasındadır. Cami, kare planı ve kübik kütlesiyle kendi geometrisini belirler. Duvar kaplaması olarak kullanılan ve milimetrik bir dikkatle uygulanan beyaz fibrobetonun görsel algısı, bu kapalı geometriyi vurgular. Geleneksel alt pencerelerin olmayışı ve üst ışıklıkların da ızgaralı açıklıklar oluşu içe kapanma önerisini tamamlar. Bu öneri, mihrap yüzeyini ışıklandıran iki yanal pencerenin imgelediği ruhani gönderme ile bütünleşir. Dışarıda malzeme ve geometri ile sağlanan soyutlama/inanç kavramı, harimde ve tüm iç mekânda bezemesiz duvarlar ve yalnız kubbeye işlenmiş yazı levhaları, geometriye uyumlu aydınlatma elemanları, asal çizgilere indirgenmiş minber vb. öğeler ile tamamlanmıştır. Tasarımın mutlak geometrisi ve her düzeyde ikonik öğeden arındırılması, soyutlama ve içe dönüklük önemli ve yeni önermelerdir.

Refiye Soyak Camisi.

Hoşgörü Bahçesindeki Cami.

Sunacağım bir diğer cami tasarımı son derece ilginç bir yerleşim içinde Antalya'nın Serik ilçesine bağlı Belek Turizm kampusunda 2004'te yaptırılan ve üç semavi dinin ibadethanelerinin yer aldığı Hoşgörü Bahçesindeki camidir. Aslında son derece mütevazı olan yapının önemi, kanımca bu tevazunun sağladığı iddiasız yalınlıktadır. Kare planı, piramidal üst örtüsü, dört kenara yerleştirilmiş -mihrap tarafında kapatılmış- yüksek pencere motifi sıradan sayılsa bile, geçiş öğesi olarak kullandığı mukarnas istifli plastik öğeler -Kemaleddin'in Gazi Osman Paşa Türbesi'ndeki yorumuna benzeyen kurgusu- yapıya beklenmedik bir kalite kazandırıyor. Bu kalite, minare sembolizmini en soyut bir örnekleme ile adeta Kufi bir yorumla bütünleyen öneri ile tamamlanıyor.

2000'li yıllardan vereceğim son örnek Doğramacı Camisi olarak tanınan, 2007 tarihli Ali Sami Paşa Camisi, 6.000 m² alanı kullanan ve önemli yenilikler içeren bir programa ve külliye kurgusuna sahip. Tasarımın kanımca öne çıkan özelliği, geleneksel yapım ve kurgu modellerini -örneğin kare plan/sekizli dayanak/ Bursa üçge-

Ali Sami Paşa Camisi.

ni geçiş vb.- kullanarak yeni ve farklı bir algıya ulaşmasıdır. Bu algıda özellikle harimi örten çelik kafesli cam kubbenin -ve mavili vitrayının- bezeme ve strüktür önerisi etkin olmalıdır. Ayrıca tüm duvar yüzeylerinin kapalı oluşunun sağladığı içe dönük mekân algısını vurgulayan büyük boyutlu daireler içindeki "hat" düzenlemesi elbet yeni bir öneridir. Harimin bu dışa kapalı tasarımı avluda yerini tümüyle çevreye açılan zarif bir *entre'e*ye bırakır. Bu antrede şadırvan yoktur, yüzeyi ince bir su akıntısıyla hareketlenen bir çift uzun dikdörtgen havuz vardır. İçe dönük harim ile doğaya açılan antrenin önerdiği bu tezat, elbet yeni bir yorumdur. Bu yorumlama kalitesi, mirasa ve bugüne verilen referansların başarı ile içselleştirilmesi ile elde edilmiş görünmektedir.

Özetlemek gerekirse geçmişle ve tarihî mirasla karşılaşmaların mimari tasarımda ve mimarlık tarihinde sayısız örnekleri vardır. Kanımca önemli olan asla kopyanın kolaylığına sığınmamaktır.

Sonsöz

Sinan'ı, -örneklemeye çalıştığımız gibi- biçimlerini sürdürerek değil, asla kopyalamaya girişmeden tıpkı onun kendi döneminde geçmiş anıtlara bakışı ve onları deneme ve aramalarını tetikleyen olgular olarak kavrayışı temelinde örnek almak gerekir. Sinan'ın, geçmişi, hayal gücünü harekete geçiren, kendini aramayı ve yaratıcılığı özendiren bir kavram ve olgu olarak kavrayışı, mimarlığımızın geçmişe özentili yanılığından uzak durmasını ve geleceğe açılmasını işaret ediyor.

Ona borcumuzu, onu aşarak ödemeliyiz. ■

DENETİMSİZ/LİK GELECEKSİZ/LİK YAPI DENETİMİ VE MESLEĞİMİZİN GELECEĞİ

Bahattin ŞAHİN

Mimar

TMMOB Yürütme Kurulu üyesi

"Bütün tarihsel geçmişe, dünyadaki gelişmelere, evrensel meslek kuram ve kurallarına aykırı olarak; ülke mühendis ve mimarlarını yok sayıp, mühendislik ve mimarlık hizmetlerini sermaye şirketlerine teslim eden, mimar, mühendis ve plancılarının telif haklarını yok eden, ülke kaynaklarını kamu yararını göz ardı edilip denetimsiz şekilde insan unsuru ile ilişkilendirilmeyecek 'marka şehir'lere heba eden, kamusal hizmet kavramını yok eden, insana, doğaya, tarihe, kültüre ait ne kadar değer var ise bunları ranta araç eden, yerinden yönetim kuruluşlarını demokratik esaslara aykırı olarak merkezi idarenin emrine amade eden bu yasa taslağını kabul etmemiz olanaklı değildir. Beklentimiz, taslağın geri çekilerek taraflarla ülke gerçeğine ve meslek mensuplarının sorunlarına ihtiyaç veren bir çalışmanın başlatılmasıdır."

Ülkemiz, birçok kültüre kaynaklık etmiş ve birçok kültürü buluşturmuş kökleri çok ötelere uzanan bir coğrafyadır. İnsanlık tarihinin var olduğundan bu yana yüz yıllarca sürüp giden uygarlıkların ülkemiz topraklarında bıraktığı silinmez izler; son elli yıldır uygulanan imar politikaları sonucu, yaşanan bütün aymazca tahribatlara karşı hâlâ gözler önündedir. Anadolu, birçok yerleşme kültürünün yeşerdiği büyük bir kaynaktır. Ülkemiz doğal tarihî arkeolojik zenginliğinin yanı sıra büyük bir mimarlık birikimine de sahiptir. Cumhuriyetimizin ilk yıllarındaki çağdaşlaşma serüveninin bir yansıması olarak planlama ve mimarlık-mühendislik uygulamaları, o günkü koşullar içinde öncü deneyimler kazanabilmiştir.

Ancak, 1950'li yıllardan itibaren seçilen bağımlı kalkınma politikalarının etkisiyle yaşanan kentlere göç sürecinde kentleşme hızı, kentleşme hızına ayak uyduramamış; plansızlık, kaçak yapılaşma, gecekondulaşma süreci, bir kimlik kaybı içinde kentsel dokunun, tarihsel mirasın ve doğal çevrenin bozulmasına neden olmuştur. Bu sorunlar, tutarsız siyasal yaklaşımlarla birleşerek daha da büyümüştür, günümüz Türkiye'sinde daha da büyümektedir.

Kentsel, doğal, kültürel alanların bir rant aracına dönüştürülerek yağma ve talana açılması; toplumsal muhalefetin ve özellikle meslek odalarının, kamusal özerk kimliğine müdahaleleri doğrudan içermektedir. Bütün Şehir Yasası ile yerel yönetimlerin yetkileri budanarak siyasi iktidarın emrine amade edecek düzenlemeler getirilmiştir.

Türkiye'nin çok yoğun ve yakıcı gündemleri arasında, yaşamsal düzeyde pek çok karar alınıp yürürlüğe girerken, kamuoyunun bu konuları yeterince tartışma, değerlendirme ve bilgilendirme olanağı olmamıştır. Bu ortamda, artarda yayımlanan Kanun Hükmündeki Kararnamelerin, yapıyı çevreye ve kentlerimize dair yasaların, ne anlama geldiğini ve nasıl bir sürecin parçası olduğunun irdelenmesi gerekmektedir.

Kanun Hükmünde Kararnameler ile bu alana yönelik tüm yetkilerin iktidarın elinde toplan-

ması için yerel yönetimlerin "asli işlerine" ait yetkilerinin gasp edilmesi, "özerk ve kamusal kimliklerinin" yok edilmesi, TOKİ'nin yetkilerinin Bakanlığa geçmesi ve bilirkişilik müessesesinin Bakanlığın emrine verilmesi, tarihi, doğal, kültürel değerlerin ve mirasın yok edilmesine yol açacak gelişmelerin önünün açılması yönünde yapılan düzenlemeler ile diğer bazı kamu kurumlarının yetkilerinin devredilmesi yönünde kimi kanunlarda da değişiklik yapılmasını içeren bu Kanun Hükmünde Kararnameler, kanunlar, yönetmeliklerle gelen sürecin son noktası olarak gündemimize yeniden gelen "Yapı Denetimi Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı" ve bu taslağa ilişkin değerlendirmeler daha da bir önem arz etmektedir.

Yapı Denetim mevzuatındaki düzenlemelerin nasıl olması gerektiği, projelendirilmenin ve denetimin sağlıklı olarak nasıl yapılacağı, halkımızın can ve mal güvenliğinin ne şekilde güvenceye alınacağı hususlarında sürekli olarak çalışmalar yapıp ilgili kurumlara ve siyasetçilere yazılı ve sözlü olarak sunulmuştur. Bu çalışmalar ve sunumlar, ilgili mercilerde her defasında göz ardı edilerek itibar edilmemiş, çeşitli söylem ve eylemler dikkate alınmadan düzenlemelerin yapılmasına devam edilmiştir.

Yapı denetim kuruluşlarının yapılarda görevlendirilmeleri kalıcı ve dengeli bir sisteme oturtulmadığı için yapı denetim kuruluşları ile çoğu zaman yapı sahipleri ve yapı müteahhitleri karşı karşıya getirilerek etik dışı davranış ve mutabakatlarla hem mimar ve mühendislerin emek ve ücretleri sömürülmüş, hem de bu sömürü sonucunda yapılarda kalite düşüklüğüne neden olunmuştur.

Hatırlanacağı gibi 1999 depreminden sonra yaşanan kayıpların en büyük nedenlerinden biri olarak gösterilen "yapı denetim sistemi" 595 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile yeniden düzenlenmiş; bu Kanun Hükmünde Kararnamenin, Anayasa Mahkemesi'nin 24/05/2001 tarih ve E. 2000/35, K. 2001/90 sayılı kararıyla iptal edilmesi sonrasında yürürlüğe giren 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun, belirlenen 19 pilot ilde uygulanmaya başlanmıştır.

Yapı Denetim Uygulamasının aksaklıkları, sistemin yeniden düzenlenmesi hakkında tartışmalar sürerken Bakanlar Kurulu'nun 13 Temmuz 2010 tarih, 27640 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2010/624 sayılı kararıyla, 1 Ocak 2011 tarihinden itibaren bu kanunun tüm illerde uygulanmasına karar verilmiştir.

Ülkemizin depremselliği ve diğer doğal afetlerin de yoğun yaşandığı dikkate alındığında mimarlık ve mühendislik hizmetlerinin olmazsa olmazı olan projelendirme ve yapı denetiminin ne kadar önemli olduğu görülmektedir. Ancak süreç içerisinde yapılan yeni yasal düzenlemelerle, yapı çevre süreci devamlı olarak erozyona uğratılmıştır. Mimar ve mühendisler mesleğini yapamaz hale getirilmişlerdir. İnsanların can ve mal emniyetleri yeterince güvenceye alınmadan geçmişte yapılan pek çok ruhsatsız ve denetimsiz yapıların ve daha sonraki süreçlerde çıkarılan imar afları ile yasallaştırılan yapıların, meydana gelen depremlerden nasıl etkilenecek binlerce insanımızın ölümlerine ve çok sayıda can ve mal kayıplarına neden olduğu görülmüş ve yaşanmıştır.

Meslek alanlarımızı doğrudan ilgilendiren, kanun hükmünde kararname ile başlatılan süreçte; başta Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, İmar Kanunu, Yapı Denetim Kanunu, Kıyı Kanunu, Mera Kanunu, Büyükşehir Belediye Kanunu olmak üzere doğal ve yapı çevreye yönelik yasalarda yapılan ve yapılmaya çalışılan değişikliklerle; ülkemizdeki imar faaliyetleri ve yapı üretim süreci, kentlerimizin planlı ve sağlıklı gelişimi, kentsel yaşamın niteliğinin yükseltilmesi, tarihi ve doğal varlıklarımızın korunması hep sektöre uğratılmıştır.

Bugün geldiğimiz noktada, geçmişte yeterince üzerinde durulmadan ve göz ardı edilerek yapılan denetimsiz ve sağlıksız yapılar, bu gün kentsel dönüşüm adı altında (yaklaşık on dört milyon civarındaki yapı hedeflenmektedir...) yıkılarak yerlerine, üstelik de yapı denetim yasası kapsamı dışında tutularak yeniden, yapı yapılmaktadır.

İleriki süreçlerde; geçtiğimiz dönemlerdeki olumsuzlukların yaşanmaması için, kamu yapıları dahil tüm yapılar istisnasız olarak yapı denetim kapsamına alınmalı ve mutlaka proje ve yapı denetimleri yapılmalıdır. Yapı müteahhitliği tanımı yeniden yapılarak sağlam bir platforma oturtulmalı ve gerek tüzel kişilik yapısında ve gerekse özel kişiliğinde mimar ve mühendisler ağırlıklı olmalıdır.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından 19 Nisan 2013 tarihinde TMMOB'ye iletilen "Yapı Denetimi Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı" ile "3194 Sayılı İmar Kanunu İle Bazı Ka-

nun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı Taslağı"nın içeriği tüm sistemin değiştirilmesine yöneliktir. Taslak, mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin ifa koşullarını tümünden değiştiren, bir mühendis ve mimarın bir sermaye şirketi dışında serbest olarak çalışma olanağını tümünden ortadan kaldıran, yapı sürecindeki mühendislik ve mimarlık projeleri arasındaki bağı koparan bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle, basit bir değişiklik algısı yaratılması doğru bir yaklaşım değildir. Ve bu taslak ile ülke kaynaklarının uluslararası şirketlere aktarımının yasal boyutu hazırlanmaktadır.

Taslağın genel gerekçeleri de nesnel ve objektif durumla örtüşmemektedir. Gerekçe, "yaşanabilir ve sürdürülebilir kentsel ve kırsal çevrelerin oluşturulmasına, nitelikli ve güvenli yapılaşmanın sağlanmasına, marka şehirlerin oluşturulmasına ve uluslararası ortamlarda rekabet edilebilir bir meslek ortamının hazırlanmasına ilişkin iş ve işlemler yürütmek üzere teşkilatlanmıştır" denilmekte ve "Bu hedefe ulaşılmasında mimarlık ve mühendislik hizmetlerinin önemli bir yer tuttuğu açıktır. Bu hususta özellikle yapıların projelendirmesi, uygulanması ve denetlenmesinde görev alan meslek mensuplarına büyük görevler düşmektedir"... "Yapı ve tesisat müteahhitlerimizce gerek uluslararası, gerekse iç piyasada yapım işlerine yönelik olarak önemli başarılar elde edilmesine karşın, diğer mimarlık ve mühendislik hizmetleri noktasında aynı ivmenin yakalanamadığı gözlemlenmekte olup, uluslararası ortamlarda rekabet edilebilirlik ve tanınırlık konusunda eksiklik hissedilmektedir" denilmektedir.

"Yapı sektöründe dış piyasalarda gösterilen başarının ülkemiz içinde bütün yerleşmelerde aynı ölçüde kendini gösterememesinin nedeninin ülkemizdeki mimarlık ve mühendislik hizmetlerine dair müşavirlik sisteminin sağlıklı bir şekilde kurulamamasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir" ifadelerine yer verilmek suretiyle, Türkiye'deki mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin başarısız olduğu ön plana çıkarılarak, kurulacak "Teknik Müşavirlik Kuruluşları" ile bu başarısızlığın önüne geçilebileceği vurgulanmaktadır.

Sadece bu gerekçe dahi; kendimize acaba biz "bu ülkede yaşamıyor muyuz" sorusunu sorduracak kadar gerçek dışıdır. Yapı müteahhitlerinin düzenlediği sempozyumlarda gerek müteahhitlerince gerekse Bakanlık temsilcilerince dile getirilen "Avrupa sınırından geçemiyoruz" tespiti kayıtlarda durmaktadır. Türkiye Cumhuriyetleri ve Libya (artık bu Pazar da yok edilmiştir) gibi ülkelerde alınan işlerin de taşeronluk işi olduğu da ortada iken, bu gerçek dışılık nasıl olur da

yasa gerekçesine yazılır, bunu anlamamız beklenmemelidir.

Müteahhitliğin yanında "diğer mimarlık ve mühendislik hizmetleri noktasında aynı ivmenin yakalanamadığı gözlemlenmekte olup, uluslararası ortamlarda rekabet edilebilirlik ve tanınırlık konusunda eksiklik hissedilmektedir." Gerekçesinin de yaşanan gerçeklikle bağdaşmadığını hepimiz bilmekteyiz. Eğer bir eksiklik var ise bu merkezi idarenin meslek mensuplarına ve kamuya yönelik koruyucu hükümlerinin; bazen KHK'ler bazen kanun teklifleri ile çok sık olarak da düzenleyici işlemlerle ortadan kaldırılmasıdır.

Ülkemizde mimarlık-mühendislik alanında lisans eğitiminde, stajda ve lisans sonrası meslek içi eğitimdeki yetersizlik, AB'nin sahip olduğu mesleki koruyucu normlardan yoksunluk ve eşitsiz gelişme, sektörde denetim ve düzenleme yapma konusunda mühendis ve mimar odalarının etkilerinin artmasını sağlayacak yasal düzenlemelerin yapılması gerekirken var olan yetkilerin merkezi idare tarafından sık sık bypass edilmesi, mühendislik ve mimarlık hizmeti ücretlerinin çok düşük olması nedeniyle sıkıntıların yaşandığı gerçektir. **Ayrıca ülkemizde mimar ve mühendislerin % 25'e yakını da açık işsiz konumdadır.** Bu sorunlar ortada iken, yasanın gerekçesini somut durumdan kopartarak teknik müşavirlik bürolarının kurulması için gerekçe üretmek, her şeyden önce yasa yapma amacına aykırıdır.

Ülkemizde entegre mühendislik, bilimsel ve teknik danışmanlık hizmetleri açısından sektörü tanımlayan ve düzenleyen mevzuatın bulunmaması, sektörün uluslararası hizmet rekabetine hazır olmaması, birincil ve ikincil mevzuat-oluşturulmadan yabancı sunucusuna sektörün taahhüt edilmesi durumunda; Türk sermayeli tüzel kişiliklerin ülke pazarı dışında kalacakları gerekçesiyle bugüne kadar mimarlık ve mühendislik hizmetleri GATS müzakerelerinin dışında bırakılmıştı. Bugün aceleyle böyle bir yasa taslağı hazırlamanın gerekçesi, kentsel dönüşüm projelerinin de yabancı hizmet sunucularına açılacağına habercisi olsa gerektir. **Mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin rekabete değil uluslararası şirketlere teslimi sonucunu doğuracak bu taslağın geri çekilmesinde sayısız yarar vardır. Aksi halde, kurulacak teknik müşavirlik büroları küresel şirketlerin bağlı birimleri olarak hizmet yürütecektir.**

Yasalar, toplumsal ihtiyaç haline gelen sorunlara yanıt vermek üzere objektif tespitler üzerine gerekçelendirilir. Oysa söz konusu taslağın objektif tespitler üzerine kurgulanmamış, ancak proje ve kamusal denetim hizmetinin ulusal ve

uluslararası şirketlere pazar olarak sunumuna yönelik düzenlenmiş olduğu görülmektedir.

Bir taraftan mimarlık ve mühendislik hizmetlerinin önemi belirtilirken, diğer taraftan da projelendirme, onay ve ruhsat süreçlerini parçalayarak içinden çıkılmaz bir noktaya getirilmesi; bürokrasiyi azaltma gerekçesi altında onay süreçlerini kısaltan, yerel yönetimleri ve meslek odaları denetimini dışlayan bu düzenleme yapım sürecinde olduğu gibi yapım sonrası süreçte de telafisi mümkün olmayan tehlikelerle karşılaşılması sonucunu doğuracaktır.

Taslağın; objektif olmayan gerekçeye dahi uygun düzenlemeleri içermediği, tamamen sermayenin talepleri ön plana çıkarılarak hazırlandığı görülmektedir. Yasa taslağında ve gerekçesinde kullanılan dil ve bazı teknik ifadeler ve çelişkiler de bu yasa taslağının sipariş üzerine kaleme alındığını; asıl maksadının; ekonomik politikasını kentsel rant üzerine ve kamusal ve özerk olması gereken her alanın özelleştirilmesine ve yatırımcının kârını arttıracak şekilde hizmet verir hale getirilmesine odaklanmış olduğu, bu nedenle, ekonomik kriz ve açmazlarına kısa vadeli çözümler bulabilmek adına ilgi sahasına giren her alanı hiçbir kurum ve kural tanımadan düzenlemeye çalışıldığı görülmektedir. Kanunların çıkarılma amacının kamu ihtiyacı ve kamu yararı olduğu aşikârken, bu kanun taslağının sermaye şirketlerinin taleplerine hizmet doğrultusunda hazırlandığı açıkça anlaşılmaktadır.

Taslakta yer verilen gerekçelerle, yapı üretim ve denetim sürecinde görev alan müteahhitler dışında; yerel yönetimlerin, kamu görevlilerinin, mühendis ve mimarların başarılı olmadığı; yatırımcıya gereksiz zaman kaybettiren “bürokrasinin parçaları” oldukları gibi bir genellemeden yola çıkılarak kanun taslağı oluşturulması; Bakanlığın “kamu” görevini bir kenara bırakmış olduğu ve sadece yatırımcıyı bir başka deyişle sermayeyi gözeticek uygulamaların önünün açılması amacı ile yetki ve kaynakların denetimsiz bir biçimde belli kesimlere aktarılmasının araçlarının oluşturulduğu gözlemlenmektedir.

Yasa taslağında Bakanlık görevi olarak doğrudan meslek alanlarının düzenlenmesinden bahsedilmekte, meslek kuruluşlarının adı bile anılmamakta, bu şekilde olağan dönemlerin ürünü olmayan KHK’lerin yarattığı hukuksal tahribat üzerine yetki alınmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır.

Bu taslak ile “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun’un uygulanmasıyla başlatılan sürecin, eksik kalan parçalarının

tamamlanmasının hedeflendiği; yerinden yönetim organlarının saf dışı bırakılarak, sürecin tüm denetiminin 644 sayılı KHK ile zaten olağanüstü yetkilerle donatılan Bakanlık tarafından yürütülmesinin amaçlandığı açıkça okunmaktadır.

Bu değişikliklere bakıldığında bilimsel ve teknik bir bakış açısından uzaklaşılarak, hukuk dışı bir yaklaşımla kalan son doğal alanlar, kıyı alanları, meralar, tarım alanları da koruma kapsamı sınırlarından çıkarılarak ya da yapılaşmaya açılarak talan edilmektedir. Taslakta öngörülen değişiklikler ile, anılan düzenlemeler eliyle yerel yönetimlerin elinden alınan imar yetkilerine bir müdahale daha yapılarak planlama kademeleri, planlama ilkeleri göz ardı edilmektedir. Yine tarım alanlarının tarım dışı kullanıma açılması kolaylaştırılmakta, Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanunu hükümleri göz ardı edilmektedir.

Diğer taraftan “Yapı Denetim Kanunu Tasarısı Taslağı” ile paralel ele alındığı görülen; yapı üretim ve denetimi ile yapı ruhsatı verilmesine ilişkin düzenlemelerde, kamu eliyle yapılması gereken hizmetlerin özelleştirildiği; belli gruplara çıkar sağlayacak değişiklikler öngörüldüğü; **mimarlık, mühendislik disiplinlerinin hizmetlerinin niteliğinin göz ardı edildiği; uluslararası sözleşmelerle ve Anayasa ile güvence altında olan telif haklarının ortadan kaldırılmaya çalışıldığı; yine Anayasa ile teminat altında olan mülkiyet hakkının dahi ortadan kaldırılmaya çalışıldığı** görülmektedir.

Taslak ile ülke genelinde yapılaşma sürecinde jeolojik araştırmalardan başlayarak kent planlaması, yapıların plan ve projelerinin hazırlanması, uygulanması ve denetlenmesi konularındaki bütün iş ve işlemler “Teknik Müşavirlik Kuruluşları”nın eline bırakılmaktadır.

İş alanının bu denli geniş belirlendiği bu kuruluşların örgütlenmesi çok kolay olmayacaktır. Büyük sermaye, çok sayıda ve çeşitli alanlarda uzman istihdamı gerektiren bu kuruluşların izinlerinin de Bakanlıkça verileceği gözetildiğinde devlet eliyle gerçekleştirilecek tekelleşmenin söz konusu olacağını söylemek mümkündür.

Yürürlükte bulunan 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun’un 1. maddesinin (i) bendinde “Yapı denetim kuruluşu Bakanlıktan aldığı izin belgesi ile münhasıran yapı denetimi görevini yapan, ortaklarının tamamı mimar ve mühendislerden oluşan tüzel kişi” olarak tanımlanmıştı. Bu yasa taslağı ile kurulması ön görülen “Teknik Müşavirlik Kuruluşları”na Bakanlıkça verilen izin belgesine bağlı olarak etüt, proje ve yapı

denetimi işlerini yapabilme, bu işlerin yanı sıra “müellif veya müelliflik kuruluşu” görevleri olarak tanımlanan “her türlü harita, plan, etüt, rapor, zemin etüt raporu, proje, arazi ve arsa düzenleme, ifraz, tevhit, kentsel tasarım, proje geliştirme, yapıda güçlendirme, enerji verimliliği ve kullanım amacı değişikliği için rapor ve proje hazırlanması, keşif, metraj, araştırma, geliştirme ve bu alanlarda danışmanlık gibi mimarlık ve mühendislik hizmetlerini, yapılar da risk ve hasar tespiti, yıkım raporunun hazırlanması ve yıkım işlerinin denetimi, bünyesinde hizmet alımı ile turizm uzmanı çalıştırmak suretiyle âtil konut sertifikası vererek mevcut yapıları turizme kazandırma, ihale, şartname, sözleşme hazırlığına ilişkin iş ve işlemleri yapabilme, bu konularda yurtdışında da faaliyet gösterebilmek” yetkisi verilmekte ve “nama yazılı ödenmiş sermayelerinin yarısından fazlası meslekî yetkinliği haiz denetçi mimar, mühendis” olmak koşulu ile “Teknik Müşavirlik Kuruluşu” kurabilmek mümkün olmaktadır.

Taslağa göre, yapı denetimi, teknik müşavirlik kuruluşlarının çok çeşitli çalışma alanlarından yalnız birisidir. Bu koşullarda teknik müşavirlik kuruluşlarının nama yazılmış sermayesinin çoğunluğunun mühendis, mimar ve şehir plancılarında olması, bu mesleği uygulayan kişiler için hiç bir güvence oluşturmamaktadır.

Teknik Müşavirlik Kuruluşları’nın yapabileceği görevler dikkate alındığında; tüm mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin tek bir çatı altında toplanması öngörülmekte, böylelikle mimarlık mesleğinin “serbest meslek” olma özelliği ortadan kaldırılmaktadır. Müelliflik dahi bireysel olma özelliğini yitirebilecek şekilde müelliflik kuruluşu adı altında tüzel kişiliğe dönüştürülmektedir. Sermaye sahibi herhangi bir vatandaş yanına mimar veya mühendis almak kaydıyla “Teknik Müşavirlik Kuruluşu” kurabilecektir. Bunun sonucu olarak da mimarlık ve mühendislik meslek alanı tamamen sermayenin eline geçecek ve sermayenin kontrolü altında gelişecektir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın yetkin bulunduğu mimar ve mühendisler ancak çalışma olanağı bulabilecek, kuruluşuna izin verdiği teknik müşavirlik kuruluşları da TOKİ’nin ya da uluslararası grupların taşeronluğunu yaparak meslek ortamını etik değerler ve kamu yararını korumadan yoksun olarak düzenleyeceklerdir. Bunun sonucu olarak da **mühendis, mimar ve şehir plancıları sermayeye ve iktidarlara hizmet veren ücretli çalışan haline dönüşecektir.**

Mimar, mühendis ve şehir plancıları, sermayenin hâkim olduğu, kâr elde etme kaygısı içinde olan ticari yapıdaki hizmet kuruluşu olan teknik müşavirlik kuruluşlarının birer

kölesi haline geleceklerdir. Yasa taslağında yer alan "...müteahhitlerden SGK temiz kâğıdı istenmeyecektir." koşulu, tehlike sınıfı yüksek işkolu olan inşaatta çalışanların sosyal güvenlikten yoksun bırakılması anlamını taşımakta olup, bu da çalışanların haklarının ellerinden alınacağı- nın bir örneğini oluşturmaktadır.

"Yapı müteahhidinin veya parsel malikinin veya hissedarlarından veya ortaklarından veya yöneticilerinden birinin mühendis veya mimar veya bu fıkradaki esaslara göre teknik eleman olması halinde ayrıca şantiye şefi aranmaz." koşulu da mühendis ve mimarların şantiye şefliği üstlenme şanslarını da ortadan kaldıracaktır.

Ayrıca, kanun taslağının torba kanun niteliği taşıması, özellikle Kıyı Kanunu'nda yer alan maddelerin bu kanunun kapsamına alınmış olması manidardır. Kiyılardan, çevreden yararlanma hakkı Anayasa ile güvence altına alınmış olan kamunun bu haklarından mahrum bırakılması söz konusu olmaktadır.

Bu taslağın yasalaşmasıyla, kamuoyu bilgilendirilmeden çıkan yüzlerce çıkan değişikliklere bir yenisi daha eklenecektir. **Bu kanun taslağı içerik olarak tamamen uluslararası firmaların ve onların taşeronluğunu yapacak olanların taleplerini karşılamaya yöneliktir. Mimar, mühendisleri etkisizleştirerek yapı denetimini sermaye şirketi olan müşavirlik firmalarına bırakmaktadır.**

Sonuç olarak; serbest meslek faaliyetinde bulunan, mimarlık ve mühendislik büro sahipleri, kamuda veya özel sektörde, yapı denetim kuruluşunda, şantiye şefi olarak ücretli ve diğer alanlarda çalışan tüm mühendis ve mimarlar bu taslağın yasalaşması ile meslek ortamlarını kaybetmekle karşı karşıya kalacaklardır.

Yine bugüne kadar yapılan pek çok yasal düzenlemede (özellikle son dönemde kabul edilen KHK'lerde) olduğu gibi, yerel yönetimlerin yetkilerine de müdahale ile, yerel yönetimlerin yetkilerinin merkezi hükümette toplanmasına yönelik bir yaklaşım bu taslakta da söz konudur. Örneğin ruhsat süreçlerine ilişkin süreler belirlenerek bu sürelerde yerel yönetimlerce gerekli belge ve izinler verilmediği takdirde Bakanlıkça bunların verileceğinin düzenlenmesi, siyasal erkin kentsel dönüşümü gerçekleştirmek için tüm engelleri bertaraf etme amacının bir tezahürü olmakla birlikte aynı zamanda söz konusu edilen sorunların çözülmesi yerine, bu kanun taslağının kanunlaşması ve uygulanması halinde geri dönüşü olmayan bir kaos ortamının yaratılmasına yol açacak yaklaşımlar olarak görülmektedir.

Ayrıca; taslağın ilgili maddeleriyle yatırımın bulunduğu ilde denetimi gerçekleştirecek yeterli nitelikte ve sayıda elemanı bulunmayan kamu kurum ve kuruluşlarının yapılarının denetimi işlerinin teknik müşavirlik kuruluşlarına yaptırılmasının zorunlu tutulması; ve herhangi bir ilde Bakanlıkça denetim izin belgesi verilmiş teknik müşavirlik kuruluşu veya şubesi bulunmaması halinde, o ildeki yapıların bu Kanun'a göre denetimi, yapı sahibinin talebi üzerine Bakanlığın taşra teşkilatınca gerçekleştirilebilir olması ve denetim hizmeti bedeli Bakanlık bünyesinde bulunan döner sermaye işletmesinin hesabına yatırılması yönündeki düzenleme; ve bu maddelere ilaveten teknik müşavirlik kuruluşlarına şube açma olanağının da sağlanmış olması; yasa taslağı genelinde "İdare ve Bakanlığın taşra teşkilatı" şeklinde tanımlanan kamu idaresi tanımlarıyla, Bakanlığın iktidara yakın olmayan bütün yerel yönetimlerin yetkilerini ellerinden alacağını ve kamu idaresinin teknik eleman istihdamını ortadan kaldırarak bütün yapım sürecinin denetlenmesini sermayenin hâkim olduğu teknik müşavirlik kuruluşlarına aktaracağını göstermektedir

Bu durum, bütün ulusal ve uluslar arası belge ve araştırmalarla, merkezi ve yerel yönetimler tarafından düzenlenen şuralarla, özellikle de Şehircilik Ve Çevre Bakanlığı'nın 2010-2023 yılları için öngörülen KENTGES Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı'na dahi aykırı olarak; **"Türkiye'deki mühendislik ve mimarlık hizmetlerinin başarısız olduğu, kurulacak teknik müşavirlik kuruluşları ile bu başarısızlığın önüne geçilebileceği, yatırımcının önündeki engellerin kaldırılması"** şeklinde ifade bulan yaklaşım doğrultusunda hazırlandığı; taslağın, kentsel dönüşümü gerçekleştirmek için tüm engelleri bertaraf etme amacını güttüğü; aynı zamanda doğal, kültürel mirası da göz ardı ederek sektörü **"piyasa ilişkileri"** çerçevesinde yeniden kurgulayan, maksimum **"imar rantı odaklı"** düzenlemeleri içerdiği gözden kaçmamaktadır.

Yapı üretim ve denetim sürecinde mimar ve mühendisleri etkisizleştirerek, her ölçekte plan, proje-yapı üretim ve denetimini sermaye şirketi olan müşavirlik firmalarına bırakan; mühendis, mimar, şehir plancıları teknik müşavirlik kuruluşlarının taşeronu şeklinde çalıştıracak, ücretli çalışanları ise tüm özlük ve sosyal haklardan yoksun bırakacak bir yaklaşımla hazırlanan taslak; aynı zamanda yerel yönetimler ve meslek odalarını sürecin dışında tutarak, tüm yetkileri merkezde toplayan bir yaklaşım sergilemektedir.

Yeni yapılacak düzenlemede, TMMOB ve meslek odaları ile mimar ve mühendisler, gerek 3458 sayılı ve gerekse 6235 sayılı yasaların

verdiği yetkileri tam olarak kullanabilmeli ve yasal düzenlemelerde etkin olarak yer almalıdır. Tasarıda bahsedilen hizmet bedelleri ile mimarlık ve mühendislik hizmetlerinin yapılabilirliği yoktur. Bu anlayış mimarları ve mühendisleri, sermayenin emrinde köleliğe mahkûm etmektedir. Yine bu tasarıyla mevcut siyasi iktidar, yapıcı çevre rejimine ilişkin ciddi ve kamusal anlamda kayıplara yol açacak yeni bir adım daha atmaktadır. **Yapılan düzenlemeler, bütüncül bir yaklaşımla değil, mevcut siyasal iktidarın uygulamaya çalıştığı projelerde yaşanan olumsuzlukları aşmaya; kısacası günü kurtarmaya yöneliktir.** Bu düzenlemelerin yaşanabilir, sağlıklı kentsel ve çevre oluşturmaya olumlu bir katkısı olup olmayacağı sorgulanmalı, biz muhatapları baş aktör olmalıdır. Oysa bu taslağın içeriğinde, amacın sağlıklı bir kentsel ve kırsal çevre üretmekten ziyade; yapılaşma önünde engel oluşturan mevzuat hükümlerinin esnetilerek inşaat sektörünün önünün açılması hedeflenmektedir. Tüm bu düzenlemeler, hiçbir tartışma ortamı bulmadan bir torba içinde önümüze konması, siyasi iktidarın ileri demokrasi söylemini, bir kez daha boşa çıkarmaktadır.

Bu tasarının yasalaşması halinde, halen mevcut olan pek çok yapı denetim şirketi yetki yenilemesi yapmayacak, mimar ve mühendisler teknik müşavirlik şirketi oluşturmaktan veya bu şirketlerde çalışmaktan vazgeçecekleri gibi mevcut şirketlerin de kapanması söz konusu olacaktır. Bu durumda pek çok yapı yeterince denetimsiz kalacağından gecekondular anlayışı ve uygulaması devam edecek projersiz ve denetimsiz yapılarla çarpık ve kalitesiz yapılaşma oluşacak, insanların can ve mal emniyeti sağlanamayacak ve ekonomik kayıpları da önlenemeyecektir.

Bütün tarihsel geçmişe, dünyadaki gelişmelere, evrensel meslek kuram ve kurallarına aykırı olarak; ülke mühendis ve mimarlarını yok sayıp, mühendislik ve mimarlık hizmetlerini sermaye şirketlerine teslim eden, mimar, mühendis ve plancıların telif haklarını yok eden, ülke kaynaklarını kamu yararını göz ardı edilip denetimsiz şekilde insan unsuru ile ilişkilendirilmeyecek "marka şehir"lere heba eden, kamusal hizmet kavramını yok eden, insana, doğaya, tarihe, kültüre ait ne kadar değer var ise bunları ranta araç eden, yerinden yönetim kuruluşlarını demokratik esaslara aykırı olarak merkezi idarenin emrine amade eden bu yasa taslağını kabul etmemiz olanaklı değildir. Beklentimiz, taslağın geri çekilerek taraflarla ülke gerçeğine ve meslek mensuplarının sorunlarına ihtiyaç veren bir çalışmanın başlatılmasıdır. ■

TURİZM VE MİMARLIK

Editör: **Onur ERMAN**

Turizm kavramı günümüzde çeşitlenerek, toplumsal karakterle şekillenen, farklı bireysel ve toplumsal taleplere cevap veren bir kimlik kazanmıştır. Turizm, konaklama-hizmet-çevre üçlemesini kapsar ve doğal, kültürel ve tarihî kaynaklara bağlı olarak varlığını sürdürür. Toplumsal bilincin, kültürel, doğal ve tarihî çevreye duyulan ilginin artması sadece konaklama yapısının niteliği ya da hizmet sektörünün kalitesi üzerine kurulan turizmi artık yetersiz kılmaktadır. Kültürel, tarihî ve doğal yapı turizmin odaklarından biridir ve tahrip edilip bozulduğu bir ortamda rasyonel turizmden söz etmek mümkün değildir. Kentimize ve yakın çevremize baktığımızda tarihî, kültürel ve doğal kaynaklar bakımından turistik potansiyele sahip olduğunu ancak ne yazık ki bu potansiyelin yeterince kullanılmadığını görmekteyiz.

Dosyamızda; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkileriyle geniş bir konu alanına yayılan turizm olgusuna bölgemizdeki izdüşümü üzerinden bakmayı hedefledik. Bölgemiz ve kentimiz odağında; turizm kavramına ilişkin sorunları, olanakları ve gelecek için yaklaşımları dosya konusu kapsamında tartışmaya çalıştık. Dosyanın hazırlanmasında değerli birikimleri ile katkı veren yazarlarımıza teşekkür ediyoruz.

TURİZM ve MİMARLIK

Onur ERMAN

Mimar

Yrd. Doç. Dr.

Çukurova Üniversitesi

Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

"Ülkelerin önemli ekonomik kaynaklarından olan turizm günümüzde bir sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Ekonomik yönüyle milyonlarca insanı üretici ve tüketici olarak etkisi altına alan turizm; ülkemiz ekonomisinde 4. büyük sektör olarak, istihdam olanakları ile 38 ticari, hizmet ve üretim sektörünü etkilemektedir. Ekonomik katkısı nedeniyle bütüncül anlamda ulusal kalkınma için bir araç olarak görülen turizm artık bölgesel ve yöresel kalkınma hedefleri için de dikkate alınmaktadır. Ekonomik potansiyelinin yanı sıra turizm sosyal, kültürel, çevresel etkileri olan bir olgudur. Turizm bu bakımdan, doğal ve kültürel çevrenin sunduğu olanaklarla gerçekleşen turistik faaliyetleri kapsamanın yanı sıra; sosyal ve kültürel anlamda insanların, toplumların ve ulusların birbirlerini karşılıklı olarak tanımalarına imkân tanır."

Tarihte ticari, dini ve keşif amacıyla başlayan turizm aktivitesi; devamlı olarak ikamet edilen yer dışına tüketici olarak tatil, dinlenme, eğlence, kültür vb. ihtiyaçların giderilmesi amacıyla yapılan seyahat ve geçici konaklama hareketleri olarak tanımlanmaktadır. Turizmin doğasında yer değiştirme vardır. Yer değiştirme kişinin alışık olduğunun dışında doğal, tarihî, toplumsal ve kültürel yapıya sahip başka bir yere gitme biçiminde kendini gösterir (Berber, 2003).

Dünyada turizm günümüz anlamında 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra ekonomik potansiyelinin keşfedilmesiyle sektör halini almaya başlamıştır. Turizm olgusunun gelişimi ve çeşitlenmesi pek çok etkene bağlanmaktadır. Turizmin gelişimini olumlu yönde tetikleyen faktörler; demografik yapı, politikalar ve ülkelerarası siyaset, sosyal ve kültürel yapı, ekonomi, teknoloji ve ekolojidir. Özellikle ekonomik gelişmeler, kültürel ve ideolojik değişimler, çalışan nüfusun potansiyeli, sanayileşmiş toplumların sıkıntıları, çalışma ve dinlenme zamanları arasındaki ilişki bireyler için doğal ve kültürel çevreyi daha önemli hale getirmiş, tatil zamanlarının aktif değerlendirilmesinin önemini arttırmıştır. Bu gelişmeler ışığında turistlerin beklentileri ve turistik faaliyet eğilimleri değişmeye başlamıştır. Buna bağlı olarak turizm vizyonları gelecekte pasif turizmin azalacağını, kişilerin daha çok aktif turizme yöneleceklerini öngörmektedir (Alejziak, 2000).

Ülkemizde ise 1950'li yıllarda kaynak oluşturma, istihdam sağlama, döviz girdisi oluşturma amacıyla turizm bir fırsat olarak görülmüş ve yatırımlara öncelik verilmiştir. Bu dönemde turizm nitelik yerine niceliksel ölçütlerle ele alınmış, daha çok yatak daha çok döviz mantığı ile hareket edilmiştir. 1980 sonrasında ise turizm

gelişme alanlarının belirlenmesi ve teşviklerin artması ile turizm yatırımları hız kazanmıştır. Günümüze ulaşan bu süreçte ülkemiz talep edilen bir destinasyon haline gelmiş ve bunun sonucunda turizm önemli bir gelir kaynağı ve istihdam alanı olmuştur. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü'nün (UNWTO) açıkladığı 2012 yılı verilerine göre Türkiye, 29 milyon turist ile dünyada en çok turist çeken 6. ülkedir (UNWTO, s. 6). Yine 2012 yılı verilerine göre ülkemizin popüler turistik merkezlerinden olan Antalya ve İstanbul "En çok turist çeken ilk 10 şehir" listesinde yer almaktadır. Avrupa sıralamasında listesinin başında Paris ve Londra yer alırken, üçüncü sırada Antalya bulunmaktadır (url 1).

Turizm kavramı günümüzde çeşitlenerek, toplumsal karakterle şekillenen, farklı bireysel ve toplumsal taleplere cevap veren bir kimlik kazanmıştır. Dışa dönük, global değişimlere açık, teknolojinin hızla geliştiği toplumlarda turizmin doğal olarak çok daha fazla çeşitlendiği, pasif turizm dışında alternatiflerin olduğu belirtilmektedir. Deniz, güneş ve kum üçlemesinin (3S; sea, sun, sand) turizm olarak algılandığı dönem artık yerini eğitim, eğlence ve heyecan (3E; education, entertainment, excitement* kimi yazarlara göre environment) üçlemesine bırakmaktadır. Bu değişim gezginlerin konaklama tercihlerini etkileyerek, konaklama yapılarının çeşitlenmesini ve farklı beklentilere hizmet verecek şekilde biçimlenmesini sağlamıştır. Özellikle kişiye özel tatil kavramının ortaya çıkması, konaklayanın daha özel ortamlarda, standart hizmetin ötesinde tatil beklentisi, kültürel ve tarihî geçmişe duyulan ilginin artması butik otel konseptinin doğmasını sağlamıştır. Bölgemizde de örnekleri görülmeye başlanan butik oteller daha çok yörenin geleneksel kültürel karakterini yansıtır niteliktedir.

Bosnali Salih Efendi konağı yeniden işlevlendirme öncesi. (<http://www.hotelbosnali.com/foto-galeri.html>)

Bosnali Salih Efendi konağı yeniden işlevlendirme sonrası. (<http://www.hotelbosnali.com/foto-galeri.html>)

İzmir Merkez Bankası Binası, otele dönüştürüldükten sonraki hali. Fotoğraflar: İzmir Şube Arşivinden, Fotoğraf Çekimi: Ahmet Giliz.

Kentimizde tarihî merkezde, Seyhan Nehri'nin kıyısında yer alan sıra konaklardan Bosnalı Salih Efendi Konağı'nın butik otele dönüştürülmesi gibi benzer şekilde Antakya, Gaziantep, Mardin, Nevşehir, Safranbolu, Beypazarı gibi geleneksel-yöresel kültürün yaşadığı kentlerde geleneksel konutların yeniden işlevlendirilerek butik otele dönüştürüldüğü görülmektedir. Yakın zamanda yeniden işlevlendirme konusunda karşımıza çıkan özgün örneklerden biri de İzmir Merkez Bankası Binası'nın butik otele dönüştürülmesidir. 1950 yılında yarışma ile elde edilen kamu yapısının mimarları Orhan Bolak, Ergun Unaran ve Doğan Tekeli'dir. Daha çok geleneksel karaktere sahip sivil mimarlık yapılarının butik otele dönüştürülmesi yaygın iken, İzmir'deki örneğin yakın döneme ait modern bir yapının dönüşümü ile elde edilmiş olması nedeniyle farklılık gösterdiği düşünülmektedir.

Turizm, konaklama-hizmet-çevre üçlemesini kapsar ve doğal, kültürel ve tarihî kaynaklara bağlı olarak varlığını sürdürür. Toplumsal bilinçin, kültürel, doğal ve tarihî çevreye duyulan ilginin artması sadece konaklama yapısının niteliği ya da hizmet sektörünün kalitesi üzerine kurulan turizmi artık yetersiz kılmaktadır. Kültürel, tarihî ve doğal yapı turizmin odaklarından biridir ve tahrip edilip bozulduğu bir ortamda rasyonel turizmden söz etmek mümkün değildir. Kentimize ve yakın çevremize baktığımızda tarihî, kültürel ve doğal kaynaklar bakımından turistik potansiyele sahip olduğunu ancak ne yazık ki bu potansiyelin yeterince kullanılmadığını görmekteyiz. Kentimiz doğal kaynakları bakımından tertemiz akan bir nehre, baraj gölüne sahiptir, coğrafi konumu ile kısa süreli bir seyahatle yaylaya ya da denize ulaşma imkânı sunmaktadır. Kentin manzarası olan Toros Dağları alternatif turizm için potansiyeldir. Yanı sıra kentin kültürel geçmişi, tarihî mirası turistik açıdan yadsınamayacak niteliktedir. Turist menşei bakımından ise bölgemizin daha çok iç turizm hizmet ettiği görülmektedir. Bu anlamda bölgede yazlık ve yayla turizmine bağlı olarak

ikincil konut yapılaşmaları turizmin mekânsal biçimlenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. İkincil konut yapılaşmaları olarak gelişen turizm yapılanmasının doğal çevreye etkileri de ayrıca tartışma konusudur. Mersin-Silifke sahil şeridinde yoğunluklu olarak görülen ikincil konut yerleşmeleri sahil boyunca kıyının doldurulmasına neden olmuş, yörenin karakteristiği olan narenciye bahçeleri ve tarımsal üretim alanları ikincil konut alanlarına dönüşmüştür. Daha uzun süreli ve daha ucuz tatil yapma isteğiyle ikincil konut sahibi olan kullanıcıların ikincil konut tercihini etkileyen faktörler arasında ise birincil (esas yaşanan) konutun olduğu kente kolay ulaşabilmek yer almaktadır. Mersin sahil şeridinde yoğunlaşmanın sebepleri arasında ulaşım kolaylığı bu nedenle önemli paya sahiptir. Özellikle son yıllarda, otoban bağlantısının yapılmasıyla ulaşım kolaylaşmış, ikincil konut yapılaşmaları hız kazanmış, alanın odak etkisi bölge sınırlarını aşarak uzak çevre illeri kapsamaya başlamıştır. Artan talebe karşılık az katlı yazlık yapılaşmalar yerini çok katlı ve yoğunluklu yapılaşmaya bırakmış, yerleşimler kıyı kesiminden iç kesimlere doğru yönelmiştir. Bunun sonucu olarak da yılın belli dönemlerinde kullanılan konut alanları ve dönemsel nüfus artışı, altyapı sorunu, tahrip edilmiş doğal ve tarihî doku ikincil konut alanlarının olumsuz etkileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölgedeki yayla yapılaşmalarında da benzer bir tablonun varlığı gözlemlenmektedir. Bölgemizde içinde bulunduğumuz duruma bakarak; turizme ilişkin beklentileri ve planlamaya ilişkin kararları sorgulamamız gerektiği sonucunu çıkarmak mümkündür. Turizm potansiyelini doğru değerlendirmek için kentimizde ve bölgemizde bütüncül, kararlı ve akılcı planlama yaklaşımlarına ihtiyaç duyulduğu açıktır.

Bölgemizde turizme ilişkin konular ve tartışmalar elbette sadece yukarıda ifade edilenlerle sınırlı değildir. Dergimizin bu sayısında; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkileriyle geniş bir konu alanına yayılan turizm olgusuna bölgemizdeki izdüşümü üzerinden bakmayı

Mersin sahilinde narenciye bahçeleri, yüksek yoğun yapılaşma, tarım alanlarında kıydan uzak, yazlık konut yapılanmaları. Fotoğraflar: O. Erman arşivi.

hedefledik. Bölgemiz ve kentimiz odağında; turizm kavramına ilişkin sorunları, olanakları ve gelecek için yaklaşımları dosya konusu kapsamında tartışmaya çalıştık. ■

KAYNAKLAR

- Alejziak, W. B. 2000; Tourism in The Face of 21st Century's Challenges, Albis.
- Berber Ş., 2003; "Sosyal Değişme Katalizörü Olarak Turizm ve Etkileri," *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı 9, s. 205-221.
- UNWTO, 2012; Tourism Highlights, 2012 Edition,
- URL 1: euromonitor.com (son erişim Mart 2013)

ADANA VE ÇEVRESİNİN TURİZM POTANSİYELİ

Murat DURUKAN

Arkeolog

Doç. Dr.

Mersin Üniversitesi Arkeoloji Bölümü Öğretim Üyesi,
Anavarza Arkeolojik Çalışmaları Bilimsel
Danışmanı

"Çukurova'nın bir turizm destinasyonu olma potansiyeli oldukça güçlüdür. Nüfusuyla, ekonomisiyle, tarihiyle, kültürel ve doğal mirasıyla büyük bir potansiyele sahip olan ve Ankara-İstanbul-İzmir üçgeninin dışında kalan Türkiye topraklarındaki en önemli kent olan Adana'nın da bu destinasyon içinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Doğru tespitler ve iyi bir ekip çalışmasıyla Adana'yı turizm konusunda ihya etmek zor olmayacaktır. Bu organizasyonu güçlendirmek için komşu kentlerle, özellikle Mersin ve Tarsus'la işbirliğine gidilebilir. Bu geniş coğrafyada yoğunlaşan somut ve somut olmayan kültürel mirasa sahip çıkmak, sosyal sorumluluk açısından hepimizin görevi olarak kabul edilmelidir."

Turizm, özellikle son yıllarda ülkemizin yükselen değerlerinden biri olmuş ve bunun doğal bir yansıması olarak, kültür zengini Anadolu kentlerinin pek çoğu bir turizm cazibe merkezi olabilmek için birbiriyle yarışır hale gelmiştir.

Bu kentlerden biri olan Adana'nın, kültürel ve doğal miras açısından büyük bir potansiyel barındırmasına rağmen, turizm pastasından aldığı pay yok denecek kadar azdır. Özellikle yakın çevresindeki Tarsus ve Mersin'in kültürel ve doğal zenginlikleriyle birlikte düşünüldüğünde, bugün Adana'nın hatta tüm Çukurova'nın turizm sektöründeki talihsiz durumunu anlamlandırmak daha da zorlaşmaktadır. Nitekim ülke nüfusunun en az % 5'inin yaşadığı Çukurova'nın turizm pastasından aldığı pay, Türkiye'nin toplam turizm gelirlerinin % 1-2'si düzeyinde dolmaktadır. Antalya'da bu oranın % 35-40 civarında olduğu hatırlandığında tablonun ciddiyeti daha net ortaya çıkmaktadır. Oysa Adana ve Mersin birlikte düşünülürse, İstanbul ve Ankara'dan sonra Anadolu'nun en kalabalık coğrafyası Çukurova'dır. Bu ülkenin en büyük kentlerinden biri olan, havaalanı ve oteller açısından da küçümsenmemesi gereken Adana, bünyesindeki ve çevresindeki bu önemli kültürel ve doğal mirası fırsata dönüştürmek için ekonomik ve politik güce de sahiptir.

Bu durumda sorunun ne olduğunu doğru tespit etmek önem taşımaktadır.

Sadece kamu kurumlarının değil, sivil toplum örgütlerinin ve özel teşebbüsün de çok güçlü olduğu bu kentteki eksikliğin "vizyon geliştirememek, organize olamamak ve program yapamamak" olduğu açıkça görülmektedir. Benzer saptamaları Mersin için de yapmak mümkündür.

Turizm kavramı aslında oldukça geniş bir yelpazeyi ifade etmektedir. Deniz-güneş-kum üçlüsü ülkemizdeki en popüler turizm türüdür. Ancak bunun dışında kültür, inanç, spor, sağlık, eğitim, yayla, alışveriş, kongre, kaplıca turizmi gibi sayısını çok daha artırmaya yetecek türleri de bulunmaktadır. Bunların birinde, birkaçında veya çoğunda iddiası olan kentler bulunabilir. Örneğin Antalya, pek çok turizm türünde dünyanın önde gelen merkezlerinden biri durumuna gelmiştir. Keza İstanbul için de benzer saptamaları

yapmak mümkündür. Bunlar dünyaca tanınan büyük turizm merkezleridir.

Peki, Adana ile Mersin hangi turizm türlerinde iddialıdır?

Bu sorunun yanıtı net değildir. Mersinli turizmciler bu kentin pek çok turizm türünde başarılı olabileceğini ifade etmektedir. Gerçekten de Mersin, deniziyle, doğasıyla ve kültürüyle potansiyeli olan bir kenttir. Ancak rafine edilmeyen kaynaklarla turizm cazibe merkezi olmak mümkün değildir. Özellikle kültürel ve doğal miras konusunda iyileştirme çalışmaları yapılmazsa, kirletilen veya tahrip edilen bu değerler tam tersi yönde çalışır ve imaj bozulmasına neden olur.

Kızkalesi, Adamkayalar, Anavarza, Karataş gibi çok önemli arkeolojik değerlerin var olduğunu savunanlar olabilir. Ama hiçbirinde sistematik bilimsel kazılar yapılmamıştır. Hatta Mersin'de Adamkayalar dinamitlenmiş olmasına rağmen hâlâ güvenlik önlemleri alınmamış, hiçbir düzenleme yapılmamıştır.

Adamkayalar.

Adana ile Mersin'de tescil edilmiş arkeolojik alanların sayısı ülkemizin en yüksek rakamlarına ulaşmış olsa da; Perge, Aspendos, Phaselis, Patara, Side gibi kazılıp restore edilmiş antik kentler yoktur. Adı geçen antik yerleşimlerin tümü Antalya'dadır ve Antalya'da arkeolojik kazıları yapıp ziyarete açılmış olan ören yeri sayısı 30'dan fazlayken, Mersin'de sürmekte olan arkeolojik kazı sayısı 5, Adana'da ise (Anavarza dahil) sadece 2'dir. Dolayısıyla Adana ile Mersin'de arkeolojik kazıları geliştirip restorasyon safhasına geçinceye kadar arkeolojik değerlerimizden yeterince yararlanmamız mümkün görünmemektedir. Bilimsel çalışması yapılmamış arkeolojik alanlara sadece az sayıdaki meraklı turist ilgi gösterebilir ancak bu durum büyük hedeflerin çok uzağında bir sonuçtur. Bu karşılaştırmalar, Adana ile Mersin'in hangi turizm kulvarında ilerlemesi gerektiğine işaret etmektedir. Turizmde iddialı bir noktaya gelmek hedefleniyorsa, en güçlü rezervlerimiz olan arkeolojik ve kültürel konulara hassasiyet gösterilmelidir. Nitekim her iki kent de kültürel miras konusunda önemli bir potansiyele sahiptir. Bununla birlikte konunun çerçevesini daha net çizmek ve içinin nasıl doldurulacağını belirlemek gereklidir.

Ülkemizdeki ve dünyadaki önemli turizm merkezleri dikkate alındığında, bir yerleşimin turizm destinasyonu olabilmesi için deniz kıyısında bulunmasının şart olmadığı hemen görülecektir. Roma, Paris, Viyana gibi dünya çapındaki turizm merkezlerinin yanı sıra, Kappadokia bölgesi de bunun en güzel örneklerinden biridir. Gaziantep ve Eskişehir mucizeleri ise, çok yakın geçmişte gerçekleşen, hatta hâlâ oluşumunu sürdürmekte olan diğer çarpıcı örneklerdir. Kısacası, gerekli şartların yerine getirilmesi halinde, deniz-güneş-kum üçlemesi olmadan da bir turizm cazibe merkezi olmak mümkündür. Bunun koşulu: Kültürel ve doğal mirasın rafine edilmesi ve yerel kültürün cezbedici yönlerinin öne çıkarılıp doğru şekilde sunulmasıdır.

Mersin ve Adana yerel kültürlerin zengin ve gösterişli olduğu kentlerdir. Örneğin eski kent dokusunun veya geleneksel mimarinin korunmuş olduğu bölgeler mevcuttur. Özellikle Adana bu konuda çok şanslıdır. Bu bölgelerde restorasyon çalışmalarının hızlandırılması ve eski yapıları yeni fonksiyonlar kazandırılması şarttır.

Bunlar, kent içinde yapılması gereken düzenlemeler olarak tanımlanabilir. Bölge insanının geçmişten bugüne yarattığı kültürel birikimin yanı sıra, başka yerlerde örnekleri olmayan "bize özgü" konuların öne çıkarılması da, turizm cazibe merkezi olabilmenin püf noktalarından biridir. Kappadokia'daki Peri Bacaları veya Adıyaman'daki Nemrut Dağı bu düşünceye örnek olarak gösterilebilecek eşi benzeri olmayan değerlerdir. Ancak Mersin'de güzel kumsalların

olması ve güneşli gün sayısının fazlalığı hakkında ne kadar reklam yapılırsa yapılsın, turizmi geliştirmek konusunda etkili bir sonuç almak mümkün değildir. Nitekim Akdeniz'in tamamında ve dünyanın diğer bütün denizlerinde bu özelliklerle karşılaşmak, hatta daha nitelikli örneklerini bulmak mümkündür.

Bu bağlamda, bölgemize özgü olup uluslararası değer taşıyan unsurları bulmak ve üzerinde çalışmak gerekmektedir.

Bu kategoriye girebilecek örneklerden bazıları Tarsus'ta yer alır. İnanç turizmi kapsamında değerlendirilebilecek ve dünyadaki üç büyük semavi dine de hitap eden bu unsurlardan ilki Aziz Paulus'un Tarsuslu olmasıdır.

Aziz Paulus, Lucas'ın İncilinde: "...ben Kilikia'nın Tarsus kentindenim..." (Elçilerin İşleri 21. 39) şeklinde kendini tanıtır. Hristiyanlık ilk ortaya çıktığında, sadece Yahudiler tarafından kabul edilmesi gereken bir inanç olarak görülmüştür. Bu durum Hristiyanlık dininin geniş kitlelere yayılmasına engel olmuştur. Aziz Paulus'un bu dinin yayılmasına yapmış olduğu en önemli katkı da bu noktada ortaya çıkmaktadır. Paulus Hristiyanlık propagandasını Yahudiler arasında değil, yeni bir dine daha sıcak bakacaklarını bildiği paganlar arasında yapmaya başlar. Ayrıca yine Yahudilerin inancında bulunan sünnet ve sebt günü uygulamalarını reddeder. Bu tavır nedeniyle Kudüs Hristiyanları ile çatışmalara girse de, uygulama başarılı olur ve Hristiyan cemaat giderek büyür. Ayrıca Havarilerin de yer aldığı Antakya konsilinde (MS. 50), Paulus'un bu fikirleri baskın şekilde kabul görmüştür.

Paulus Hristiyanlık dinine yeni bir şekil vermiş, tapım kuralları ve inanç esaslarını belirlemiştir. Ortaya çıkan bu yeni Hristiyanlık yorumuyla, Suriye ve Kilikia'dan başlayarak, Kıbrıs, Anadolu, Trakya, Makedonya, Yunanistan ve İtalya'ya geziler düzenlemiştir. Bu geziler sırasında kilise yapılanmasının temellerini atmış, insanlara vaazlar verip Hristiyan cemaatin büyümesini sağlamıştır. Ayrıca Efes, Korinth gibi önemli kentlerin meclislerine yazmış olduğu mektuplar, Hristiyanlık doktriniyi şekillendirmiştir. İncil yazarları Paulus'un bu mektuplarından yoğun olarak yararlanmışlardır. Dolayısıyla bugün kullanılan İncil'in bu hale gelmesinde en önemli pay Paulus'a aittir.

Bu gerekçelerle Tarsuslu Paulus, Hz. İsa'dan sonra, Hristiyanlık dininin en önemli karakterlerinden biri, belki de birincisi olarak görülmektedir.

Dünyanın pek çok merkezinde olduğu gibi, Roma'daki dört büyük kiliseden biri Paulus'a adanmıştır. Roma Kilisesinin kurucusu Tarsuslu Paulus'tur. Ayrıca Vatikan'da dünyanın en büyük

Aziz Paulus.

Vatikan, Aziz Petrus Kilisesi önündeki Paulus heykeli.

Tarsus, Aziz Paulus kilisesi.

kiliselerinden biri olan Aziz Petrus bazilikasının ön cephesinde, Aziz Petrus ve Aziz Paulus'un heykellerinin diğerlerinden farklı olarak çatıda değil de girişin sağında ve solundaki özel noktalarda yer alması, bu iki azizin Hristiyanlık dinindeki özel konumunun da göstergesidir.

Bugün Tarsus'ta da restore edilmiş durumda olan bir Aziz Paulus kilisesi bulunmaktadır. Ziyaretçiler ilgili makamdan izin alarak burada ibadet edebilmektedir. Ayrıca Paulus'un doğduğu evin temelleri olduğuna inanılan arkeolojik kalıntılar ve aynı evin bahçesinde yer alan kuyu da kutsal olarak kabul edilmektedir. İnsanlar bu kuyunun suyu ile kendilerini vaftiz edebilmek için burayı ziyaret etmekte, bunu bir çeşit hac farizesi olarak görmektedirler.

Aziz Paulus'un doğduğu evin kalıntıları ve kutsal kuyu.

Hristiyanların en çok saygı duydukları isimlerden biri olan bu azizin evine ait olduğu düşünülen kalıntılar ve kuyu çevresinde çeşitli düzenlemeler yapılarak bu dinin mensuplarına hitap etmek mümkün olabilir. Alanın bugünkü düzenlemesi sıradan bir mahalle parkından farksızdır. Bu mekân Aziz Paulus'la özdeşleşmiş olmasına rağmen, onun ününe ve görkemine uygun bir tasarım düşünülmemiştir. En azından daha mistik bir ambiyans yaratmak, Aziz Paulus'un hayatından kesitler içeren çok dilli bir açık hava müzesi kurmak, içeriye girmeden ayrılan ve hayal kırıklığı yaşayan ziyaretçileri burada vakit geçirmeye teşvik edici düzenlemeler yapmak gerekmektedir.

Hem Müslüman hem de Hristiyan dünyasını ilgilendiren önemli dinsel öğelerden biri olan "Yedi Uyurlar" (Eshabı Kehf - Seven Sleepers) hikâyesinin geçtiği yerlerden biri de yine Tarsus'tur.¹ Eshabı Kehf olarak tanınan Bencilus Dağı üzerindeki mağara bugün düzenlenmiştir ve ibadet edilen bir mekân haline dönüşmüştür.

Bunun yanı sıra üç büyük semavi dinin mensuplarıncı da kutsal sayılan ve saygı duyulan Danyal (Daniel) Peygamberin mezarı da yine Tarsus'ta bulunmaktadır. "Makam" olarak tanınan bu mekânda kazı ve restorasyon çalışmaları devam etmektedir ve bu nokta inanç turizmi için önemli duraklardan bir tanesidir.

Bu üç önemli unsur nedeniyle Tarsus aslında Türkiye'nin en önemli inanç merkezlerinden biri olmaya adaydır. Adana ve Mersin'e yakınlığı dikkate alındığında, bölgesel olarak yararlanılabilecek, hem doğuya hem de batıya hitap

eden büyük bir potansiyel olduğu açıkça görülmektedir. Önyargılardan arınıp Hristiyanlık için son derece önemli olan bu değerlerin Tarsus'ta bulunmasını bir fırsat olarak değerlendirmek, ulusal ve uluslararası düzlemde tanıtımlar yapmak kaçınılmazdır. Bunun yanı sıra, salt fiziksel mekânları sunmakla yetinmeyip, broşür, kitapçık, bilgi levhaları ve eğitilmiş rehberler aracılığıyla, bu mekânların kültürel önemini sürekli olarak vurgulamak ve bu değerlerin insanların belleğinde yer etmesini sağlamak, turizm değerini artırmanın önemli bir parçasıdır.

Tarsus'un bu pozisyonunu destekleyecek en önemli unsurlardan biri de Silifke'de yer alan Azize Thekla'nın mezarı ve Manastırı'dır. Bu Azize tıpkı Paulus gibi Hristiyanların en kutsal karakterleri arasında yer almaktadır. Paulus'un öğrencisi olan Thekla ilk kadın Martyr (din şehidi) olarak tanınır. Hristiyanlığı Silifke'de yaymış, burada çeşitli mucizeler gerçekleştirmiş ve ölmüştür. Mezarı "Meryemlik" olarak bilinen tepededir ve üzerine geç antik dönemde büyük bir kilise inşa edilmiştir. Thekla'nın mezarı 4. yüzyıldan itibaren hac merkezi olarak kabul edilmiştir ve bu uygulama günümüzde tekrar canlandırılmıştır. Hatta Ortodoks âleminin lideri olan Patrik Bartalomeos burada ayin yönetmiştir. Her Eylül'de bu anma törenleri tekrarlanmaktadır. Thekla'nın ünü o denli büyüktür ki, geç antik çağda İstanbul'da ve Roma'nın merkezinde bu azize için kiliseler inşa edilmiştir. Bu özelliğinden ötürü Silifke, bölgemizdeki inanç turizmi rotasının bir diğer önemli adresi olmaya adaydır.

Son olarak yine Hristiyanlar için bir diğer hac noktası olarak kabul edilen Taşucu'daki Aziz

Bencilus Dağı ve Eshab-ı Kehf.

Danyal (Daniel) Peygamberin Makamı.

Azize Thekla'nın mezarı.

Theodoros kutsal alanı da bu kapsamın içine dâhil edilebilir. Ancak bu kutsal alanda olağanüstü bir tahribat söz konusudur ve kilise kalıntılarının ciddi bir bakıma ihtiyacı vardır.

Paulus ve Thekla gibi iki büyük isimden yola çıkarak Tarsus ve Silifke arasında bir inanç rotası yaratmak olasıdır. Ayrıca her iki yerleşim arasında yer alan Kızkalesi, Ayaş, Kanlıdivane, Cennet-Cehennem ve Adamkayalar gibi kültürel değerleri bu rotaya eklemek hatta aynı noktalarda deniz-güneş-kum üçlüsünden yararlanmak da mümkündür. Her biri birbirinden kıymetli olan bu ören yerleri içinde Adamkayalar'ın özel bir konumu bulunmaktadır. Bu kutsal alandaki insan rölyefleri, dünyada bu yoğunlukta bir başka örneğine rastlanmayan ve en az Roma'daki Trevi Çeş-

mesi (Aşk Çeşmesi) kadar kıymetli olup, ondan iki bin yıl daha eskiye tarihlenen bir şeheserdir.

Bu ören yerlerinin tümü güzergâha dahil edilerek, Tarsus'tan batıya doğru birkaç gün sürecektir. Adana'ya incek olan yolcuları birkaç gün Adana'da konuk ettikten sonra bu rotayı gerçekleştirmek mümkündür.

Peki, ziyaretçiler için Adana'yı cazip kılabilecek unsurlar neler olmalıdır? Çukurova destinasyonunun Adana bacağı nasıl şekillendirilmelidir?

Tarihî yapılarının restore edilmesi ve kentin belleği olan bu kültürel birikimin koruma altına alınması, turizmin öznelerinden biri olacaktır. Nitekim Adana; Taş Köprü, Büyük Saat, geleneksel yapılar ve çarşıların yanı sıra Ramazanoğulları döneminin kültürel mirası gibi son derece değerli bir birikime sahiptir. Ancak bunlarla ilgili yönlendirici ve bilgilendirici levhalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Adana'da kentin ortasından geçen nehir ve baraj gölü diğer önemli estetik fırsatlar olarak düşünülmeli, gözümüzün önünde olmalarına rağmen yeterince değerlendirmediğimiz bu kaynaklarla ilgili farkındalık yaratılmalı, hayatın içine sokulmalıdır. Bu tip kaynakların nasıl değerlendirildikleri konusunda hem Avrupa'da hem de Türkiye'de güzel örnekler mevcuttur. Geçtiğimiz günlerde Adana tiyatro festivalinde Seyhan Nehri üzerinde yapılan su gösterileri, isabetli tercihler yapıldığında bu nehrin nasıl ilgi odağı olabileceğinin iyi bir örneği olmuştur.

Büyük bir arkeoloji müzesi kurulması akla gelen diğer projeler arasında yer almaktadır. Ayrıca kentin kültürel değerleri ile ilişkili başka müzeler de kurulabilir. Gelişmiş ülkelerin büyük kentlerinde müze sayısı bazen yüze yaklaşmaktadır. Yiyecekten giyeceğe, sanattan bilime kadar farklı konularda müzeler kurmak mümkündür. Pek çok batı kentinde "Matematik Müzesi" bile bulunmaktadır. Adana'da kurulmuş olan Sinema Müzesi de bunun güzel örneklerinden biridir. Bunu bir başlangıç olarak kabul edip, kentin yetiştirdiği önemli karakterlerle ilgili veya kentin kültürüyle özdeşleşmiş geleneksel yemeklerle ilgili müzeler kurmak da Adana'ya farklı bir zenginlik kazandıracaktır. Özellikle yemek kültürünün oldukça gelişmiş olması bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Bazı eski mekânlarda bu iki konunun birlikte sunulması teşvik edilebilir: "Geleneksel mimari içinde geleneksel yemekler..." Ayrıca aynı tip yapılarda konaklamak da olasıdır ki son yıllarda Adana'da bunun güzel örnekleriyle karşılaşmaktadır. Bunların sayısının artması Eskişehir, Gaziantep, Safranbolu ve Beypazarı'nda olduğu gibi, (özellikle batılı turistlerin ilgisini çekebilecek) otantik atmosferin

Anavarza antik kenti.

güçlenmesi anlamına gelecektir. Dolayısıyla, tarihî dokunun iyi korunmuş bir noktasında, geleneksel damak tadıyla ilgili bir müzenin kurulması, tabloyu tamamlayan bir unsur olacaktır. Nitekim günümüzde gastronomi turizmi, hem dünyada hem de ülkemizde, hiç küçümsenmeyecek bir role sahiptir.

Adana'nın merkezinde bulunan Tepebağ da hem arkeolojik açıdan hem de kentin tarihî dokusu açısından önemli adreslerden biridir. Burada başlatılmış olan kentsel dönüşüm çalışmalarının istikrarla devam etmesi gerekmektedir. Yine Tepebağ'da arkeolojik kazıların başlatılacak olması umut veren bir diğer noktadır. Nitekim Tepebağ Höyüğü'nün dip tarihi hakkında herhangi bir tahmin yapılamamaktadır. Hatta höyüğün hiçbir katmanı hakkında herhangi bir öngörü bulunmamaktadır. Belki çok zengin bir arkeolojik buluntu grubu bizi beklemektedir. Burası sürprizlerle dolu bir höyüktür. Bu höyüğün kazılması başta arkeoloji bilimi için, sonrasında da hem Adana'nın hem de tüm Çukurova'nın tarihi, kültürü ve turizmi için çok büyük önem taşımaktadır. Adana'nın esas ses getirecek projesi ise şüphesiz ki Anavarza antik kentinin kazılmasıdır. Adana'ya bir saatlik mesafede yer alan bu antik kent, kazılar başladıktan birkaç yıl sonra Türkiye'nin en ilgi çeken ören yerlerinden biri haline gelecektir. Mozaikleri ve mimari özellikleriyle büyük bir potansiyel taşıyan Anavarza; Efes, Perge veya Bergama gibi tek başına bir turizm cazibe merkezi olacak kaliteye sahiptir. Nitekim Çukurova Kalkınma Ajansı'nın 2010-2013 dönemi için tasarlanmış olduğu Çukurova Bölge Planı'nın "Bölgesel Vizyon ve Stratejiler" başlığı altında yapılan yönlendirici değerlendirmenin 59. sayfasında: "Anavarza Kalesi ve bunun gibi tarihi değerler kültür turizminde geliştirilmeye uygun alanlardır" ifadesi geçmektedir. Bu tespitten de anlaşılacağı üzere Anavarza'nın kazılması projesi artık bir devlet politikası haline dönüşmüştür. Anavarza'da çalışmaların başlamasıyla birlikte Adana-Anavarza-Kozan arasında güçlü bir bağlantı ortaya çıkacaktır. Bu bağlantıyı İzmir-Efes-Selçuk ilişkisine benzetmek mümkündür.

Yumurtalık'ta ortaya çıkan mozaikler.

Yumurtalık (Aegeai), Karataş (Magarsos), Şar (Komana) ve Misis gibi tarihî kentlerde de bilimsel kazıların başlatılması, Adana turizmine kısa zamanda bir ivme kazandıracaktır. Bunların içinde belki de en dikkat çekecek olan konulardan biri, bütün antik dünyanın en önemli dört sağlık merkezinden bir tanesinin Yumurtalık (Aegeai) yerleşiminde bulunuyor olmasıdır. Sağlık Tanrısı Asklepios'un kutsal alanı olan ve bugün yeri henüz bilinmeyen bu sağlık merkezinin Anadolu'daki ikinci büyük örneği Bergama'da yer alır. Bergama'daki dünyaca ünlü sağlık merkezinin kazısı ve restorasyonu tamamlanmış olup her yıl on binlerce insan tarafından ziyaret edilmektedir. Bu geniş mekânda ziyaretçiler antik çağlarda hastalıkların nasıl tedavi edildiği, hangi mekânların ve ne tür metotların kullanıldığı hakkında şaşırtıcı bilgiler edinmekte ve mekânı ilgiyle gezebilmektedirler. Yumurtalık ilçesi de bu potansiyeli taşıyan özel merkezlerden biridir ve bu özelliğinin nasıl değerlendirilmesi gerektiği üzerinde tartışılıp gündeme taşınmalıdır. Bunun dışında Yumurtalık'ta ortaya çıkan nitelikli mozaiklerin, Misis, Anavarza ve hatta Gaziantep ile birlikte düşünüldüğünde, Adana turizmine büyük katkı sağlayacağı açıktır.

Yılankale gibi görkemli yapıların da küçük bütçelerle gezi güzergâhlarına dâhil edilmesi mümkündür. Üzerine çıkmak ve gezmek için bir yürüyüş rotası düzenlemenin yanı sıra, anayol üzerinden uzaktan iyi fotoğraf alınabilecek noktalara bir-

Yılankale.

Beledik Köprüsü.

kaç durak tesis ederek, kale ile ilgili bilgilendirici tabelalar yerleştirmek kentin turizm tanıtımına katkı sağlayacaktır. Valilik veya Belediyeler bünyesinde kurulacak uzmanlardan oluşan bir heyet, Rölöve -Anıtlar Müdürlüğü ve Koruma Kurulu yetkilileriyle eşgüdüm halinde çalışarak bu organizasyonunu kolaylıkla projelendirebilir. Ayrıca Kozan Belediyesi'nin Kozan Kalesi'nde başlatmış olduğu çalışma bir pilot proje olarak ele alınıp geliştirilebilir. Kent ölçeğinde fotoğraf turuna katılmak isteyen ziyaretçiler için birkaç güzergâh belirleyip, ucuz ve tarifeli otobüs seferleri düzenlemek de mümkündür. Bu planlama belediye tarafından yapılabilir ve duraklar arasına Yılankale, Anavarza veya James Bond filmine ev sahipliği yapan Beledik Köprüsü (Hacıkirı-Vardaha) gibi sayısı artırılabilir estetik ve görkemli adresler yerleştirilebilir. Bu basit düzenleme ile ulusal ve belki de uluslararası çapta fotoğraf meraklılarının ilgisini Adana'ya çekmek, ziyaretçilerin bir günlerini bu programla dolu dolu geçirmelerini sağlamak ve onlar sayesinde internet üzerinden Adana'nın tarihi ve doğal güzelliklerinin yoğun tanıtımını yapmak çok kısa zamanda mümkün hale gelecektir. Anavarzalı bir bilim adamı olan Pedanius Dioscurides'in de bu konu başlığı altında mutlaka anılması gerekmektedir. Tüm dünyada eczacıların atası olarak saygı gören ve farmakoloji biliminin yaratıcısı olarak kabul edilen bu tarihi karakterin henüz bir heykeli bulunmamakta hatta ismi bile bilinmemektedir. Yine gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında bu durumun normal olmadığı hemen anlaşılır. Nitekim bilim veya sanata evrensel ölçekte katkı sağlamış olan tarihî karakterler, doğdukları, çalıştıkları veya öldükleri topraklarda heykelleri dikilerek, cadde veya sokaklara isimleri verilerek hatta müzeleri kurularak hatırlanmaktadır. Doğduğu kentten başka bir yerde ölen bu tip tarihî karakterler için her iki kentte de benzeri onurlandırmalar yapılır. Bir kentteki bu tip isimlerin sayısının artması, o kentin ve toplumun imajına büyük katkı sağlar. Berlin, Londra, Roma gibi mega ölçekli kentlerde bunun sayısız örneğiyle karşılaşılır. Her köşe başında farklı bir bilim insanının veya sanatçının ismini gören ziyaretçiler, hem bu toplumların bugünkü

standartları nasıl yakalamış oldukları konusunda bir fikir sahibi olabilmekte, hem de geçmişlerindeki bu düşünsel zenginlikten ötürü onlara özel bir saygı duymaktadırlar. Bu anlamda, tarihin hangi evresinde olursa olsun, bu topraklarda yaşamış bilim ve sanat insanlarına, dini karakterlere veya yöneticilere sahip çıkmak kendi imajımız açısından değerlidir. Bu bakış açısıyla, sadece Adana'nın değil, hangi ulusa mensup olursa olsun Anadolu'nun en önemli tarihî karakterlerini bir arada barındıran bir "heykelpark" tasarlayarak Türkiye'de bir ilke imza atmak ve Adana'ya bir açık hava müzesi kazandırmak da mümkündür. Nehir kıyısında ve Ulu Cami'nin hemen arkasında yer alan parkın içinde bu projeyi gerçekleştirmek, tüm medeniyetlere sahip çıkmak ve "medeniyetler ittifakı" projesini somutlaştırmış olmak açısından uluslararası değer taşıyacaktır. Bu heykelparkın içinde Dioskurides ve Pudu Hepa'nın yanı sıra Bodrumlu Herodotos, İzmirli Homeros veya Konya'da muhteşem eserini yazmış olan Mevlana gibi sayısı çoğaltılabilecek evrensel karakterlerin heykelleri sergilenebilecektir.

Sonuç olarak Çukurova'nın bir turizm destinasyonu olma potansiyeli oldukça güçlüdür. Nüfusuyla, ekonomisiyle, tarihiyle, kültürel ve doğal mirasıyla büyük bir potansiyele sahip olan ve Ankara-İstanbul-İzmir üçgeninin dışında kalan Türkiye topraklarındaki en önemli kent olan Adana'nın da bu destinasyon içinde önemli bir yeri bulunmaktadır. Doğru tespitler ve iyi bir ekip çalışmasıyla Adana'yı turizm konusunda ihya etmek zor olmayacaktır. Bu organizasyonu güçlendirmek için komşu kentlerle, özellikle Mersin ve Tarsus'la işbirliğine gidilebilir. Bu geniş coğrafyada yoğunlaşan somut ve somut olmayan kültürel mirasa sahip çıkmak, sosyal sorumluluk açısından hepimizin görevi olarak kabul edilmelidir. Bu doğrultuda, bu makalenin ilk satırından itibaren vurgulanan ve turizmin öznesi olan kültürel ve doğal mirasa özen göstermek bütün çalışmanın anahtarı olacaktır. ■

NOT

1. Bu hikâye ile ilişkilendirilen diğer iki merkez Efes ve Kahramanmaraş'ta bulunmaktadır.

Dioscurides.

Heykelpark Önerisi.

ADANA KENTİNİN TURİZM POTANSİYELİ VE TURİZM MARKASI OLARAK İMAJ VE KİMLİĞİ

Mehmet Cihan YAVUZ

Doç. Dr.

Çukurova Üniversitesi

Seyahat İşletmeciliği Bölüm Başkanı

"Adana kenti, geçmişten günümüze sahip olduğu zengin doğal, kültürel ve tarihî turizm kaynakları ile yüksek potansiyele sahip bir turizm markasıdır. Henüz yeterince işlenmemiştir bu nedenle oturmuş bir olumlu imaja sahip olduğu söylenemez. Bununla birlikte sahip olduğu güçlü ve zengin kimlik iyi yönetildiği takdirde, geleceğin dünya turizm markalarından bir olması Adanamız için beklenmelidir."

Adana, kadim bir şehirdir. Varlığına ilişkin kanıtlar MÖ. 8500 yıl öncesinden bu yana bilinir ve gözlemlenir. Kentin hinterlandı Akdeniz ile güneyden, Toros Dağları ile kuzeyden tahkim edilmiş durumdadır. Anadolu coğrafyasının çok önemli kesişim noktalarından birini teşkil eden kente giriş çıkış da doğal engeller dolayısıyla kolayca kontrol edilebilme özelliğine sahiptir.

Sahip olunan bu özelliklere bir de kentsel alanın yaz-kış karı bitmeyen Toros Dağları kaynaklı iki büyük akarsuyun -Seyhan ve Ceyhan- getirdiği bereket eklenirse, Adana kentinin neden birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı ve uğrunda neden birçok savaşların çıktığı rahatlıkla anlaşılabilir.

Adana'nın uzun tarihinde doğal kaynaklar ve coğrafyanın sunduğu bereket, buna bağlı olarak almış olduğu göçler, mücadele, kültürel ve tarihsel zenginlik hep olagelmıştır. Bunlar bir kentin turizmde var olabileceğinin zaten kanıtlarıdır.

Adana, mevcut durumunda doğal, kültürel ve tarihî kentsel turizm kaynakları açısından çok zengin bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyel, eğer sistemli bir şekilde yönetilirse, kentin başarılı bir turizm markası haline gelmesi, mevcut imajına rağmen, kaçınılmaz bir güzel sonuç olur.

Turizme açılmak istenen bir kent için "imaj" elbette her şey değildir; ama markalaşma açısından bakıldığında, "kimlik" gibi, markanın çok önemli iki unsurundan biridir. Teknik olarak "imaj": bir yer ya da ürün hakkında kişi ya da grupların bilgi, izlenim, önyargı ve görüşleri olarak tanımlanabilir. Diğer bir tanımla imaj kavramı, genel olarak bireylerin bir nesne ya da destinasyon hakkındaki bilgi, inanç, his ve genel izlenimlerinin zihinsel tasviri şeklinde oluşan bireysel yargılardır.

Bir turizm yerine ilişkin imaj yönetilmezse istenmeyen, olumsuz bir imaj oluşması kuvvetle muhtemeldir. Olumsuz imaj da; -tıpkı Adana'nın yaşıyor olduğu gibi- kentin sahip olduğu zengin turizm kaynaklarına ve turizm potansiyeline rağmen, turizm kenti olmasını frenleyen bir bozukluktur. Olumsuz imaj, kimlik öğeleri temelinde iyi bir imaj yönetimiyle, biraz zaman ve maddi külfeti olsa da, düzeltilebilir. Markanın imajı, marka kimliği, duygular ve zihinde oluşan çağrışımlar gibi tüm belirleyici unsurlar yoluya-

la ürünün algılanmasıdır. Bu noktada kimliğin önemi kendini göstermeye başlar.

Markanın imaj gibi iki önemli unsurundan biri olan "kimlik", bir insanın ya da bir yerin durumu ya da farklılık arz eden karakteridir. İnsanların kimliği kendileri için yönelimlerini, amaçlarını ve benzersiz değerlerini temsil eder. Kimlik, "benim değerim nedir, duruşum nedir, nasıl algılanmak-tanınmak istiyorum, hayatımdaki önemli ilişkiler nelerdir?" gibi sorulara aranan cevapların toplamını ifade eder. Dolayısıyla turizmde marka kent olma iddiasına sahip bir kentin kimliği de, benzer bir şekilde, sunduğu benzersiz değeri, yönelimi ve amacı belirlemeye yardımcı olur. İmaj yönetimi için Adana'nın gerçek, ilgi çekici, turizmde katma değer yaratıcı birçok kimlik bileşeni bulunmaktadır.

Adana geçmişten günümüze endemik bitki zenginliği ile Lokman Hekim ve Dioskurides gibi eczacılıkta ünlü kişilerin yetiştiği, dünyanın ilk hastanesi olan Asklepionların en büyük ve önemlilerinden birinin kurulu olduğu bir sağlık turizmi destinasyonu olarak bilinir. Sağlık turizmi son dönemde yapılan güncelleme çalışmalarıyla da, özellikle Türkiye sağlık turizmi camiasında, Adana'nın bir turizm markası olarak ismi ile özdeşleşir hale gelmiştir.

Adana'nın bir turizm markası olarak dışa vurduğu güçlü imajlardan bir diğeri tarım ile ilişkilidir. Tarım olgusunun özellikle modernlik, yenilik, turizm vb. yükselen trendlerle işlenmesi Adana'nın marka değerine katkı sağlayacaktır.

Adana marka imajında öne çıkan diğer bir unsur da şüphesiz delikanlı, misafirperver, özü-sözü bir "Adanalı" olgusudur. Turizmin doğrudan bağımlı olduğu insan faktörü ve bununla ilişkili kültürel, sosyal zenginlik ve avantajlar, bir turizm markasının en önemli sermayesi olarak kabul edilmelidir.

Özetle Adana kenti, geçmişten günümüze sahip olduğu zengin doğal, kültürel ve tarihî turizm kaynakları ile yüksek potansiyele sahip bir turizm markasıdır. Henüz yeterince işlenmemiştir bu nedenle oturmuş bir olumlu imaja sahip olduğu söylenemez. Bununla birlikte sahip olduğu güçlü ve zengin kimlik iyi yönetildiği takdirde, geleceğin dünya turizm markalarından bir olması Adanamız için beklenmelidir... ■

TURİZM VE ÇED ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ İLİŞKİSİ

Deniz ÇOLAKKADIOĞLU

Peyzaj Mimarı

Dr.

Çukurova Üniversitesi, Ziraat Fakültesi,

Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Öğretim Görevlisi

"Ülkemizde doğallığı korunan dağlık alanlarda özellikle yayla turizmine talepler artmaktadır. Kıyılarımızda plansız gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin aynısını ekonomik gelir sağlamak adına yayla turizmi ile tekrar yapmamak için ÇED süreci iyi değerlendirilmelidir. ÇED, kaynakların korunmasında önemli bir araç olmakla birlikte, proje temelli yaklaşım sağlamaktadır. Proje özelinde mutlak gerekli ve önemli olan ÇED süreci, ülke genelinde turizm bölgelerinin seçilmesi, turizm çeşitlerinin belirlenmesi, kaynak kapasitesinin değerlendirilmesi, taşıma kapasitesi temelinde planlamalar yapılmasına olanak sağlayan stratejik çevresel değerlendirme (SÇD) ile bütünlük sağlayarak, ülkemizin doğal ve kültürel kaynaklarının korunmasında daha etkili olabilecektir. Bu nedenle SÇD Yönetmeliği en kısa zamanda yürürlüğe girmeli ve kapsamında turizm faaliyetlerini içermelidir."

Çok boyutlu bir kavram olan turizm, insanların günlük yaşamlarını sürdürdükleri çevrelerden ayrılarak sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri içeren bir süreci değişik çevrelerde yaşamaları, kısa-orta-uzun süreli olarak konaklamaları, daha sonra tekrar yaşadıkları yerlere dönmeleri ile ilgili etkinliklerdir (Aytuğ, 1990; Mor ve Çiftçi, 2006).

Endüstri devrimiyle gelir düzeyindeki ve boş zamanlardaki artış ile özellikle hava taşımacılığının toplum kullanımına sunulması, kitlelerin daha kolay seyahat etmesine, maliyetlerin azalmasına olanak tanıması ve kitle turizmi kendine özgü bir organizasyon ve pazar oluşturmuştur. Dinç'in (1995) de belirttiği gibi, Almanya ve İskandinav ülkelerinde başlayıp gelişen kitle turizmi sonraları Amerika Birleşik Devletleri'nde ve Kanada'da hızla yaygınlaşmış, gelişim yönü, gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere; Amerika'dan Avrupa'ya; Kuzey ve Batı Avrupa'dan Akdeniz Bölgesi'ne; yani kentsel alanlardan kırsal alanlara veya deniz kıyılarına doğru olmuştur.

Ülkemizde Turizm Faaliyetleri

Ülkemiz, doğal, tarihî, kültürel ve jeolojik güzelliklerin birlikte yaşandığı dünyanın ender turizm cennetlerinden biridir. Ilıman kuşakta bulunması, sahip olduğu kıyılar, ortalama yükseltisi-

nin fazla olması, dört mevsim özelliklerinin bir arada yaşanması ve tarih öncesi çağlardan bu yana Hititler, Asurlar, Sümerler, Babilliler ve Persler gibi birçok uygarlığa ev sahipliği yapan toprakları barındırması, ülkemizdeki turizm çeşitliliğinin artmasını sağlamıştır. Kültür ve Turizm Bakanlığı (2013a) verilerine göre ülkemizde kıyı, sağlık ve termal, kış, yayla, mağara, av, kongre, golf, gençlik, yat, botanik, inanç, hava sporları, dağcılık, akarsu-rafting, sualtı dalış ve kuş gözlemciliği turizm çeşitleri gerçekleştirilmektedir. Farklı turizm çeşitlerinin gerçekleştirilebilmesi ve 1980'li yıllarda başlayan turizm sektöründeki artan teşvikler, turizm sektörünün gelişmesini ve ülkeye gelen turist sayısının da artmasını sağlamıştır (Tablo 1).

Tablo 1'de görüldüğü gibi 2011 yılında ülkemizi 36 milyon 151 bin 328 turist ziyaret etmiştir. Türkiye'de her yıl çeşitli nedenlerle yurt dışına turistik seyahat yapılmaktadır. 2011 yılında 6 milyonun üzerinde Türk vatandaşı yurtdışı seyahati gerçekleştirmiştir.

Turizmin son yıllardaki hızlı gelişiminde en önemli faktörlerden biri de turizm yatırım belgeli ve turizm işletme belgeli tesis ve yatak kapasitelerindeki artıştır. Ülkemizde 1970 yılı itibarıyla turizm işletme belgeli olarak faaliyet gösteren tesislerin sayısı 292 iken, 1990 yılında

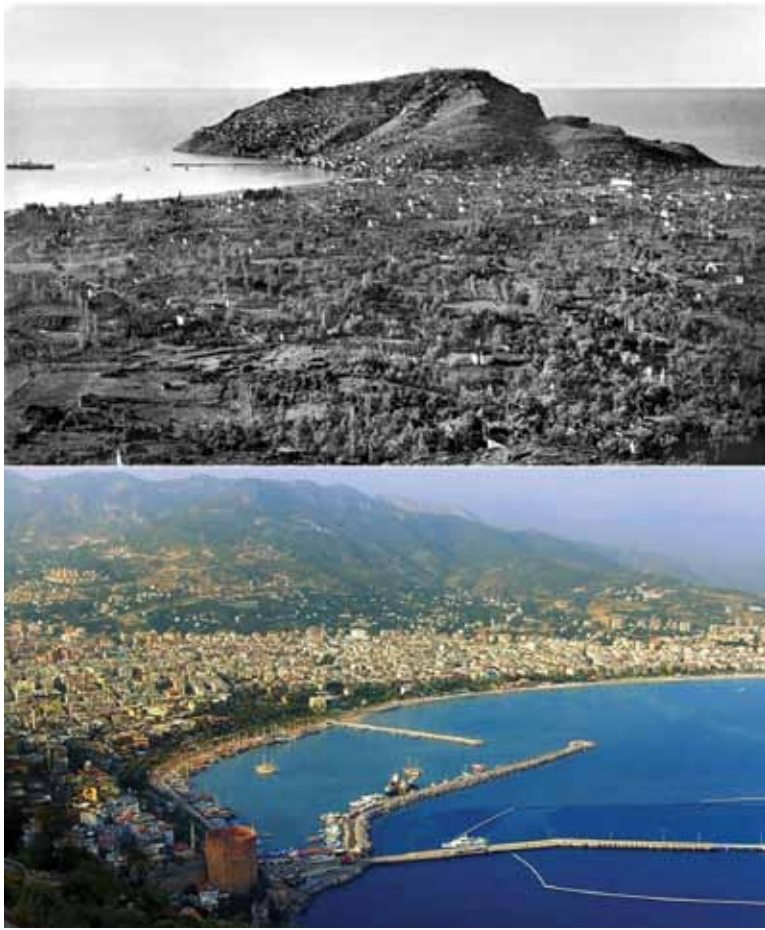
YILLAR	TURİZM GELİRİ			TURİZM GİDERİ		
	TURİZM GELİRİ (1000 \$)	TURİST SAYISI	ORTALAMA HARCAMA (\$)	TURİZM GİDERİ (1000 \$)	VATANDAŞ SAYISI	ORTALAMA HARCAMA (\$)
2001	10 450 728	13 450 127	777			
2002	12 420 519	15 214 514	816			
2003	13 854 868	16 302 053	850	2 424 827	3 414 844	710
2004	17 076 609	20 262 640	843	2 954 459	3 844 494	768
2005	20 322 111	24 124 501	842	3 394 602	4 124 829	823
2006	18 593 950	23 148 669	803	3 270 947	4 063 180	805
2007	20 942 501	27 214 988	770	4 043 283	4 956 069	816
2008	25 415 067	30 979 979	820	4 266 197	4 892 717	872
2009	25 064 481	32 006 149	783	5 090 440	5 561 355	915
2010	24 930 996	33 027 943	755	5 874 520	6 557 233	896
2011	28 115 694	36 151 328	778	5 531 486	6 281 972	881
2012 *	29 351 446	36 776 645	798	4 593 390	5 802 950	792

(*) Geçici veriler.

Tablo 1. Turist Sayısı ile Turizm Gelir, Gider ve Ortalama Harcamanın Yıllara Göre Dağılımı (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013b).

YILLAR	TURİZM YATIRIMI BELGELİ			TURİZM İŞLETMESİ BELGELİ		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
1970	301	13 372	25 872	292	15 243	28 354
1975	202	12 846	25 956	421	23 860	44 957
1980	267	13 019	26 288	511	28 992	56 044
1985	501	34 251	71 521	689	41 351	85 995
1990	1 921	156 702	325 515	1 260	83 953	173 227
1995	1 334	96 517	202 483	1 793	135 436	280 463
2000	1 300	113 452	243 794	1 824	156 367	325 168
2001	1 237	106 683	229 047	1 998	177 371	368 819
2002	1 138	102 972	222 876	2 124	190 327	396 148
2003	1 130	111 894	242 603	2 240	202 339	420 697
2004	1 151	118 883	259 424	2 357	217 664	454 290
2005	1 039	128 005	278 255	2 412	231 123	483 330
2006	869	123 326	274 687	2 475	241 702	508 632
2007	776	112 541	254 191	2 514	251 987	532 262
2008	772	113 487	258 287	2 566	268 633	567 470
2009	754	103 119	231 456	2 625	289 383	608 765
2010	877	114 771	252 984	2 647	299 621	629 465
2011	922	122 364	267 900	2 783	319 319	666 829

Tablo 2. Yıllara Göre Turizm Belgeli Konaklama Tesislerinin Sayısı
(Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2013c'den kısaltılarak).

Şekil 1. Antalya Kıyılarındaki Yapılaşma (Yavuz, 2013).

bu sayı 1.260 olmuş ve 2011 yılında ise 2.783'e ulaşmıştır (Tablo 2). Günümüzde bu tesislerde bulunan yatak sayısı ise 666.829'dur. Bunun yanı sıra kaplıcalar, apart oteller, golf tesisleri, mola tesisleri, eğitim ve uygulama tesisleri, oto karavan turizm kompleksleri ve uygulama otelleri gibi modern kuruluşlar da Türk turizmine hizmet vermektedir.

Tüm bu özellikleriyle Türkiye, dünya turizm pazarından % 2,7, Avrupa turizm pazarından ise % 5,1 pay alarak; dünya sıralamasında turist girişleri

Şekil 2. Belek Muhafaza Ormanlarının 2005 ve 2007 yıllarındaki Görünümü (Kara, 2007).

açısından 8'inci, turizm gelirleri açısından 9'uncu sırada yer almaktadır. Türkiye, "Yabancı Ziyaretçiler için Dünyada En İyi 10 Ülke" arasında yerini almıştır (Sağlık Bakanlığı, 2013).

Turizmin Çevresel Etkileri

Turizm faaliyetleri önemli oranda ekonomik büyüme, döviz girdisi, yatırım ve istihdam olanakları sağlayarak, gerçekleştirildiği ülkeye en fazla ekonomik gelir sağlayan sektörlerden biridir. Ayrıca alanın koruma kullanımı dengesinin sağlanması temelinde oluşturulan planlama anlayışı ile gerçekleştirilen turizm faaliyetleri Temur'un (2011) belirttiği gibi, turizme kaynak olan doğal ve kültürel çevrenin koruma altına alınmasına da yardımcı olmaktadır.

Turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde doğal, kültürel ve tarihî değerlerin koruma kullanım dengesi sağlanarak ve alanın taşıma kapasitesi dikkate alınarak yapılan planlama oldukça önemlidir. Bugün ülkemizde turizm ile ilgili yaşanan en önemli sorun plansız turizm yaklaşımlarıdır. Plansız turizm sonucunda turizm faaliyetleri ülkenin belirli bölgelerinde yoğunlaşmakta, özellikle kıyı gerisi ve çevresi alanlarda çarpık kentleşme ve yapılaşmaya neden olmaktadır. Ülkemizde bu durumun en belirgin örnekleri batı ve güney kıyılarımızda görülmektedir. Daha önceleri bitki örtüsü yeşilinin, denizin mavisyle uyum içinde olduğu küçük yerleşim yerleri olan Bodrum, Çeşme, Marmaris, Alanya ve Şekil 1'de örneği verilen Antalya ilçeleri, günümüzde özellikle yaz aylarında milyonlarca kişiyi ağırlayan, bitki örtüsünün tahrip edildiği, beton yığınlarının hâkim olduğu, taşıma kapasitesinin çok üstünde olan tatil merkezleri haline gelmişlerdir.

Turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kıyılardaki yapılaşma, başta korunması gerekli olan ekosistemlerin tahrip edilmesine neden olmakla birlikte, ormanların yok edilmesi bitki örtüsünün ve özellikle sahil kesiminde yaşayan ve üreyen hayvan türlerinin de zarar görmesine neden olmaktadır. Ülkemizde bu durumun en belirgin örneği, Antalya Belek muhafaza ormanlarında yaşanmıştır (Şekil 2). 1960'lı yıllarda *Pinus pinea* (Fıstık çamı) ağırlıklı ve *Eucalyptus* sp. (Okalıptüs) türlerinden oluşan 23 bin dönümlük Belek muhafaza ormanları, 1984 yılında Turizm Bakanlığı (şimdi Kültür ve Turizm Bakanlığı) tarafından turizme açılmak üzere planlanmaya başlanmış ve bölge 1990'lı yıllarda turizm bölgesi ilan edilerek, alanda otel ve golf sahaları inşasına başlanmıştır.

Söz konusu alanlarda özellikle yazın nüfusun artması, mevcut alt yapı olanaklarının yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Bu durumun sonucunda da başta katı atık olmak üzere su, hava, gürültü, görüntü kirlilikleri oluşmaktadır.

Turizm beldelerinde yaşanan tüm bu kirlilikler ve turisti alana çeken doğal, kültürel ve tarihî değerlerin tahribi, söz konusu alanın zaman içinde

turistler için çekiciliğini yitirmesine neden olmaktadır. Bu nedenle turizmin "hammaddesi" olan çevre üzerindeki olumsuz etkilerin oluşmadan önce öngörülmesi ve bu etkileri önleyici ya da en azından azaltıcı önlemlerin alınması gerekmektedir. Etkilerin belirlenmesinde ve önlemlerin alınmasında, turizm planlamasının etkili araçlarından biri de "Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)"dir.

ÇED Nedir?

Ülkemizde "çevre" ile ilgili doğrudan bir hükme 18.10.1982 tarih ve 2709 sayılı "Anayasa"nın 56. maddesinde yer verilmiştir. Buna göre; "Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir".

Anayasa'nın yürürlüğe girmesinin ardından bir yıldan az bir zaman geçtikten sonra, Türkiye'nin çevre politikalarının belirlenmesi ve yönlendirilmesinde çok önemli bir yeri olan, çevresel konuların tümünü içine alan ve kapsamlı çözüm önerilerinin alınmasını zorunlu kılan 09.08.1983 tarih ve 2872 sayılı "Çevre Kanunu" kabul edilmiş ve 11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. ÇED ise, Türkiye'de yasal sistemin içine ilk kez Çevre Kanunu'nun 10. maddesi ile girmiştir. Bu maddede ifade edilen;

"Gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetleri sonucu çevre sorunlarına yol açabilecek kurum, kuruluş ve işletmeler bir 'Çevresel Etki Değerlendirme Raporu' hazırlarlar. Bu raporda çevreye yapılabilecek tüm etkiler göz önünde bulundurularak çevre kirlenmesine sebep olabilecek atık ve artıkların ne şekilde zararsız hale getirebileceği ve bu hususta alınacak önlemler belirtilir. Çevresel Etki Değerlendirme Raporu'nun, hangi tip projelerden isteneceği, ihtiva edeceği hususlar ve hangi makamca onaylanacağına dair esaslar yönetmelikle belirlenir" hükmü ile Türkiye'de ÇED hukuksal bir zemin kazanmıştır (Yücel, 2001).

ÇED Yönetmeliği çalışmaları sırasında ABD ve Hollanda başta olmak üzere bazı gelişmiş ülkelerin ÇED uygulamaları incelenmiş, hazırlanan bu tasarımlar yaklaşık 400 adet kurum ve kuruluş (üniversite, valilik, meslek odaları, bakanlıklar vb.) gönderilerek görüş istenmiş ve gelen görüşler doğrultusunda 07.02.1993 tarihli ÇED Yönetmeliğine o zamanki şekli verilmiştir. Bu Yönetmelik 23.06.1997, 06.06.2002, 16.12.2003 tarihlerinde her seferinde değiştirilerek 17.07.2008 tarihinde son şeklini almıştır (Yücel, 2011).

2872 sayılı Çevre Kanunu'nun önemli bir kısmı ise, 26.04.2006 tarih ve 5491 sayılı "Çevre Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun"

ile değiştirilerek ÇED ve SÇD ile ilgili yeni bir dönem başlamıştır. Bu kanunda 10. maddesi değiştirilerek SÇD'ye yer verilmiştir. Buna göre; "Gerçekleştirmeyi planladıkları faaliyetleri sonucu çevre sorunlarına yol açabilecek kurum, kuruluş ve işletmeler, Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu veya proje tanıtım dosyası hazırlamakla yükümlüdürler. Çevresel Etki Değerlendirmesi Olumlu Kararı veya Çevresel Etki Değerlendirmesi Gerekli Değildir Kararı alınmadıkça bu projelerle ilgili onay, izin, teşvik, yapı ve kullanım ruhsatı verilemez; proje için yatırıma başlanamaz ve ihale edilemez. Petrol, jeotermal kaynaklar ve maden arama faaliyetleri, Çevresel Etki Değerlendirmesi kapsamı dışındadır. Çevresel Etki Değerlendirmesine tabi projeler ve Stratejik Çevresel Değerlendirmeye tabi plan ve programlar ve konuya ilişkin usul ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir."

Söz konusu maddede hem ÇED hem de SÇD için yönetmelik çıkarılması hükmü vardır. Çevre Kanunu'ndaki bu değişiklikten sonra zaten var olan ÇED Yönetmeliği 17.07.2008 (30.06.2011) tarihinde yenilenecek bugünkü şeklini almıştır. Diğer taraftan Kanunun 1. Geçici Maddesi "Bu Kanun uyarınca ilgili bakanlıkların görüşü alınmak suretiyle Bakanlıkça çıkarılacak yönetmelikler bu Kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren en geç bir yıl içinde yayımlanır" denmesine ve aradan 5 yıl geçmesine rağmen SÇD Yönetmeliği hâlâ taslak halindedir (Yücel, 2011).

Çevre Kanunu'nun 10. maddesi dışında 2. maddesinde de SÇD'nin tanımı yapılmaktadır. Buna göre stratejik çevresel değerlendirme; "Onaya tabi plan ya da programın onayından önce planlama veya programlama sürecinin başlangıcından itibaren, çevresel değerlerin plan ve programa entegre edilmesini sağlamak, plan ya da programın olası çevresel etkilerini en aza indirmek ve karar vericilere yardımcı olmak üzere katılımcı bir yaklaşımla sürdürülen ve yazılı bir raporla da içeren çevresel değerlendirme çalışmalarını" ifade etmektedir.

Yasal bir zorunluluğu olmadan ülkemizde SÇD ile ilgili olarak yapılan ilk çalışma "Çanakkale ve Çevresi 1/25.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Revizyonuna SÇD Uygulaması Pilot Projesi"dir. Bu proje, Hollanda Hükümetinin AB aday ülkelerin adaylık sürecinde kurumsal yapılarını güçlendirmek için kullanımlarına açtığı MATRA sosyal programı fonundan yararlanılarak (o zamanki) Çevre Bakanlığı'nın öncülüğünde 2002 yılı içerisinde yapılmıştır (Aydemir ve Aydın, 2002). Yine aynı MATRA Programı çerçevesinde ikinci bir pilot proje olarak "AB Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliğinin Türkiye İçin Uyumlaştırılması ve Uygulanması" konulu bir proje yapılmış ve "SÇD Yönetmeliği

Taslağı" hazırlanmıştır. Güneş (2011) bildirdiğine göre; "Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılım sürecine ilişkin 2009 Yılı İlerleme Raporu'nda da, Türkiye'nin ulusal hukukunu Avrupa Birliği Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönergesi ile hâlâ uyumlulaştırmadığından söz edilmektedir". MATRA Programı çerçevesinde yapılan ilk SÇD Yönetmelik Taslağından sonra Bakanlık tarafından yönetmeliğin yenilenmesi ve düzenlenmesi çalışmaları devam etmektedir.

ÇED Yönetmeliği'nde Turizm Projeleri

Gerçekleştirilmesi planlanan herhangi bir turizm faaliyetinin ÇED Yönetmeliği kapsamında olup olmadığı, söz konusu faaliyetin Yönetmeliğin hangi EK'inde yer aldığına bağlıdır. Planlanan turizm faaliyeti Yönetmeliğin Ek I listesinde yer alıyorsa ÇED Raporu hazırlanması gerekmektedir. Projenin EK I'de yer almaması halinde, ÇED Yönetmeliğinin EK II listesinde yer alıp almadığı kontrol edilmekte, EK II listesinde yer alması durumunda ise seçme eleme kriterleri süreci uygulanarak, bu sürecin sonunda ÇED Raporu hazırlanıp hazırlanmayacağına karar verilmektedir.

Günümüzde yürürlükte olan 17.07.2008 tarihli ÇED Yönetmeliği 19.12.2009, 14.4.2011, 30.06.2011 ve 05.04.2013 tarihlerinde 4 kez daha değişikliğe uğramıştır. Değişiklikleriyle birlikte yürürlükteki ÇED Yönetmeliği'ne göre sadece "Turizm konaklama tesisleri (500 oda ve üzeri) tatil köyleri ve/veya turizm kompleksleri" için ÇED Raporlarını hazırlama veya hazırlatma zorunluluğu vardır (Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliği Ek- I Listesi Madde 35). Diğer taraftan aynı yönetmeliğin EK- II Listesinde bulunan ve Tablo 3'de belirtilen turizm ile ilgili tesisler ise seçme eleme kriterlerine tabidir.

Turizm faaliyetleri, söz konusu projenin gerçekleştirileceği alanın belirlenmesi, alana ulaşımın sağlanması, otellerin ve diğer ziyaretçi konaklama merkezlerinin inşası, spor kompleksleri, kıyı bölgeleri için yat limanları ve parklar gibi birçok projenin kurulmasını gerektirmektedir. Söz konusu proje, türüne ve büyüklüğüne göre inşası planlanan arazinin yapısında değişikliklere neden olmaktadır. Ancak Tablo 3'de belirtilen 17.07.2008 tarihli ÇED Yönetmeliği EK-II Listesindeki 29 No'lu maddeye göre, arazi kullanım vasfını değiştirmeyi amaçlayan projeler kapsamında "orman alanlarının başka amaçla kullanıma dönüştürülmesi projeleri (500 hektar ve üzeri)" seçme eleme kriterlerine tabidir. Özellikle kıyı ve yayla turizm faaliyetleri için gerçekleştirilmesi planlanan projeler, çoğunlukla orman alanlarının olduğu arazilerde yer almaktadır. Söz konusu madde ile bu alanlarda turizm projelerinin gerçekleştirilmesinin sınırlandırılarak, orman alanlarının korun-

Proje Sıra Numarası	Projenin Adı
"29"	Arazi kullanım vasfını değiştirmeyi amaçlayan projeler.
	a) Kullanım amacı değiştirilmeksizin tarım arazilerinin yeniden yapılandırılması ile ilgili projeler (500 hektar ve üzeri).
	b) İşlenmemiş veya yarı işlenmiş alanların, tarım ve orman amacı ile kullanımını amaçlayan projeler (500 hektar ve üzeri).
	c) Orman alanlarının başka amaçla kullanıma dönüştürülmesi projeleri (500 hektar ve üzeri).
"31"	Altyapı tesisleri.
	k) Çekek Yerleri (Yat ve teknelerle karaya çekme, bakım, onarım, konaklama, denize indirme hizmetleri sunan tesisler).
	l) Tekne veya 24 m uzunluğa kadar yat imalatı yapan tesisler.
"39"	Toplu halde projelendirilen konutlar (200 konut ve üzeri).
"40"	Turizm konaklama tesisleri (100 oda ve üzeri oteller, tatil köyleri, turizm kompleksleri vb.).
"42"	50.000 m ² ve üzeri daimi kamp ve karavan alanları.
"43"	Temalı parklar (halkın eğlenmek amacı ile para ödeyerek girdiği, geniş alanlara kurulu parklar).
"44"	Kayak alanları ve mekanik tesisler.
"46"	Spor kompleksleri ve hipodromlar.
"47"	Golf tesisleri.

Tablo 3. 17.07.2008 Tarihli ÇED Yönetmeliği EK-II Listesinde Yer Alan Turizm Faaliyetleriyle İlgili Projeler.

Yönetmeliğin Çıkarıldığı Yıllar	Yönetmelik Ek I (Oda Sayısı)	Yönetmelik Ek II (Oda Sayısı)
1993	Yok	30
1997	200	50
2002	Yok	50
2003	500	50
2008	500	100

Tablo 4. ÇED Yönetmeliklerinde ÇED Raporları Hazırlanması Gereken ve/veya Seçme Eleme Kriterlerine Tabi Olması Gereken "Turizm Konaklama Tesislerinin" Alt Sınır Oda Sayıları.

ması amaçlanmıştır. Ancak 500 hektara kadar olan ormanlık alanlarda ÇED süreci dışında yapılaşmaya izin verilmesi de, söz konusu alanların önemli derecede zarar görmesine neden olmaktadır.

ÇED Yönetmeliği, temelinde yer alan "koruma" hedefini ÇED uygulanan faaliyetleri içeren EK listeleriyle sağlamaktadır. ÇED Yönetmeliklerinde gerçekleştirilen değişiklikler kapsamında özellikle ÇED'e ve/veya seçme eleme kriterlerine tabi olan projelerde de değişiklikler gerçekleştirilmiştir (Tablo 4).

Tablo 4'de görüldüğü gibi turizm konaklama tesisleriyle ilgili olarak 1993 yılındaki ilk ÇED Yönetmeliği'nin EK I'inde ÇED raporuna tabi olan proje yer almamaktadır. Sadece oda sayısı 30 ve üzeri olan projeler için Ön ÇED yapılması gerekmektedir. 1997 yılında yenilenen Yönetmelikle, 200 ve üzeri oda sayılı turizm konaklama tesisleri için ÇED Raporu hazırlama zorunluluğu getirilmesine rağmen, Ön ÇED yapılması gereken turizm konaklama tesislerinin oda sayısı 30'dan 50'ye arttırılmıştır. 2002 yılına kadar devam eden 200 odalı turizm konaklama tesislerine ÇED raporu hazırlama zorunluluğu, yürürlüğe giren üçüncü ÇED Yönetmeliği ile kaldırılmış, ancak 50 odalı turizm konaklama tesislerine Ön ÇED hazırlama zorunluluğu devam etmiştir. 2003 yılında ise turizm konaklama tesisleri için ÇED raporu hazırlama zorunluluğu yeniden getirilmiş ancak bu zorunluluk 1997 yılındaki Yönetmelikte 200 odalı tesisler için geçerli iken, bu Yönetmelikte 500 odalı olan konaklama tesisleri için zorunlu tutulmuştur. Günümüzde yürürlükte olan 2008 yılı ÇED Yönetmeliği'nde de 500 oda sayılı turizm konaklama tesisleri için ÇED Raporları hazırlama zorunluluğu bir önceki Yönetmelikteki gibi devam ederken, seçme eleme kriterlerine tabi olan oda sayısı 50'den 100'e çıkarılmıştır.

Tablo 4'de görüldüğü gibi 1993, 1997, 2002, 2003 ve 2008 yıllarında gerçekleştirilen her değişiklikle, ÇED ve/veya seçme eleme kriterleri süreçlerine tabi olan turizm konaklama tesislerinin oda sayıları arttırılarak, ÇED süreci dışında tutularak gerçekleştirilen bazı turizm projelerinin sayılarının artmasına neden olunmuştur. Böylece ÇED süreci dışında gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin sayılarındaki artış, çevreye olan olumsuz etkilerin artmasıyla sonuçlanmaktadır.

ÇED Kararlarında Turizm Sektörü

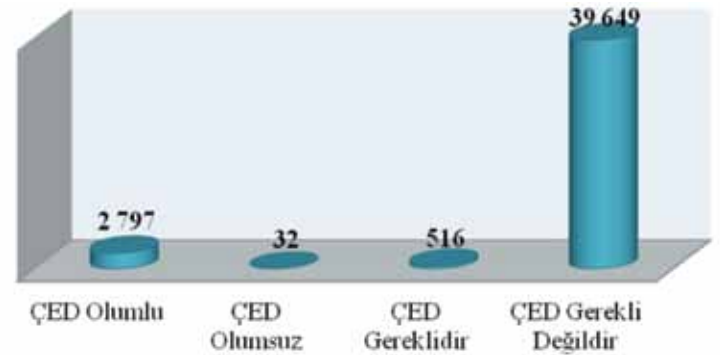
İlk ÇED Yönetmeliği'nin yürürlüğe girdiği 1993 yılından, 2012 yılı sonuna kadar yapılan ÇED raporları ve seçme-eleme kriterleri uygulanan projelerle ilgili verilen kararlar Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2013) verilerine göre Şekil 3'de belirtilmiştir.

Söz konusu süre içerisinde 2.829 proje için kapsamlı ÇED raporu hazırlanmıştır. ÇED raporlarının 2.797'si "ÇED olumlu kararı" alırken sadece 32 adet "ÇED olumsuz kararı" almıştır. Günümüze kadar 516 faaliyet için "ÇED gereklidir kararı" verilirken, yani yeniden ÇED raporu hazırlanırken, 39.649 faaliyet için ise "ÇED gerekli değildir" kararı verilmiştir yani söz konusu faaliyetin hemen başlanabilmesi uygun görülmüştür.

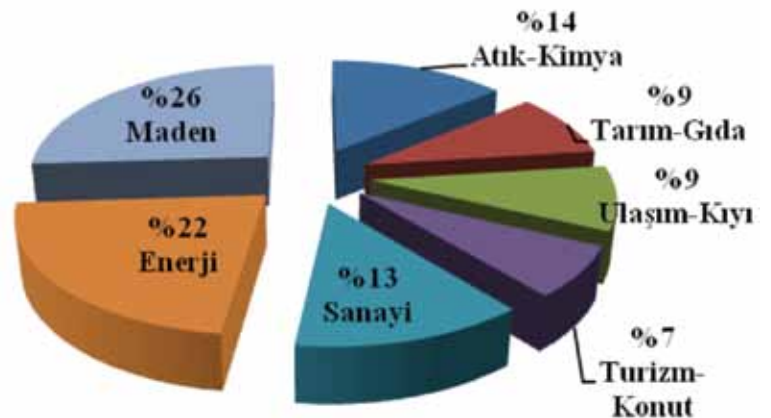
"ÇED olumlu kararı" alan faaliyetlerin 1993-2012 dönemindeki sektörel dağılımı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2013) verilerine göre Şekil 4'de verilmiştir. Şekilde görüldüğü gibi "ÇED olumlu kararı" alan faaliyetlerin % 26'sı ile en fazla olanı madencilik, en az olanı % 7 ile turizm-konut sektörüne aittir.

"ÇED gerekli değildir" kararı alan 39.649 adet faaliyetin 1993-2012 dönemindeki sektörel dağılımı ise Şekil 5'de verilmiştir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2013).

Şekilde görüldüğü gibi en fazla "ÇED gerekli değildir" kararı alan sektör % 51 ile yine madencilik sektörüne aittir. En az "ÇED gerekli değildir" kararı

Şekil 3. 1993-2012 Yıllarını Kapsayan Dönemde ÇED Kararları.

Şekil 4. ÇED Olumlu Kararlarının 1993-2012 Döneminde Sektörel Dağılımı.

alan sektör ise % 2 ile ulaşım-kıyı sektörüne aittir. Turizm-konut sektörü ise tüm "ÇED gerekli değildir" kararlarının % 7'sini oluşturmaktadır.

Sonuç

Turizm faaliyetlerinin doğal ve kültürel kaynaklara verdiği zararın temelinde, söz konusu faaliyetler için uygun olmayan alanların seçilmesi yer almaktadır. Turizm faaliyetleri kapsamında gerçekleştirilen projelerin çevresel etkileri, planlanan projenin tipine, kapasitesine (büyüklüğüne) ve yapılacağı bölgenin duyarlılığına göre değişmektedir. Bir diğer ifadeyle, kıyı, yayla, rafting vb. gibi turizm çeşidine ve projenin gerçekleştirileceği alanın sahip olduğu doğal, kültürel ve tarihî değerlere göre değişim göstermektedir. Ancak genel olarak söz konusu etkiler;

- İnşaat aşaması ve
- Tesislerin kullanımı ile işletmesini içeren inşaat sonrası etkiler, olarak sınıflandırılabilir. ÇED süreci, hem belirtilen bu aşamalarındaki kirliliklerin öngörülüp, önleyici ya da azaltıcı önlemlerin alınmasını, hem de projeler için uygun alan seçimi için alternatiflerin geliştirilmesinde önemli bir araçtır. Özellikle gelişmiş ülkelerde sıklıkla uygulanan projenin gerçekleşmemesi durumunu bir alternatif olarak irdeleyen "eylemsizlik alternatifi" de ÇED süreci kapsamında yer almalıdır. Böylece, projenin hayata geçirilmemesi durumunda, projeden sağlanabilecek hangi faydaların ve projeden kaynaklanacak hangi etkilerin ortadan kalkacağı da değerlendirilebilmektedir.

Son yıllarda özellikle geçmişte gerçekleştirilen plansız kıyı turizm faaliyetleri sonucunda oluşan çevre kirlilikleri ile söz konusu alanları çekici kılan doğal ve kültürel çevrenin bozulması, bu alanların turistler için cazibe merkezi olmaktan çıkmasına neden olmuştur. Önceleri doğal bitki örtüsünün denizle buluştuğu alanların yerini beton şehirlere bırakması, turistleri alternatif turizm anlayışına doğru yöneltmiştir.

Ülkemizde doğallığı korunan dağlık alanlarda özellikle yayla turizmine talepler artmaktadır. Kıyılarımızda plansız gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin aynısını ekonomik gelir sağlamak adına yayla turizmi ile tekrar yapmamak için ÇED süreci iyi değerlendirilmelidir. Kıyılarımızda olduğu gibi ilgili projeler için alan belirlemede "turizm bölgesi ilanı" ya da Yönetmeliğin Ek'lerindeki değişikliklerle, ÇED süreci sadece yerine getirilmesi gereken yasal bir zorunluluk olarak değil; doğal ve kültürel değerlerimizin korunması için önemli bir araç olarak uygulanmalıdır. Böylece ülkemizde "ÇED Gerekli Kararı" alan ve ÇED uygulanan proje sayısı artarak, doğal ve kültürel kaynakların korunmasına katkı sağlanabilecektir.

ÇED, kaynakların korunmasında önemli bir araç olmakla birlikte, proje temelli yaklaşım sağlamaktadır. Proje özelinde mutlak gerekli ve önemli olan ÇED süreci, ülke genelinde turizm bölgelerinin seçilmesi, turizm

çeşitlerinin belirlenmesi, kaynak kapasitesinin değerlendirilmesi, taşıma kapasitesi temelinde planlamalar yapılmasına olanak sağlayan stratejik çevresel değerlendirme (SÇD) ile bütünlük sağlayarak, ülkemizin doğal ve kültürel kaynaklarının korunmasında daha etkili olabilecektir. Bu nedenle SÇD Yönetmeliği en kısa zamanda yürürlüğe girmeli ve kapsamında turizm faaliyetlerini içermelidir. ■

Not: Bu makalenin hazırlanmasındaki katılımlarından dolayı Çukurova Üniversitesi, Peyzaj Mimarlığı Bölüm öğretim üyelerinden Prof. Dr. Muzaffer Yücel'e teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

Aydemir, Ş., Aydın, M. (2002). Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) ve Türkiye'deki Uygulaması. 10. Ulusal Bölge Bilimi/Bölge Planlama Kongresi, 17-18 Ekim 2002, 1-11, İstanbul.

Aytuğ, A. (1990). Makro ve Mikro Ölçekte Turizm Planlaması, YTÜ Yayınları, Yayın No: MF-MİM 90.022, İstanbul, s. 3,10.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı. (2013). ÇED Kararları.

<http://www.csb.gov.tr/db/ced/webicerik/webicerik557.pdf>.

Dinç, H. (1995). Kitle Turizmine Dönüşük Politikaların Faturası ve Karşı Tepki: Alternatif Turizm Arayışları, Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyum, Alanya, MSÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, s. 108-117.

Güneş, A. (2011). Çevre Hukuku Açısından Stratejik Çevresel Değerlendirme. <http://www.scribd.com/doc/43885694/Çevre-Hukuku-Ac%C4%B1s%C4%B1ndan-Stratejik-Cevresel-De%C4%9Ferlendirme> (24.5.2011).

Kara, T. (2007). <http://www.mimdap.org/?p=1837>.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013a). Turizm Çeşitleri. Eklenme Tarihi: 25.07.2005 Güncellenme Tarihi: 09.12.2011. <http://www.kultur.gov.tr/TR,23265/turizm-cesitleri.html>.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013b). Turist Sayıları ve Turizm Gelirleri. Erişim Tarihi: 10.04.2013. <http://www.ktbayirimisletmeler.gov.tr/TR,9869/turizm-gelir-gider-ve-ortalama-harcama.html>.

Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2013c). İşletme ve Yatırım Belgeli Tesis İstatistikleri 2011. Erişim Tarihi: 25.04.2013. <http://www.ktbayirimisletmeler.gov.tr/TR,9860/turizm-belgeli-tesisler.html>.

Mor, A., Çiftçi, M. D. (2006). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Ekonomik Etkinlikler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:16, Sayı:1, s.33-61.

Sağlık Bakanlığı. (2013). Türkiye'de Turizm. Erişim Tarihi: 26.04.2013. <http://www.saglikturizmi.gov.tr/138-turkiyede-turizm.html>.

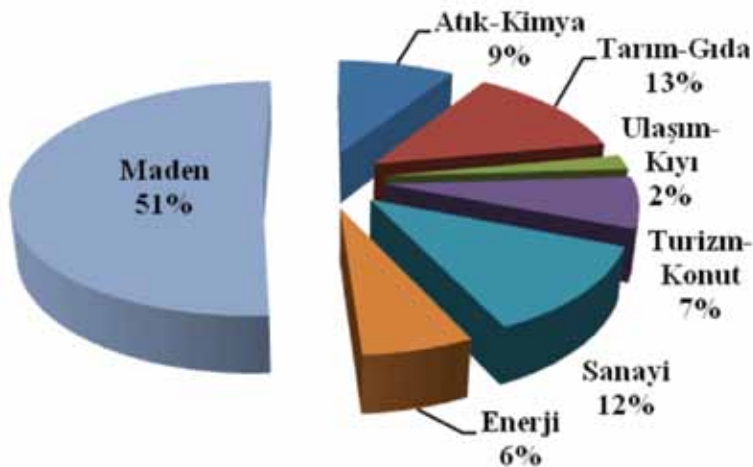
Temur, H. (2011). *Turizmin Çevreye Etkileri*. Erişim tarihi: 27.04.2013. <http://www.dunya.com/turizmin-cevreye-etkileri-137382.htm>.

Yavuz, Y. (2013). Antalya'da Deniz Var mı?

<http://gazeteci yazaryusufyavuz.files.wordpress.com/2013/05/antalyadadenizvar-mc4b1.jpg>

Yücel, M. (2001). *Çevresel Etki Değerlendirmesi*. Baki Kitabevi, Yayın No:24, ISBN: 975 7024-17-1, Adana.

Yücel, M. (2011). Stratejik Çevresel Değerlendirme. Stratejik Çevresel Değerlendirme ve Planlama, TMMOB Peyzaj Mimarlar Odası Yayınları 2011/2, Korza Yayıncılık Basım, ISBN: 978-605-01-0177-5, Ankara.

Şekil 5. ÇED Gerekli Değildir Kararlarının 1993-2012 Döneminde Sektörel Dağılımı.

Mersin Kıyı Bölgesi'ndeki İKİNCİL KONUTLARA İMAJ/KİMLİK/ANLAM BAĞLAMINDA BİR BAKIŞ

Özlem ŞENYİĞİT

Mimar

Dr.

Çukurova Üniversitesi Mimarlık Bölümü Öğretim Elemanı

"Geleneksel dokudaki değişim ve hatta yıkım, kimlik gözetilmeden yapılan yapılar kentte bir tarihî doku silinişini gündeme getirmektedir. Yerleşke dokularındaki bu çözümler de kültürel ve mimari kimliğin yitirilmesine neden olmakta ve bu mimari kimliksizleşme geleneksel ve çağdaş mimari kültürlerin süreç içerisinde karşılıklı alışverişlerle sürdürülmesine olanak tanımamaktadır.

Sonuç itibarıyla, binalar kültürel geçmişten ipuçları taşımalı, geleneksel ve günümüz yapıları arasında denge ve uyum kurulmalıdır. Dolayısıyla kent kimliğini geçmişten geleceğe bir süreklilik olarak algılamak ve kavramak kenti yaşamada ilk temel ilke ve öncelik olmalıdır."

Çevrenin kimliği, toplumun farkına vardığı çevresel değerlerden oluşur. Çevrenin imajı ve anlamı ise, bireyin çevreyi değerlendirilmesine bağlı olarak belirlenir.

İmaj, çevrenin kişisel yoruma dayalı olarak zihinde şema haline dönüşme süreci; **Anlam**, çevrenin sunduğu sözsüz mesajların bireyin duygusal algısıyla kavraması; **Kimlik** ise, birey-çevre iletişimi neticesinde, çevrenin özgün ve belirgin karakterini oluşturan niteliklerin farkında olunmasıdır. Kimliği belirleyen birey/toplum, oluşturan ise çevresel özelliklerdir. Dolayısıyla mimari kimlik, bir toplumun sahip olduğu değerlerin mimarideki ifadesidir.

İkincil Konut Uygulaması

1960'lardan itibaren ülkemizde ikincil konut uygulaması, devlet politikası olarak kalkınmanın turizm sektörüne bağlanması ve kooperatifçiliğin etkisiyle özellikle kıyı alanlarında yoğunlaşmıştır. İkincil konutun bir yatırım aracı olarak görülmesi de bu yoğunlaşmada önemli bir etkin olmuştur.

80'li yılların ikinci yarısından itibaren ise karayollarındaki gelişmelere ve otomobil sahipliğinde artışlara paralel olarak kentlerin yakınlarında yer alan kıyı kentlerinde veya kentlerin dış bölgelerindeki müstakil evlerde tatillerini geçirmeye yönelik bir talebin karşılanmasına yönelik ikincil konut uygulamaları hızlı bir gelişim içerisinde girmiştir.

Bu gelişmeler paralelinde, büyük kentlerin çevresindeki alanlarda orta sınıfların eski sayfiye yerleşmeleri, süreç içerisinde daimi yerleşmeler

haline dönüşmüşler ve sayıları hızla artmıştır. Günümüz konut topluluklarının temel dinamiklerini barındıran bu konut alanları, tren yollarına paralel gelişen karayolu bağlantıları sayesinde gittikçe yayılmış ve merkezle aralarındaki boşluklar kısa zamanda yerleşime açılıp kentle bütünleşmiştir.

Mersin Kıyı Şeridindeki Yapılaşmanın Çevresel Etkileri

Çalışmada, son yıllarda hızlı bir şekilde gelişim süreci içerisinde bulunan Mersin kıyı şeridindeki ikincil konutların görsel yöntem kullanılarak imaj/kimlik/anlam bağlamında çevreye etkileri incelenmiştir. Çalışma alanı Mersin kıyı çizgisi ile Mersin-Silifke karayolu arasında kalan kıyı bandı ile sınırlandırılmış olup bölgenin Mezitli, Davut-tepe ve Tece ilçeleri incelenmiştir (Şekil 1).

Antik çağlardan beri dünyanın önemli yerleşim yerlerinden biri olan Mersin kıyı şeridi, konumu ve özellikleri itibarıyla önemi, İkinci Dünya Savaşı ve izleyen yıllarda daha da artmıştır. Bu tarihlerde Çukurova bölgesinde başlayan sanayileşme, kentleşme ve Mersin Limanı'nın yapılmasına paralel olarak yaklaşık 1950'li yıllardan itibaren gelişen iç göç nedeniyle kentin nüfusunda hızlı bir artış görülmektedir. Kilometrelerce uzanan kumsalları ve denizden yılın uzun bir dönemi faydalanılabilecek iklimi ile Mersin kıyı bandı, iç turizm açısından hâlâ önemli konumundadır. (Şekil 2. Mezitli İlçesinde Yer Alan Soloi Pompeiopolis Antik Kent / Mersin Şehir Merkezine Doğru Kıydan Bir Bakış)

Bölge 1950'li yıllarda başlayan ve halen devam etmekte olan ikincil konut talebi denetimsiz ya-

Şekil 1. Mersin-Silifke Yolundan Görünüm.

Şekil 2. Mezitli İlçesinde Yer Alan Soloi Pompeiopolis Antik Kent.

Mersin Şehir Merkezine Doğru Kıydan Bir Bakış.

Şekil 3. Mersin Kıyı Kesimi.

Şekil 4. Mersin Kıyı Kesimi İkincil Konutlar.

Şekil 5. Mersin Kıyı Kesimi İkincil Konutlar.

Şekil 6. Mersin Kıyı Kesimi İkincil Konutlar ve Geleneksel Yapı İlişkisi.

pılaşma ile kültürel ve doğal çevre değerlerine uymayan, sosyal donatı ve teknik altyapıdan yoksun, sağlıksız ve kimliksiz bir gelişim sürecine girmiştir. (Şekil 3. Mersin Kıyı Kesimi)

Doğal ve tarihi sitler, kıyılar ve tarım alanları 1970'li yıllardan beri hızlı bir şekilde yerleşime açılmasıyla kıyı bölgesinde oluşan yoğun talep kıyı kesiminin aşırı betonlaşmasına neden olmuştur. Yapılaşmayı ve kentleşmeyi yönlendiren imar mevzuatının çevre koruma açısından yeterli içeriği olmaması ve tam uygulanamaması da çevre estetiği ve ekolojik anlamda ciddi çevresel ve görsel problemler yaratmaktadır. (Şekil 4. Mersin Kıyı Kesimi İkincil Konutlar)

Mersin kıyı bölgesindeki ikincil konutların tercih edilmesinin en önemli nedenleri; yörenin ikliminin ılıman oluşu, doğal güzelliklerin yoğun olması ve denizden yararlanabilme olanağı olarak sıralanabilir. Özellikle son yıllardaki bölgeye olan yoğun talep ve spekülasyon hareketleri, bu yerleşimleri tatil beldesinin yanı sıra ranta yönelik yatırım amaçlı bir bölge konumuna getirmiştir. Dolayısıyla bölgede, yoğun inşaat uygulaması Mersin kentini bugün, küçük bir kıyı kenti olmaktan öte büyük bir kent konumuna dönüştürmüştür. Kıyı bölgesinde yoğun ikinci konut yapılanmasından ötürü kent geleneksel karakterlerini yitirmiştir, ikincil konut yapılaşmasındaki sınırsız özgürlük, fiziksel büyüme/yayıma ve betonlaşma kenti anlamsal değerlerinin yozlaştığı bir çevreye dönüştürmüştür. (Şekil 5. Mersin Kıyı Kesimi İkincil Konutlar)

Yerleşim Birimlerinin Planlanış Şekilleri

Mersin bölgesindeki geleneksel yerleşim şeması, yönetim binasının bulunduğu merkezi alanın çevresinde gelişen 1 veya 2 dönümlük bahçe içerisinde 1 ile 3 katlı yapıların bulunduğu, yaya ulaşımına dayalı yollardan oluşan kırsal bir yapıya sahiptir.

Binalar geniş bir sofa ve bu sofaya açılan odalardan oluşmaktadır. Genellikle konutların üst katlarına evin dışına yapılmış bir merdiven ile ulaşılmaktadır. Binalar arazi kullanımı ve yönlendirme açısından çevreye uyum içindedirler ve binaların oluşturdukları dış mekânlar doğa ile bütünleşmektedir.

Kentsel gelişime bakıldığında ise tarihsel ve mevcut kent dokusunda sürekliliğin sağlanmadığı görülmektedir. Çevresel değerler tamamen göz ardı edilmiş, mimari biçimlenme de ise geleneksel mimari tamamen dışlanmıştır. (Şekil 6. Mersin Kıyı Kesimi İkincil Konutlar ve Geleneksel Yapı İlişkisi)

Günümüz ikincil konut yerleşimlerinin planlaması ve binalarının biçimlenmesi ise; kullanım, doğal çevre, kültür, estetik gibi temel planlama ilkelerine uymadan, ticari amaçla rant getirecek şekilde yapılmaktadır. Senenin yaklaşık sadece 3-4 ayı kullanılan bu binaların büyük bir bölümü ortalama 15 katlıdır (20kat üzerinde örnekler de bulunmaktadır). Doğal çevreyle ilişkisi yükselecek zayıflatılan bu siteler tatil ve dinlenme fonksiyonlarıyla da çalışmaktadır. (Şekil 7. Mersin Kıyı Kesimi İkincil Konutlar)

Mersin kıyı bölgesindeki ikincil konutların imaj/kimlik/anlam bağlamında sorunları:

- İçinde bulunduğu mimari bütünlüğe ya da çevreyle diyalogundan söz edilememesi,
- Mevcut çevre ile doğal, kültürel veya tarihî bağlamda optimum ilişki kurması beklenirken, Mersin'deki ikincil konutların bulunduğu bölgeye tamamen yabancı olmaları,
- "Yerel imaj ve kimlik" konusunda kaygı taşımamaları,
- Kütle ve cephe etkileri ile zihinde kalıcı etki yaratmamaları ve/veya olumsuz etkiler uyandırmaları,
- Kentin dilini oluşturacak kentsel dokunun devamlılığı veya yaratılma düşüncesi, ortak bir dil birliği içerisinde hareket eden biçim ve oranlar, iletilen ve/veya iletilmek istenen anlamsal değerlerin yok sayılmasıdır.

O halde bu tip tesislerin yapımıyla ülkenin sahil kesimindeki en kıymetli arazilerin (hammadde-lerin) tüketilmesinin kabul edilemez olduğu bir gerçektir. Öte yandan çevre ile sosyal ve kültürel bağlamda ilişki kurmayan bu yapıların kentin kimliğine zarar vermekte olduğu gözlemlenmektedir. (Şekil 8. Mersin Kıyı Kesimi İkincil Konutlar)

Mersin kıyı bölgesindeki yapılaşmadan beklenen sorumluluk

- "yer ve kimlik" kavramını yaşatma kaygıları taşıması,
- Bölgenin doğal ve tarihî özellikleriyle farklı bağlamlar kurması,
- Yakın çevre kentlilerinin tatil ihtiyaçlarını sağlamak adına yoğunlukla rağbet gören çevresel verilere sahip bu sahillerin sadece ticaret amaçlı, rant getirecek, denetimsiz betonlaşmasının milli servetimizi tükettiğinin bilincinde olunması,
- Binaların hangi fonksiyonu barındırırsa barındırsın, sadece aktif-doğrudan kullanıcı tarafından yaşanan mekânlar olduğu varsayılması. Diğer bir deyişle binaların pasif kullanıcılarının, yani dışarıdan gözlemleyenler açısından bulunduğu kültürel bağlamla etkileşimi tasarımcı tarafından bilinçle sorgulanması,
- Bu tür tesislerin projelerinin etkin kurumlar tarafından (estetik kurul, koruma kurulu

Şekil 7. Mersin Kıyı Kesimi İkincil Konutlar.

Şekil 8. Mersin Kıyı Kesimi İkincil Konutlar.

gibi) denetlenmesi ve onay mekanizmasının oluşturulması,

- Doğal ve var olan yapısal çevre ile yeni yapılar arasında kurulması gereken ilişkide, çevresel değerlerin korunması yanı sıra, görsel ve psikolojik beklentileri karşılayabilen bir çevre sistemi oluşturulmasıdır.

Kendine özgü süreç içinde, toplumsal ve çevresel birikimlerle oluşmuş Mersin kenti yeniden yapılaşma süreci içinde, mevcut doku göz önüne alınmadan coğrafya, kültür, gelenek ayrımı gözetmeden aynı biçim ve renklerle inşa edilmiş yapılarla dolmuştur. Dolayısıyla ruhu atmayan çevrelere, kişiliksiz yerleşkelere dönüşmüşlerdir. Anlam ileten geleneksel biçim ve şekillerin azalması ve/veya yok olması dolayısıyla kentlerdeki kimliksizleşme kente yabancılaşmanın varlığını doğurmaktadır.

Yapı, yapma amacına uygun olmalıdır. Mimarlık, içinde bulunduğu çevreye ait bir söylemdir ve yapı, bir yığılma ya da birikimden ötede bir anlam taşımalı, işgal ettiği "yer"e karşı sorumlu olmalıdır.

Geleneksel dokudaki değişim ve hatta yıkım, kimlik gözetilmeden yapılan yapılar kentte bir tarihî doku silinişini gündeme getirmektedir. Yerleşke dokularındaki bu çözümler de kültürel ve mimari kimliğin yitirilmesine neden olmakta ve bu mimari kimliksizleşme geleneksel ve çağdaş mimari kültürlerin süreç içerisinde karşılıklı alışverişlerle sürdürülmesine olanak tanımamaktadır.

Sonuç itibarıyla, binalar kültürel geçmişten ipuçları taşımalı, geleneksel ve günümüz yapıları arasında denge ve uyum kurulmalıdır. Dolayısıyla kent kimliğini geçmişten geleceğe bir süreklilik olarak algılamak ve kavramak kenti yaşamada ilk temel ilke ve öncelik olmalıdır.

Çarpık kentleşme, kent kimliğinin yitirilmesi, toplumdan ve tarihten kopuk biçimlerin aktarımı üzerine yapılacak tartışmalar, çözüm önerileri ve doğru uygulamalar Türk mimarlığı adına yapılacak en ciddi ve acil işlerdir. ■

KAYNAKLAR

- Kısa P., (1998), "İkincil Konut Mimarlığında Cephe, Kütle ve Dış Mekân Oluşumu", Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Edirne.
- Kohler N., Hassler U., (2002), "The Building Stokh As A Research Project", Building Research&Information, Vol (30)4.
- Sirel B., (1988) "Mersin-Silifke Kıyı Şeridi Turizm Gelişmelerinin Değerlendirilmesi Üzerinde Bir Araştırma", Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- <http://v3.arkitera.com/h29046-ikinci-konutlar-ve-turizm.html>
- http://www.cmo.org.tr/resimler/ekler/13e4fe6cf2014d4_ek.pdf
- <http://www.ekoloji.com.tr/resimler/36-5.pdf>

YUMURTALIK İLÇESİ'NİN KİTLE TURİZMİ VE EKOTURİZM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Gülçinay BAŞDOĞAN

Peyzaj Mimarı

Uzman

Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Ziraat Fakültesi

Berrin SİREL

Peyzaj Mimarı

Yrd. Doç. Dr.

Çukurova Üniversitesi

Peyzaj Mimarlığı Bölümü Öğretim Üyesi

"Yumurtalık ilçesinin tanıtım ve pazarlama stratejileri belirlenmesi, ilçe turizminin gelişimi ve geleceği açısından önemlidir. Arz unsurlarının turistik ürüne dönüştürülmesinde amaç, doğayı ve tarihî değerleri, sürdürülebilir turizm kavramı çerçevesinde, yerel halkın sosyo-kültürel yaşantısı ile takdim etmektir. Dolayısıyla, alanda ziyaretçi sayısının fazlalığından daha ziyade bilinçli turistlerin alanı ziyareti ilçenin pazarlanmasında daha doğru bir yaklaşım olabilir."

Her dönemde sürekli gelişme gösteren turizm, insanların daimi yaşam alanları dışına yaptıkları seyahatler olarak tanımlanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra önemli bir artış gösteren turizm hareketi, 1960'lı yılların başında ülkemizde de etkisini göstermeye başlamış ve 1963 yılında Turizm ve Tanıtma Bakanlığı kurulmuştur. İlk önce turizmin hızlı gelişme gösterdiği bölge olan Akdeniz'de fiziksel planlama çalışmaları başlamıştır. Devlet Planlama Teşkilatı (1969) d/12209 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile turizmi geliştirme politikası esaslarına dayalı olarak yürüttüğü fiziksel planlama çalışmalarının ilk aşamasını; Balıkesir ve Çanakkale il sınırlarının Ege Denizi'ndeki başlangıcından, Antalya-İçel il sınırına kadar olan kıyı kesiminde 3 km.lik şeridin öncelikli turizm geliştirme bölgesi olarak belirlenmesi oluşturmuştur. Devlet Planlama Teşkilatı 1970 yılında İskandinav SPDA firması ile birlikte "Türkiye Turizm Master Planı" hazırlamış, Muğla ve Antalya illeri öncelikli yöre olarak belirlenmiştir (Sirel, 1988).

1970'li yılların sonlarında ülkemize yönelik turizm talebindeki büyük artış nedeniyle IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, turizm politikası olarak "Kitle Turizminin Geliştirilmesi" benimsenmiştir. Ancak sonraki yıllarda, turizmin varlığını borçlu olduğu çevre değerlerini geri döndürmeyecek ölçüde tahrip ettiği göz önüne alınarak turizm politikasına çevre boyutu getirilmiştir. 1982 yılında çıkarılan 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, ülkemizde turizmin gelişmesi açısından çok önemli bir adım olmuştur. Bu kanun ile, turizm alan, merkez ve bölge tanımları belirlenmiş, bu alanlarda altyapıyı kamunun yapması, kamu arazilerinin belli koşullar altında, belli bir süre için yatırımcıya tahsisi gibi teşvik unsurları getirilmiştir. Ayrıca 1985 yılında turizmin "kalkınmada özel önem taşıyan sektörler" kapsamına alınması ile ek teşvik tedbirlerinden yararlanılması da mümkün olmuştur (Akpınar, 2002).

Beş Yıllık Kalkınma Planlarına yönelik turizm politikaları ve plan kararları öncelikle Turizm Merkezi ve Kültür Turizm Koruma ve Geliştirme Bölgeleri ilan edilen turizm alanlarında uygulanmaya başlamıştır. Uygulama aşamasında turizm alanlarında alan kullanım kararları ve yapılaşma koşulları 1/25.000 ölçekli Çevre

Düzeni Planı, 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve 1/1000 ölçekli Uygulama İmar Planları ve programlarıyla belirlenmektedir (Atik, 2003). Kıyı bölgelerinde, yerel yönetimlerdeki farklı uygulamalar, denetimsizlik gibi nedenlerle plan kararlarına uyulamamıştır. Ayrıca turizm alanlarında yasaya bağlanan özendirme de çok duyarlı olan kıyı bölgelerinin hızlı bir şekilde plansız yapılaşmaya açılmasına neden olmuştur.

Türkiye'de doğal değerlerin hâlâ büyük ölçüde korunmuş olması ve tarihî dokunun zengin olması nedeniyle yeni turizm alanları ilan edilmektedir. Akdeniz Bölgesi'nin büyük bir kısmının kitle turizm yatırımlarına dönüşmesi ve yapılan uygulamalarda planlama kararlarına uyulmaması ekolojik, sosyal ve ekonomik sorunları da beraberinde getirmeye başlamıştır.

Günümüze kadar oluşturulan turizm politikaları ve planlarında alınan kararlar kıyı kentlerimizde önemli bir değişime ve hızlı, kontrol edilemeyen gelişmelere neden olmuş ve olmaktadır. Bu görüşler doğrultusunda Yumurtalık ilçesinin farklı amaçlara hizmet eden alan kullanımları ve bunun yanında turizm merkezi olarak ilan edilmesi bu alanda var olan kullanım yoğunluğunu ve koruma alanlarında baskıyı arttıracaktır (Şekil 1).

Bu bağlamda Yumurtalık ilçesinde turizm planlaması amaçlı çalışma yapılmış ve çalışmada doğayapı, mevcut alan kullanımları ve sosyo-ekonomik yapıya ilişkin veriler değerlendirilerek "Çok Kriterli Analiz (ÇKA)" (Multi Criteria Analysis-MCA) yöntemiyle kitle turizm ve eko-turizm için uygun alanlar belirlenmiştir. Çok Kriterli Analiz; seçenekler ve farklı çevresel ve sosyo-ekonomik etkileri barındıran alternatifler arasındaki karmaşıklığın analiz edilmesinde önemli bir araç olması ve çoklu ve karmaşık yapıya sahip kriter ve nesnelerin çeşitli alternatiflerinin değerlendirilmesinde kullanıcıya kolaylık sağlamasından dolayı araştırmada yöntem olarak kullanılmıştır.

Yöntemde seçilen kriterler (faktörler ve limitler) doğrultusunda alternatifler oranlanıp karşılaştırılarak bilgilerin entegrasyonunu sağlamıştır. Bu sayede araştırma alanına ve öznetiliğine ilişkin pek çok kriter aynı anda analize girerek çok sayıda

değişken koordineli bir şekilde değerlendirmeye alınmıştır. Limit ve faktör değerleri kitle turizmine ve eko-turizme göre göreceli olarak puanlanmıştır.

Çalışmada doğal faktörleri oluşturan toprak yapısı, jeolojik yapı, hidrolojik yapı, doğal bitki örtüsü, yaban hayatı, iklim verileri ile mevcut alan kullanımları değerlendirilmiş ve haritalanmıştır.

Yumurtalık ilçesinde kitle turizmi ve eko-turizm açısından önemli koruma alanları bulunmaktadır. Yumurtalık Lagünü Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 7. ve 10. maddelerine dayanarak 10.12.1987 tarih ve 19660 sayılı yazı ile Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 19.11.1993 tarih ve 1609 sayılı karar ile I. Derece Doğal Sit ilan edilmiştir.

Biyolojik çeşitlilik ve içerdiği habitatlar ile önemli yaşam ortamlarını bünyesinde barındıran 16.430 hektar olan Yumurtalık Lagünü ve yakın çevresi 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 3. maddesine göre Bakanlar Kurulu'nun 31.03.1994 tarihli kararı ile 16430 ha.lık alan "Yumurtalık Tabiatı Koruma Alanı" ilan edilmiştir. Yumurtalık lagünü adı deniz kaplumbağası (*Caretta caretta*), yeşil deniz kaplumbağası (*Cheloniemydas*) ve Nil kaplumbağasının (*Trionyx triunquus*) Akdeniz'deki önemli yumurtlama alanlarından biridir (Altan ve ark., 2004). Halep Çamı (*Pinus halepensis*) ormanı; Ömer Gölü ve Çamlık Lagünü arasında kalan yarımada üzerinde, 59 ha.lık bir alanı kapsayan Halep Çamı'nın Türkiye'de çok nadir yayılış alanlarından biri olma özelliğini taşımaktadır. Alanda aynı zamanda tipik Akdeniz maki örtüsü yer almaktadır.

Alanda koruma statüleri haricinde yürürlüğe konulan uluslararası anlaşmalar; Akdeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (1976), Yabancı Göçmen Türlerin Korunması Sözleşmesi (1979), Avrupa Yaban Hayatı ve Doğal Habitatların Korunması Sözleşmesi (1979), Su Kuşları Habitatları Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Sözleşmesi (1971), Akdeniz'in Kara Kaynaklı Kirliliğe Karşı Korunması Protokolü (BS Protokolü) ve Acil Durum Protokolü'dür (Emergency Protocol) (Yılmaz ve ark., 2006).

2005 yılında ise Sulak Alanların Korunması (Ramsar) Sözleşmesi Listesine dahil edilerek alanın ekolojik karakterinin aynen korunacağı uluslararası düzeyde taahhüt edilmiştir.

XI-XII. yüzyılın ikinci yarısı ile XIV. yüzyılın başlarında çok gelişmiş, klasik çağlarda "Aegaea" adıyla tanınan önemli bir liman kenti olan Yumurtalık ilçesi yerleşim alanı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 7. ve 10. maddelerine dayanarak 10.12.1987 tarih ve 19660 sayılı yazı ile Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Yüksek Kurulu tarafından 10.07.1986 tarih 2457 sayılı karar ile I., II. ve III. Dereceden Arkeolojik Sit ilan edilmiştir (Çizelge 1) (Şekil 2).

Şekil 1. Yumurtalık İlçesi Koruma Alanları ve Kullanımları.

Yerleşim	Adı	Adresi	Grubu	Türü	Drc	Kurul Tarihi	K. No
Yumurtalık	Ayas Antik Kenti	İlçe Merkezi	Arkeolojik Sit	Antik Kent	1	Adana KK 30.01.2001	4082
Yumurtalık	3.Derece Sit Alanı	Dervişçe ve Eski Ayas Mah.	Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit	3	TKTVKYK 10.07.1986	2457
Yumurtalık	Ayaş Kalesi ve Çevresi	İlçe Merkezi	Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit	2	TKTVKYK 10.07.1986	2457
Yumurtalık	Nekropol	Ören Mahallesi	Arkeolojik Sit	Nekropol	2	TKTVKYK 10.07.1986	2457

Çizelge 1. Yumurtalık İlçesinde Bulunan Arkeolojik Sitler (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007).

Şekil 2. Ayas Kalesi.

Şekil 3. Otel ve Tatil Köyü Yapımı İçin Tahsisi Yapılan Parseller.

Şekil 4. Çadır Kampı.

Şekil 5. Yumurtalık Plajı.

Birbirinden farklı kullanımların yer aldığı Yumurtalık; Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın yapmış olduğu çalışmalar sonucunda 1991 tarihli Bakanlar Kurulu kararı ile Yumurtalık Merkez - Haylazlı köyü arasındaki 11 km uzunluk ve 500 m genişliğindeki kıyı şeridi turizm merkezi ilan edilmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2006). Daha sonra alan Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 5.4.2006 tarihli ve 49591 sayılı yazısı üzerine, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 3 üncü maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 2006/10427 karar sayısı ile 8.5.2006 tarihinde "Karataş -Yumurtalık Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi" olarak kararlaştırılmış, 26.05 2006 tarih ve 26179 sayı ile Resmî Gazete'de yayınlanmıştır. Buna göre arazi kullanımları (kentsel ve kırsal konut alanları), sanayi bölgeleri, turizm kullanımları, tarım alanları, açık yeşil alan kullanımları, planlama ile doğal karakteri korunacak alanlar, bugünkü arazi kullanımı devam ettirerek doğal karakteri korunacak alanlar, koruma alanları ve orman alanları belirlenmiştir. Planlama kararlarında; Yumurtalık Lagünü ekolojik açıdan önemli olduğu için korunan alan olarak belirlenmiş ve sadece Eko-turizm faaliyetine uygun görülmüştür. Turizm merkezi ilan edilen alan ve Yumurtalık ilçesinin sağ kıyı bandı turizm tesisleri ve 2. konutlar için uygun alanlar olarak belirlenmiştir.

Yumurtalık ilçesi ile küçük yumurtalık arasında, Kemalpaşa Mahallesi sınırları içerisinde bulunan ve 1993 yılından beri gençlik kampı olarak kullanılan Kemalpaşa Mahallesi, Çatalbükü mevkiinde mülkiyeti hazineye ait olan üç parsel Maliye Bakanlığı'nın 16.02.2011 tarih ve 146 sayılı oluru ile 49 yıllığına tahsisi yapılmıştır (Şekil 3). Tahsise konu olan parsellerin tümü kıyı bandında yer almaktadır. 1 No.lu özel parselin yaklaşık 325 metre, 2 No.lu özel parselin yaklaşık 275 metre, 3 No.lu özel parselin ise yaklaşık 315 metre denize cephesi bulunmaktadır. Tahsise konu olan 1 No.lu alan 87.000 m², 2 No.lu alan 82.500 m², 3 No.lu alan 84.000 m² olup otel ve tatil köyü olarak kullanılacaktır. Her üç alanda da otel yapımında 5 kat (18,50 m), tatil köyünde ise 3 kat (10,50 m) olacak şekilde tasarlanacaktır. Her üç alanda ayrı ayrı 750 yatak kapasitesi olup toplamda 2250 yatak kapasitesi bulunacaktır.

Yumurtalık ilçesinde günübirlik kullanımlar yanında tüm sezon boyunca kullanılan kamp alanları da bulunmaktadır. Yumurtalık Belediye Kampı, Turizm Bakanlığı (şimdi Kültür ve Turizm Bakanlığı) Yumurtalık Gençlik Kampı ve Zeytinbeli Belediyesi Çadır Kampı bulunmaktadır (Şekil 4). 2000 yılında faaliyete geçen Yumurtalık Belediye tarafından işletilen kamp, IV. sınıf tarım arazisi üzerine kurulu olup 7,29 ha.lık alanı kaplamaktadır. Elektrik ve suyun bulunduğu bu kamp alanlarında altyapı olanakları yetersizdir. İlçenin batı kesiminde bulunan Turizm Bakanlığı Yumurtalık Gençlik Kampı 1993'de faaliyete geçmiş ve 1996 yılında Sosyal Hizmetler Kurumu'na kiralanmıştır. IV. sınıf tarım toprağı üzerine kurulu olan kamp alanının 22 dönümü ağaçlandırılmış olmak üzere 255.740 m²'lik alanı kaplamaktadır. Kampın arıtma sistemi vardır. Zeytin-

beli Belediyesi'ne bağlı 250 çadırın kurulabildiği 100 dekarlık alandan 2500 kişi yararlanmaktadır. Ceyhan, Osmaniye, Kadirli ve Kozan'dan gelen dar gelirli tatilcilerin yararlandığı kamp alanında alt yapı olanakları yetersizdir (Anonymous, 2008 a).

Araştırma alanı içinde bulunan Yumurtalık sahil şeridindeki günübirlik kullanımlar; ilçe merkezinde bulunan belediyeye ait halk plajını (Şekil 5), Yüzevler Plajını, Kıyıkent ve Reyhan siteleri ile Süleyman Kule'nin bulunduğu alandaki plajları kapsamaktadır.

Daha çok yerli turistin geldiği ilçeyi ziyaret eden yabancı turist sayısı çok az olup konaklama süreleri kısadır. Büyük çaplı turizm tesislerinin bulunmadığı ilçede kamu kuruluşlarına ait tesislerde 588 yatak bulunurken, ilçedeki üç otelde 192 yatak, 10 pansiyonda ise 219 yatak bulunmaktadır (Yumurtalık Kaymakamlığı, 2012).

Araştırma alanındaki ikinci konutlar site veya münferit ikinci konutlar şeklinde inşa edilmiştir. İlçenin doğu (Şekil 6) ve batı (Şekil 7) kıyılarında 34 adet yazlık site bulunmaktadır. Konut sahipleri ağırlıklı olarak Ceyhan ve Kadirli ilçelerinden gelmektedir. Diğer konut sahipleri ise Adana, Alanya, Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye ve Gaziantep'tir. Alanda kullanımda olan Aygaya, Aşkar, Ayas, Terassever, Gediz, Reyhan, Kıyıkent, Ful86 ve Kılıç Tatil Sitelerinde yüzme havuzu, gazino ve kendine ait plaj bulunmaktadır. Ağırlıklı olarak ikinci konut olarak kullanılmakta olan sitedeki daireler çok azı sahipleri tarafından ya da kiralık olarak kış aylarında da kullanılmaktadır. Araştırma alanında bulunan yazlık sitelerin 16 tanesinde arıtma sistemi vardır.

Arıtmadan çıkan sular bahçe sulamada kullanılmakta ya da denize deşarj edilmektedir. Sitelerin % 38,24'ü I. sınıf, % 20,59'u II. sınıf, % 26,47'si III. sınıf ve % 14,71'i ise V. sınıf tarım arazisi üzerine kurulmuştur.

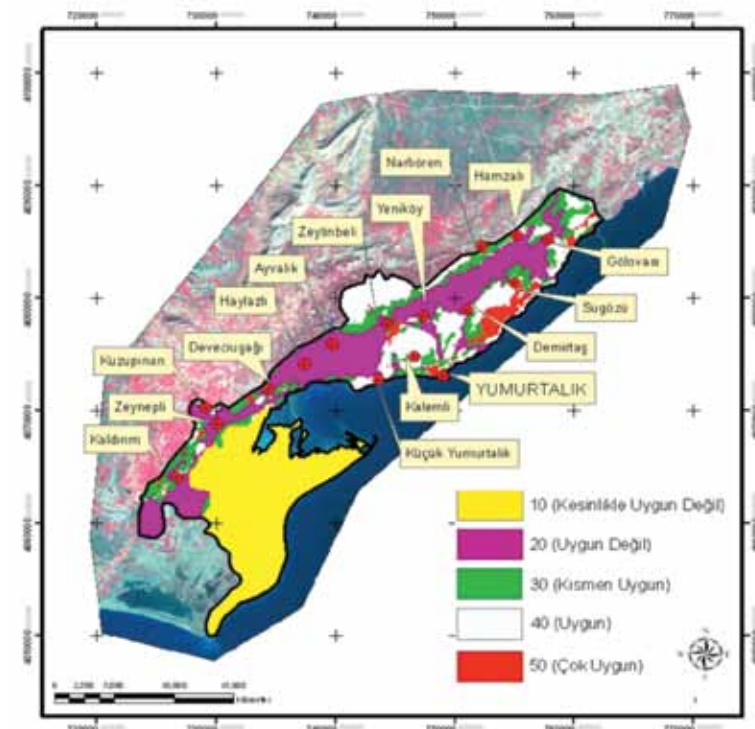

Şekil 6. İlçenin Doğu Kıyısında Yer Alan İkinci Konutlar.

Araştırmada Yumurtalık İlçesinde yapılan analiz ve değerlendirme çalışmaları sonuçlarına göre ortaya çıkan "Kitle ve Eko-Turizm İçin Uygunluk Haritası'na" göre 35.610,64 ha.lık araştırma alanının kitle turizmine göre "Çok Uygun" ve "Uygun" alanlar toplam araştırma alanının % 22,72'sini, eko-turizme göre de % 25,7'sini oluşturmaktadır (Şekil 8).

Alanda Küçük Yumurtalık, Yumurtalık, Demirtaş ve Zeytinbeli yerleşimlerinin bulunduğu alanlar kitle turizm için "Çok Uygun", Kalemli ve alanın doğu kesimi ise "Uygun" olarak belirlenmiştir. Kaldırım, Narlıören ve Sugözü yerleşim alanları ve çevresi kitle turizmi açısından değerlendirildiğinde "Kısmen Uygun" alanları kapsamaktadır. Araştırma alanındaki tarım alanları, Botaş Tesisleri ve Sugözü Termik Santrali'nin bulunduğu alanlar kitle turizm için "Uygun Değil", Tabiatı Koruma Alanı ve I. Derecede Doğal Sit'in bulunduğu Yumurtalık Lagünü ise "Kesinlikle Uygun Olmayan" alanlar olarak belirlenmiştir.

Kitle turizmi için uygun bulunan alanlarda günübirlik kullanımlar, kamp alanları, ikinci konutlar ve kamu kurumlarının eğitim ve dinlenme tesisleri bulunmaktadır. Bu alanlara Çevre Düzeni Planı'nda öngörülen 20.000 yatak kapasiteli turizm tesisleri için mevcut ve olabilecek sorunların ortadan kaldırılabilmesi için alt ve üstyapı yatırımlarına öncelik verilmesi gerekmektedir. Alan da mevcut durumda bile yetersiz kalan alt ve üstyapı yeni yatırımları kaldırabilecek durumda değildir.

Şekil 8. Yumurtalık İlçesi Kitle Turizmine Uygunluk Haritası.

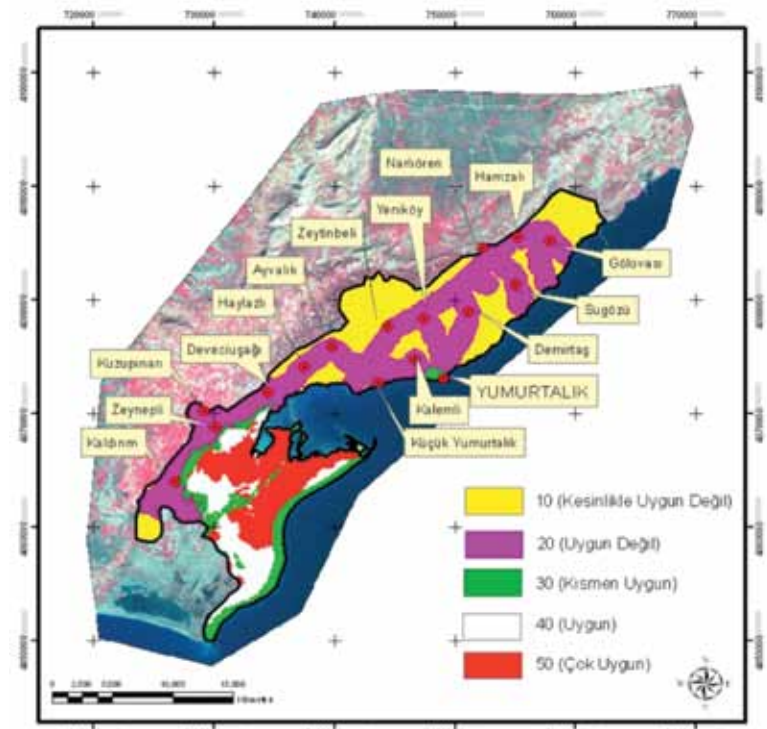

Şekil 7. İlçenin Batı Kıyısında Yer Alan İkinci Konutlar.

Alanda önemli sorunlardan biri olan kanalizasyon sistemi ilçe merkezinde büyük ölçüde tamamlanmış olmasına karşın, ikinci konut, kamp, günübirlik kullanım ve kamu kurumlarının eğitim ve dinlenme tesislerinin yerleşim alanlarında kanalizasyon sistemi bulunmamaktadır. Bu kesimde arıtma tesisi yapılması zorunluluğu olmasına rağmen birçok tesiste henüz yapılmamış olması ise diğer bir soruna yol açmaktadır.

Alanda diğer ve önemli bir sorun da su ve elektrik sorunu olup, yaz aylarındaki nüfus artışı ile birlikte bu sorunun daha da büyümesidir. Yine kış aylarındaki nüfusa göre hizmet verebilen belediye ekipmanı yaz aylarında sorun yaşamaktadır. Araştırmada kitle turizmi için uygun bulunan alanlarda yatırım öncesi alanın fiziksel ve sosyo ekonomik durum analizlerinin yapılması mevcut ve olabilecek sorunların saptanması ve buna göre alanın taşıma kapasitesinin belirlenmesi gerekmektedir. Böylece doğal kaynaklar ve mevcut kullanımlar üzerinde baskı oluşturmaktan, halkın refah düzeyini arttıracak turizm yatırımları oluşabilir.

Çevre Düzeni Planı'nda ve araştırma sonucunda kitle turizmi için uygun görülen alanlara yakın olan Botaş Tesisleri ve Ceyhan Deniz Terminali denizde tanker trafiğine ve petrol taşımacılığından kaynaklı deniz kirliliğine neden olmaktadır. Bu durum göz önüne alındığında ve gelecek dönemlerde kirlilik düzeyinde olabilecek artışlar da dikkate alınarak bölgeye

Şekil 9. Yumurtalık İlçesi Eko-turizme Uygunluk Haritası.

yakın alanlarda büyük yatak kapasiteli turizm yatırımları uygun görülmemektedir.

Ekoturizm açısından değerlendirilen alanda bulunan Tabiatı Koruma Alanı, I. Derecede Doğal Sit, Eşemen, Yapı, Avcıal ve Ömer Gölleri'nin oluştuğu Yumurtalık Lagünü ile Darboğaz, Arapboğazı ve Suluklu Göl'ün bulunduğu alanlar eko-turizm için "Çok Uygun", Ceyhan Nehri, tuzlu bataklıklar, kumul ekosistemleri "Uygun", Arkeolojik Sit ise "Kısmen Uygun" olarak belirlenmiştir. Çevre Düzeni Planı'na göre belirlenen eko-turizm alanları ile araştırmada belirlenen eko-turizm için uygun alanlar birbiriyle örtüşmektedir (Şekil 9).

Eko-turizm için uygun bulunan alanlar Tabiatı Koruma Alanı ve çevresinde yoğunlaşmaktadır. Bu alanlarda Yelkoma ve Çamlık Dalyanları'nda dalayan balıkçılığı yapılmakta ve yerleşim alanı olarak Kuzupınarı, Kaldırım ve Deveciüşağı yerleşimleri bulunmaktadır.

Eko-turizm için uygun bulunan alanlarda 1/25.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda; mutlak koruma bölgesi sınırı, ekolojik etkilenme bölgesi sınırı, tampon bölge ve ekolojik özellikler bakımından korunacak alanlar için bölgeleme (zonlama) yapılmıştır. Bölgeleme yapılmasının temel amacı hangi alanların turizme açılması gerektiğini ortaya koymakla beraber koruma ve kullanım dengesinin plan kararlarında sağlıklı bir şekilde uygulamasını sağlamaktır. Bu nedenle alanda Altan ve arkadaşlarının 2004 tarihinde yürüttükleri "LIFE Projesi" kapsamında UNESCO tarafından öngörülen kriterlere göre deltada yapılan bölgelemeler genel hatları ile tanımlanarak araştırma alanında önerilen eko-turizm faaliyetleri için örnek çalışma olarak görülmüş ve uyguladığımız plan kararlarında bu kararlar aynen kabul edilmiştir.

Yumurtalık Lagünü ve çevresindeki kumul alanlar ekolojik bakımdan önemli olan bitki örtüsüne sahip olması ve kuşların üreme ve yaşama alanlarının bu bölgede yoğunlaşmasından dolayı çekirdek bölge olarak öngörülmüş ve bilimsel amaçlı çalışmalara uygun olduğu düşünülmüştür.

Çekirdek bölgenin lagün kıyısı ve denize yakın kıyı kumullarının bulunduğu bölgede kuş gözlem kuleleri ve yol güzergâhları yapılarak eko-turizm faaliyetlerini uygun hale getirilebileceği düşünülmektedir.

Lagün ve kıyı kesimi arasında kalan tampon zonda yer alan Kaldırım, Kuzupınarı, Deveciüşağı ve Haylazlı köylerinde konaklama, yönlendirme ve bilgilendirme ünitelerinin yapılması gerektiği düşünülmektedir. Yumurtalık İlçesine eko-turizm amacıyla gelen ziyaretçilerin bu alanda belirlenecek olan aktivitelere katılmalarının sağlanması için oluşturulan programlar çerçevesinde günlük ziyaretçi kapasitesinin belirlenmesi ve belirlenen güzergâhlarda rehber eşliğinde dolaşmaları sağlanmalıdır. Rehberler 9.08.1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu'nun 16. maddesine dayanılarak hazırlanan 10.04.2007 tarihli "Alan Kılavuzlarının Seçimi, Eğitimi, Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik"de belirlenen kriterlere göre seçilmeli ve eğitim görmelidir. Turistlerin bu alanda konaklamaları amacıyla koruma alanına yakın yerleşimlerde ev pansiyonculuğunun teşvik edilmesi ve bu amaçla yöre halkının eğitilmesi için gerekli girişimlerde bulunulması ve yerel halkın turizme katılmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Ayrıca Yörük ve muhacir kültürünü devam ettiren köylerin eko-turizm için çekim alanı oluşturması yerel halka ekonomik katkıda bulunması sonucu halkın kültürel değerlere sahip çıkmasını sağlayacaktır.

Ayrıca Tabiatı Koruma Alanı'na yakın olan Kuzupınarı, Haylazlı, Kalemli ve Deveciüşağı köylerinde alanda bulunan önemli türler ve habitatlar hakkında yerel halka bilgi verilerek eko-turizm için yerel rehberler oluşturulabilir. Böylelikle koruma ve kullanma dengesinde halkın katılımı da sağlanarak antropojen etkiler azaltılabilir.

Alanda I., II. ve III. Derecede Arkeolojik Sitler ve kültür varlıkları bulunmaktadır. Ancak bu tarihî eserlerin çoğu tahrip olmuş ve Ayas Kalesi'nin restorasyon çalışmaları dışında hiçbir restore edilmemiştir. Gün geçtikçe yıpranan ve özelliğini kaybeden tarihî dokunun yeniden canlanması için Süleyman Kule, Kız Kalesi ve diğer tarihî yapıların (hamam mozaik, sarnıç, kemer vb.) restorasyonunun yapılması gerekmektedir. Bu eserlerin Doğu Akdeniz bölgesinde bulunan diğer tarihî eserlerle birlikte oluşturulacak tur güzergâhı içinde değerlendirilmesi alana gereken canlılığı kazandıracak diğer bir faktördür.

Yumurtalık ilçesinin araştırmada belirtilen bulgular doğrultusunda tanım ve pazarlama stratejileri belirlenmesi, ilçe turizminin gelişimi ve geleceği açısından önemlidir. Arz unsurlarının turistik ürüne dönüştürülmesinde amaç, doğayı ve tarihî değerleri, sürdürülebilir turizm kavramı çerçevesinde, yerel halkın sosyo-kültürel yaşantısı ile takdim etmektir. Dolayısıyla, alanda ziyaretçi sayısının fazlalığından daha ziyade bilinçli turistlerin alanı ziyareti ilçenin pazarlanmasında daha doğru bir yaklaşım olabilir.

Yumurtalık İlçesinde turizm gelişiminin sürdürülebilir turizm ilkeleri doğrultusunda geliştirilebilmesi için, kaymakam, belediye başkanı, ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, sektör yöneticileri, turizm ve farklı meslek disiplinindeki uzmanlardan (turizmciler, şehir ve bölge planlamacı, biyolog, mimar, sosyolog, peyzaj mimarı, akademisyenler vb.) oluşan bir ekibin kurulması gerekli görülmektedir. Bu ekip tarafından ilçenin turizminin geleceği ile ilgili plan ve politikaların tespit edilmesi, hangi turistik destinasyonların, ne zaman ve hangi yöntemle turizme kazandırılacağına planlanması ve bu planlar dahilinde hareket edilmesi, alandaki turizmin olumsuz yönlerinin olumlu, tehditlerinin de mümkün olduğunca en aza indirgenmesi gerekir. ■

KAYNALAR

Anonymous, 2008 A.NTVMSN Resmi İnternet Sayfası

(<http://www.ntvmsnbc.com/news/default.asp?cp1=1>)

Altan, T., Artar, M., Atik, M., Çetinkaya, G., 2004. Çukurova Deltası Biyosfer Rezervi Yönetim Planı. LIFE- Çukurova Deltası Biyosfer Rezervi Planlama Projesi. Çukurova Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 372 Sf., Adana ISBN: 975-487-118-3.

Akpınar, S., 2002. Türkiye'nin Turizm Merkezlerinde Ekoturizm Yaklaşımları. Turizm Bakanlığı, Yatırımlar Genel Müdürlüğü Planlama Dairesi, Ankara.

Atik, M., 2003. Güney Antalya Bölgesi'ndeki Turizm Gelişmelerinin Doğal Çevre Üzerine Etkileri ve Sürdürülebilir Turizm Olanakları, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Adana.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2006. Tarsus (Mersin)-Yumurtalık (Adana) Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi Haritası. TC Kültür ve Turizm Bakanlığı; Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, Yatırım Geliştirme ve Planlama Dairesi Başkanlığı, Ankara.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007TC Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmi İnternet Sitesi (<http://www.kultur.gov.tr>)

Sirel, B., 1988. Mersin-Silifke Kıyı Şeridi Turizm Gelişmelerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.

Yılmaz, K. T., Akamca, E., İzcankurtaran, Y., Gökçe, G., 2006. BTC Boru Hattı Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynaklar Konusunda Farkındalık Malzemeleri Projesi, Yumurtalık Sulak Alanları Değerlendirme Raporu, Adana (Yayınlanmamış).

Yumurtalık Kaymakamlığı, 2012. Yumurtalık Kaymakamlığı Resmi İnternet Sitesi (<http://www.yumurtalikaymakamligi.gov.tr>)

KÜRESELLEŞEN MODERN MİMARLIK VE TURİZM

Altay ÇOLAK

Mimar

Yrd. Doç. Dr.

Çukurova Üniversitesi Mimarlık Bölümü

Öğretim Üyesi

"Modern mimarlık, küreselleşmesinin yanında, kendisini daha geniş kitlelere de ulaştırabilmiştir. Geçmişle ilişkisini sürdürebilmesinin yanında çağın gerekliliğini de yerine getirmeyi ihmal etmemiştir. Özgünlüğün hep ön planda olduğu modern mimarlıkta amacına ve zamanına uygun tasarlandığında tarihle içice olabildiği gibi, çok farklı tasarımlarla da karşımıza çıkıp şaşırtabilmektedir. Hiç şüphesiz, bazı kentler artık yeni yüzlerini modern mimari ile oluşturmaya başlamışlardır. Özellikle gerek turizm afişlerinde gerekse de kent simgesi olarak karşımıza çıktığını görebiliyoruz."

Her mimari kendi zamanına bağlıdır ve ancak çağının yaşayan ödevleri ve araçları içinde dışa vurur. Bu hiçbir çağda başka bir türlü olamaz.

Ludwig Mies van der Rohe, "Baukunst und Zeitwille"

Mimarinin estetik anlayışla ele alınışı ve yorumu Rönesans Dönemiyle başlar, ancak, mimarın kendi yorumunu kattığı dönem ise 19. yüzyıl başları olarak verilebilir. Bu dönem modernite olarak tabir edilir. Modernite, önce insanı daha sonra da onun dünyasını etki altına almıştır. Artık geçmişin bilinmeyen semantik, sentaktik anlamını çözümleyip geleceğe adapte etmek yerine, düne ait olmayan ve başka yöntemlerle, kendine ait yeni bir semantikle adlandırılması gereken bir dünyada yaşamak demektir. Bu, aynı zamanda yeni bir dünya görüşü, yeni bir mantık oluşturmak anlamına da gelmektedir.⁽¹⁾

19. yüzyılın sonunda zamanlarının karakterini ifade etme sırası mimarlardaydı, ancak bu karakterin ne olduğunu tanımlamak son derece zordu. Ayrıca sorunu daha da karmaşıktır. Olgu yeni bir binyılın başlıyor olduğu gerçeği. Açıkça 20. yüzyılın mimarisi kendi eşsizliğini ifade edecekti. Yeni yüzyıl, makine, hız ve hareket yüzyılı olacaktı ve yeniçağın mimarisi kesinlikle bu mekanikleşmeyi açığa vuracaktı.⁽²⁾ Teknolojinin hızlı gelişmesi karşısında, mimarinin de bu gelişmeye ayak uydurması ile kendi evrenselliğini de ortaya çıkarmıştır. Artık uzak medeniyetlerin yaşam ve mimari tarzları kolaylıkla görseline ulaşılabilen, kendi kültürüne veya yaşam biçimine uyarlayarak bölgeselleştirme ve hatta kişiselleştirme yoluna gidilebilmekte dolayısıyla yapı öğelerinden biri olan anlamsal boyutunu değiştirerek, daha da farklı tasarlayabilmektedir. İnternet'in sağladığı hızlı görsel alışverişin yaygınlaştığı bu dönemde, her ne kadar yöresel bazda mimari kaybolmaya yüz tutmuş gibi görünse de, eskinin yorumu devam ederken yeni mimari yapı çeşitleri de ortaya çıkmaya devam edecektir.⁽³⁾

Modern Mimarlık ve Turizm

Turizm, yerel kültürlerin tanınmasını ve kültür bilincinin artmasına katkı sağlayan unsurlardan biridir.⁽⁴⁾ Bu amaçla, insanlar her türlü turizm faaliyetleri ile kültürü tanıma, yerinde yaşama ve

farklılıklar arayabilmektedir. Turizmde farklılık arayışları sadece kültürle sınırlı kalmamış Mimari Turizmi, Kongre Turizmi, Doğa Turizmi, Kış Turizmi, İnanç Turizmi, Eğitim Turizmi, Alışveriş Turizmi, Sağlık Turizmi gibi çeşitli turizm sektörlerini de beraberinde getirmiştir. Turizm aynı zamanda doğadır, tarihtir, sağlıktır, onu kullanan toplumdur ve **estetik değerlerdir**.

Modern Mimarlık ise anlam olarak, özgün olma sanatıdır. Modern mimarlıkta insan, yaşamı için özel bir çevre yaratmaya, insanoğlunun düşünce ve eylemlerini, olduğuna inandığı ya da olmasını istediği gibi görselleştirmeye girişmiştir.⁽⁵⁾ 20. yüzyılın özellikle ikinci yarısı, küreselleşmenin etkisiyle modern mimarinin anlam ve beğeni kavramları açısından sınırsız bir çeşitlilik kazandırması **Mimari Turizmi**'nin de doğmasına yol açmıştır. Kültür turizmin yanında 1990'larda modern mimarinin de turizme bu kadar katkı sağlayacağı belki de beklenen bir gerçek değildi.

Mimarlık Turizmi, salt mimarlığa odaklı bir turizm çeşidi olarak tanımlandığında iki genel kategoriye içermektedir. Birinci olarak "Mimarlık Mesleği" bağlamında belli organizasyonları (mimarlık bienalleri, UIA toplantıları, yapı fuarları, mimarlık konferansları, uluslararası stüdyoları) kapsamaktadır. İkinci olarak mimarlığın yerinde deneyimlenmesinin, bir paket halinde turistik aktivitenin merkezine oturduğu durumlardan bahsedilebilir.⁽⁶⁾ Bu bağlamda küreselleşen modern mimarlık, tekil yapılar özelinde ve kentsel yatırımlarda belirleyici olma özelliğini giderek artırmış ve bu çağda yapıların estetik ve teknolojik anlamda özelleşmiş tasarımlarının olması turistik çekim alanı haline gelmelerinde etkili olmuştur.⁽⁶⁾ Ancak burada esas katkı modern mimarlığın teknoloji ile birlikte almış olduğu dinamizmdir. Bu dinamizm ile birlikte mimari turizminin, kent ekonomilerinde artık önemli yer tutmaya başladığı görülmektedir.

Franklin, turizmin bir küreselleşmenin parçası olarak ele alınması gerektiğinden bahsetmektedir.⁽⁷⁾ Mimari turizm de bu sürecin kaçınılmaz bir parçasıdır. Ancak, Türkiye'de bu süreç, modern anlamda mimarlık turizminin değerlendirilmesi oldukça kısıtlı kalmıştır. Uğur Tanyeli, neden modern mimari adına bizden Calatrava'ların yetiemediğini şu sözler ile çok güzel sorguluyor:

"Türk mimarlık evreni dünya trendleri bağlamında anlamaya çabalayan herkes, eğer konuyu yeterince ciddiye alıyorsa, sonuçta şöyle bir kaçınılmaz soruyla yüz yüze kalmalıdır: Neden burada da bir Calatrava yetişmiyor." Sonuçta cevabını şöyle verir gibi devam ediyor Tanyeli: "Türkiye henüz bu 'spor'un varlığından bile habersiz gözüküyor."⁽⁸⁾

Modern Mimarlık ve Anlam

Modern mimarlık özünde özgünlüğü savunan, devamlı günceli kovalayan, taklitten uzak, eklektik yapılaşmaya karşı bir akım olarak 1900'lü yılların başlarında tartışılmaya başlanmıştır. Modern mimari, biçimsel olarak göze hoş gelebilir veya gelmeyebilir. Fakat içinde anlam barındıran eserlerin daha çok tartışıldığı ve dikkat çektiği bir gerçektir. Mimarideki farklı düşüncelerin ortaya çıkması mimarların fikirlerini, kişisel beğenilerini özgürce sergilemenin ve teknolojik gelişim ile küreselleşmenin katkısı çok büyüktür. Sudjic, "günümüz mimarlığını, kavramsal sınıflandırmalar üzerinden tanımlamak yerine, değişik formlarda ortaya çıkan bazı eğilimleri bir noktaya kadar belirlemek ve mimarları form, geometri, teknoloji ve malzeme dünyasında serbest bırakmak daha doğru. Gerçekten de mimari yapılar form, teknoloji ve malzeme bakımından ne kadar dinamikleşebiliyorsa o kadar ilgi çekmektedir."⁽⁹⁾ Öyle ki, strüktür artık yapıyı taşıyan bir sistem olmaktan çok, tasarımın anlamı, kendisi

olabilmektedir. Bunu Calatrava şöyle ifade etmektedir: "Bir mimar olarak çalışmamı estetik bir ifade yaratmak için bir araç olarak kullanabildiğimi hissetmekteyim, tıpkı bir ressam ya da heykeltıraşın yapabildiğine benzer biçimde."⁽⁸⁾ Binaların da bir dili olduğunu ve bunu karşı tarafa hissettirmek gerektiğini aslında çok iyi anlatmıştır, tıpkı resme veya bir heykele bakarken ne gördüğünüzü anlamaya çalışmak gibi.

Bu düşüncelerin ışığında, küreselleşmenin en önemli etkisinin görülmeye başladığı yer olan Bilbao kenti dünyaya adını verecek ilk etkiyi oluşturmuştur.

"Bilbao Etkisi"

Arquitectura Milagrosa (Mucizevi Mimari) kitabının yazarı Llätzer Moix, Bilbao Etkisini, "Bir sürü yer için, basit bir formül gibi görünüyor"⁽¹⁰⁾ diye açıklıyordu. İşte bu basit gibi görünen formül, aslında ait olduğu zamanının dinamizmlerini, teknolojisini yansıtmakta ve varlığı ile bulunduğu yeri uluslararası bir çekim noktası haline getirebilmektedir; Bilbao Guggenheim Müzesi örneğinde olduğu gibi.

Modern Mimarının en dikkat çekici örneklerinden biri olan, 1990'larda ekonomik anlamda geri olan Bilbao kentinde, Frank Gehry tarafından 1997 yılında yapılan Guggenheim Sanat

Müzesi ile birlikte kent bir anda tartışılan bir yer haline gelmiştir⁽¹¹⁾ (Şekil 1-2). Bilbao'nun Guggenheim Müzesi yapılmadan 1995 yılına kadar olan yıllık turist sayısı 25.000 civarındayken, bu müze ile birlikte ilk yıl 1,4 milyon turist çekince (sadece müze ziyareti) tahminler beklenenin çok ötesine geçmiştir.⁽¹²⁾

Günümüzde artık Bilbao, simge haline gelen Guggenheim Sanat Müzesi ile hiç şüphesiz popülerliğini kazanmıştır. Kente kattığı en önemli getirisi ekonomik gerilemesinin önüne geçerek prestiji olan bir kent haline dönüştürmesi ve bu konuda yeni bir oluşuma yol açmasıdır. Kent sosyal ve kültürel anlamda gelişme sağlamış ve sadece bu yapıyı görmek için bile turların düzenlenmesi modern mimarinin katkısını göstermiştir.

Bu gelişme yayın kuruluşlarının da dikkatinden kaçmamış ve 2000'li yıllarda kentlere ait modern yapıları tanıtıcı kitaplar yayın haline getirilmiştir (Şekil 3). O yıllarda Avrupa'nın Basel ya da Utrecht gibi küçük kentlerinden Moskova gibi gezilmeye yeni başlanan eski kapalı yerleşimlerine, Londra gibi devletlerden Berlin gibi modernizmin kâbelerine dek, neredeyse tüm önemli kentlerin birer çağdaş veya modern mimarlık rehber kitapları oluşmaya başladı. Sadece mimarlar, mimarlık öğrencileri, tasarımcılar değil, tüm "entelektüel turistler" gittikleri ülkelerde bu tür rehber kitapları arar oldular.⁽¹⁴⁾

Bilim Müzesi ve Kültür Alanı - Valencia

Benzer örneklerden birini de Valencia / İspanya ile verebiliriz. Santiago Calatrava'nın yapmış olduğu ve 1999 yılında açılan Bilim Müzesi ve Kültür Alanı (The City of Arts and Sciences), çok kısa sürede bölgenin değişmesine katkı sağlamış ve sadece bu müzeye yıllık yaklaşık 4 milyon turist çekmeyi başarmıştır. (Şekil 4-5)

2011 yılına kadar sadece bu yapıyı görmeye gelen turist sayısı 40 milyon olarak belirtilmiştir.⁽¹²⁾ Kültür merkezlerinden spor alanlarına kadar, bu tür büyük ölçekli mimari projeler İspanya'da turizm patlamasının sonuçlarından bazılarıydı. Bu çağdaş mimari yapılar, hem Bilbao hem de Valencia için şehrin simgesi haline gelmiştir.

Alman Parlamento Binası (Reichstag) Kubbesi - Berlin

Günümüzde Berlin, modern kent ve mimarisi ile turistik bir çekim alanı haline gelmiştir. Son yıllarda yapılan, özellikle devlet kurumu olarak Alman Parlamento Binası'nın (Reichstag) kubbesi, günün koşullarını ve bulunduğu mevkii modern mimarlığın tarihle çakışması, buluşması adına övgüye değerdir. Reichstag kubbesi tarihî Alman Parlamento Binası'nın kubbmesine

Şekil 1-2. Guggenheim Sanat Müzesi, Bilbao.⁽¹³⁾

Şekil 3. Berlin, Amsterdam, Barselona Modern Mimarlık Kent Rehberleri.

Şekil 4-5. Bilim Müzesi ve Kültür Alanı, Valencia.⁽¹⁵⁻¹⁶⁾

gönderme yaparak, Norman Foster tarafından büyük cam bir kubbe olarak tasarlanmıştır. 360 derecelik görüş açısıyla Berlin manzarasına sahip olan kubbenin inşaatı 1999 yılında bitirilmiştir. Kubbe, özellik olarak alt katta yer alan parlamento binasına doğal ışık ve havalandırma sağlamaktadır (Şekil 6-7). Herkesin dolaşımına açık olan bu yapının en üst katına iki farklı spiral yolla çıkılarak tepe platformuna ulaşılmaktadır. Yoğun bir ziyaretçi akınına uğrayan yapının 2012 yılına kadar 34 milyon kişinin gezdiği kayıt altındadır.⁽¹⁷⁾

Yahudi Müzesi - Berlin

Tarihî Barok yapısı olan Kollegienhaus ile ilişkili konumlanan Yahudi Müzesi Daniel Libeskind tarafından tasarlanmış ve 2001 yılında da sergiye açılmıştır. Müze daha inşaat halindeyken bile 350 bin kişi tarafından ziyaret edilmiş, günümüze kadar ise 7-8 milyon ziyaretçiye kadar ulaşmıştır. Yapı fonksiyon olarak labirenti andıran ve zaman zaman dar ve ışsız mekânlar ile sonuçlanmaktadır. Cephe, kesici aletler ile açılmış darbe, yara izleri gibidir (Şekil 8-9). Göstergeler, referanslar, tasarım kodları D. Libeskind'in dünyası için çok önemlidir.⁽¹⁹⁾ Bu bağlamda gerek simgesel gerekse de işlevsel göndermeleri iç ve dış mekânda tüm ziyaretçilerine aktarabilen amacına ulaşmış oldukça başarılı bir yapı tarzı ortaya çıkmıştır diyebiliriz.

Ulaşım Müzesi - Glasgow

Yine ilginç bir örnek İngiltere Glasgow da yer almaktadır. Şehir konseyi Ulaşım Müzesi'ni (Riverside Museum) yenileme/taşıma projesi kapsamında liman çevresinde yapılacak olan bir alanda yarışma organize eder. Amaç burayı cazibe merkezi yapmaktır. Yarışmayı Zaha Hadid'in projesi kazanır. Nehir'in "akışkanlığı" teması olarak belirleyen Hadid, hem iç sirkülasyonda hem dış tasarımda akışkanlığı oldukça iyi hissettirmiştir (Şekil 11-12). 2011 yılında hizmete giren müze, ilginç bir ziyaretçi akınına da uğramıştır. Eski müzenin yıllık ziyaretçi sayısı yıllık 500.000 iken, yeni müzeyle bu rakam 7 hafta içinde geçilmiştir.⁽²⁰⁾

Burada incelenen modern mimarlık eserleri, amaca uygun tasarlandığında ve içinde bulunduğu farklı şartlara uyum sağladığında gerek turizm gerekse de çevresine verdiği katkı gözlemleyebiliyoruz (Tablo 1). Ayrıca modern mimarlık eserlerini 4 farklı yaklaşımla, geleneksel doku, çevresel veriler, özel kimlik göstergeleri ve teknoloji ile sınıflandırabiliriz;

1. **Geleneksel doku** içinde sürekliliği bozmayan, özüne ve günümüz şartlarına uygun modern mimari eser olarak; Reichstag Binası Kubbesi, Norman Foster, Berlin, Almanya, 1999.

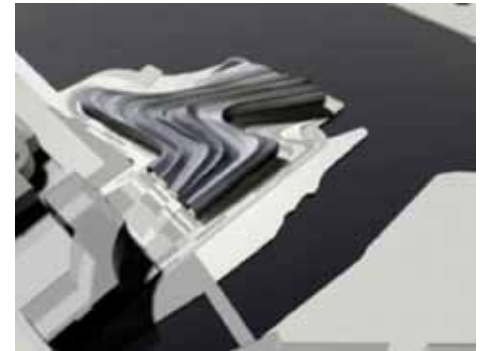
Şekil 6-7. Alman Parlamento Binası ve Kubbesi, Berlin.⁽¹⁸⁾

Şekil 8-9-10. Yahudi Müzesi, Berlin.⁽¹⁸⁾

Şekil 11-12. Ulaşım Müzesi, Glasgow.⁽²¹⁾

Yer	İşlev	Mimar	Açılış Yılı	Yıllık Ziyaretçi
Bilbao (İspanya)	Sanat Müzesi	Frank Gehry	1997	1 - 1,5 milyon
Valencia (İspanya)	Bilim Müzesi	Santiago Calatrava	1999	3,5 - 4 milyon
Reichstag Binası Kubbesi (Almanya)	Parlamento Binası	Norman Foster	1999	3 - 3,5 milyon
Berlin (Almanya)	Yahudi Müzesi	Daniel Libeskind	2001	1 milyon
Glasgow (İngiltere)	Ulaşım Müzesi	Zaha Hadid	2011	3,5 - 4 milyon

Tablo 1. Modern Mimarlık Yapıları ve Yıllık Ziyaretçi Sayıları.

2. **Çevre verilerini**, çevreye özgü (deniz, akarsu, orman, vb.), uygun tasarımı olarak değerlendiren; Glasgow Ulaşım Müzesi, Zaha Hadid, Glasgow, İngiltere, 2011.
3. **Bölgenin tarihsel sürecine**, belleğine gönderme yapmak ve buna ilişkin özel kimlik göstergelerini değerlendirerek tasarlanan;

Yahudi Müzesi, Daniel Libeskind, Berlin, Almanya, 1999.

4. **Döneminin en üst teknolojisini** kullanarak özgün tasarım anlayışıyla dinamizmi sergileyen; Guggenheim Sanat Müzesi, Frank Gehry, Bilbao, İspanya, 1997 ve Bilim Müzesi, Santiago Calatrava, Valencia, İspanya, 1999.

Şekil 13-14-15. Savaş Müzesi, Çağdaş Sanat Müzesi ve Merkez Kütüphane.⁽²²⁾⁽²³⁾⁽²⁴⁾

Şekil 16. Valencia Kent Turizm Afişi, Bilim Müzesi.

Şekil 17. Glasgow Kent İnternet Tanıtım Ana Sayfası, Bilim Merkezi.⁽²⁷⁾

Bu tür büyük ölçekli modern yapılara olan turistin ilgisi bazı ülke, hükümet ve belediyelerin dikkatinden kaçmamış, bunu bir yatırım aracına dönüştürmeye başlamışlardır. Kentte katkı sağlayan çağdaş mimari örneklerle birçok kentte rastlamak artık mümkündür. Daniel Libeskind, İmparatorluk Savaş Müzesi, 2002, Manchester, (Imperial War Museum North), Steven Holl, Kiasma Çağdaş Sanat Müzesi, 2004, Helsinki, (Kiasma Museum of Contemporary Art) ve Rem Koolhaas, Seattle Merkez Kütüphanesi, 2004, Washington, (Central Library) gibi örnekler sayılabilir (Şekil 13-14-15).

Modern Mimarlık ve Adana

Adana dünyanın en eski kentlerinden biri olarak 4000 yıl öncesine kadar olan geçmişi ile tarih içindeki yerini alırken, tarihsel yapı anlamında da oldukça geniş yelpazeye sahiptir. Dünyanın "halen kullanılan" en eski köprüsü olan Taşköprü, ilk hastane yapısı olarak kabul edilen Aueskulap, yine yaklaşık 500 yaşında olan Ramazanoğlu Konağı, Ulu Cami, Büyük Saat Kulesi gibi çok önemli mimari eserler ait oldukları çağın modern yapılarını simgelemektedir. Bunun yanında Adana, çok az kentin sahip olduğu Göl-Nehir ikilisine sahiptir. Ayrıca güneyinde Akdeniz, kuzeyinde Toros Dağları ile çevrilidir. Bu süreç içinde Adana, bütün bu potansiyeli ile bir türlü istenilen turizm seviyesine ulaşamamış bir kent durumundadır. Oysa "ilkler", "enler", "tekler" kenti⁽²⁵⁾ olarak anılan belki de tek kenttir.

Bu yazının da amacı olan, çağdaş mimarlık eserlerinin turizm ile olan ilgisini ve bu yapıların bir kenti dönüştürme güçlerini ve Türkiye'nin "ilk"i olabilecek "Adana Etkisi"ni modern mimarlık yoluyla ortaya koyabileceğinin tartışılmasıdır. Gerek Bilbao gibi kentler tarihi tüm geçmişleriyle içinde barındırmalarına rağmen yıllık turist sayısı 25-50 binlerde olan kentlerdi. Fakat Frank Gehry, Santiago Calatrava ve Zaha Hadid'in eserleri ile bugün bambaşka bir turizm yapısı sergilemektedirler. Özellikle Bilbao, 10-15 yıl içinde sadece Guggenheim Müzesi ve sanatla adı çokça anılan bir kent haline dönüşmüştür.

Sonuç

Mimarlık, çağın mekânsal terimlerle tasarlanan iradesidir.

Yaşayan. Değişen. Yeni.

Dün değil, yarın değil, sadece bugün biçim verilir.

Formu işin doğasından zamanımızın araçlarıyla yaratır⁽²⁶⁾

Ludwig Mies van der Rohe

Modern mimarlık, küreselleşmesinin yanında, kendisini daha geniş kitlelere de ulaştırabilmiştir. Geçmişle ilişkisini sürdürebilmesinin yanında çağın gerekliliğini de yerine getirmeyi ihmal etmemiştir. Özgünlüğün hep ön planda olduğu modern mimarlıkta amacına ve zamanına uygun tasarlandığında tarihle içice olabildiği gibi, çok farklı tasarımlarla da karşımıza çıkıp şaşırtabilmektedir. Hiç şüphesiz, bazı kentler artık

yeni yüzlerini modern mimari ile oluşturmaya başlamışlardır. Özellikle gerek turizm afişlerinde gerekse de kent simgesi olarak karşımıza çıktığını görebiliyoruz (Şekil 16, 17).

Adana'da var olan Tarih (Tepebağ ve Antik Kentler), Deniz (Akdeniz Kıyısı), Göl (Seyhan Baraj Gölü), Doğa (Toroslar) turizm öğelerinin varlığı ile beraber Modern Mimari Turizmi de önemli bir katkı sağlayacaktır. Sadece mimari turizmle bir kent gelişmeyebilir. Ancak burada mimari turizmin artık destinasyon için tercih sebebi olduğu ve çok daha farklı geniş kitlelere ulaştığı gibi, modern mimarının de kente prestij kattığı ve tanınmasına katkı sağladığı göz ardı edilemez. ■

KAYNAKLAR

1. Küçük, M., *Modernite Versus Postmodernite*, İkinci Basım, Vadi Toplum Yayınları, Ankara, 1994.
2. Leland M., Roth, çeviri: Ergün Akça, *Mimarlığın Öyküsü, Öğeleri, Tarihi ve Anlamı*, Kabalıç Yayınevi, 2. Basım, İstanbul, Mart 2002.
3. Altay Çolak, Duvarlar, Anlamsal (Semantik) ve Dizimsel (Sektatik) Bir Analiz, K.T.Ü. Fen Bilimleri, Doktora Tezi, Haziran 2004, Trabzon.
4. Dinç, H., 1995, "Kitle Turizmine Dönüşük Politikaların Faturası ve Karşı Tepki: Alternatif Turizm Arayışları", Sürdürülebilir Turizm: Turizm Planlamasına Ekolojik Yaklaşım, Türkiye'de 19. Dünya Şehircilik Günü Kolokyumu, Alanya, M.S.Ü. Şehircilik Bölge Planlama Bölümü.
5. http://tr.wikipedia.org/wiki/Modern_mimarlık
6. Namık Erkal, "Mimarlık Turizmi: Turizm Nesnesi Olarak Mimarlık", Mimarlık Dergisi, sayı 336, Temmuz-Ağustos 2007.
7. Adrian Franklin, "Tourism: An Introduction", Sage Publication Ltd., New Delhi, first published 2003.
8. Santiago Calatrava, Çağdaş Dünya Mimarları Dizisi 3, Boyut Yayın Grubu, İstanbul, Mart 2000.
9. Defne Ülgüray, Bir Sonraki Mimarlık "Next", Arredamento Mimarlık, 2002/11-62-65.
10. Llätzer Moix, "Arquitectura Milagrosa", Anagrama, Espanol, 2010.
11. Witold Rybczynski, "The Bilbao Effect", The Atlantic Monthly, September 2002.
12. <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2114888,00.html> (10.04.2013)
13. <http://www.guggenheim.org/bilbao>
14. Gündem/Mimarlık, Mimarlık ve Kent Rehberleri, Arredamento Mimarlık, 2002, 09.
15. <http://javiyebenes.com/?p=22>
16. <http://www.citypictures.net/r-europe-148-spain-228-city-of-arts-and-sciences-valencia-spain-2850.htm>
17. http://www.bundestag.de/htdocs_e/visits/
18. Altay Çolak Arşivi
19. http://www.oranmimarlik.com.tr/dokuman/yahudi_muzesi.pdf
20. Zaha Hadid: Riverside Ulaşım Müzesi, Glasgow, Arredamento Mimarlık, Mart 2013, 56-59.
21. <http://www.newsteelconstruction.com/wp/transport-peaks-at-glasgow-museum/?print=1>
22. <http://www.manpic.co.uk/z08.htm>
23. <http://bagnidilucca.wordpress.com/page/32/>
24. <http://www.honestbuildings.com/seattle-central-library#.UZDNLXOt8E>
25. Uygur, S., Haluk, "Tarihi, Turistik Yerleri ve Kentsel Dokusuyla Çukurova'nın Merkezi Adana", Altın Koza Yayınları, Aralık, 2003, Adana.
26. Ludwig Mies van der Rohe: Working theses, 1923, Originally published in first issue of "G". "Architecture is the will of the age conceived in spatial terms. Living. Changing. New. Not yesterday, not tomorrow, only today can be given form. Only this architecture creates. Create form out of the nature of the task with the means of our time."
27. <http://www.glasgow.gov.uk/index.aspx?articleid=2898>

TOROSLAR'DA YAYLACILIK VE GÜNCEL DURUMU ÜZERİNE MEKÂNSAL BİR DEĞERLENDİRME

Kemal Reha KAVAS

Mimar

Yrd. Doç. Dr.

Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

İbrahim BAKIR

Mimar

Yrd. Doç. Dr.

Akdeniz Üniversitesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

Bu çalışmanın amacı Güneybatı Anadolu'da yer alan Toros Dağları kapsamında yayla ve yaylacılık kavramları tanımlanarak bu kavramların tarihsel kökenleri, gelişimi ve güncel durumu hakkında mekânsal bir değerlendirme yapmaktır. Bu kapsamda yaylacılığın tarihteki farklı siyasi düzenler içerisindeki durumu, toplumsal anlamları, göçer yaşam biçimindeki yeri ve mimari yansımaları ile birlikte günümüze kadar gelen süreçteki yaylacılık faaliyetleri ve günümüzde yaylaların kullanım biçimleri incelenerek gelecekte yaylaların kullanımına yönelik kararlar konusunda öneriler yapılmaktadır.

Giriş: Yayla ve Yaylacılık

Anadolu ile birlikte Akdeniz Havzası ve Avrasya'nın büyük bir kısmının kültür tarihinde göçer toplumlar önemli rol oynamıştır (Chailand 2004: 2-8). Bu coğrafyada su ve otlatk kıtlığından dolayı göçmek mecburiyet haline geldiğinden göçer mekân kurguları tarih içerisinde gelişmiştir (Braudel, 2002: 161-162). Göçer toplumlar uzun mesafeli kitlesel hareketlilikleriyle önemli siyasi dönüşümlere yol açmışlardır. Askeri öneme sahip uzun mesafeli göç hareketlerinden farklı olarak özellikle Akdeniz Havzası'nda Batılı kaynaklarca *transhumance* olarak adlandırılan ve kıyı ile dağlık kesimler arasında mevsimsel bir salınım şeklinde gerçekleşen bölgesel göçerlik biçimi gelişmiştir (Totani, 2008). *Transhumance* belirli bir bölge içerisinde tanımlı ve her sene aynı güzergâhı takip eden bir hareketlilik gösterir (Tanyeli, 1996).

Transhumance -öngörülemez hatlar boyunca sürekli "göçer" karakterde hareketlilik halinde olan toplulukların aksine- "konar-göçer" karaktere sahiptir. Bu özgün yaşam biçimi tanımlı güzergâhlar arasında "göçer," elverişli fiziksel şartlara sahip alanlarda "konar" karakterdedir. Örneğin Güneybatı Anadolu'daki Batı Toroslarda kalıcı kışlık yerleşime sahip toplulukların yaz aylarında kalıcı konutlarını terk ederek bu aylara uygun fiziksel ve iklimsel şartlara sahip alanlarda taşınabilen edilebilir esnek mekânsal düzenlemelerde yaşamlarını sürdürdükleri görülmektedir.

Göçer hareketin topografik kot değişimleri çerçevesinde "yatay" ve "dikey" olarak sınıflandırılması mümkündür (Eröz, 1991: 71-72). Rakım farkı olmaksızın yataydaki gelişigüzel hareketlilik Arabistan ve Kuzey Afrika coğrafyaları için geçerlidir. Buna karşın *transhumance* (konar-göçer) karakter taşıyan Batı Toroslardaki mevsimsel salınımlar "dikey" tipte olup mevsimlere göre farklı rakımlarda yaşamayı gerektirir. Bu çalışmanın odaklandığı "yayla," rakım değişimlerini esas alan "dikey" karakterdeki konar-göçerliğe bağlı olarak tanımlanan ve mevsimsel göç güzergâhları üzerinde yaz aylarının geçirildiği durak noktasıdır. Yayla Akdeniz Havzası'nın özgün fiziksel yapısı içerisinde yaz aylarında duraklamaya uygun otlatk ve su kaynaklarına sahip

olma ayrıcalığı ile farklılaşan genelde yüksek rakımlı düzlüklerde, dağ sırtlarında, akarsu veya pınar başlarında konumlanmış ve üzerinde taşınabilir, taşınabilir mekânsal kurgulara sahip konut dokusunun olduğu özel alanlardır. "Yaylacılık" ise "yayla" alanlarına bağlı olarak mevsimsel hareketlilik doğrultusunda süren "konar-göçer" yaşam biçimine verilen başka bir addır.

Batı Toroslarda Yaylacılık

Tarihsel Kökenler

Anadolu'daki göçer kültür Orta Asya geleneklerinin güçlü izlerini taşımaktadır. MÖ. 1700'lerde Orta Asya'daki Altay ve Tanrı Dağları çevrelerinde belirginleşen konar-göçer yaşam biçimleri Hun (MÖ. 300- MS. 300) ve Göktürk (MS. 300-600) idareleri tarafından benimsenmiş ve sürdürülmüştür (Ögel, 1991). Göktürkler'den sonra Orta Asya'da nüfusun ve hayvan sayısının artması ile ortaya çıkan otlatk darlığı ile 11. yüzyılda batıya doğru göç hızlandı. Büyük Selçuklu Devleti doğudan gelen göçer Oğuz Boylarını batıya (Anadolu, Azerbaycan) ve güneye (İran, Irak) sevk etti (Merçil, 2000). Anadolu Selçukluları döneminde Orta Asya'dan gelen diğer gruplar yanında çok sayıdaki göçer Türklerin yer arama çabası askeri bir hareketin ötesine taşınarak sistematik bir yerleşmeye (iskân) dönüşmüştür (Köprülü 1972). Oğuz Boyları kendileri ile birlikte Orta Asya'daki göçer, yarı göçer hayatı da yeni yurtlarına taşıdılar. Anadolu'ya gelenler Orta Asya kökenli boy, dağ, nehir vb. adları devam ettirerek alçak ovalar ve çevresindeki dağlarda 100-200 km.yi aşmayan salınım ile yaz ve kışa bağlı göçerliği sürdürdüler (Bakır, 1995: 33). Batı Toroslarda topoğrafya ve iklimine bağlı olarak kış ılık sahil bölgesinde (kışlakta); yaz ise serin yüksek dağ sırtlarında (yaylada) geçirilmeye başlanmıştır. Hatta yayla ile kışlak arasında ilkbahar ve sonbahar aylarında kalınan "güzle" oluşturulmuştur.

Orta Asya'daki göçebe hareketleri ciddi siyasi değişimlere neden olurken Anadolu'daki hareketlilikler bölgesel kalmış ve bugüne kadar devam eden mevsimlik yaşam döngüsünün devamlılığı üzerine kurulmuştur (Tanyeli, 1996: 415-440). Fakat bu aşamadan sonra göçer oluşumlar merkezi yönetim sistemi ile çalışmıştır (Yalman, 1993: 38-40). Osmanlı ve Cumhuriyet

Şekil 3. Önünde gölgeli yarı açık bir mekân oluşturulan karaçadır (Bakır, 1995).

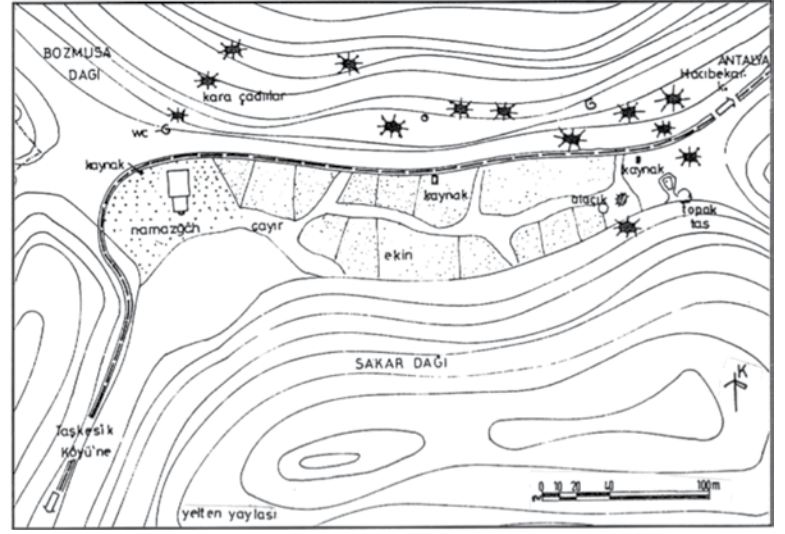
etmemelerine göre de sınıflandırılabilir. Yaz-kış çadırla barınan Yörük toplulukları olduğu gibi kış mevsiminde yerleşik düzendeki evlerde oturup yazın yaylalarda çadırlarda barınanlar da mevcuttur (Bakır, 1995: 7).

Geleneksel yaşamda Yörükler ısıнын yükselmesiyle sahilden yüksek rakımlı yaylalara doğru göçmeye başlarlar. Göç başlamadan önce komşu obalar ile de müzakere edilerek göçün zamanı ve fiziki yapısı (katar başının seçilmesi, yiyeceklerin, çadır malzemelerinin hazırlanması, eksiklerin giderilmesi, işbölümü) önceden tasarlanır (Yalman, 1993: 189). Bir günlük yürüme mesafesinde uygun yerlerde 2-3 gün konaklayarak yaylaya çıkılır. Su çevredeki kaynak, çeşme, sarnıç veya kuyulardan alınır, *tuluk* ile eşeksirtindeki heybelerde taşınır. Sonbaharda havaların soğuması ile birlikte aynı şekilde sahile yakın bölgelere geri dönlür. Bölgedeki *Yeni Osmanlı, Sarıkeçili, Karatekeli, Karakoyunlu* ve *Gebizli* Yörükleri bu tür göçebe yaşayan aşiretlere dendir (Atabeyli, 1940: 213-224).

Yukarıda ifade edilen genel kalıplar içerisinde özgün bir konar-göçer topluluk olan Yeni Osmanlı Yörükleri 1945'lere kadar Antalya yö-

resinde konar-göçer yaşayarak koyun ağırlıklı hayvancılık ile uğraşır, keçi, sığır ve at beslemişlerdir. Yaylada Mayıs-Eylül arası kalıp güzleye inen Yeni Osmanlılar 1-1,5 ay güzlemeden sonra Antalya'nın Döşemealtı, Kömürcüler, Çıplaklı, Odabaşı gibi köylerine inerler. Bakır (1995: 81-83) 1987 yazında Yeni Osmanlıların kullandığı yaylada 70 çadıra rastladığını kaydeder (Şekil 4). Seyirci'nin (1991) tespitlerine göre yaylada çadır sayısı 1943'den önce 500, 1960'larda 300-350, 1985'de 107, 1989'da 94'tür. Yaylanın tek kalıcı yapısı namazgâhtır. Söbüce Yaylası (Şekil 7) tüm hayvansal üretimin yapıldığı yer olduğu kadar; günümüzde havası ve suyu için de çıkılan bir yayladır. Günümüzde bu yaylada kalıcı yayla evleri inşa edilmektedir (Şekil 9).

Yıl boyunca hayvanları ile birlikte yeni otlaklar peşinde olan konar-göçer Yörüklerde çadırlar, hayvan sürülerinin karışmaması için 150 ile 500 m. hatta bazen 1 km. ye varan mesafe aralıklarıyla kurulurlar. Barınma birimleri olan çadırlar dışında -Korkuteli/ Söbüce Yaylası'nda olduğu gibi- etrafı alçak duvarlar ile çevrilerek tanımlanmış bir açık hava mescidi (namazgâh) bulunabilmektedir (Şekil 4, 9). Toplanma, saygı duyulan yaşlı Yörüklerin çadırlarında genellikle akşam

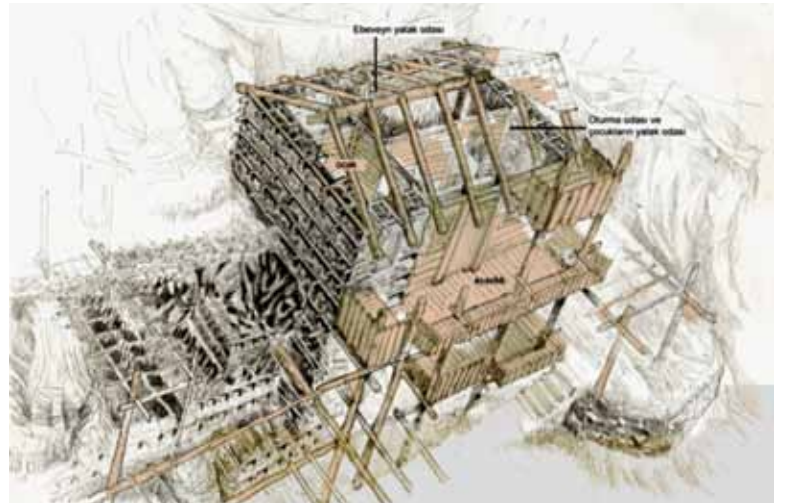
Şekil 4. Antalya - Korkuteli Söbüce Yaylası'nda Yeni Osmanlı Yörüklerinin yerleşme planı (Bakır, 1995: 82).

oturması şeklinde olur. Pazar, Cuma namazı gibi toplu ihtiyaçlar en yakın yerleşme merkezlerinde giderilir (Bakır, 1995: 82-83).

Kara çadırların örtüsünü ve asma-germe mantığıyla strüktürel sistemini oluşturan modüler birimler (*kanatlar*) 65-70 cm. eninde ve 4-7 m. uzunluğunda olup yan yana dikildikten sonra enine *kolan* adı verilen dokuma kirşlerle bağlanır. Üst örtü düşey yönde 230-250 cm. yükseklikte ve aşiretlere göre değişen sayıda ahşap direklerle taşınır (Bakır, 1995: 195). Yatay yönde kazıklara bağlanan iplerle (*örme*) yapının dengesi sağlanır. İç mekânı istenmeyen çevresel şartlardan korumak için çadır strüktürünün yan kısımlarına 1 - 1,5 m. aralıklı ahşap kazıklarla desteklenen çığ ya da dolak hasırları yerleştirilir. Bu inşa sürecinin bir sonucu olarak çadırlarda iç mekânı üstte çadır çulu, yanlarda gergiler, altta ise tabii toprak zemin belirler. Bu kurgusu ile çadır, Yörükler için kolay taşınabilen, kurulabilen, detaydan arınmış, işlevsel esneklikler sağlayan bir evdir (Şekil 3). Bu evde iç mekânda kullanılan araç-gereçler de genelde kolay taşınabilir kazanlar, sahanlar, saç, oklava, şilte, çuval, dokuma tezgâhı vb. olup bu araç-gereçler az sayıdadır (Yalman, 1993: 257). Dürülüp kaldırılabilen ele-

Şekil 5. Ünlü Köyü'nde (İbradı - Antalya) kışık yerleşim çekirdeğiyle bağ evleri arasındaki bağlantı (Kavas, 2009).

Şekil 6. Geleneksel bağ evinde ayazlık ile zenginleşen mekân kurgusu (Ünlü Köyü, İbradı - Antalya) (Kavas, 2009).

Şekil 7. Söbüce Yaylası (Korkuteli - Antalya) (Kaynak: Google Earth, 2013).

Şekil 8. Söbüce Yaylası - 1980'lerin sonunda (Bakır, 1987).

manlar hareket kabiliyeti sağlar. Göçer hayatta daha hareketli olmayı gerektiren yaylakta zorunlu donanım taşınır, diğer fazlalıklar (*ağır*) kışlakta tanıdık bir köy evinde bırakılır.

Genelde 3 metre eninde ve 5-7 metre boyunda bir alanı kaplayan çadır iç mekânından azami ölçüde faydalanılmaktadırlar. Bu mekân depolama, yemek yapma, yeme, uyuma, oturma, misafir ağırlama gibi tüm fiziki ve sosyal ihtiyaçları karşılar. Yapı sisteminin kuruluşu fiziksel problemlere çözüm getirdiği gibi sosyal ihtiyaçlar ile de uyum içerisinde şekillenmiştir.

Çadırlar gibi taşınabilir strüktürlerden farklı olarak yaylalarda *alaçık*, *pür ev*, *manar*, *çivrik* gibi adlar verilen yarı kalıcı şekilde inşa edilen evlere de rastlanmaktadır. Ayrıcakalıcı şekilde inşa edilen bağ evleri yaylacılığın mimari gelenekteki yansımalarıdır (Karpuz ve Bakır, 1991: 306). Bağ evleri tarımla uğraşan kır yerleşimlerinde hem üretim için hem de sıcak yaz günlerinde havadar ortamda bulunmak için kullanılan mevsimlik evlerdir. Bağlar üzüm yetiştirilen yerler olarak bilinmekle birlikte Toroslarda yazın yetiştirilen ürünlerin ekilip-dikildiği yerleri de tarif etmektedir. Bağ evleri ürünün yetiştirilmeye başlandığı Nisan-Mayıs ile toplandığı Eylül-Ekim ayları arasında kullanılmaktadır.

Manavgat (Antalya) ile Konya arasında bulunan Akseki/İbradı bölgesindeki Ürünlü Köyü'ndeki bağ evleri yukarıda ifade edilen ev tipi için iyi örneklerdir (Şekil 5 ve 6) (Kavas, 2009). Ürünlü

bağ evleri, güneş ışığının verimli bir şekilde kullanılması ve toprağın yüksek ısı yalıtım kapasitesinden faydalanmak amacıyla yamaçtaki eğime doğru bir şekilde oturma, su kaynakları ile sulama olanakları, yakın çevrede hayvancılık için gerekli besin kaynaklarının varlığı gibi etkenler göz önüne alınarak şekillenmiştir. Tarih boyunca, bu çevresel problemleri başarılı bir şekilde çözmüş olan Ürünlü bağ evleri, Toros Dağları arasındaki bu zorlu coğrafyada ayakta kalabilmenin temel dayanaklarından biri haline gelmiştir. Manavgat Irmağı'na bağlı olarak Ürünlü çevresinde sürekli bir ağ şeklinde yayılan yeraltı su kaynakları, yamaçlarda yeryüzüne ulaşarak pınarlar olarak ortaya çıkmakta ve bu çıkış noktaları sulama kanalları oluşturmak üzere şekillendirilerek tarımsal üretim için kullanılmaktadır.

Ürünlü'nün kışlık yerleşim çekirdeği yaklaşık 150 adet konut ile güneydoğuya doğru bakan bir hilal formuna sahiptir. Kışlık bölümde evler yoğun bir yerleşim dokusunun içerisinde yer alır. Bu hilalin iç kısmında Manavgat Irmağı'na doğru inen bir yamaç içerisinde daha dağınık şekilde yerleşen bağ evleri bulunmaktadır. Kışlık bölümdeki her evin bağ bölgesinde bir bağ evi bulunur. Böylece yerleşim yazları yaylak olarak kullanılan bağlar bölgesine doğru genişlemektedir. Belirli bir aile örneği alındığında kışlık-yazlık konutları arasındaki yer değişiminin 1 - 2 kilometrelik mesafelerle ölçülebildiği görülür (Şekil 5). Yaylacılığın farklı ölçekteki bir yansıması olan bu durum yaylanın bir üretim merkezi olarak kırsal yaşamdaki önemini göstermektedir (Kavas, 2011).

Ürünlü'de olduğu gibi Muğla'daki Karabağlar Yaylası da kışlık yerleşime göre daha düşük kotta yer alır. Bu ilginç durum yayla niteliğinin her zaman yüksek kotla ilişkili olmadığını, bazı durumlarda yayla oluşumunda havadarlığın ve doğal kaynakların daha önemli bir etken olduğunu göstermektedir.

Yaylacılığın Güncel Durumu

Konar-göçer kültür; tarım arazisinin azlığı, yaz sıcaklarının bunaltıcı etkisi, sıvrisineğin sağlık üzerindeki olumsuz etkileri vb. sebeplerle Osmanlı İmparatorluğu'nun gerileme devrinden bugüne kadar çıkarılan birçok iskân kanununa rağmen, günümüzde de kısmen devam etmektedir. 1950'li yıllardan sonra yol ve araçların artması, tarım topraklarının meralar aleyhine artması ve orman kanununun sert hükümleri sonucunda göçerlik zorlaşmış ve birçok Yörük aşireti kışlak olarak kullandıkları bölgelere yerleşmişlerdir. Alışık oldukları hayattan kopamadıkları için de önceleri ilkbahardan sonbahara kadar az sayıda hayvan ile yaylaya göçmeye başlamışlardır. Pamukçuluk, sebzecilik ve seracılık gibi yeni tarım tür ve teknikleriyle hayvancılığı bırakıp giderek toprağa bağlanan Yörükler her yıl yaz aylarında dinlenmek için bir iki ay süreliğine de olsa yaylaya çıkmaktadır. Devamlı hareket halindeki bir yaşam biçiminden yerleşik düzene geçtikleri halde yaylacılığı sürdüren Yörükler kış köy evlerinde, 4-5 aylık yaz mevsimini ise yaylada geçirmektedirler. Böylece sabit iki noktada yaşamaya dönmüş Yörük hayatı daha durağan (statik) hale gelmiş bulunmaktadır.

Şekil 9. Söbüce Yaylası (Kaynak: Google Earth, 2013).

Şekil 10. Anamur Abanoz Yaylası (Kaynak: Google Earth, 2013).

Şekil 11. Gedevet Yaylası - Alanya (Kaynak: Google Earth, 2013).

Şekil 12. Feslikan Yaylası - Antalya (Kaynak: Google Earth, 2013).

Günümüze kadar devam eden süreçte halen yazın hayatın sürdüğü yaylaların bazılarında geleneksel alışkanlıklar kısmen devam etmiştir. İstenildiği an yerinin değiştirilebilmesi, kışın tahribinden korunmak için köye götürülebilmesi, pratik ve ekonomik olmalarından dolayı çadırlar tercih edilmiştir. Kalıcı yapıların inşa edilmeye başlanmasıyla birlikte Toroslarda ilkin taş duvarlı yayla evleri ve eskiden namazgâh olan alanların üzerine kapalı camiler yapılmış, daha sonraki süreçte çevreye uyumsuz betonarme yapılar yaylalardaki özgün ekolojik dengeyi bozmaya başlamışlardır. Hatta bir kısım yaylalar kalıcı yerleşmeye dönüşmüştür. Mersin'de Sertavul, Gözne gibi yaylalar kalıcı yerleşmeye dönüşmektedir. Batı Toroslar'da aynı isimle "aşağı" ve "yukarı" ön takısıyla adlandırılan yerleşimler oluşmuştur. Başına "aşağı" takısı konan yerleşimler eski kışlaklar, "yukarı" olarak anılanlar ise eski yaylalardır. Örneğin Antalya'da Aşağı Karaman ve Yukarı Karaman'da olduğu gibi Mersin'de Aşağı ve Yukarı Tirtar köyleri aynı isimlerle Isparta'nın Yalvaç ilçesinde de yer almaktadır.

Ulaşım ve teknolojik olanakların gelişmesiyle eski işlevini yitiren bağlarda bulunan bağ evleri farklı işlevler kazanmışlardır. Örneğin günübirlik ulaşımın kolaylaştığı, bağa göçmenin azaldığı günümüzde kerpiç ve ahşaptan yapılan Bucak (Burdur) bağ evleri bir zamanlar bütün kurutma yerleri olarak kullanılmışlar ve bir kısımları fiziki ömürlerini doldurarak toprağa karışmışlardır. Bucak bağ evlerinin bir kısmı günümüzde elektrik ve şehir suyu ile ikinci konut olmaktan çıkmış esas konut haline dönüşmüştür (Karpuz ve Bakır, 1991: 307).

Günümüzde farklı sosyo-ekonomik yapıdaki insanlar yaylalara tatil amaçlı ilgi göstermektedir. Bu kapsamda yaylalarda "ikinci konut" olarak

tanımlanan sadece yaz aylarında kullanılmak üzere inşa edilmiş genelde çevreyle uyum standartları açısından nitelsiz konutlar ortaya çıkmaktadır. Çevresel denge açısından olumsuzluk taşıyan tüm kentsel alışkanlıkların yaylalara taşınmasıyla bu bölgelerin artık yayla olmaktan çıktıkları bir süreç yaşanmaktadır (Şekil 8, 9, 10, 11, 12).

Değerlendirme ve Sonuç

Bu bağlamda aşağıda sıralanan mekânsal ilkeler yerleşmenin ve mimarinin zaman üstü değerleri olarak değerlendirilebilir:

- Geleneksel yayla yerleşmelerinde otlak olarak kullanılan taban arazilerle su kaynaklarının başlarına yerleşilmediği görülür.
- Malzeme seçiminde kolay bulunan, organik, doğaya dönüşü olabilen malzemeler kullanıldığı görülmüştür.
- Mekân tasarımı itibarı ile daha çok geçici ve taşınabilir yapısal kurguların ve kapalı-yarı açık-açık mekân dizgesinin hâkim olduğu görülmektedir. Bu dizgenin zamanla kalıcı yayla, köy ve şehir evlerinde de sürdürüldüğü görülmektedir.
- Genel olarak yaylalardaki mimari gelenek incelendiğinde çadırlardan kalıcı evlere kadar çeşitlen bir yelpazede açık ve kapalı mekânlar arasında yönlere duyarlı bir şekilde kademeli geçişlerin olduğu görülmektedir.

Daimi köy ve şehir evleri kalın ve sağır duvarlı odalardan oluşan esas mekân ile, çoğunlukla doğuya veya güneye bakan yarı-açık mekândan (sofa) meydana gelmektedir. Konut kapalı alanı kadar yer tutan bu yarı-açık mekânlarda çıkmalarla oturma yerleri oluşturulmakta ve dış kısımları kafesle çevrilmektedir. Bucak yöresinde bu tür açık / yarı-açık sofalara "köşgü" (Bakır, 1992), Akseki/İbradi yöresinde ise "köşke / ayazlık" denmektedir (Kavas, 2009).

Günümüzde yaylalar giderek küçülen parsel-lerle ve birden fazla katlı yapılarla kentsel kurgu içerisinde yoğun bir yapılaşmaya sahne olmaktadır. Yapılaşma için yer seçiminde eski ortak kullanım alanları olan otlaklar, su kaynakları dikkate alınmamaktadır. Taban arazilere de yerleşilmektedir.

Organik olmayan her tür malzeme ile (plastik, çelik vb.) yapılar inşa edilmektedir. Bu durum doğal arazi yapısının ve toprağın kirlenmesine yol açmaktadır. Görsel olarak kirlilik ortaya çıkmaktadır. Mekân kurgusunda uzun yılların deneyiminden farklı olarak güvenlik gerekçesiyle de dışa kapalı, çok katlı apartman tipi yapılar yapılmaktadır.

Son zamanlarda bir kısım yaylaların (Mut/Sertavul, Antalya/Feslikan yaylaları gibi) yerleşme

amaçlı planlama çabaları olduğu gibi yakın gelecekte bölgedeki çok sayıdaki yayla yerleşmelerinin de planlanmaya başlanacağı tahmin edilebilir. Bu planlama çalışmalarında yerin her türlü özellikleri (topografya, bakı, toprak değeri ve kültürel miras vb.) dikkate alınarak planlanması ve mimari olarak sürdürülebilir çevrenin oluşturulması ve geleceğe taşınması göz önüne alınmalıdır. Planlama bu amaçlar doğrultusunda bir araç olarak değerlendirilmelidir. ■

KAYNAKLAR

- Atabeyli, N. K. (1940). "Teke (Antalya) Yörükleri Hakkında Notlar," *Türk Tarih, Arkeoloji ve Etnografi Dergisi*, S.IV, İstanbul, s.213-224.
- Bakır, İ. (1995). *Batı Toroslarda Göçerlerin Yerleşme ve Mekân Sorunlarının Çözümü Üzerine Bir Deneme*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Konya: Selçuk Üniversitesi.
- Bakır, İ. (1991) "Toroslarda Göçebe Mimarisi," *Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Halk Kültürü Araştırma Dairesi Yayınları: 148, s. 17-28.
- Bakır, İ. (1991) "Köy Üst Yerleşmeleri," Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu - Türkiye Aile Yıllığı, s. 233-237.
- Bakır, İ. (1991) "Teke Yöresi Konutlarında Yaşatılan Selçuklu Mimarlık Gelenekleri," *Antalya IV. Selçuklu Semineri (Bildiriler)* Antalya: T.C. Antalya Valiliği Yayınları, s. 11-24.
- Braudel, F. (2002). *The Mediterranean in the Ancient World*. Wiltshire: PenguinBooks.
- Chailand, G. (2004). *From Mongoliathe Danube: Nomadic Empires*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Eröz, M. (1991) *Yörükler*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.
- Karpuz, H. ve Bakır, İ. (1990) "Türkiye'de İkinci Konut olarak Yayla, Mezra ve Tatil Evleri," Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu - Türkiye Aile Yıllığı, s. 301-310.
- Kavas, K. R. (2009) *Environmental Aesthetics of the Rural Architectural Tradition in the Mediterranean Highlander Settlement: The Case Study of Ürünü*, unpublished Ph.D. Thesis (supervisor: Prof. Dr. Jale Erzen) Ankara: METU Graduate School of Social Sciences, Program of Architectural History.
- Kavas, K. R. (2011) "The Patterns of Environmental Coherence in the Rural Architectural Tradition of Ürünü (Akseki-İbradi Basını)," *METU Journal of the Faculty of Architecture* 2011/1 (28:1) (DOI: 10.4305 / METUJFA.2011.1.2., pp.23-40.
- Kavas, K. R. (2013) "Mimarîyi Dokumak: Anadolu- Batı Toros Göçerlerinde Çevre-Kültür İlişkisi," *Billig, Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (Sayı: 64 - Kış 2013) Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Müttevelli Heyet Başkanlığı, s.231-258.
- Kavas, K. R. (2012) "Türk Konut Mimarisinde Tarihî Süreklilikler: Orta Asya ve Anadolu," *Belleten*, 276, Cilt: LXXVI - Sayı: 276-Yıl: 2012 Ağustos, Ankara: Türk Tarih Kurumu, s. 503-538.
- Köprülü, M. F. (1972). *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluşu*, 2. Basım, Ankara: Boznu Matbaası.
- Merçil, E. (2000). *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Ögel, B. (1991). *İslamiyetten Önce Türk Kültür Tarihi*, 4. Baskı, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Saraçoğlu, H. (1989). *Akdeniz Bölgesi*, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları Öğretmen Kitapları Dizisi: 175.
- Seyirci, M. (2000). *Batı Akdeniz Bölgesi Yörükleri*, İstanbul: DER Yayınları: 262.
- Tanyeli, U. (1996) "Anadolu'da Bizans, Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Dönemlerinde Yerleşme ve Barınma Düzeni," *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme (T.C. Başbakanlık TOKİ II. B.M. İnsan Yerleşimleri - Habitat 1996 Konferansı Bildiriler ve Sergi Kitabı)*:405-471.
- Totani, G. (2008) *Indelebilennl'animio: l'Abuzzodei Pastori. Tratturi e Transumanza, Arte e Cultura*. L'Aquila - Italia: Associazione Deltensemble: 29-60.
- Türkay, C. (1979). *Başbakanlık Arşiv Belgelerine göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, İstanbul: Tercüman Kaynak Eserler, Seri: I, 1. Basım.
- Yalman (Yalçın), A.R. (1993). *Cenupta Türkmen Oymakları, Cilt I*, Ankara: Kültür Bakanlığı / 256, Başvuru Kitapları Dizisi / 12.

YAYLALARIN HUKUKSAL DURUMU VE YAYLA SORUNLARI ÖRNEK: ABANT YAYLALARI

Mehmet TUNÇER

Şehir Plancısı

Prof. Dr.

Ankara Üniversitesi,

Sosyal Çevre ABD Öğretim Görevlisi,

Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi,

Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Öğretim Görevlisi

Bu yazıda; genel olarak yayla yerleşimlerinin karakterleri, sosyal ve kültürel özellikleri, yaylaların hukuksal durumu ile yaylalarda karşı karşıya kalınan çevre sorunları, yoğunluk artışı ve kaçak yapılaşma konuları ele alınmıştır. Abant Gölü Tabiat Parkı'ndaki yaylalara ilişkin kararlar değerlendirilerek, yaylaların korunarak sürdürülebilir kullanımına ilişkin öneriler geliştirilmiştir.

Yayla Tanımları ve Yaylaların Hukuksal Durumu

Türkiye'nin hemen hemen bütün bölgelerinde yaylalara rastlamak mümkündür; Giresun-Akçalı, Tarsus-Namrun, Ardahan-Bülbülen, Posof-Urama Yaylası, Iskenderun-Soğukoluk ve Belen, Tunceli-Kemaliye-Sarıçiçek ve Munzur, Artvin-Kafkasör-Kutul Yaylası, Ordu-Çambaşı, Kaş-Gömbe, Mersin-Fındıklıpınar, Kadirli-Maksutoğlu, Cardak, Gürlevik Muğla-Karabağ, Giresun-Kümbet, Gümüşhane-Kadırga, Konya-Yalıhüyük-Gölcük Yaylası, meşhur yaylalardan bazılarıdır.

Yaylalar, hukuk literatüründe "...bir ya da birkaç köy, kasaba, şehir halkının, hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirdikleri, kadimden beri bu şekilde kullanılan, mülk edinilmeyen ve zilyetlikle kazanılmayan yüksek arazi parçalarıdır" şeklinde tanımlanmaktadır. Yazın hayvan otlatmak için çıkılan dağlık ve ormanlık bölgelerdeki yüksek, düz, otluk yerlere yayla dendiği gibi; dinlenme, tatil yapma gayesiyle çıkılan yüksek yerlere, hatta şehir gibi yerleşim yerlerindeki yüksek kısımlarda bulunan mahallelere de yayla adı verilir. Şehir ve köylere göre daha serin, ormanlık ve yağışlı olan bu tip yaylalar hayvancılığın gelişmesinde büyük fayda sağladığı gibi, bu yerlerde yaşayanlara ekonomik destek de sağlar.

"Geleneksel Yaylacılık Alanı", devlet ormanlarında bulunan, yılın belirli dönemlerinde geleneksel yaylacılık maksadıyla yaylak ve otlak olarak kullanılan ve 31.12.2011 tarihinden önce üzerlerinde yerleşim yeri bulunan alanları tanımlamaktadır.¹

Ancak çok sayıdaki bu yaylaların bazıları dinlenme ve konaklama turizm gayesiyle kullanılan ve mahalle niteliğinde olanları giderek kaçak yapılaşmalarla yoğun turizme açılmakta ve hatta geçici yerleşim yeri olmaktan çıkıp sürekli yerleşim yerleri haline gelmektedir.

1858 tarihli Arazi Kanunu'nun 101. Maddesi ile yaylalar "Metruk Arazi" olarak tanımlanmış ve sahibinin hazine olduğu, alınıp satılamayacağı, tapu ile bir kimseye tasarruf ettirilemeyeceği, ancak "kullanma-yararlanma" hakkının bir veya birkaç kişiye veya köy yahut kasabaya

birakılabileceği hüküm altına alınmıştır. Ancak, 28 Şubat 1998 tarihinde yürürlüğe giren Mera Kanunu'nda, 1858 tarihli Arazi Kanunu'nun 11. Maddesi'ndeki "Meralar" ibaresi çıkarılmıştır. Mera Kanunu 3. Maddesi'nde yaylaklar, "çiftçilerin hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirmeleri, hayvanlarını otlatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yerler olarak tanımlanmakta, özel mülkiyete geçirilemeyeceği, ancak kullanım hakkının kiralanabileceği" hükmü getirilmektedir. Mera Kanunu'nun 14/b, 20, 30-a/7 ve 35. Maddeleri de yayla turizmi ile ilgilidir.

- Mera Kanunu'nun 14 Maddesi b fıkrasında turizm yatırımları için zorunlu olan yerlerin tahsis amacının değiştirilebileceği ve hazine adına tescil edileceği,
- 20. Maddesi'nde, Valiliklerden izin alınarak mandıra, suluk, sundurma, süreklilik göstermeyen barınak ve ağıllar ile, Turizm Bakanlığı'nın talebi üzerine turizme açılması uygun görülen bölgelerde ahşap yapılar dışında ev, ahır ve benzeri inşaatlar yapılamayacağı, hükmü yer almaktadır.

31 Temmuz 1998 tarihinde yürürlüğe giren Mera Yönetmeliği'nde ise, turizm amaçlı tahsis amacının değiştirilmesi için, Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) Raporu ve turizm alanı ilan koşulu getirilmektedir. Medeni Kanun'un 641 ve 912 maddeleri, yaylaları "yararı kamuya ait olan mallar" olarak tanımlanmış, devletin hüküm ve tasarrufu altında olan bu yerlerin tapuya tescil edilemeyeceğini hükme bağlamıştır.

Günümüzde yaylalar, teamül gereği, ortak yararlanma ilkesi doğrultusunda bir çeşit "iştirak halinde mülkiyet" benzeri kullanım statüsüne göre işletilmekte ve kullanılmaktadır. Buna göre yaylalardaki "yaylakevleri, ağıl ve benzeri tesisler" köy halkının uygun görmesi üzerine bugüne kadar yapılagelmiş ve halen yapılmaktadır. Yargıtay kararlarında, mülk edinme amacına yönelik olmadığı takdirde yaylalarda ağıl, barınak ve benzeri tesisler yapılmasının mümkün olduğu belirtilmektedir.

Mera Yönetmeliği'ne göre "Yayla alanı: Devlet ormanlarında toplu yerleşimin bulunduğu yaylak ve otlak olarak kullanılan alanlar içerisindeki yerler ile geleneksel yaylacılık alanlarından, Ge-

nel Müdürlük tarafından tespit edilerek uygun görülen ve Bakanlığın teklifi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla ilan edilen alanları” kapsamaktadır. Devlet ormanlarında bulunan toplu yerleşim yerleri ile geleneksel yaylacılık alanları, Yayla Alanı Tespit Komisyonu tarafından tespit edilir.

Yaylalardaki Kaçak Yapılaşmalar ve Yayla Sorunları - Örnek: Abant Yaylaları

Bolu, Abant Gölü Tabiat Parkı; sahip olduğu bitki örtüsü, yaban hayatı ve manzara bütünlüğü ile halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun bulunan bir rekreasyon alanı olarak, doğal gölü, açık alanları, yayla yerleşimleri ve çevresindeki ormanlardan meydana gelir. Tabiat Parkı içerisinde kültürel peyzajın etkileri konaklama tesislerinde ve yaylalarda yoğun olarak hissedilmektedir. Tabiat Parkı sınırları içerisinde yakın köylere ait Sarıyer, Örencik ve Samat Yaylaları vardır. Örencik yaylasında 54 hanede 150 - 200 kişi, Sarıyer yaylasında 41 hanede 100 - 125 kişi, Samat yaylasında 101 hanede 300 - 350 kişi nisan - ekim ayları arasında yaylamaktadırlar. Parka en yakın köylerde bu yaylalara ait olan Örencik köyünde 80 hanede 300 - 350 kişi, Sarıyer köyünde 53 hanede 150 - 200 kişi, Samat köyünde 143 hanede 550 - 600 kişi yaşamaktadır.²

Tabiat Parkı alanı içerisinde bulunan ormanlarda köy bulunmamaktadır. Ancak üç yayla halkı 6831 Sayılı Orman Kanunu’nun 31 ve 32 inci maddeleri gereğince yaz sezonu boyunca, Tabiat Parkı sınırları dışında yapacak ve yakacak odundan istifade ettirmektedir. Mücavir alanlarda yaşayan halkın bir kısmı da orman işlerinde (kesim, sürütme, nakliyat, istifleme, yol yapımı, ağaçlandırma işlerinde geçici yevmiyeli işçi olarak çalıştırılmaktadır. Mevcut orman içi açıklık ve çayırardan mera olarak faydalanılır.

Abant Gölü Tabiat Parkının batı, kuzeybatı ve doğusunda doğal peyzajın bütünlüğü içerisinde yer alan açık alanlarda, insan kaynaklı (antropojenik) baskılar nedeniyle ekolojik denge bozulmuş ve bu alanlar orman köylüsü tarafından mera ve yaylak olarak yoğun bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Ayrıca bu alanlarda yürütülen ağaçlandırma çalışmalarında da dikilen fidanlar mera ve yaylak kullanımının devamının sağlanabilmesi için orman köylüsü tarafından zarara uğratılmaktadır.

Göl çevresinde yürütülen turizm eylemlerinden kaynaklanan atık sular, hava kirleticileri ve katı atıklar çevresel yapıyı tehdit eden temel unsurlardır. 2009 - 2010 yıllarında göl çevresinde Bolu İli Özel İdaresi tarafından “Uzun Devreli Gelişme Planı”na aykırı olarak yapılan uygulamalar ile gölün su çıkışının önüne sedde yapılması, su seviyesinin aşırı yükseltilmesi, kıyı zonunun

(sublittoralzone) su altında kalması, yolların yükseltilmesi ve genişletilmesi, yeni yol açılması, yavru Abant oluşturulması vb. eylemlerle Abant Gölü kıyı ekolojisi büyük oranda tahrip edilmiştir.³

Turizm eylemleri yanında amacını aşan boyutlara ulaşan yaylalarda oluşan faaliyetler de fiziksel ve biyolojik çevrenin kalitesini tehdit etmektedir. Köylüler her yıl yaz aylarında yaylalara göç ederek hayvancılık eylemlerini sürdürürler. Yaylalarda son dönemlerde görülen kaçak yapılaşmalar beraberinde bu yaylaların yaylak mevsimlerinde değil sürekli yerleşim amacıyla kullanılmasını getirmiştir. Yayla evleri son yıllarda eski özelliğini kaybetmiş, yeniden betonarme olarak ve kaçak inşa edilmeye başlanmıştır. Eski ahşap evler giderek azalmaktadır. Abant yaylalarında yapılan araştırmada sorunun 1980’lerden bu yana sürdüğü saptanmıştır. Abant Gölü Tabiat Parkı Tefrik Raporuna göre “mevcut yayla evlerinin gelişiminin sınırlandırılması, beton evler yapılmaması ve mümkün olduğu takdirde aynı mimari tarzda restore edilmesi” öngörülmüştür.⁴

Yayla sakinleri ilkbaharla birlikte küçükbaş ve büyükbaş hayvanlarıyla sonbahara kadar burada barınmaktadırlar. Otlatma mevcut meralarda ve alpinzonlarda, plansız ve başıboş bir tarzda yapılmaktadır. Hayvanlar göl kenarına kadar inerek su içmekte ve bu da kıyıda kirliliğe ve turbalaşmaya neden olmaktadır. Ayrıca yayla sakinleri, yakacak temini, çıra toplama ve çıkarma gibi orman ağaçlarına zarar verebilecek davranışlarda bulunabilmektedir.⁵

Çevre halkının usulsüz ve plansız otlatma, çıra toplama ve çıkarma, tali ürünlerden (mantar, çilek, kuşburnu, salep, üvez, ahlat) düzensiz bir şekilde yararlanıldığı gibi, ziyaretçi yoğunluğunun aşırı olduğu günlerde piknik ateşleri için yakacak teminiyle çevreye zarar vermektedir. Yöre halkı orman köylüsü olduğundan genel olarak orman işçiliği ve hayvancılıkla uğraşmaktadır. Orman işçiliği yok denecek kadar azaldığından, hayvancılık ise otlakiye sorunu ve pahalı bir yatırım olduğundan yöre halkı ekonomik olarak zor durumdadır. Bu nedenle; “Yayla Turizmi”nin uygun köy yaylalarında Tip Proje geliştirilerek uygulamaya sokulması Abant Gölü Tabiat Parkı Uzun Devreli Gelişme Planının kararıdır.⁶

Samat Yaylası’ndaki Kaçak Yapılaşmalar

Samat Yaylası’nda kaçak yapılan yayla evleri hakkında Milli Parklar Kanunu’nun 14. Maddesi gerekçe gösterilerek, 20 ve 21. Maddelerinin uygulanması istemiyle birçok kamu davası açılmıştır. Bu eylem hem Milli Parklar Kanunu (2873) hem de Orman Kanunu’nun (6831) 93/1 ve 111. Maddeleri kapsamında suç oluşturduğu için,

önce Orman Muhafaza memurları tarafından zabıt tutulmakta ve inşaatlar mühürlenmektedir. Daha sonra fiil hakkında Mudurnu Cumhuriyet Başsavcılığı’nın iddianameleri ile kamu davaları açılarak Mudurnu Sulh Ceza Mahkemesi tarafından yargılamalar yapılmaktadır.

Orman Kanunu 17. Maddesi’nde “Devlet Ormanı içinde her türlü bina, ağıl, barınak yapılması ve tarla açılması” yasaklanmıştır. “Bu Kanunun 17. Maddesinde yasak edilen fiilleri işleyenler veya izne bağlı işleri izinsiz yapanlar 6 aydan 1 yıla kadar hapis ile cezalandırılacağı”,⁷ 111. Maddesinde ise; “Bu Kanunun 3. Maddesi ile Orman Rejimi altına alınan yerlerde ve 23, 24, 25. Maddeler gereğince Muhafaza Ormanı ve Milli Park olarak ayrılmış Ormanlarda ormana müteallik suçları işleyenlerin müstahak olacakları cezaların iki misli olarak hükümleneceği” öngörülmüştür.

Ayrıca 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu’nun 23. Maddesinde “Abant Gölü ve çevresi Devlet Ormanı olarak 6871 Sayılı Kanun hükümlerine göre yönetilir ve işletilir” denilmektedir. Buna dayanarak Tarım ve Orman Bakanlığı’nın 21.10.1988 gün ve 3 sayılı kararı ile Abant Gölü ve çevresi “Tabiat Parkı” olarak tefrik edilip duyurulmuştur. Böylece kaçak yayla evi yapma suçuna konu olan yer, 6871 sayılı Kanun 17. Maddesi kapsamında Devlet Ormanı Statüsüne alındığı ve Bakanlık kararı ile Tabiat Parkı olarak da tefrik edildiğinden mahkeme kararlarının uygulanması Yargıtay tarafından da uygun bulunmuştur.⁸ Suça konu olan yayla evlerinin 6831 sayılı Kanunun 93/3. Maddesi uyarınca müsadere hakkında mahallinde verilen kararlar Yargıtay tarafından uygun görülmüştür.⁹

Samat Köyü Yaylasında 120 civarında ev bulunmaktadır ve Köy Kurulu’nun köyde hayvan otlatmayı yasaklaması nedeni ile yaylalara rağbet artmaktadır. Yerel yayla evleri taş duvar üzerine ahşap kütüklerden inşa edilmektedir (Resim 1-2), ancak kaçak yapıların birçoğu kalıcı nitelikte betonarme yapılardır ve mülk edinme amacını taşımaktadır.¹⁰

Yaylalar, Orman Kanunu’nun 17/2 fıkrası dışında orman açıklıkları ile orman sınırı üzerinde kalan ve bir veya birkaç gün kasaba ahalisinin hayvanları ile birlikte geçici olarak çıkıp, hayvanları otlatmak üzere eskiden beri kullanılan ağaçsız otlu orman içi veya orman dışı münferit yerlerdir. “...Bu açıdan bakıldığında kaçak yapılaşmanın olduğu yerin ‘Yayla’ olduğu ve buna göre orman sayılmaması gerektiği görülmektedir. Ancak, Abant Gölü ülkemizin coğrafi hazinesi olarak sayılabilecek çevresi ile tüm ülke halkının ve yabancı turistlerin ilgisini çeken tüm ülke insanları için korunması bir vatan borcu olan yerlerdendir. Bu nedenle yasa koyucu

Resim 1-2. Abant Samat Yaylasındaki Geleneksel Yayla Evleri.

6831 Sayılı Yasanın 3 üncü Mad. ile yetinmemiş, kendisi direkt olarak 2873 Sayılı Yasa ile, bu yasanın yukarıda açık olarak yazılan 23. Mad.nde Abant Gölü çevresini orman rejimine almıştır. ... Kaldı ki yukarıda da açıklandığı gibi Yasa Koyucu 09.08.1983 tarihli olarak çıkarttığı 2873 Sayılı Yasada bu yeri kendisine orman rejimine almış ve Abant Gölü çevresini özel olarak koruma ihtiyacını duymuştur..."¹¹

2873 sayılı Yasanın 15 inci Maddesinin son fıkrası "bu gibi yapı ve tesislere hiçbir kayıt ve şart aranmadan doğrudan doğruya Tarım ve Orman Bakanlığına el konulur" hükmünü taşımaktadır. "...Yine saniğin ve zabıt mümzii tanığin keşif mahallindeki beyanlarında Abant Gölü çevresinde Milli Park Sınırları içerisinde birçok evin yapılmak suretiyle Milli Park Alanlarının işgal edildiği ve bu evler için mahkemelerce kararlar verilmesine rağmen el koyma, boşaltma, yıkım işlerinin yapılmadığı anlaşılmakla 2873 Sayılı Yasanın 15 inci Mad.nce yüklenen görevlerini yapmayan görevliler hakkında suç duyurusunda bulunmak gerekmiştir."¹²

Bu örnekte sanık hakkında ilk tutanağın tutulduğu tarihten bu güne kadar 2873 Sayılı Milli Parklar Kanunu 15. Maddesi¹³ uyarınca gereğini yapmayan ilgililer hakkında gereğinin takdir ve ifası için Mudurnu Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmuştur. Abant Gölü Tabiat Parkı sınırları içerisinde tutanak tutulup yargılanan, kararları kesinleşen sanıklara ait evler hakkında yine 2873 Sayılı Kanun 15. Maddesi ile gereğini yapmayan görevliler hakkında suç duyurusunda bulunulmuştur.

Mudurnu Cumhuriyet Savcılığı ve Mudurnu Sulh Ceza mahkemesi Başkanlığı'nın emirlerinde;¹⁴

- 2873 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden sonra Tabiat Parkı sınırları içerisinde yapıp hakkında tutanak tutulmayan, yargıya intikal ettirilmeyen inşaatlar için dava açılmasının sağlanmasını talep etmekte ve ilgililer hakkında suç duyurusunda bulunulmaktadır.¹⁵
- İsimleri listede bulunan ve haklarında dava açılan şahısların yine bizzat mahallinde inceleme yapılarak inşaatla devam etme veya fiilen bitmiş olan inşaatı kullanma gibi suç

oluşturan eylemlerine devam edip etmedikleri, devam ediyorlar ise bunlar hakkında da suç tutanağı tanzim edilmesi ve evi kullananlar hakkında suç zaptı istenilmektedir.¹⁶

Mudurnu Cumhuriyet Başsavcılığı emirleri ve ekindeki yazılara konu olan Mudurnu Samat, Örencik ve Sarıyer Yaylalarında daha önce suç tutanağı tutulan ve kullanımdan men'i için mahkeme kararı tebligatı yapılan şahısların yayla evleri görevli memurlar tarafından teker teker dolaşmış ve evlerin tahliye edilerek kullanılmaması istenmiştir. Ancak yayla evi sahiplerinin evlerini tahliye etmedikleri belirtilmektedir.¹⁷

Örencik, Samat ve Sarıyer Yaylalarındaki kaçak yapılan yayla evleri kullanımdan men edilerek mühürlenmiştir. Ayrıca, köy muhtarlıklarına Milli Park Başmühendisliği tarafından yaylalardaki kaçak yapıların kontrolü ile tahliye edileceği resmî yazı ile bildirildikten sonra bu tahliye işlemini durdurmak için köylerde şap hastalığı var şeklinde müracaat etmişlerdir.¹⁸

Resim 3-4. Abant Samat Yaylasındaki Kaçak Yapılaşmalar.

Resim 4-5. Abant Samat Yaylasındaki Kaçak Yapılaşmalar.

Yaylalarda ikamet edenlerin tamamının daimi yaylada ikamet ettikleri ve yayla evlerini pansiyon olarak kiraya vererek para kazandıkları saptanmış ve kullanımdan men edilmişlerdir. Usulsüz yapılaşmaların kesinleşen mahkeme kararlarının uygulanması için jandarmadan yardım istenmiştir.

Abant Gölü Tabiat parkı Yaylalarında oluşan atık suların bertarafı için kullanılan fosseptiklerin standartlara uygun olması sağlanmalıdır. Atık suların yeraltı suyu ve dereler vasıtası ile göle ulaşması ve karışmasını önlemek için mutlaka sızdırmaz fosseptikler tekniğine uygun olarak yapılmalıdır. Ayrıca, kaçak ve çirkin yapılaşmalar göl kıyısından bakıldığında görsel kirlilik yaratmaktadır.

Sonuçlar ve Öneriler

Ülkemizdeki pek çok yaylada olduğu gibi Abant Gölü Tabiat Parkı içindeki yaylalardaki usulsüz yapılaşmalar da zabıt tutularak mahkemeye intikal ettirilmektedir. Ancak, yaylada hukuka saygılı vatandaşlar da yaşamakta ve hayvancılıkla uğraşmaktadırlar. Yaylalardaki ahşap eski yayla evi çökenler, eskiden beri yaylak ve kışlaklardan yararlanan vatandaşların zor durumda kalmamaları için diğer bölgelere emsal oluşturacak örnek bir yapı sistemi belirlenerek bir proje geliştirilmesi, yerleşim yerlerinin ve sınırlarının belirlenmesi, hak sahiplerinin belirlenmesi gerekmektedir. 7 Mart 2013 tarih ve 28580 sayılı Resmî Gazete’de yayınlanan “Devlet Ormanlarındaki Yayla Alanlarının Tespiti Ve İdaresi Hakkında Yönetmelik” ile;

- Devlet ormanlarında 31.12.2011 tarihinden önce toplu yerleşimin bulunduğu; yaylak ve otlak olarak kullanılan alanlar içindeki yerler ile yılın belirli dönemlerinde geleneksel yaylacılık maksadıyla yerleşim yeri olarak kullanılan alanların, kullanım bütünlüğü de dikkate alınarak tespiti ve yayla alanı olarak ilanı,

- Yayla alanlarında bulunan her türlü bina ve tesislerin tespiti ve sabit kıymetlere alınması, işletilmesi, işlettilmesi,
- Bu bina ve tesislerin vaziyet planına işlenmesi, kullanıcılarının tespiti ile bunlara kiraya verilmesi,
- Yayla alanlarında gerekli her tür ve ölçekteki planların yapılması, yaptırılması ve onaylanması ve diğer iş ve işlemlere ilişkin esas ve usuller, belirlenmiştir.

Bu Yönetmelik; devlet ormanlarında 31.12.2011 tarihinden önce toplu yerleşimin bulunduğu; yaylak ve otlak olarak kullanılan alanlar içindeki yerler ile yılın belirli dönemlerinde geleneksel yaylacılık maksadıyla yerleşim yeri olarak kullanılan alanlardan, kullanım bütünlüğü de dikkate alınarak yayla alanı olarak tespit ve ilan edilen yayla alanları ile bu alanlarda bulunan her türlü bina ve tesisleri kapsamaktadır.

Bina ve tesislerin vaziyet planına işlenmesi: Yayla alanlarında bulunan ve 31.12.2011 tarihinden evvel yapılmış, hakkında müsadere kararı bulunanlar da dâhil, her türlü bina ve tesisler, mevcut haliyle 1/1000 ölçekli vaziyet planlarına işlenir, gerekli hallerde 1/2000 ve 1/500 ölçekli vaziyet planları da kullanılabilir. Bu vaziyet planları ilgili orman bölge müdürlüğüne yapılır veya yaptırılır.¹⁹

Yayla alanlarındaki bina ve tesislerin kullanıcılarının tespiti: Kullanıcı tespitine başlanacak yayla alanları ilgili orman işletme müdürlüğü tarafından en az bir ay önceden orman işletme müdürlüğünde; yayla alanının birden fazla orman işletme müdürlüğünün yetki sınırları içerisinde kalması halinde ilgili orman bölge müdürlüğüne bölge müdürlüğünde ve diğer ilgili orman işletme müdürlüklerinde, yayla alanının sınırları içerisinde bulunduğu valiliklerde, kaymakamlıklarda ve muhtarlık-

larda ilan olunur ve ayrıca alışılmış vasıtalarla duyurulur.²⁰

Yaylalarda gelişme sınırlandırılmalı, geleneksel yayla evi mimarisi korunarak, gerekenlerin onarılarak yenilenmesine izin verilmelidir. Yaylalarda kaçak yapılmış yayla evleri özel projelerde değerlendirilmeli, taban alanı ve gabarisi çevreye aykırı olmayanlar korunarak, aykırı olanlar tasfiye edilmelidir.

Hukuksal Sorunların Çözülmesi: Yaylaların kadimden gelen “zilliyetlik” hakkı vardır. Yayla evleri mülk olarak edinilememektedir. Bunun yasal olarak çözülmesi gereklidir. Yasal düzenlemeler yapılarak geleneksel yayla evinde aile pansiyonculuğu yapılmasına ilişkin bir yönetmelik düzenlenmelidir.

Mimari Tipolojik Çalışmalar Yapılması: Bunun için geleneksel yayla evlerinin plan ve mimari tipolojisine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Var olan çalışmalar değerlendirilmelidir.

Bakım Ve Onarım Yönetmeliği: Onarıma gereksinim duyan yayla evleri projesi ile izin alındıktan sonra, hazırlanacak “Bakım ve Onarım Yönetmeliği” uyarınca geleneksel mimari özellikler temel alınarak onarılmalıdır.

Yaylaların Planlanması ve Turizmin Geliştirilmesi: Yaylaların bazıları “Yayla Turizm Alanı” olarak ilan edilebilir. 1 Ağustos 2003 tarihinde yürürlüğe giren 4957 sayılı yasa uyarınca, Kültür ve Turizm Bakanlığı; kültür ve turizm koruma ve gelişim bölgeleri ve turizm merkezleri içinde her ölçekteki planları yapmaya, yaptırmaya, re’sen onaylamaya ve tadil etmeye yetkilidir. Köy tüzel kişiliğine veya oluşturulacak turizm kooperatifine bağlanabilir. Bu yaylalar Orman Bakanlığı’ndan Kültür ve Turizm Bakanlığı tasarrufuna aktarılmalıdır. Devlet ormanları içinde yayla alanı olarak ilan edilen yerlerde,

orman idaresince nüfus yoğunluğu, yöresel ihtiyaç ve sosyal problemler dikkate alınarak gerekli her tür ve ölçekte planlar Orman İdaresince yapılır veya yaptırılır. Yapılan bu planlar Bakan onayıyla yürürlüğe girer.²¹ Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgeleri ve Turizm Merkezlerinin tamamının 1/25.000 ölçekli çevre düzeni planlarının tamamlanması gereklidir. Buralarda yayla dokusu ve mimarisine uygun projelendirilecek ve köylülerce işletilecek pansiyon, butik otel, yeme-içme yerleri, köy ürünü satış birimleri planlanmalı ve uygulanmalıdır. Yayla turizminin bir doğa turizmi (ekoturizm - yumuşak turizm) türü olduğu ve tek sermayesinin bozulmamış doğal güzellikleri olduğu unutulmamalıdır. Betonlaşma, çarpık yapılaşma, hava, su ve çevrenin kirlenmesi, yayla turizmine en çok zarar veren etkenlerdir. Turizme yönelik hassas bir planlama yapılmalı, konaklama ve yeme içme tesisleri için mevcut yapı stoku kullanılmalıdır. Orman ve Milli Park Kanunları uyarınca mülk tesis edilemez, ancak kullanım hakkı verilebilir.

Turizm etkinlikleri, doğayı tanıma turları, atlı doğa gezisi, fotosafari, omitoloji, flora-fauna incelemeleri, dağ bisikleti, motokros, rafting, deltakanat, yamaç paraşütü, dağcılık, mağara turizmi gibi doğaya yönelik olmalıdır. Bu amaçla manzaraya hâkim noktalarda çeşme, tuvalet, kamelya tipi korunaklar yapılması, mevcut yapıların pansiyon amaçlı iç düzenlemelerinin yapılması, mokamp ve çadırli kamp alanı düzenlemeleri yapılması, yol ayırımlarına mesafe ve yön levhaları dikilmesi, yeni yol açılmaması, mevcut yolların, zorunlu servis ihtiyaçları, karavan ulaşımı, hasta ve yaralı nakline olanak verecek ölçüde sanat yapılarının tamamlanması, asfalt kaplanmaması, yol genişletme ve ıslah çalışmaları esnasında doğal dokunun korunmasına özen gösterilmesi gerekmektedir.²² Yol genişletme ve ıslah çalışmaları, bir ambulansın gidebileceği genişlikte ve yaklaşık 200-300 metrede bir, iki aracın gelişmesine olanak verecek ölçüde tutulmalıdır. Yaylaya, sadece doğayı sevenlerin gitmesi, koruma stratejisinin temelidir. Yaylaları doğal ve kültürel turlara eklemek önem taşımaktadır.

Uzmanlar ve yöre halkının işbirliği ile yöredeki bitki ve hayvan topluluklarına dair derlenen bilgiler, tanıtıcı broşürlerle ve mahallinde panolarla ziyaretçilere aktarılması, yöresel yemekler, hediyelik eşya üretim ve el sanatlarının yaygınlaştırılması gerekmektedir. Tüm bu hususların temenni olarak kalmaması ve gelişmelerin tesadüflere bırakılmaması için, öncelikle duyarlı bir anlayışla planlama çalışmaları tamamlanmalıdır.

Yerel Kültürün Korunması ve Sunumu: Kırsal turizmin en önemli özelliklerinden biri yerel kültürdür. Yerel kültür, özellikle yabancı turist-

lerin ve şehir halkının ilgi odağıdır. Bu nedenle turizm etkinliklerinde yerel halkın katılımı çok önemlidir. Ancak turizm etkinliklerinde gelenek-göreneklerin zayıflaması, gençlerin turistlere özenmeye başlaması, hoşgörü ve misafirperverliğin yok olması gibi tehlikelerle karşı karşıya kalınabilmektedir.

Geleneksel Yaşam Tarzının Korunması ve Geliştirilmesi: Bu konuda yayla alanında; geleneksel yaşam tarzı korunarak devam etmesi sağlanmalıdır. Folklorik değerlere önem verilerek halkoyunları, enstrümanlar, geleneksel giyim gibi folklorik zenginlikler araştırılmalı geliştirilmelidir. Geleneksel el sanatlarına önem verilmelidir. El sanatlarının gelişmesinde yerli ve yabancı turistlerin önemli rolü olacaktır. Bu nedenle eskiden yapılan kilim dokumacılığı gibi el sanatları gelişerek köy halkı için ek bir gelir kaynağı elde edilebilir. Yayla festivalleri daha organize biçimde düzenlemeli, festivallerde yerleşimler her yönüyle tanıtılmalıdır.

Yemek Kültürünün Geliştirilmesi ve Tanıtılması: Bu konuda yaylalardaki köy kadınlarına daha aktif görevler düşmektedir. Böylece kırsal alanda kadının statüsü de değişip daha aktif görevler olacaktır.

Altyapı ve Çevre Sağlığı: Yaylalara götürülecek altyapı hizmetlerinin kalite ve sayısı önemlidir. Hayvanlarla birlikte barınmanın getireceği çevre sorunları önem taşımaktadır. Öncelikle kanalizasyon sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Ulaşım güzergâhlarında ulaşım ağı çözümlenmeli, toprak patika yol nitelik olarak yükseltilmelidir.

Yaylalar korunması gerekli en önemli doğal değerlerimiz arasındadır. Kıyılarda günümüze kadar yapılan yanlış uygulamalar ve betonlaşmanın yaylalara sıçramasını önleyecek her türlü yasal ve yönetsel önlem alınmalıdır. ■

NOTLAR

1. 7 Mart 2013 tarih ve 28580 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan "Devlet Ormanlarındaki Yayla Alanlarının Tespiti ve İdaresi Hakkında Yönetmelik".
2. Boz, M. ve Planlama Ekibi, "Abant Gölü Tabiat Parkı Özel Amenajman Planı (1991 - 2010)", Bolu Orman Bölge Müdürlüğü, Abant İşletme Şefliği, Abant Gölü Tabiat Parkı Amenajman Planına Esas Teknik Bilgiler, S. 3.
3. Tunçer, M., 2013, Kentli Hakları Bağlamında Kenti Yeniden Düşünmek (Kitap), "Bir Tüketici Olarak Kentli, Sağlıklı ve Yaşanabilir Bir Kent ve Çevre Hakkı: Bolu Örneği", Tüketici Hakları Derneği, S.91 - 146. Bu konu ile ilgili bkz. <http://mehmet-bolu.blogspot.com/2012/05/abant-tabiat-parkinda-cevre-katliam.html>
4. Abant Gölü Tabiat Parkı Tefrik Raporu, Orman Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Daire Başkanlığı, Parklar ve Tabiat Koruma Alanı ve Çevre Sorunları Grubu, Eylül 1988.
5. Boz, M., y.a.g.e., S. 5.
6. Tunçer, M. ve diğerleri (Proje Yönetimi), 2001-2003, Abant Gölü Tabiat Parkı Uzun Devreli Gelişme Planı, 1/25.000 ve 1/10.000 Araştırma ve Plan Raporları, UTТА Planlama & Danışmanlık Ltd. ve Selin Ormancılık A.Ş., Orman Bakanlığı, Milli Parklar ve AYH Genel Müdürlüğü, Bolu MPAYH Başmühendisliği, S. 88.
7. 93/1 Maddesi.
8. T.C. Yargıtay 7. Ceza Dairesi'nin; 2000/13495 Esas No'lu ve

2000/16311 sayılı kararına bağlı olarak 7M/20001.01.024 sayılı Yargıtay İlamı.

9. Müsadere: İşlenen bir suç karşılığı olarak, suçlunun malının bütünü ya da bir bölümü üstündeki mülkiyetine son verilmesi ve bu mülkiyetin bir başka kuruluşa devredilmesi, zorunlu.

10. Yaylalarda belgeleme, planlama çalışmaları 2002 yılında UTТА ve Selin Ormancılık Ltd. işbirliği ile yapılmıştır.

11. T.C. Mudurnu Sulh Ceza Mahkemesi, 1999/197 Esas No, 2000/051 No'lu Kararı, S. 4.

12. T.C. Mudurnu Sulh Ceza Mahkemesi, 1999/197 Esas No, 2000/051 No'lu Kararı, S. 6.

13. 2873 Sayılı Kanun Madde 15- Bu Kanun kapsamına giren yerlerdeki kamu idareleri, kamu kurum ve kuruluşları ve Hazineye ait taşınmaz mallar ile Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerlerdeki mevcut açıklıkların ve var olan ağaçların, bitki örtüsünün yanması, her ne sebeple olursa olsun kesilmesi, sökülmesi, boğulması, budanması sonunda oluşacak açıklıkların ve arazinin çeşitli şekillerde düzeltilmesi suretiyle elde edilecek sahalardan işgali, kullanılması, bu yerlere her türlü yapı ve tesis yapılması, bu yapı ve tesislerin tapuya tescili yasaktır. Bu gibi yapı ve tesislere hiçbir kayıt ve şart aranmadan doğrudan doğruya Orman ve Su İşleri Bakanlığınca el konulur.

14. Mudurnu Cumhuriyet Savcılığı'nın 26.05.2000 tarih ve 2000/186 sayılı hazırlık dosyasına konu olan emirleri ekindeki Mudurnu Sulh Ceza Mahkemesi Başkanlığının 18.05.2000 tarih ve 1999/197 ve 2000/151 sayılı emirleri.

15. Aynı konu Bolu Valiliği tarafından da incelemeye alınmış ve Bolu Valiliği'nin 25.07.2000 tarih ve B054VLK4140300-22.18.1.1/1336 sayılı emirleri ile konular hakkında bilgi istenmiş ve yetkililerle görüşülmüştür.

16. Orman Bakanlığı, Batı Karadeniz Bölge Müdürlüğü, Karacasu MP Mühendisliğinin MP ve AYH Baş Mühendisliğine yazdığı 07.08.2000 tarih ve 03.M.03.01/128 sayılı yazı.

17. Yukarıdaki yazı.

18. Yaylalarda hayvanların barındığı ahır-dam gibi kalıcı olmayan yerlerin tahliyesi söz konusu olmadığı belirtilmektedir.

19. 7 Mart 2013 tarih ve 28580 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan "Devlet Ormanlarındaki Yayla Alanlarının Tespiti ve İdaresi Hakkında Yönetmelik", Md. 6.

20. Yayla alanlarındaki bina ve tesislerin kullanıcılarının tespiti, Md.8. (1).

21. 7 Mart 2013 tarih ve 28580 sayılı Resmî Gazete'de yayınlanan "Devlet Ormanlarındaki Yayla Alanlarının Tespiti ve İdaresi Hakkında Yönetmelik", Md. 21.(1).

22. Yayla Turizmi, Final Raporu, 2005, y.a.g.e.

Sürdürülebilir Yayla Turizmi İçin Çevre ve Enerji Duyarlı Mimari YAPAY ÇEVRE TASARIMI

Ahmet KOÇHAN

Mimar

Dr.,

Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Bölümü,
Öğretim Görevlisi

"Teknolojik gelişmeler günlük hayatımızın hemen hemen her alanında kendini hissettiriyor. Ancak bu gelişmelere paralel olarak ihtiyaç duyulan enerji miktarı da o ivmeyle artıyor. Yaşanılan hızlı nüfus artışı, konut ihtiyacını ve kentleşmeyi beraberinde getiriyor. Neden oldukları çevre kirliliklerinin yanında, fosil yakıtların yoğun kullanımı sonucu yakın gelecekte tükenen olmaları, enerji konusunun geleceğin en önemli sorunu olacağını gösteriyor. Enerji konusundaki her çalışma ve olumlu gelişme, hem ülkemizin ekonomisi, hem de doğal kaynaklarımız açısından büyük önem taşıdığı gibi, özellikle yayla ve dağ turizmi gibi bulunulan yerin doğal yaşamına dayalı yaklaşımlar için de çevrenin korunması aşamasında büyük öneme sahiptir."

Suçlu İnsan, ... BM raporunda, 2100 yılına kadar sıcaklığın 1,8 ila 4 derece artacağı ve okyanuslardaki su seviyesinin 18 ila 59 cm yükseleceği kaydediliyor...

Kuraklık önce Ege'yi vuracak, ... Uluslararası araştırmaların iklim kuşaklarının 500 km kuze-ye kayacağı, bunun başta Ege olmak üzere İç Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Akdeniz'i etkileyecek kuraklığı beraberinde getireceği belirtildi...

2017'de 200 milyon insan aç kalacak, ... Ne terör ne etnik çatışma. Dünya tüm bunlardan daha ciddi bir tehdit altında bugün: Küresel ısınma. Yeryüzü son 400 yılın en sıcak dönemini yaşıyor. Buzullar eriyor. Önlem almazsak salgın hastalıklar ve açlık başlayacak...

Dünya eriyor, hayatın devamı buzun yaşamasına bağlı, ... Daimi (yıl boyunca erimeyen) kalın buz kütlelerinin büyüklüğünde 2005'te yüzde 14 oranında azalma kaydedildi...

İlk önce Konya Ovası kuruyacak, ... Yapılan araştırmalara göre, küresel ısınma yüzünden yaşanacak kuraklık ilk önce Konya ve çevresinde görülecek. Yeraltı su seviyesindeki düşüşün sürmesine rağmen halen tarımsal sulamadaki kontrolsüzlük sürüyor...

Birleşmiş Milletler'in ısınma raporu medyaya sızdı; Kıyametten farkı yok, ... Küresel ısınma nedeniyle yüz milyonlarca kişi açlık ve susuzluktan ölecek. "Bugünkü sorunlar gelecekte karşılaşacaklarımızın yanında hiç kalır" ifadesi kullanılıyor...

21. Yüzyıl Bilgi Toplumu Yaşam Tarzı ve Çevre Sorunları

Yukarıdaki gibi manşetler sık sık medyamızda yer alıyor. Nerdeyse her gün küresel ısınma, iklim değişiklikleri, çevre kirliliği gibi dünya üzerinde yaşamın devamlılığı konusunda endişe uyandıracak haberlerle karşılaşyoruz. Ancak 21. yüzyıl bilgi toplumu olmanın gereğini yerine getirip, doğru tepkileri veriyor muyuz? Felaket senaryolarında öngörülen tarihler hızla yaklaşırken ve bütün uyarılara karşın, değişen bir şey yok gibi. Buzullar erimeye, nehirler ve göller kurumaya, ormanlar yok olmaya, tarım alanları çölleşmeye devam ediyor. Bu felaketler bize daha yakın, belki de gelecek nesiller hiç olmayacak.

Bütün bu olumsuz gelişmelere karşılık, birçok disiplin alanlarında, yaşamın devamlılığını amaçlayan "sürdürülebilir, çevre ve enerji duyarlı" söylemler geliştiriliyor, bilimsel çalışmalar yapılıyor. Bu aşamada, oluşturulan yapay çevrelerle yaşamı şekillendiren, ona yön veren ve doğal çevreyle insan arasındaki bağın kurulmasında en önemli denge unsuru olan mimarlığa da önemli sorumluluklar düşüyor. 21. yüzyıl dünya mimarlığına bakıldığında, mimarların tasarım ilkelerinde, insana ve yaşama bakış açılarında yapay çevrenin doğayla uyumu, bir ana başarı ölçütü olduğu görülüyor.

21. yüzyıl bilgi toplumunun yaşam tarzında ekolojik ve sürdürülebilir hedeflere ulaşmada mimarlık, önemli bir aşama olarak yer almaktadır. Çevre duyarlı tasarımlarla kullanıcı için öngörülen ekolojik ve sürdürülebilir yaşam şekli,

Şekil 1. Ekolojik ve sürdürülebilirlik ile ilgili örnek logolar.

çevresel, ekonomik, ve toplumsal yenilikler de içermektedir. Bu yeni yaşam tarzının anlaşılması, benimsenmesi ve uygulamada aktif katılım başarı için şarttır.

Toplum, Ekonomi ve Çevre

Tarımla birlikte yerleşik yaşama geçen insanoğlunun o günün yaşam gerçekleri sonucunda ortaya çıkan, çevreyle uyum ve bütünleşme süreciyle şekillenen geleneksel mimariler gibi, çevre duyarlı yaşam, ekolojik ve sürdürülebilir tasarımlar da günümüzün gerçekleri sonucunda evrimleşmiştir. Teknolojik gelişmeler günlük yaşamımızı olumlu yönde etkilediği kadar olumsuzluklar da yaratmakta. Ve son yüzyılda ortaya çıkan tabloda; olumsuz sonuçlar ciddi boyutlara ulaşmış durumdadır.

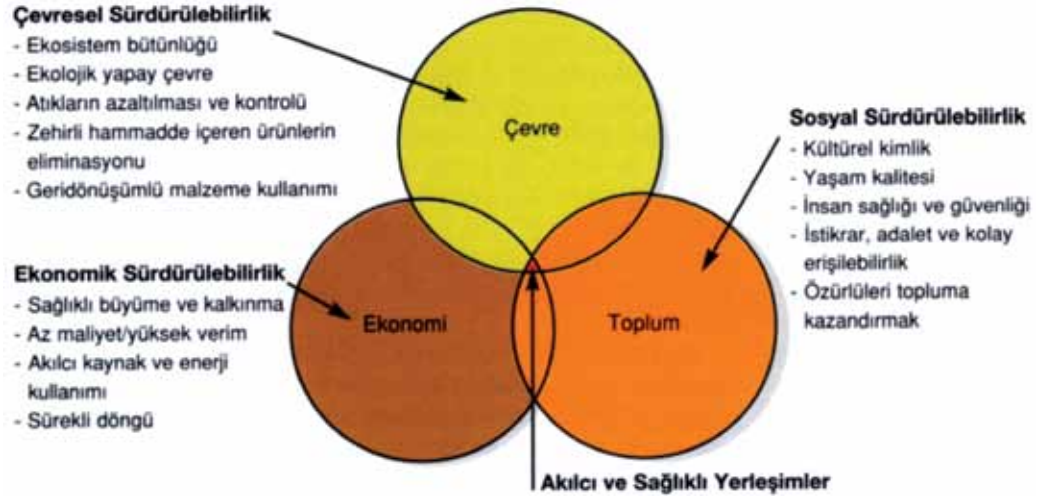
Enerji üretimi ve kullanımı, gelişmişliğin en önemli ölçütlerinden biri durumunda olup, gelişmişliğin sonucunda ortaya çıkan yaşam biçimi ise, çoğu eylemin bina içinde gerçekleştirilmesi şeklinde olmaktadır. Dolayısıyla, bina sayısı ve enerji tüketimindeki artış, birbiriyle paralellik göstermektedir. Ancak mevcut ve yeni yapılan binalar, günümüzün ve geleceğimizin en önemli sorunu olan çevre kirliliğinin ve doğal kaynakların tükenişinin başlıca nedeni olma durumundadır.⁽¹⁾

İnsanoğlu, tarih boyunca sürekli yenilik arayışı içinde olmuştur. Yeniye duyulan merak bilimin ve teknolojinin ilerlemesine neden olurken, yeniliklere kapalı olan toplumlar çağın gerisinde kalmışlardır. Ancak, her yenilik ise yeni diye toplum yaşamına hemen giremez ve kalıcı olamaz. Bu aşamada ekolojik ve sürdürülebilir tasarımlar ile topluma sunulan mimari ekolojik yapay çevrede, mimari nesneye varoluşsal bütünlüğünü veren, örgütsel, yapısal ve olgusal kurgunun, hangi özelliklerden ve amaçlardan dolayı, ne gibi anlamlara yol açtığı kullanıcıya aktarılmalıdır. Bu amaçla her çevre duyarlı mimari yenilik; bütün nesnel değerleri, soyut ve somut gerçeklikleriyle sağlam bir temele oturtulmalıdır.

Çevre ve enerji sorunlarının küreselliği ve çevre duyarlı mimarinin, sorunların çözümündeki rolü dikkate alındığında, 21. yüzyıl bilgi toplumunda, sürdürülebilir toplu konut tasarımı çalışmalarının üstlendiği misyonun 3 boyutu öne çıkmaktadır; ekonomik boyut, sosyal boyut ve çevresel boyut. Çevre, toplum ve ekonominin etkileşimli ve duyarlı bir dengeyle oluşan kesiminde "Akılcı ve Sağlıklı Yerleşimler" bulunur.⁽²⁾

Ekolojik Tasarım ve Sürdürülebilir Mimari Yapay Çevre

Binaların tasarımı, yapımı ve kullanımı uzun bir süreci kapsar. Bu süreç içinde sürekli tüketim ve

Şekil 2. Ekolojik ve Sürdürülebilir Yerleşim Modeli.⁽²⁾

sonuçta atıkların oluşması doğal bir sonuçtur. Yani mimarinin ekolojik sorunlar üzerindeki etkileri mimari ürünün üretim, kullanım ve fiziksel ömrünün sonuna kadar bütün aşamalarda görülür. Ancak olumsuz etkilerin azaltılma yollarının araştırılması, geliştirilmesi, uygulanması ve kabul edilebilir sınırlar içinde tutulması artık günümüzde zorunlu hale gelmiştir.

Bu amaçla yapılan çalışmalar çevre ve enerji duyarlı, sürdürülebilir tasarımların temellerini atmıştır. Çevreye uygunluk tasarımda ve planlamada bir ana karar ve başarı ölçütü olmuştur. Ekolojik mimaride doğru olan "yapay çevrenin, yapay ekolojik bir sistem" gibi ele alınıp tasarlanmasıdır. Ancak başarı için, sadece bir kaç gelişmiş ülkenin değil, bütün dünya ülkelerinin ortak hareketi gereklidir. Aksi durumda bireysel başarılar sürdürülebilir çevrenin kurtarılmasına yetmeyecektir.

Dünyanın birçok bölgesinde tasarım anlayışı ve yerleşim politikaları bir dönüm noktasındadır. Geniş insan topluluklarını ev sahibi yapma çabasından çok, bina yaşam kalitesinin artırılması çabası gündemdedir. Bu yöndeki çalışmalar ve enerji konuları üstlendikleri misyon gereği geleceğin en önemli olguları olacakları açıktır.

Kısaca "günümüzün gereksinimlerini karşılar, gelecek nesillerinde gereksinimlerini karşılamasına olanak tanıyacak şekilde kaynakların kullanımının sınırlandırılması" şeklinde tanımlayabileceğimiz sürdürülebilir kalkınma modellerinde; "Gereksinimler" ve "Sınırlamalar" iki önemli kavram olarak karşımıza çıkmaktadır;⁽²⁾

- **Gereksinimler;** Bütün insanlar için kabul edilebilir yaşam standardının devamı için gerekli koşulları içerir. Yiyecek, giyecek, ev ve iş gibi toplumsal temel ihtiyaçlar birincil önceliklidir. Bireysel standart üstü yaşam koşulları ikincil sıradadır.
- **Sınırlamalar;** Teknoloji ve sosyal örgütlenme statüsünün yönlendirdiği günümüzün ve geleceğin gereksinimlerinin yerine getiril-

mesi için çevrenin kapasite limitlerini içerir. Sınırlı kaynakların, suyun, havanın, biyolojik çeşitliliğin vb. verimli kullanılmasını öngörür.

Sürdürülebilir bir çevre için;

- Akılcı, verimli ve minimal kaynak tüketimi,
- Geri dönüşümlü malzeme ve yenilenebilir kaynak kullanımı,
- Enerji stoklarının korunması, çevre kirliliği yaratmayan ve yenilenebilir enerjilerin kullanılması,
- Atıkların geri kazanılması, ön koşullardır.

Turizm, Kültür ve Doğal Yaşam

Turizm, bir yerin tarihî ve doğal güzelliklerini görmek, tanımak, eğlenmek ve dinlenmek için yapılan geziler olup, insanoğlunun keşif ve başkalarıyla tanışma gibi en büyük özlemlerinin yanı sıra, en önemli iki eğilimi olan oyalanma ve yolculuğu birleştiren toplumsal ve kültürel etkinlikler⁽³⁾ olarak tanımlanıyor. Turizm sözcüğü ilkin 21. yüzyılda bazı İngilizlerin Avrupa'ya yaptığı yolculuklar için kullanılmış, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bu eylem, dünya çapında yaygınlık kazanınca, turizm sözcüğü de dilden düşmez olmuştur.⁽³⁾

İnsanoğlu dünya üzerinde var olduğundan beri hareket halinde olmuştur. Yaşam kültürü kapsamında yer değiştirme, beslenme gibi yaşamsal ihtiyaçların karşılanması için zorunluyken, 20. ve 21. yüzyılda artık eğlence ve zevk için yapmaktadır. Doğal güzellikler, kültürel ve tarihî değerler bir ülkenin turizmini belirleyici en öncelikli konular olup, turizmin varlığından söz edilmesi ve devamlılığı için doğru çevresel düzenlemeler yapılması zorunludur. Ziyaretçiler gittikleri yerle kültürel, toplumsal, ekonomik ve ekolojik etkileşimler içine girerler. Yani turizmde; çevre ve doğal yaşam birbirleriyle yakından ilişkilidir.

Kültürel, ekonomik ve toplumsal iletişim içerisinde, insanlar hem diğer ülkelerin, hem kendi ülkelerinde yaşadıkları bölgenin dışındaki güzelliklerin, hem de geçmişte yaşamış olan

insanların bırakmış oldukları kültürel mirasın farkına vararak, gelecek kuşaklara daha yaşanılabilir bir dünya bırakmanın gerekliliğine inanarak hayata farklı açılardan bakabilirler.⁽⁴⁾ Yerel kültürler, doğal ve yapay çevre, kirletilmemiş ve doğal haliyle saklanmış ekolojiler, bacasız sanayi olarak da düşünülen turizmin hammadde-ridir. Kirilenmiş bir çevrede turizmden söz etmek mümkün değildir. Turizm için sürdürülebilir ve çevre duyarlı bir kalkınma şarttır, kaynaklar korunmalı ve geleceğe aktarılmalıdır.

Yayla ve Dağ Turizmi

Turizm denilince akla ilk önce güneş, kumsal ve deniz gelse de artık alternatif turizm türleri üzerinde de önemle durulmaktadır. Yayla ve dağ turizmi bu aşamada öne çıkmakta ve bu amaçla çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Ayrıca, yayla ve dağ turizmi sadece yaz dönemini değil, yılın tamamını kapsamaktadır. Bu özellikleriyle bacasız sanayinin çeşitlenmesinde, alternatiflerin artmasında ve daha geniş coğrafik alanlarda yaygınlaşma potansiyeliyle sektör için gelecek vaat etmektedir.

Bu doğrultuda Kültür ve Turizm Bakanlığımız; ülkemiz, sahip olduğu uygun iklimsel özellikler, üstün peyzaj değerleri, kırsal öğelerin ağırlık kazandığı geleneksel yaşam biçimi ve dağcılık / tırmanışlar, atlı doğa gezisi, trekking, yamaç paraşütü, flora / fauna incelemesi, jeep safari vb. doğa sporlarına uygun alanlar ile yayla turizmine son derece elverişli olduğunu düşünüyor.⁽⁵⁾

Yayla turizm merkezlerinin seçiminde genel kriterler;

- Doğal değerlere yönelik potansiyelin zengin olması,
- Sivil mimari karakterinin olması,
- Kent merkezine ulaşımın kolay sağlanabilir olması,
- Yöre halkının sosyal yapısının turizme yakın olması,
- Aktivitenin ekonomik olarak sürdürülebilmesi,
- Diğer turizm çeşitleri ile entegrasyonunun sağlanabilir olması, olarak belirlenmiştir.⁽⁵⁾

Yayla turizminde hedefler ise;

- Kırsal kesimde yaşayanların da turizm gelirlerinden pay almasının sağlanması,
- Turizm yatırımcısı için ekonomik açıdan uygun ve cazip yayla turizm merkezlerinin oluşturulması,
- Yayla turizminin sürdürülebilirliği için ürün çeşitliliğinin sağlanması,
- Yayla turizmine yönlendirilecek turist profilinin belirlenmesi, olarak belirtilmektedir.⁽⁵⁾

Doğu Akdeniz Bölgesi Sürdürülebilir Yayla ve Dağ Turizmi Potansiyeli

Doğu Akdeniz Bölgesi turizmde, Batı Akdeniz Bölgesine göre çok geride olup, tesis konusun-

Şekil 3. Yayla turizm merkezleri bulunan iller.⁽⁶⁾

Resim 1. Gözne Yaylası, Mersin (A. Koçhan Fotoğraf Arşivinden).

Resim 2. Belen Yaylası, Hatay (O. Erman Fotoğraf Arşivinden).

da deniz ve kıyı turizmi potansiyeli istenen düzeyde değildir. Ancak günümüzde Doğu Akdeniz Bölgesi doğal güzelliklerinin yanında, canlı çeşitliliği, zengin bitki örtüsü ve geleneksel sivil mimari karakteri ile önemli düzeyde yayla ve dağ turizmi potansiyeline sahiptir.

Aslında yüksek rakımlı ve genel olarak yayla olarak adlandırılan, bölge insanının özellikle yaz aylarında sıcak havadan kaçmak için kullandıkları yerleşim alanları kapsamında bölge iç turizmi yoğun bir trafiğe sahiptir. Ancak bu alanlar doğal değerlerini kaybetmiş, kırsal olmaktan çıkmış ve otantik güzellikleri yok olmuş alanlardır. Ortada yayla olmaktan çıkmış, apart-

manlarla ve yüksek katlı binalarla dolmuş kent merkezleri var.

Ekolojik alanların yapılaşması, doğal yaşamın yok olması, enerji gereksinimi ve fosil yakıt kullanımı, oluşan atıkların yarattığı çevre kirliliği, geleneksel yaşam kültürünün yok olması ve yerine kent yaşamının gelmesi kaçınılmaz sonuç olmuştur. Bu da yayla ve dağ turizmini olumsuz yönde etkileyecektir. Diğer yandan, bölgesel özellikleri dikkate alan, yerel kültürlerin devamlılığını sağlayan, enerji duyarlı yaklaşımlar ve yenilenebilir enerji kaynak kullanımı ekonomik yararlar sağlayacağı gibi, çevre sorunlarının oluşmasını da büyük ölçüde önleyecektir.

Resim 3. Akçatekir Yaylası, Adana.⁽⁶⁾

Resim 4. Akçatekir Yaylası, Adana.⁽⁶⁾

Resim 5. Ayvagediği Yaylası, Mersin.⁽⁷⁾

Sürdürülebilir Yayla Turizmi İçin Çevre ve Enerji Duyarlı Konut

Bina, insan ve çevre arasındaki dengenin kurgusunu yansıtan bir kabuktur. Sağlıklı bir kabuk bir yandan yapının ömrünü uzatırken, diğer yandan bakım ve onarım maliyetini en aza indirir. Tükenmez enerji kaynaklarından pasif, aktif ya da karma biçimde yararlanan bir kabuk ise kullanım maliyetini düşürerek gerek mikro ekonomik gerekse makro ekonomik yarar sağlar.

Tarihsel olarak konut; iletişim, etkileşim, mekân, zaman ve anlamın örgütlü bir örüntüsüdür. Bir yandan ait olduğu etnik grubun karakteristiklerini, yaşam biçimini, davranış kurallarını, çevresel tercihlerini, imgelerini, zaman-mekân taksonometrilerini yansıtırken, öte yandan kullanıcısının özülüyle ilgili imgelerini, kendini kanıtlama ve anlatma eğilimini, böylece tasarım, donatım ve biçimi ile bireyin kişilik ve ayrıcalığını yansıtır.⁽⁸⁾

Mimari tasarıma yön veren doğal etkenler arasında, bölgenin iklim koşulları önemli bir yere sahiptir. Sıcaklık / rüzgâr / nem ve yağış yapıya etki eden iklim koşullarıdır. Bu etkiler göz önünde bulundurularak, yapının yönlendirilmesi, biçimi, dış yüzeyleri ve çevresinde alınmış önlemler, bölge halkının sosyal yaşantıları ve bölgeye özgü yapı malzemeleri ile bütünleşirse ortaya farklı mimari karakter ve özgün bir kabuk çıkmış olur.

Ekolojik ve sürdürülebilir yaklaşımlar olarak ortaya konan, günümüzün ve geleceğin konut anlayışına yön veren ve bu alanda örnek tasarımların genel hatlarıyla öncelikli 5 temel ilke üzerine kurulu oldukları görülmektedir;⁽⁹⁾

1. Sağlıklı Yapay Çevre: Zehirli hammadde ve zararlı gazlar içermeyen yapı malzemeleri ve bina sistemleri kullanılır. Çevrenin eski doğal yaşamı yeniden canlandırılır, yapay bir ekosistem oluşturma bilinciyle çalışılır. Su ve hava kirletilmez, atıkların geri dönüşümü sağlanır.

Zero Carbon City: H2PIA, Aarhus University, Denmark: H2PIA, kirlilik içermeyen tasarımlar için ilk vizyondur. Güneş ve rüzgâr enerjileri hidrojen olarak depolanır. Tasarımla kent içinde yaşayan insanlar için, planlama, teknoloji, mimari, ulaşım ve insan refahı konularında yenilikçi çözümler sunulmaktadır.⁽¹⁰⁾

2. Yeterli ve Verimli Enerji Sistemleri: Uygun yaşam koşulları oluşturulurken, kullanılan enerjinin en az oranda tutulması için gerekli önlemler alınır. Isıtma, aydınlatma ve soğutma sistemleri enerjiyi az kullanan ya da koruyan metot ve ürünlerden oluşturulur. Yenilenebilir enerjilerden aktif, pasif veya karma sistemlerle mümkün olduğunca fazla yararlanılır.

Home for Life, AART architects A/S, Århus c, Denmark: Bina sürdürülebilir ve düşük karbonlu bir gelecek için mimaride gerekli bilgi birikimi elde etmek amaçlı bir araştırma ve tasarım geliştirmen sonucudur. 7 m² güneş kolektörü, 50 m² güneş pili ve tükettiğinden daha fazla enerji üreten bir güneş ısı pompası sayesinde. Ev kendi kendine yeter özelliklere sahiptir.⁽¹¹⁾

3. Çevre Duyarlı Yapı malzemeleri: Üretiminde, uygulamada ve kullanımda çevreye zararlı atık vermeyen yapı malzemesi ve ürünleri kullanılır. Ahşap gibi doğal malzemeler kullanılacaksa, kaynakların verimli kullanılmasına azami özen gösterilir. Özellikle geri dönüşümü olan ürünler kullanılır.

Cellophane House, KieranTimberlake Associates, United States: Yapı malzemeleri, yaşanabilir ortamın muhafazası amacıyla bütünsel bir yaklaşım içerisinde bir araya getirilmiştir. Bileşenler hızlı montaj sağlarken, sökülebilir ve yeniden kullanılabilirler. Yapı, farklı bütçe ve gereksinimler için kullanıcıya göre özelleştirilebilir, basit değişikliklerle topografyaya ve iklime adapte edilebilir.⁽¹²⁾

4. Çevre Duyarlı Form: Bina formu ve mekân organizasyonu yerin yapısına ve bölgenin iklim özelliklerine göre tasarlanır. Ekolojik yapıya saygılı olunur. Bina içi konfor şartları enerjinin akılcı ve verimli kullanılmasıyla sağlanır. Form, kullanıcıyla doğa arasında uyumlu bir bağ kurulacak şekilde kurgulanır.

Lighthouse UK's first zero carbon home, Sheppard Robson with Arup, England: Yapı sıfır karbon evi olarak sürdürülebilir yaşama örnek olup, güneş panelleri, tahliye güneş tüpleri aktif, havalandırma bacaları da pasif sistemler olarak tasarlanmıştır. Gün ışığından yeterli düzeyde yararlanılırken, form yenilenebilir ve sürdürülebilir teknolojilerin bir platform etrafında entegre yapı hizmetleri ile etkin güneş kontrolü, yüksek yalıtımlı, hava geçirmez yapı dokusunu içermektedir.⁽¹³⁾

5. Akıllı Tasarım: Mekân kullanımı, sirkülasyon, bina formu, mekanik sistemler ve konstrüksiyon birbirleriyle verimli, hızlı, uyumlu ve uzun ömürlü çalışacak şekilde tasarlanır. Çevreyle sağlanan uyum kadar, kullanıcıyla da uyum sağlanır, kullanıcının sonuçtan memnuniyeti önemlidir.

Micro Homes: Zero House, Specht Harpman Architects, United States: Zero House, kendi kendine yeterli, kolayca sevk ve hızlı bir şekilde inşa edilebilen prefabrik bir konuttur. İşlevseldir; yüksek verimli güneş panelleri ile kendi elektriğini üretir, yağmur suyunu toplar, organik atıklar çürütücü ünitesinde işlenir ve evin tüm fonksiyonları sensörler tarafından izlenir ve herhangi bir düzüstü bilgisayar aracılığıyla kontrol edilebilir.⁽¹⁴⁾

Çevre ve Enerji Duyarlı Mimari Yapay Çevre Tasarımı

İyi düşünülmüş bir tasarım ekolojik ve sürdürülebilirlik için son aşama değildir. Masa üstünde tasarımıyla başlayan süreç binanın fiziksel ömrünün sonuna kadar olan uzun bir süreci kapsar. Mimar ve tasarımıyla birlikte uygulamacıyı ve kullanıcıyı yönlendiren, bina öncesinde ve sonrasında çevre ve enerji duyarlılığını amaçlayan bir bütündür. Genel olarak; Tasarım, Yapım, Kullanım/Bakım ve Yenileme/Yıkım aşamalarından oluşur.

Ekolojik ve sürdürülebilir tasarımlar sadece toplumun barınma gereksinimini karşılamaz. Aynı zamanda; hayal gücü ve teknik bilginin bir araya gelmesiyle oluşturulan mimari yapay çevre; ekolojik, sosyal, politik, estetik ve ahlaki değerlerin bir birleşimidir. Gelecek nesilleri ve diğer bütün canlıları içine alan, çevre, ekonomi ve toplum arasında akılcı bir denge kuran düşünce sistematiğidir. Toplumun, hatta bütün insanların bir amaç için ortak hareket etme zorunluluğu bilinciyle şekillenir.⁽¹⁵⁾

Ekolojik ve sürdürülebilir mimari yapay çevre sürecini genel olarak 7 aşamada ele alabiliriz:

1. Yeri Anlamak: Ekolojik ve sürdürülebilir tasarım bulunulan yeri ayrıntılı bir şekilde anlamayla başlar. Eğer bulunulan yerin koşullarına duyarlı olursak, onu yok etmeden içinde var olabiliriz. Yeri anlamak, binanın güneşe göre yönlendirilmesi, mekân organizasyonu, bina kabuğu, ulaşım ağının kurulması gibi aşamalarda çevre duyarlı enerji etkin tasarım kararlarının alınmasına yardımcı olur.

2. Doğal Süreçleri Anlamak - Doğaya Saygı: Doğal yaşamda atık yoktur; bir canlının yan ürünü, diğerlerine besin olur. Dolayısıyla doğal yaşam süreçlerini anlamak, tasarlanan yapay çevrenin yapay bir ekosistem olarak planlanmasında doğru tasarım kararlarının alınmasını sağlayacaktır. Yapay çevreyle, doğal yaşam arasında saygılı bir etkileşim kurulur.

3. İnsanı Anlamak: Mimar tasarlayacağı toplu konutta ve yapay çevrede yaşayacak olan kullanıcıyı iyi tanımalıdır. Alışkanlıklar, kültür, inanç vb. konular iyi analiz edilmeli ve elde edilen bilgiler doğrultusunda tasarım yönlendirilmelidir. Kullanıcının duygu ve gereksinimlerine duyarlı olunmalıdır. Ayrıca bulunulan yere komşu ve yerel topluluklar da dinlenmelidir.

4. Disiplinler Arası İletişim - Ekip Çalışması: Çevre ve enerji duyarlı tasarım, mimariyle elektrik, mekanik, strüktürel mühendisliklerin ve toplum bilimcilerin duyarlı bir bütünleşmesidir. Tasarımcı bütün disiplin alanlarıyla iletişim kurmalı, konuyla ilgili bütün düşünceleri dinlemeli ve sorunlara ortak çözümler üretilmelidir.

5. Yapımın Planlanması: Başlangıçta ortaya konan çevre duyarlı yaklaşımlar, tasarım sonucu ortaya çıkan ürünün uygulanmasında ve yapım çalışmalarının planlanmasında da dikkate alınır. Şantiyelerin çevreye olan olumsuz etkileri; özellikle su, hava ve ses kirliliklerinin azaltılır ve kaynak tüketimi kontrol edilir. Zarar verilen doğa parçasının şantiye sonrası eski halini alması sağlanır.

6. Kullanım Sürecinin Planlanması: Kaynak tüketimi ve atık oluşumunun en fazla olduğu aşama binaların kullanım sürecidir. Gereksinimlerin karşılanması, konfor koşullarının sağlanması ve yaşam standardının yükseltilmesi amacıyla çevreye en az olumsuz etkisi olan sistemler tasarlanır ve kullanılır. Yenilenebilir enerjilerden en üst düzeyde faydalanırken fosil yakıt kullanımı ve atıklar azaltılır, kontrol edilir. Az maliyete karşılık yüksek verim amaçlanır.

7. Geleceği Görmek: Kaynakların gelecek nesillerin de kullanabilmesine olanak tanıyacak şekilde geleceğe aktarılması esastır. Bu amaçla kaynakların akılcı ve planlı tüketilmeleri, geri dönüşümlü malzeme kullanımı öngörülür. Bina fiziksel ömrü ve yıkım aşaması daha tasarım aşamasında planlanır.

Sonuç

Günümüzde bilim büyük bir ivme kazanmış durumda. Teknolojik gelişmeler günlük hayatımızın hemen hemen her alanında kendini hissettiriyor. Ancak bu gelişmelere paralel olarak ihtiyaç duyulan enerji miktarı da o ivmeyle artıyor. Yaşanılan hızlı nüfus artışı, konut ihtiyacını ve kentleşmeyi beraberinde getiriyor. Neden oldukları çevre kirliliklerinin yanında, fosil yakıtların yoğun kullanımı sonucu yakın gelecekte tükenen olmaları, enerji konusunun geleceğin en önemli sorunu olacağını gösteriyor.

İhtiyaç duyulan enerjinin büyük bir kısmını ithal ediyoruz. Yani, enerji konusunda dışa bağımlıyız. Dolayısıyla enerji konusundaki her çalışma ve olumlu gelişme, hem ülkemizin ekonomisi, hem de doğal kaynaklarımız açısından büyük önem taşıdığı gibi, özellikle yayla ve dağ turizmi gibi bulunulan yerin doğal yaşamına dayalı yaklaşımlar için de çevrenin korunması aşamasında büyük öneme sahiptir.

Ekolojik ve sürdürülebilir mimari alanındaki çalışmalar, önümüzdeki çağın bilimi olmaya adaydır. Çağdaş tasarım olgusu çok boyutlu ele alınarak, günümüz çağdaş tasarım sürecinde disiplinler arası bir çalışmanın gerekliliği zorunlu olmuştur. Özellikle gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, bölgemizde de farklı disiplin alanları bir araya gelerek ekolojik ve sürdürülebilirlik kavramları üzerinde sürdürülebilir yayla ve dağ turizmi için uygun ilke ve teknolojiler geliştirilmelidir. Bu alandaki gelişmeler sadece insanlarımız için değil, ülkemiz doğal hayatı açısından da büyük önem taşımaktadır. ■

KAYNAKLAR

1. Koçhan, A., "Sürdürülebilir Gelecek İçin Ekolojik Tasarım," *Yapı* 249, Ağustos 2002, s: 45-53.
2. <http://www.arch.hku.hk/research/BEER/sustain.htm>
3. Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, 23. Cilt, Milliyet Gazetecilik AŞ. 1993-1994, 11759.
4. <http://tr.wikipedia.org/wiki/Turizm>
5. <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11532/yayla-turizmi.html>
6. <http://akcatekir.wordpress.com/category/akcatekir-manzara-resimleri/>
7. http://wowturkey.com/t.php?p=/tr255/Bekir_Kurt_bkurt_ayvagedigiyaylasi.gif
8. Gür, Ş. Ö., *Doğu Karadeniz Örneğinde Konut Kültürü*, Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, Nisan 2000, 11.
9. Koçhan, A., "Doğal Çevreyle Kurulan Anlamsal Bağ: Sürdürülebilir Toplu Konut Tasarımı," *Yapı* 256, Mart 2003, s: 49-55.
10. <http://vimeo.com/40442875>
11. <http://www.worldbuildingsdirectory.com/project.cfm?id=2277>
12. <http://www.architonic.com/aisht/cellophane-house-kierantimberlake/5100378>
13. <http://www.jetsongreen.com/2008/02/lighthouse-uks.html>
14. <http://www.spechtharpmann.com/residential/zerohouse.php>
15. Koçhan, A., *İklimsel Bölgelere Göre Ekolojik ve Sürdürülebilir Toplu Konut Tasarımında Düşünce Sistematiği*, Doktora Tezi, KTÜ Fen Bilimleri, Trabzon 2003.

YENİDEN İŞLEVLENDİRME / DÖNÜŞÜM (TARSUS, ŞELALE BÖLGESİ, SUFTE MAHMUTPAŞA DEĞİRMENİ)

Gülertan AKYÜZLÜER

Mimar

Dr.

Çukurova Üniversitesi Mimarlık Bölümü
Öğretim Görevlisi

"Mevcut binaların korunması kaynaklarımızın daha verimli kullanımınıdır. Buna göre, tarihsel binaların değil tüm yapma çevrenin bir kaynak olarak kullanılmasına çaba gösterilmelidir. Zamanla değişen yaşam biçimi ve onun şekillendirdiği ihtiyaçlar nedeniyle yapılar işlevsel ömürlerini büyük ölçüde tamamlamakta ve ilk yapılış amaçlarından farklı bir işlevle yüklenmektedirler. Buna bağlı olarak yeni kat ve veya binalar eklenmesi şeklindeki değişiklikler de olabilmektedir. Yeniden işlevlendirme sürecinde, yapıların teknik altyapılarının ve tesisat sistemlerinin olmayışı veya teknik yetersizliklerden dolayı yeniden ele alınması gerekmektedir. Yeniden işlevlendirilen bir yapının içindeki yeni işlevi ifade eden bir cepheye sahip olması düşünülmektedir. Yapıların işlevsel ve fiziksel oluşumlarının yanında, gerekiyorsa çevresine de uygun işlevsel düzenlemeler yapılması, yakın çevresinin de yeni işleve uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir."

Giriş

Tarihsel süreçte zamana bağlı olarak insanların ihtiyaçları değişirken kullandıkları yapılar ve çevreleri de değişime uğramaktadırlar. İnsanlarla beraber bulundukları toplumda da değişime paralel gereksinimler oluşmakta ve bu duruma uygun yeni işlevlere ve/veya yapılara ihtiyaç olmaktadır. Ortaya çıkan yeni ihtiyacı/ihtiyaçları karşılayamayan ya da işlevini kaybeden yapılar yapısal ömrünü tamamlamadan, terk edilme ve kullanılmamaya bağlı bakımsızlıktan kaynaklanan yıpranma, yer yer veya tamamen yıkılma sonucu kaybedilmektedir. Buna bağlı olarak yakın geçmişe veya tarihsel süreçte olanlara, yaşananlara, yapılara ait bir iz kalmamaktadır. Bu olumsuzluğu aşabilmek için yapılara yeniden işlev verilmesine paralel olarak kullanımının sağlanması da önemli bir yaklaşım şeklinde düşünülmektedir.

Korumacı yaklaşımlarla tescilli hale getirilen yapıların tespitinin yanında çevresi ile beraber yaşamasını sağlayacak şekilde güncel işlevler verilerek zamana yenilmesi (işlevsel, yapısal) önlenmelidir.

Çalışmanın Amacı, Kapsamı ve Önemi

Burada önemli olan şey yapıyı korurken ona işlev vermektir. Bunu yaparken de çevresi ile beraber durumunun değerlendirilerek ona kazandırılması gereken/düşünülen işlevin ihtiyacı karşılanması ve dolayısıyla kullanımının sağlanmasıdır.

Önceki ve yeniden işlev verildikten sonraki hali ile beraber elde edilen kazanımlar yapının ve çevresinin değerini artırmaktadır. Yapıya yeniden işlev verme veya değerlendirilmesi yapının toplum yaşamına kazandırılması açısından önemli olmaktadır. Dünyada ve ülkemizde bu anlamda, yeniden kullanım için ihtiyaç programı oluşturulup işlev verilerek uygulanmış, sayısız örnek bulunmaktadır. Yeniden işlev veya dönüştürme için sadece tescilli yapılar değil, aynı zamanda çeşitli nedenlerle kullanım özelliğini kaybetmiş yapılar da bu kapsam içinde değerlendirilebilir.

Düşünülen İşleve Uygun Yapılan Müdahaleler

Yeniden işlevlendirilecek yapıları, mimari tarzları, plan şemaları, mekânsal özellikleri, yapı teknikleri ve çevresiyle birlikte bir bütün olarak değerlendirmek gereklidir. Yapıya ve çevresine uygun olarak yapılacak yeni düzenlemeler, çevrenin yeni işleve uygun olarak projelendirilmesini ve yapının çevresiyle birlikte sürekliliğini sağlayacak bu şekilde yapı, zamana karşı duruşunu çevresinden de aldığı güçle geliştirebilecektir. Mevcut yapının hangi amaçla kullanılacağı konusunda, kent dokusu içerisindeki ekonomik ortam büyük rol oynamaktadır (Selçuk, M. 2006).

Yeniden işlevlendirme tasarımında girdi olarak, kullanım dışı kalmış bina ile o binanın eskiden şekillenmesine katkısı olmuş fakat zaman içinde değişmiş olan çevre koşulları ve insan ihtiyaçları vardır. Tarihi değeri olan tescilli bir yapı yeniden işlevlendirilirken de, sıradan bir yapı yeniden işlevlendirilirken de mevcut mekânları kavramak ve felsefesini ortaya koymak gerekmektedir (Mesutoğlu, Z. 1995).

Mevcut binaların korunması bir lüks değil, en önemli mal varlıklarımızdan birinin iyi yönetiminin, başlıca kaynaklarımızdan birinin tutumluca kullanımıdır ve yalnızca tarihsel binaların değil tüm yapma çevrenin bir kaynak olarak kullanılması gereklidir (Alyward, G. 1979).

Çeşitli birimlerden oluşan yeni bir işlev yüklenirken, öncelikle verilecek olan fonksiyonun esas biriminin analiz edilip, o birime ait eleman etütlerinin yapılması gerekmektedir. Analiz ve etütler sonunda eldeki mevcut bulunan mekânın yeterli olup olmayacağı tespit edilmelidir. Mekân boyutları yeni fonksiyon için yeterli olmadığı durumlarda, yatayda ve düşeyde çeşitli duvarların ve bölücü elemanlar kaldırılarak mekân oluşturma yoluna gidilebilir. Bu çözüm tescilli yapıların mekânsal özelliklerini olumsuz etkileyeceği için bu tür yapılarda uygulanması daha doğru olacaktır (Altınoluk, Ü. 1998).

Uygun işlevin seçiminden sonra, yapının sahip olduğu potansiyel ile ihtiyaç programının örtüş-

türülmesi sürecinde yapısal zorunluluklardan dolayı elde edilemeyen mekânsal gereklilikleri yerine getirmek için yapılabilen müdahaleler;

- *Mekânsal Kurguya Yapılan Müdahaleler ve Eklemler,*
 - *Strüktürel Sisteme Yapılan Müdahaleler ve Eklemler,*
 - *Tesisat Sistemlerine Yapılan Müdahaleler ve Eklemler,*
 - *Kütleye ve Cepheye Yapılan Müdahaleler,*
 - *Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler*
- şeklinde sıralanabilir.

Mekânsal Kurguya Yapılan Müdahaleler ve Eklemler: Zamanla değişen yaşam biçimi ve onun şekillendirdiği ihtiyaçlar nedeniyle yapılar işlevsel ömürlerini tamamlayarak, ilk yapılış amaçlarından farklı bir işlevle yüklenmektedirler.

Strüktürel Sisteme Yapılan Müdahaleler ve Eklemler: Yapıların yeniden işlevlendirilme süreçlerinde, yapıların strüktürel olarak güçlendirilmesi, mevcut durumunun güncel yönetmeliklere uygun hale getirilmesi, düşey sirkülasyon elemanlarının ilavesi ya da daha kapsamlı olan, yeni kat ve veya binalar eklenmesi şeklindeki değişiklikler sonucu; yapının strüktürel elemanları olan kolonlar, taşıyıcı duvarlar, kirişler ve gergi elemanları, kat plakları gibi öğelerine de müdahale edilebilmektedir.

Tesisat Sistemlerine Yapılan Müdahaleler ve Eklemler: Yeniden işlevlendirme sürecinde, yapıların teknik altyapılarının ve tesisat sistemlerinin de gözden geçirilmeleri gerekmektedir. Yapının çok eski olduğu durumlarda ise tesisatlarda tamamen yenileme yapılabilmekte, daha özel durumlarda ise, havalandırma, iklimlendirme gibi sistemlerin yapıya entegre edilmesi gerekmektedir.

Kütleye ve Cepheye Yapılan Müdahaleler: Her yapı yapıldığı dönemin özelliklerini taşımakta, dönemin sanat, teknoloji ve ekonomisi hakkında bize bilgi vermektedir. Özellikle dış cephe işçiliği ve malzemesinin kalitesi, binanın kamusal yüzünü yansıtmakta, bu sebeple yeniden işlevlendirilen bir yapının içindeki yeni işlevi ifade eden bir cepheye sahip olması beklenmektedir.

Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler: Geçmişten günümüze kadar uzanmış bir yapı, mimari üslubu, plan şeması, mekân özellikleri, yapım tekniği ve çevresiyle bir bütünlük arz etmektedir. Yapıların mekânsal ve fiziksel özelliklerinin yanında, çevresine de uygun işlevsel düzenlemeler yapılması, yakın çevresinin de yeni işlev ve uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir (Selçuk, M. 2006).

Yeniden İşlevlendirme / Sufta Mahmutpaşa Değirmeni

Yapının Mevcut Durumu

Yapım tarihi ile ilgili bilgiye ulaşılamayan ancak (miladi) 1645 yılında beş gözlü değirmeni olan bu tescilli binanın tamir ettirilerek vakfedildiği ve sürekli olarak kiraya verildiği belirtilmektedir. Yapı, değirmen ve ahır olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Son dönemlerde (Kurtuluş Savaşı öncesinde) Ermeni asıllı Şalvarcan Kardeşler tarafından beş taşı da (beş gözü) faal olarak işletildiği belirtilmektedir.

1968 yılında meydana gelen selden dolayı yapının doğu-batı yönünde olan kuzey ve güney duvarı ile kuzey-güney yönünde olan doğu duvarının yaklaşık olarak yarısı yıkılmıştır. Değirmenin işletiminin sağlanması için bu duvarlar onarılmıştır.

Bundan yaklaşık 20-30 sene öncesine kadar işletenler iki taşlı (iki gözlü) olarak çalıştırmıştır. Ancak; ihtiyacın, yerleşim ve yaşam şeklinin değişimi/gelişimi ve üretim maliyetlerinin kurtarmaması nedeniyle değirmen atıl kalmıştır. Zaman içerisinde başka bir fonksiyon verilmediğinden, kullanılmadığından ve bakılmadığından dolayı yıpranarak tahrip olmuş ve harabe haline gelmiştir (Resim 1, 2).

Resim 1. Değirmen Batı Cephesi.

Sel nedeniyle yıkılan duvarların tadilat gören kısımlarında çok farklı ve birbirine uyumsuzluk gösteren malzemeler kullanıldığı (yer yer taş, tuğla, briket, beton hatıl ve bunları yapıştırmak için çimentolu kum harcı kullanılmıştır) ve ortaya çıkan bu görünümün yapı ile bütünlük sağlamadığı fark edilmektedir.

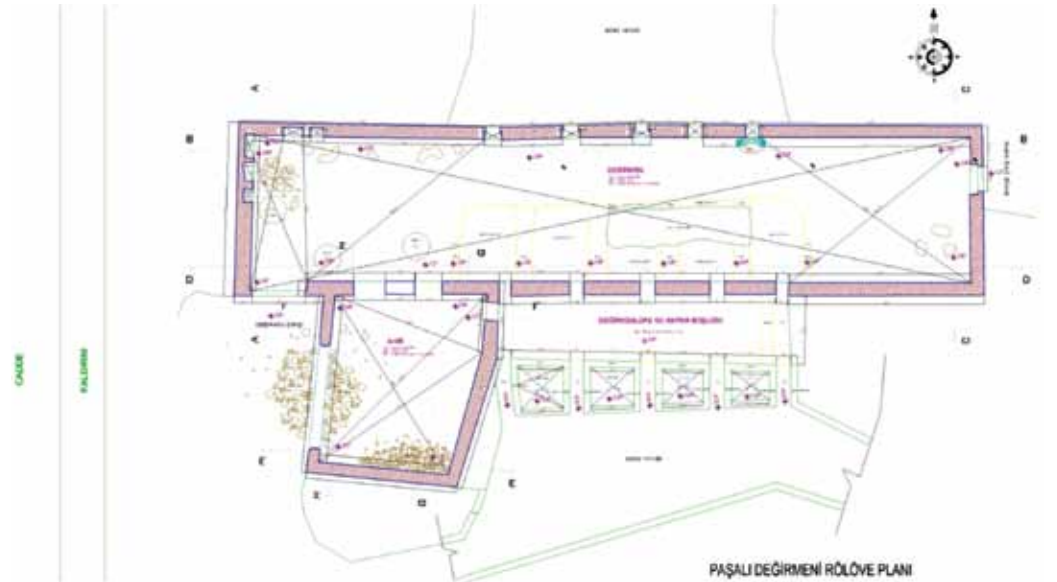
Değirmen, güneyden kuzeye Tarsus şelalesine inen eğimli bir cadde üzerinde sağ kolda müstakil vaziyette kullanım maksadına uygun bir şekilde (tahıl öğütmek için suyun akış gücünden faydalanılarak çalıştırılan değirmen) ve dört cephesi açık olarak bahçe içerisinde, konumlandırılmıştır. Günümüzdeki çevresel oluşuma bağlı olarak şu anda değirmenin çalışmasını sağlayacak su akışı iptal edilmiştir. Sadece yapının kuzey tarafında, batıdan (şelale) doğuya doğru değirmene paralel su akış yolu (dere) bulunmaktadır (Şekil 1).

Eğimli olan cadde üzerinde güneyden kuzeye doğru yürürken yapının bulunduğu araziye bakıldığında ve yapının, eğimli olan arazide, en düşük kotta (su akma kotunda) yer alan konumu dikkate alındığında neredeyse sadece çatısının görüldüğü ve dolayısıyla fark edilebilecek bir konumda olmadığı anlaşılmaktadır.

Yapıya batısındaki cadde tarafından yaklaşılmaktadır. Cadde tarafında, güneye bakan cep-

Resim 2. Değirmen Doğu Cephesi.

Şekil 1. Sufta Mahmutpaşa Değirmeni Rölöve Planı.

hesinde bulunan kemerli büyük bir giriş kapısına sahiptir. Yapının doğuya bakan ve bahçeye açılan cephesinde daha sade ve küçük dikdörtgen bir kapı vardır. Güney cephesi üzerinde değirmen gözlerine su akışını sağlayan, ayrıca kuzey cephesi üzerinde değirmen bölümünün ışık ve hava almasını sağlayan, aynı zamanda ahır bölümünün de doğu ve batı cephelerinden ışık ve hava almasını sağlayan küçük pencereleri vardır.

Yapıda genel olarak moloz ve kaba olmak üzere taşlar kullanılarak beden duvarları oluşturulmuş ve yer yer kesme taşlar kullanılmıştır. Yapı içinde yer alan her iki bölümde de döşeme kaplaması olarak doğal zemin üzerinde toprak bırakılmış, herhangi bir kaplama malzemesi kullanılmamıştır. Yapının üst örtüsünde ise ahşap makaslar mertekeller ile birleştirilerek üzeri çinko ile kaplanmıştır.

Zaman içerisinde değişen sosyal, kültürel ve ekonomik yaşama bağlı olarak yapı kullanım dışı ve bakımsız kalmıştır. Yapının kendisi ile beraber etrafındaki bahçesinin de uzun süreli kullanım dışı kalmasından dolayı büyük çalı ve yabani bitki ve otlarla dolmuş olduğu ve bazı yerlerine ulaşamadığı görülmektedir.

Yapıdaki Mevcut Fonksiyonların Değiştirilerek Yeniden İşlev Verilmesi

Yapının atıl kalmış mevcut fonksiyonu ile hem kendisi hem de içinde bulunduğu yakın çevresi ile bağlantı kuramadığı fark edilerek yeniden işlev verilme çalışılmıştır.

Yapının bulunduğu ve konumlandığı arazinin eğiminin yapının ana girişine doğru olması ve giriş kısmının doğal bir çukurlukta olması ve giriş kısmından başka bir akıntı yönü olmaması nedeniyle eğimle gelen yağış suları burada toplanmaktadır. Bu nedenle olumsuz hava ve/veya mevsimsel koşullarda yapının içine büyük miktarda su girebileceği ve bunun kullanım için ciddi problemler yaratabileceği bir durum oluşmaktadır. Bu sorunun ortadan kalkması için değirmen bölümünün batı duvarının bulunduğu kısımdaki dış arazi kotunun yapı ana girişi ile aynı seviyeye getirilmesi ve hemen bina girişinin önünden itibaren oluşturulacak bir drenaj kanalı ile kuzey taraftaki dereye aktarılması bir çözüm olacaktır. Bu sayede yağış suları yapı içine zemin seviyesinden giremeyecektir.

Yapının ana girişinin hemen sağındaki ahır bölümünü oluşturan beden duvarlarında; batı ve güney duvarlarında temel problemleri vardır. Ayrıca ahırın güney beden duvarının üzerinde, sonradan eklendiği düşünülen ve malzemesi tuğla olan bir kalkan duvar yapılmıştır. Üst üste oluşturulan bu duvarların (taş, tuğla) birbiriyle birleşimi ve oluşumunun yanı sıra duvar ile

zemin bağlantısının yapısal olarak sağlamlığı olumsuz etkileyebileceği, duvar zemin bağlantısında meydana gelen boşalmalar göstermektedir. Bu duvarların oturduğu zemin seviyesi değirmen bölümünün olduğu seviyeye kadar indirilecektir. Yeniden aynı taş duvar örme tekniği ve malzemesiyle örülecektir. Ayrıca restorasyon projesinde ise sonradan eklendiği düşünülen kalkan duvar iptal edilerek ve mevcut yapısal görünüm daha da güçlendirilerek estetik ve fonksiyonel bir çatı yapılacaktır.

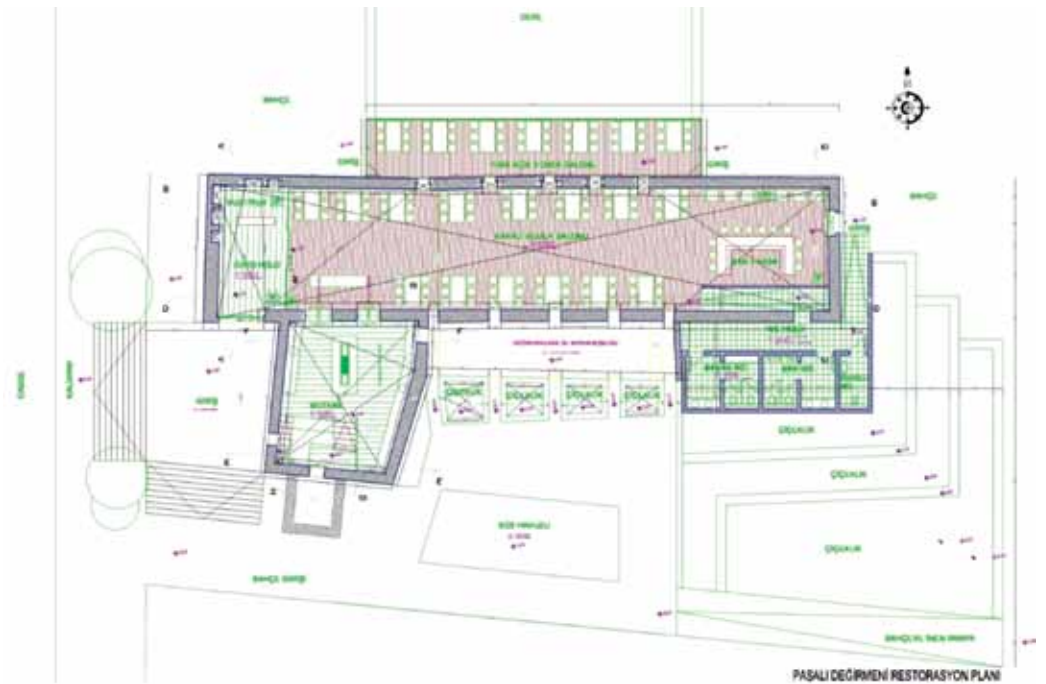
Ana yapının kuzey tarafına bitişik olmak üzere ve salondan bağlantı kurulmak üzere taş, çelik, ahşap, cam ve alaturka kiremit çatılı açılıp kapanabilir cam sistemli bir salon ile ıslak mekân ihtiyacını karşılamak için eğimli zemine gömülü olarak betonarme taşıyıcı, tuğla bölme duvarlı bir WC bölümü (kadın/erkek/engelli) güneydoğu köşesine eklenecektir.

Yapının değirmen gözlerinin bulunduğu ana (değirmen) bölümün doğu ve güney beden duvarlarının birleşim/kesişim noktasından itibaren her iki duvarda da yaklaşık 3-5 metrelik kısmında zemin özelliklerinden dolayı temel problemi vardır. Bu duvarlar için belirtilen kısmın oturduğu zemin seviyesi değirmen bölümünün diğer duvarlarının indiği seviyeye kadar indirilerek yeniden aynı taş duvar örme tekniği

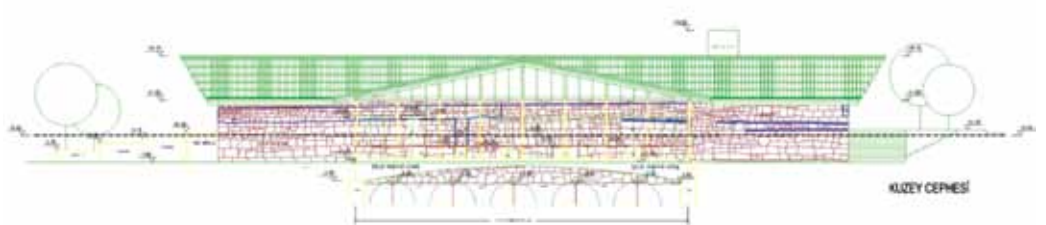
ve malzemesiyle örülecektir. Bu sayede diğer duvarlar ile süreklilik sağlanacaktır.

Geçmişten bugüne yapının her iki bölümünde de zemin üzerinde bir kaplama olmayıp toprak zemin olarak bırakılmıştır. Ahır zemini eğimli toprak zemindir. Bu bölümün zemini restorasyon projesinde öngörülen şekilde düzeltililecek ve kullanım amacına göre üzerine kaplama yapılacaktır. Değirmen gözlerinin olduğu bölümün zemini de topraktır. Zaman içerisindeki çeşitli nedenlerden olan aşınmalara bağlı olarak da yer yer kot farklılıkları vardır. Bu bölüm zemini de ana girişten itibaren yapı dışı kotu ile aynı seviyeye yükseltilecektir. Restorasyon projesinde belirtilen kullanım amacına uygun bir kaplama malzemesi ile kaplanacaktır (Şekil 2, 3, 4, 5, 6).

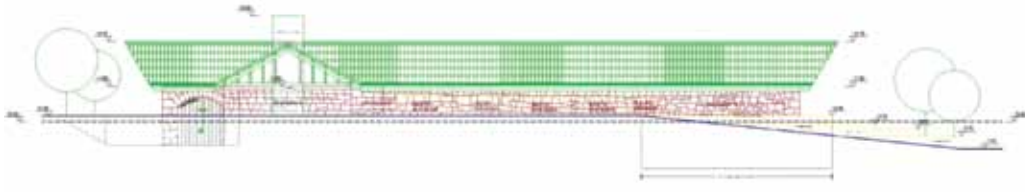
Çalışmanın bu bölümünde büyük bir bahçesi de olan bu yapının mevcut fonksiyonu ve durumu belirtilirken beraberinde ne tür malzemeler ile, orijinalitesine koruma kuralları çerçevesinde zarar verilmeden, yenileme ve ekleme yapılabileceği, restorasyon plan ve görünüşlerinde anlatılıp, planlama ile ilgili restoran-bar, toplantılar, özel davetlerin verilebileceği kapalı, yarı açık ve açık mekanlardan oluşan, her mevsim şartlarında kullanılabilecek bir kompleks, turistik amaçlı tesis, oluşturulmaya çalışılacağı anlatılmaktadır. Yukarıda belirtilen fonksiyonlar ile yeniden işlev-

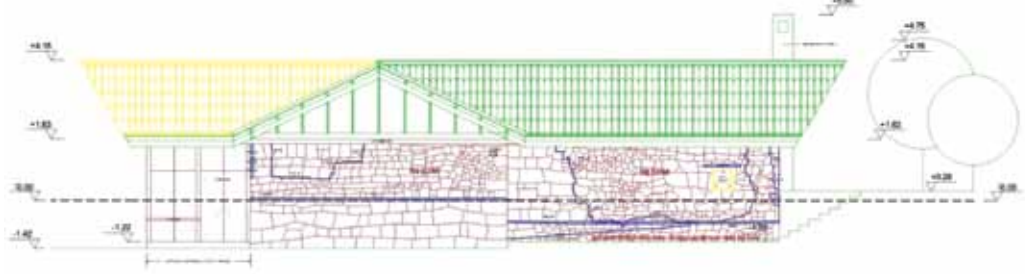
Şekil 2. Suftu Mahmutpaşa Değirmeni Restorasyon Planı.

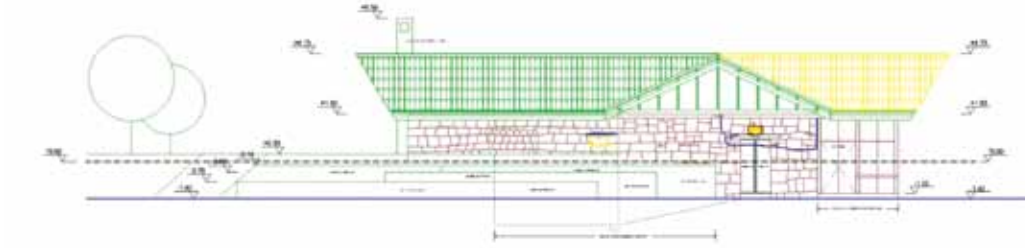
Şekil 3. Suftu Mahmutpaşa Değirmeni Restorasyonu Kuzey Cephesi.

Şekil 4. Suhte Mahmutpaşa Değirmeni Restorasyonu Güney Cephesi.

Şekil 5. Suhte Mahmutpaşa Değirmeni Restorasyonu Batı Cephesi.

Şekil 6. Suhte Mahmutpaşa Değirmeni Restorasyonu Doğu Cephesi.

lendirilen bu yapı ve bulunduğu şelale bölgesinin iç ve dış turistik amaçlı yapılabilecek çeşitli aktivasyonların durak noktalarından biri olduğu da projelendirmesi yapılırken göz önünde bulundurulmaya çalışılmıştır.

Sonuç ve Öneri

Binanın eskiden şekillenmesine katkısı olmuş (şelalenin varlığı ve tarım ve hayvancılığa dayalı bir yaşam) fakat zaman içinde değişmiş olan çevre koşulları ve insan ihtiyaçları bilinmelidir. Mevcut binaların korunması kaynaklarımızın daha verimli kullanımıdır. Buna göre, tarihsel binaların değil tüm yapma çevrenin bir kaynak olarak kullanılmasına çaba gösterilmelidir.

Zamanla değişen yaşam biçimi ve onun şekillendirdiği ihtiyaçlar nedeniyle yapılar işlevsel ömürlerini büyük ölçüde tamamlamakta ve ilk yapılış amaçlarından farklı bir işlevle yüklenmektedirler. Buna bağlı olarak yeni kat ve veya binalar eklenmesi şeklindeki değişiklikler de olabilmektedir. Yeniden işlevlendirme sürecinde, yapıların teknik altyapılarının ve tesisat sistemlerinin olmayışı veya teknik yetersizliklerden dolayı yeniden ele alınması gerekmektedir. Yeniden işlevlendirilen bir yapının içindeki yeni işlevi ifade eden bir cepheye sahip olması düşünülmektedir. Yapıların işlevsel ve fiziksel oluşumlarının yanında, gerekiyorsa çevresine de uygun işlevsel düzenlemeler yapılması, yakın

çevresinin de yeni işleve uygun olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Yerel yönetimler, mal sahipleri ve çeşitli amaçlar doğrultusundaki kullanıcılar yaşam ve veya kullanım alanlarının paydaşlarıdır. Hepsinin, ortak hedefleri ve sorunları belirleyerek ve birinin diğerini destekleyen koordineli/yararlı çalışmalar yapması ve paralelinde sinerji oluşturmaları gereklidir.

Yeniden işlev verilmesi ile ilgili olarak tescilli olsun ya da olmasın oluşmuş çevre ve güncel yaşam koşulları dikkate alınarak dönüştürülme çalışmalarının yapılması ile anlamına uygun yaşanabilir çevreler oluşturulabilir.

Bir bölgede var olan aynı veya diğer faaliyet alanları da dikkate alınarak yapılacak her çalışmanın toplamdaki faaliyetlere, başta ekonomi olmak üzere sosyal, kültürel, bilimsel, eğlence ve benzeri olmak üzere, çok yönlü katkılar sağlayabileceği düşünülmelidir. ■

KAYNAKLAR

- Altınoluk, Ü. 1998 Binaların Yeniden Kullanımı, YEM Yayınları, İstanbul.
- Alyward, G. 1979 Conservation an Rehabilitation, British Historic Buildings, London.
- Mesutoğlu, Z. 1995 U. Tanyeli ile söyleşi, Arredamento Dekorasyon, Sayı 74, s 64-69.
- Selçuk, M. 2006 Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık, Mimarlık Anabilim Dalı, Y. Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

GELENEKSEL TÜRK EVİNDE ODA KARAKTERİNİN BUTİK OTEL ODALARINA YANSIMASI

Gamze ATAY

Mimar

Çukurova Üniversitesi Mimarlık Bölümü
Araştırma Görevlisi

"Geleneksel Türk Evleri'nden dönüştürülen butik oteller, mevcut konaklama fonksiyonunun yanı sıra, yerleşimin tarihsel birikimini yansıtmaları ve yerel kimliğinin bir parçası olması adına önemli bir görev yüklenmiştir. Bu bağlamda söz konusu butik otellerin cephelerinde geleneksel özelliklere bağlı kalınırken, odalar bazında ise bu geleneklere pek uyulmadığı gözlemlenmiştir. Geleneksel Türk Evi odasının karakteristik özelliklerinin korunmasıyla birlikte, kullanıcılarına günlük yaşam kesitleri sunmasının yanında kültürümüzün de turizm adına daha doğru bir şekilde tanıtılması sağlanabilir."

Kültür, belli bir insan topluluğunun soyut ve somut tüm yaşam özelliklerinin ve değerlerinin bir bütünü olarak kabul edilebilir.⁽¹⁾ Kökleri evrensel kültürün başlangıcına dayanan Türk kültürünün peyzaj üzerinde görünen en somut yansıması⁽²⁾ ise "Geleneksel Türk Evi"dir.

"Geleneksel Türk Evi" ile kastedilen Osmanlı devletinin sınırları içerisinde Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş ve 500 sene kadar devam etmiş kendi özellikleriyle belirginleşmiş bir ev tipidir. Her ne kadar bu süreç içerisinde gelişmeler yaşayıp ve yayıldığı bölgelerde iklim, tabiat ve kültür bakımından farklılıklar gösterse de Türk evlerinin belirli kültürel değerler bütününe bağlı kalınarak yapıldığı görülmektedir.⁽¹⁾

Son dönemlerde geleneksel konut dokusunun giderek yok olmaya başlaması bir takım arayışları, işlevler ve anlamları da beraberinde getirmiştir. Tarihî yapılar, restore edilerek konut, müze, otel gibi birebir yeni kullanıcılarıyla etkileşim haline girebileceği fonksiyonlar yüklenerek birer simge yapısına dönüşmeye başladılar. Özellikle bu tarihî yapıların turizm amaçlı butik otele dönüştürülmesi, hem kültürümüzü hem de kenti tanıtmak adına büyük öneme sahiptir. Bu amaçla öncelikle birkaç tanıma bakmak gerekmektedir:

Butik Otel: Butik Otel kavramını T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı; "yapısal özelliği, mimari tasarımı, tefriş, dekorasyon ve kullanım malzemesi yönünden özgünlük arz eden en az 10 odalı oteller" diye açıklamaktadır.⁽³⁾

Birçok ülkede Butik Otel, "design hotels" veya "life style hotels" olarak da adlandırılır ve bu oteller, kitlesel turizm ve kalabalıktan kaçan,

samimi ortam arayan, yerel kültürü bizzat yaşamak isteyen bir kesime hizmet edebilmektedir.⁽³⁾ Yapısal anlamda ise büyük otellerin aksine, geniş bir konak, ev görüntüsünde olup, otantik ve sıcak bir ortam kurgulanmaktadır. Bu konaklama tesislerinde, personel ve müşteri arasındaki ilişkiler ise informal düzeydedir.

Geleneksel Türk Evi Planlaması: Her köşenin gereksinimlere göre düzenlendiği ve fuzuli hiçbir unsurun kullanılmadığı geleneksel Türk evlerinde rahatlık, sağlık ve saygı unsurlarının yanında fonksiyonel özellikler de bulunmaktadır. Türk evinin odağında insan vardır ve dolayısıyla da konutlar kullanıcıların genel ihtiyaçlarına göre planlanmıştır.

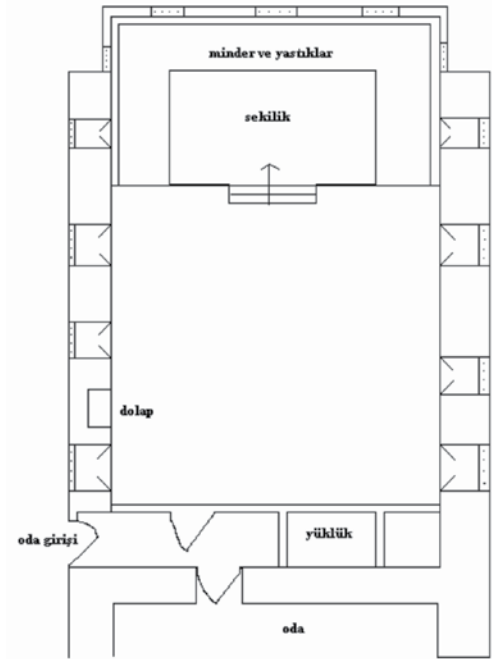
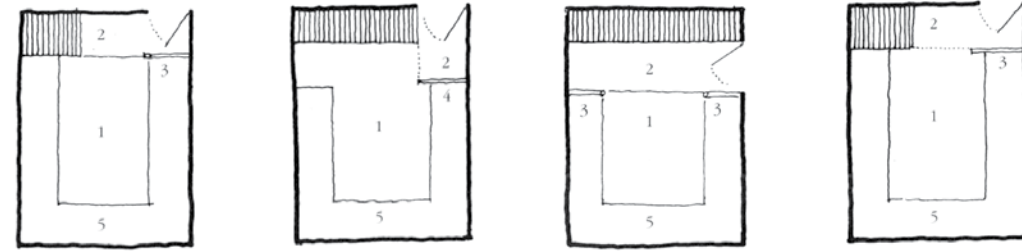
Plan özellikleri açısından incelendiğinde geleneksel konutlarda iki önemli unsur dikkati çekmektedir. Bu unsurlar "oda" ve odalar arasındaki alanı tanımlayan "sofa"dır. Zemin katların hizmet alanı olarak kullanıldığı yaşam alanlarının ise üst katlarda olduğu geleneksel Türk evinde en önemli ve vazgeçilmez öge odadır. Odanın olmaması ev olma özelliğini bir anlamda yitirmesine neden olmaktadır.⁽⁴⁾

Geleneksel Türk Evinde Oda: En önemli birimdir. Her oda, yaşamla ilgili oturma, dinlenme, ısınma, yatma, çalışma, yemek hazırlama, pişirme ve yeme ve hatta yıkanma gibi tüm eylemleri karşılayabilecek donatıları bünyesinde bulundurur. Bütün odalar, evli bir çifti barındıracak nitelikte ve hemen hemen aynı özelliklere sahiptir. Ölçüler değişebilir ama nitelikler değişmez. Bu özellikler geleneksel yaşama biçimiyle ilgili olup yaşama biçimi çok uzun yıllar değişmediği için oda tasarımı da aynı kalmıştır.⁽⁵⁾ (Şekil1)

Şekil 1. Odanın gündüz ve gece kullanımı.⁽¹⁾

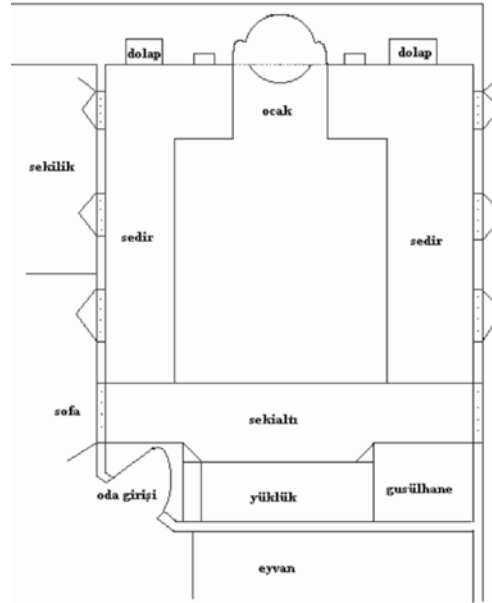

Şekil 2-3. Geleneksel Türk evinde oda tefrişi.⁽¹⁾Şekil 4. Geleneksel Türk Evinde Oda Girişi Çözümleri (1.Seki üstü, 2.Seki altı, 3. Paravan, 4.Girişi kapayan bölme, 5.Sedir).⁽²⁾Şekil 5-6. Oda Girişi ve Şeması.⁽⁷⁾

Odalarda; sekiler, eyvan ve köşkler ev halkının birbirini görme ve iletme mesafeleri göz önüne alınarak tasarlanmıştır.⁽⁶⁾ Konutların içindeki dolap-kapı ikilisi değişik şekillerde yerleştirilerek odaların girişleri dolap düzeni içine alınmıştır ki böylece oda girişleri daha denetimli hale getirilmiştir (Şekil 2-3).

Ayrıca, Geleneksel Türk Evlerindeki bazı kavramları da irdelemekte yarar vardır:

1. Oda Girişi ve Kapılar: Türk evinin odalarında tek bir giriş vardır ve bütün kapı kanatları odanın içine doğru açılır. Bir anlamda “sofanın odanın içine doğru uzantısı” olarak değerlendirilen oda

2. Asıl Döşeme: Günün her saatinde en çok kullanılan odanın bu bölümü, sekialtına göre bir basamakla çıkılacak şekilde yükseltilmiş ve böylelikle bir odada iki değişik mekân düşüncesi görünür hale getirilmiştir. Ve oturlan, çalışılan, yatılan bu temel bölüm sedirlerle ve ocakla çevrelenmiştir.⁽⁸⁾

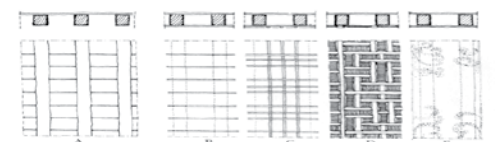
3. Döşeme Kaplamaları: İlgili çekici özelliği, oda döşemesinin tamamını kaplayan örtülerin kesintisiz olarak devam edip, yükselerek sedirleri içine almasıdır. Halı ve dokuma dışında döşeme kaplaması olarak toprak, pişmiş toprak, taş ve ahşap kullanılmıştır. Bu uygulamalar içinde en yaygın olanı “Ahşap Döşeme Kaplaması”dır. Ancak bu döşemelerin üzerine halı ve dokumalar serildiği için genellikle çok geniş kaplama tahtaları kullanılmıştır. Böylelikle genel olarak döşeme kaplamasının üst yüzeyinin çok basit bir dille çözümlendiği söylenebilir.⁽⁸⁾

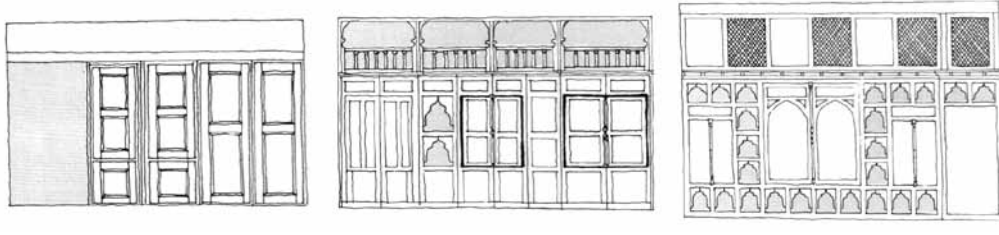
4. Sedir Sistemi: “Alt örtünün yükseltilmiş ve özenli bir kesimi” olarak kabul edilen sedirlerde kaplama olarak genellikle çok özenli dokumalar ve halılar kullanılmıştır. Sedir sisteminin temel ilkesi, ana pencere dizisi önünde ve iki yanında da kollar oluşturarak biçimlendirilmesidir. Sedir, Anadolu’nun farklı bölgelerindeki iklim değişikliklerine, yapı türü veya kullanıcının sosyal statüsüne bağlı olmaksızın her zaman yalınlığını korumuştur.⁽⁸⁾

5. Üst Örtü: Tavan Örtüsü, günlük işlerin gerçekleştiği odanın üzerini kapatan en önemli çevre öğelerinden birisidir. “Kare” ya da kareye yakın “dik açılı” biçimi tamamen altındaki mekândan kaynaklanmakta ve bir bütünlüyci olarak mekân “kimliğini” tamamlamaktadır. Tavan örtüsü oda mekânı içinde yatay sınırın üstünde yer alan, pratik anlamda bir amaç için kullanılmayan ancak gözle görülebilen en geniş ve kesintisiz olan tek yüzeydir. Dolayısıyla zaman içinde bu “üst örtünün” biçimlendirilmesine, detaylandırılmasına ve hatta renklendirilmesine önem verilerek zenginleştirilmiş ve adeta “süsleme yüzeyi” niteliği kazanmıştır.⁽⁸⁾

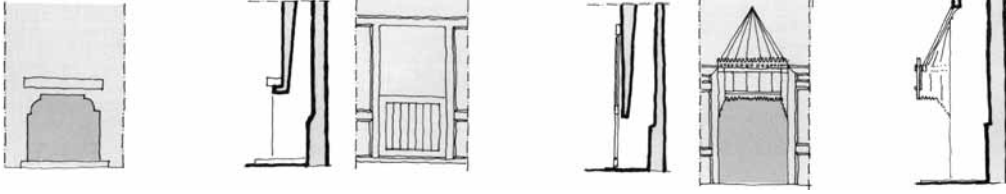
6. Dolaplar: Oda mekânının kimliğini etkileyen en önemli öğelerden birisi de “kapalı ve açık” olan dolaplardır. Dolaplar sadece belirli eşyaları koruyan bir eşya deposu değil, değerli eşyaların sergilendiği bir “vitrin” görevi görmektedir.⁽⁸⁾

Yükük ve gömme dolaplar ise, geleneksel Türk evlerindeki odaların iç düzenlemesi “yardımcı çevre” olarak nitelendirilmiştir. Bu açık ve ka-

Şekil 7. Tavan Kaplamasının Biçimlendirilmesi (A: Kaplamasız, B: Düz kaplama, C: Çıtalı, D: Geçmeli, E: Kesintisiz ve Boyalı).⁽⁸⁾

Şekil 8. Gömme Dolap Kapak Süslemesi (Yalın-Süslenmiş-Aşırı Özenli ve Sergilemeye Yönelik).⁽⁸⁾

Şekil 9. Geleneksel Türk Evinde Ocak Görünüşü ve Kesitleri.⁽⁸⁾

Şekil 10-11. Hotel Bosnalı'nın konumu ve Cephesi (Adana).⁽⁹⁾

Şekil 12-13. Anadolu Evleri'nin konumu ve Cephesi (Gaziantep).⁽¹⁰⁾

palı depolama alanları odanın çok fonksiyonlu olarak kullanılmasında önemli bir yere sahiptir. (Şekil 8)

7. Pencereleer: Türk Evi kimliğinin önemli öğelerinden birisi olan ve mekâna geniş açılı görüş sağlayan pencere dizileri; altta açılıp kapanan, üstte ise sadece mekânı aydınlatan sabit camlı tepe pencereleri olmak üzere iki dizi biçimindedir.⁽⁸⁾

8. Tepe Pencereleri: İnsan elinin ulaşamadığı yüksekliğe yerleştirilen bu ilginç öğe, mekânın zenginleştirilmesi, anlaşılabilirliği ve hatta özelleştirilmesi için cam tekniğinin zorlanarak ışığın ve rengin oda içerisindeki etkilerini bir anlamda soyutlamaktadır. Bu pencereler, dış yüzeydeki renksiz cam ile iç yüzeydeki dönemin tekniğine göre renklendirilmiş camın bir araya

gelmesiyle oluşmaktadır. Anadolu genelinde görülen bu pencere tipi, zengin bir cam ustalığı sonucu oluşmakta ve büyük özen gösterilen tavan kaplamalarını da ışık etkisiyle zenginleştirilmektedir.⁽⁸⁾

9. Ocak: Türk evinde diğer yapı öğelerinin tersine, mekân içinde çıkıntı yapan tek öğe ocaktır. Ocaklar genel olarak ya kullanılmadıkları zaman gözlerden gizlenmekte, ya da tam tersine özel tasarlanmış bir öğe olarak mekân içinde çok etkili kılınmaktaydı (Şekil 9).

10. Yatay Bölünme: Kapı, pencereler ve dolapların en üst sınırını belirleyen yatay ahşap, Türk evi ve odasının dayandığı temel ilke olan "kullanım alanlarının insan boyutlarının üstüne çıkmaması" düşüncesini gerçekleştirmektedir. Bu sınırın alt tarafı "yararlı kullanım alanı" olarak

değerlendirilip kapıyı, pencereleri ve dolapları kapsar. Üst kısmı ise "soyutlanmış bir çevre" olarak kabul edilmiş ve sadece tepe pencereleri ve bir takım süslemeleri barındırmaktadır.⁽⁸⁾

Butik Oteller ve Turizm

Dengeli ve uyumlu bir şekilde kullanıldığında turizm, tarihî çevrelerin yaşatılması adına en önemli araçlardan birisidir. Özellikle yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çeken tarihî kentsel dokular, çağdaş kullanıma bağlı olarak yeniden değerlendirilmesiyle, koruma ve "kültür-sanat" ortamı adına turizm sektörüne katkı sağlanmış olmaktadır. Bu bağlamda, tarihî yapıların plan kurgusuna, cephesine, bazı karakteristik özelliklerine ve yerel kültürüne uygun olabilmesi önemlidir.⁽⁹⁾

Son dönemlerde genelde tarihî evlerden dönüştürülen butik oteller, konaklama ihtiyacına cevap aramanın ötesine geçerek, binlerce yıllık Türk kültürünü ziyaretçilere doğrudan aktarması ve yaşatması adına önemli mekânlardır. Bu amaçla bölgemizde yer alan üç adet butik otelin (Hotel Bosnalı-Adana, Anadolu Evleri-Gaziantep, Konak Efsus-Tarsus/Mersin) odaları irdelenmiştir.

Hotel Bosnalı / Adana

Bosnalı Salih Efendi'nin 1889 yılında malikâne olarak yaptırdığı tarihî binadır. Geçmişte yılanlı konak olarak da bilinen yapı, Seyhan Nehri kıyısında Adana'nın binlerce yıllık geçmişe sahip Tepebağ semtinde konumlanmaktadır. Adana kent kültürünün en önemli simgelerinden biri olan bu tarihî yapı, restorasyon çalışmaları sonucunda butik otel olarak hizmete açılmıştır. Butik otel 2'si mastır, 2'si deluxe 12 odadan meydana gelmektedir.⁽³⁾

Anadolu Evleri Butik Otel / Gaziantep

Anadolu Evleri Butik Otel, Gaziantep'te geçmiş zamanların yaşantısını yansıtan, 150-200 yıllık iki taş konaktan oluşmaktadır 4-5m yükseklikteki duvarların arkasında, bir avlunun etrafında yerleşen bu yapılar, tescilli ve koruma altındaki birinci derece bir tarihî eser niteliği taşımaktadır. Bu otelde her biri banyolu 11 oda ve 3 süit yanı sıra yemek odası, muhtelif oturma odaları ve avlu mekânları da yer almaktadır.⁽¹⁰⁾

Konak Efsus Butik Otel / Mersin

Adını Tarsus'un tarihteki isminden alan butik otel, binlerce yıllık tarihî geçmişe sahip kentin tarihî dokusu içinde Saint Paul Kuyusu yakınında konumlanmaktadır. 200 yıllık mazisini taşlarken, ahşabında barındıran Konak Efsus 1 adet suit ve 7 standart odaya sahiptir. Ayrıca kahvaltı

Şekil 14-15. Konak Efsus'un Konumu ve Cephesi (Mersin-Tarsus).⁽¹¹⁾

salonu (Hayat), alakart lokantası, kafesi, sinema ve toplantı salonu, 2 adet dinlenme salonuna sahiptir.⁽¹¹⁾

Oda Kimliği

Geleneksel Türk Evlerinde oda kavramı çok önemli yer tutmaktadır. Her oda, yaşamla ilgili oturma, dinlenme, ısınma, yatma, çalışma, yemek hazırlama, pişirme ve yeme ve hatta yıkanma gibi tüm eylemleri karşılayabilecek donatıları bünyesinde bulundurmaktadır. Tek başına bir ev gibi davranabilmektedir. Dolayısıyla bu özelliklerine baktığımız otel odasıyla geleneksel

konuttaki odanın kullanım biçimi aslında birbirleriyle örtüşmektedir.

Bu amaçla Geleneksel Türk Evi odalarında bulunan karakteristik özellikler tespit edilerek Butik Otel odalarındaki yeri irdelenmeye çalışılmıştır (Tablo 1).

Sonuç

"Geleneksel Türk Evleri"nden dönüştürülen butik oteller, mevcut konaklama fonksiyonunun yanı sıra, yerleşimin tarihsel birikimini yansıtmayı ve yerel kimliğinin bir parçası olması adına

önemli bir görev yüklenmiştir. Bu bağlamda söz konusu butik otellerin cephelerinde geleneksel özelliklere bağlı kalınırken, odalar bazında ise bu geleneklere pek uyulmadığı gözlemlenmiştir. Geleneksel Türk Evi odasının karakteristik özelliklerinin korunmasıyla birlikte, kullanıcıya günlük yaşam kesitleri sunmasının yanında kültürümüzün de turizm adına daha doğru bir şekilde tanıtılması sağlanabilir. ■

KAYNAKLAR

1. Yıldırım, Kemal ve Hidayetoğlu, M. Lütfi, Türk Yaşam Kültürünün Geleneksel Türk Evlerindeki Yansımaları.
2. Köse, Abdullah, Türkiye'de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Türk Kültürü İzleri.
3. <http://www.butikoteller.com.tr/icerik/butik-otel-nedir.html> Erişim Tarihi: 25.04.2013
4. Perker, Z. Sevgen ve Akıncıtürk N., Geleneksel Konutlarda Fiziksel Değişim: Bursa'da üç örnek yapı (2011) Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt 16, Sayı 1.
5. <http://www.sermimar.net/geleneksel-turk-evi-plan-tipleri-ve-spesifik-ozellikleri.html> Erişim tarihi: 15.01.2013
6. Özakbaş, Derya, Cumhuriyet Dönemi İstanbul Konut Mimarisi (2007).
7. Günay, R., Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri. İstanbul (1998). YEM Yayınları.
8. Küçükerman, Ö., Anadolu Mirasında Türk Evleri. İstanbul (1995). T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
9. <http://www.hotelbosnali.com/> Erişim Tarihi: 10.04.2013
10. <http://www.anadoluevleri.com/> Erişim Tarihi: 20.04.2013
11. <http://www.konakefsus.com/> Erişim Tarihi: 20.04.2013
12. Küçükerman, Ö., Kendi Mekanının İçinde Türk Evi, (1985) İstanbul.

Tablo 1. Butik Otel Odaları ve Geleneksel Türk Evi Odalarının karakteristik özelliklerinin karşılaştırılması.

	1. Bosnalı Otel	2. Anadolu Evleri Butik Otel	3. Konak Efsus Butik Otel	4. Geleneksel Türk Evi
Oda Girişi / Odaya Giriş Kapı, Seki (Alçatılmış Döşeme) ve Dolapların Bulunduğu Mekan				
Sedir / Sedir Döşemenin Ahşap, Pişmiş Toprak, Taş veya Geleneksel Dokuma ile Kaplanması	---	---	---	
Döşeme Kaplaması				
	Halıflek	Taş zemin	Ahşap Kaplama	

	1. Bosnalı Otel	2. Anadolu Evleri Butik Otel	3. Konak Efsus Butik Otel	4. Geleneksel Türk Evi
Tavan Kiriş Kaplanması	 Düz Ahşap Kaplanma	 (Boyali)	 Düz Ahşap Kaplanma	
Dolap ve Nişler				
Pencere Dizisi				
Tepe Penceresi	---		---	
Ocak	---	---		
Yatay Bölünme	---		---	

Antakya - Samandağ'da Bir Hac Merkezi: "SÜTUN AZİZİ" GENÇ SİMEON'UN MANASTIRI TEPESİNE DİKİLEN RÜZGÂR TÜRBİNLERİ...

Nezih BAŞGELEN

Arkeolog / Editör

"Zengin bir kültürel ve doğal mirasa sahip olmak, aynı zamanda bunu tam anlamıyla tanıma, bilme, koruma, geleceğe aktarma sorumluluğunu da vermektedir. Samandağ'da çok daha uygun alanlar dururken Doğu Akdeniz tarihinin ve turizminin çok önemli bir manastır kompleksinin tepesine rüzgâr türbinleri dikme hoyratlığını anlamak mümkün değil. Bunun çözümü ise 'yaptım oldu' yerine ortak akılla en uygun yerin bulunup oraya yapabilmek bilincini her alanda uygulayabilmekten geçmektedir."

Hatay ilimizin Samandağ ilçesi sınırları içinde tarih öncesinden Osmanlı dönemine pek çok önemli arkeolojik yerleşim ve tarihî anıt bulunmaktadır. Bunlar içinde ilçeye adını veren, tarihte "Thaumaston Oros" (Harika Dağ/Mucizeler Dağı) olarak tanımlanan Samandağ'ın üzerindeki manastır kompleksi tüm dünyaca tanınan ve ziyaret edilen önemli anıttır.

Geçtiğimiz yıllarda televizyonun en çok izlenen dizisi Asî'nin de bazı bölümlerinin çekildiği bugün Aknehir Beldesi sınırları içinde, denizden yüksekliği 479 m. olan tepe üzerindeki Aziz Simeon Manastırı Erken Hristiyanlık Dönemi'nden itibaren bölgenin önemli hac merkezlerinden de birisi olmuştur.⁽¹⁾ YöredeTelle't Sem'an (Symeon'un Tepesi) olarak bilinen manastır, genellikle yayınlarda Kal'at Sem'an olarak tanınmıştır.

MS 521 yılında doğan Simeon adlı bir keşişin bu manastırda yaşadığı ve öldüğü bilinmektedir. Suriye'deki ünlü Yaşlı Simeon'dan⁽²⁾ ayırmak için "Genç" Simeon olarak adlandırılan bu keşiş de tıpkı yaşlı öncülü gibi Samandağ'daki manastırın ortasındaki bir sütun üzerinde MS 551 yılından ölüm yılı olan MS 592'ye kadar süren mucizelerle dolu yaşamıyla ünlenmiş bir sütun azizidir.⁽³⁾ Symeon'un mucize ve kehanetlerine sahne olan "kutsal suyun" bulunduğu havuz da burada bulunmaktadır. Hatta havuz ve ona bağlı sistemin bu şekilde yapımının bizzat Symeon'un kendisi tarafından istendiği bilinmektedir.

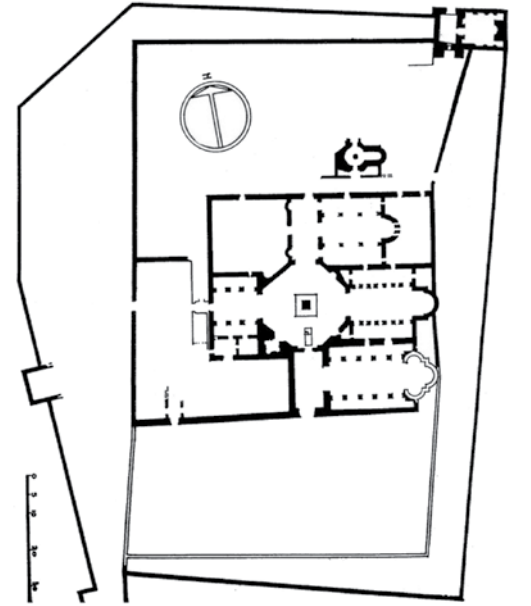
Samandağ'daki manastır kompleksinin orta kesiminde üzerinde keşişin yaşadığı sütun ve ona çıktığı anlaşılan bir merdivenin başlangıcına ait kalıntılar halen görülebilmektedir. Sütun'un etrafı, üst kısmı açık bir oktagon yapı tarafından çevrelenmiştir. Oktagonun doğusunda üç nefli, sütunlu, bazilikal planlı Kutsal Üçlük'e (teslis= baba, oğul ve kutsal ruh) adanmış bir kilise yer alır. Kilise oktagonla birlikte 551 yılında tamamlanmıştır.⁽⁴⁾

Bezemelerinde yerel özelliklerin hâkim olduğu görkemli bir mimarisi vardır. Suriye'de Halep yakınındaki benzerine karşın çok daha harap

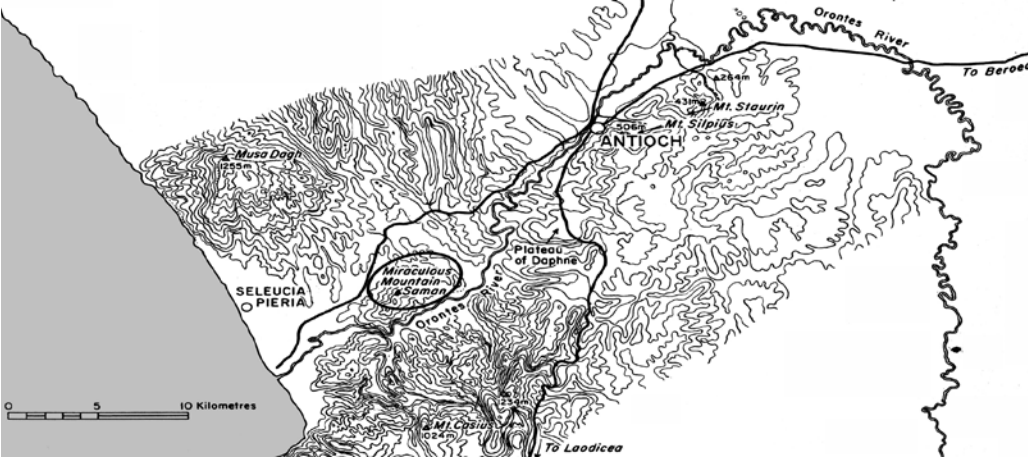
durumdaki St. Symeon Stilit Manastır kompleksinin bazı bölümleri kaya içine oyulmuş önemli bir bölümü de kesme taşlardan yapılmıştır. Manastır kompleksinin üç yönden girişi olduğu bilinmektedir. W. Djobadze'nin 1963 yılında manastırda yaptığı kazı da kilise zeminlerinde figürlü ve bezemeli mozaik döşemelere rastlanmıştır.⁽⁵⁾

Konumu ve iyi korunmuş yapılarıyla ünlenmiş bu denli önemli ve dünyaca tanınan manastır kompleksinin yer aldığı tepeye ve çevresine RES Elektrik Üretim San. ve Tic. A.Ş. tarafından Haziran 2010'da her biri 2,5 MW gücünde olan 14 adet türbin kurulmuştur. Sonraki yıllarda bu sayı 23'e ulaşmıştır.

Çağdaş bir çevre düzeni ve alan yönetimiyle Antakya turizmine daha fazla katılımı öngörülmesi gereken bir süreçte manastırın olduğu tarihsel peyzajın içine bu rüzgâr türbinlerini dikmenin mantığını açıklamak çok zordur. Hele St. Simeon Manastırı gibi bir dünya mirası söz konusuysa, proje aşamasında "Hatay İl Çevre ve Orman Müdürlüğü" tarafından 45 sayı numarası ile "ÇED Gerekli Değildir" (! ?) belgesinin nasıl verilebildiği her açıdan irdelenmesi gereken vahim bir durumdur.

Manastır Planı.

Cevlik Harita.

Birinci Simeon Styli'e Arap, Ermeni, Pers, İtalyan, İspanyol, Fransız ve Britanyalı Ziyaretçiler Geldi.

Bu tarz temiz enerji yatırımları şüphesiz ülkemizin enerji ihtiyacının karşılanması açısından öncelikle tercih edilmesi gereken önemli projelerdir. Ancak günümüz dünyasındaki çağdaş devlet anlayışı bu tür yatırımların kültürel ve doğal mirasa en az zarar verecek şekilde yapılmasını ön görmekte ve projeler de bu yönde hayata geçirilmektedir.⁽⁶⁾

Samandağ'da bu tip RES uygulamaları için çok daha uygun tepeler ve boş alanlar varken St. Simeon Manastırı'nın seçilmiş olması ilgili mevzuatın özüne de aykırı bir uygulamadır. Öte yandan Mucizeler Dağı'nın olduğu kesim ülkemizdeki önemli kuş göçü yollarından biri üzerinde yer almaktadır. Rüzgâr türbinlerinin kuruluşlarında özellikle dikkat edilmesi gereken hususlardan birisi de kanatlı dostlarımızın korunması ve RES türbinleri ile enerji hatlarının onların mümkün olduğunca az etkilenen yerlerde kurulmasına özen gösterilmesidir.

Ülkemizde bugüne kadar kültürel ve doğal varlıkların birbirinden farklı değişik kurum ve kuruluşlarca çok sayıda envanteri yapılmasına karşın bunların gerçek anlamda korunmasını sağlayacak ve uygulayacak bir arazi teşkilatı da kurulamamıştır.

Bunun yanı sıra var olan tüm bilgilerin de resmi alanda sistematik bir veri tabanı olmadığından Samandağ'daki St. Simeon Manastırı örneğinde olduğu gibi "Hatay İl Çevre ve Orman Müdürlüğü" tarafından böylesi önemli bir kültürel miras için bile "ÇED Gerekli Değildir" belgesi verilebilmektedir.

Zengin bir kültürel ve doğal mirasa sahip olmak, aynı zamanda bunu tam anlamıyla tanıma, bilme, koruma, geleceğe aktarma sorumluluğunu da vermektedir. Samandağ'da çok daha uygun alanlar dururken Doğu Akdeniz tarihinin ve turizminin çok önemli bir manastır kompleksinin tepesine rüzgâr türbinleri dikme hoyratlığını anlamak mümkün değil.

Simeon Rahiplerin Merdivenle Getirdikleri Yemeği Çok Nadiren Yiyiyordu.

Bunun çözümü ise "yaptım oldu" yerine ortak akılla en uygun yerin bulunup oraya yapabileme bilincini her alanda uygulayabilmekten geçmektedir.

1. Manastır kompleksi; Oktogon, anıtsal sütun, kiliseler, ek yapılar ve vaftizhaneden oluşan, etrafı duvarlarla çevrili geniş bir alan içinde yer almaktadır. Bu konuda kapsamlı bir çalışma için bakınız: W. Djobadze, *Archaeological Investigations in the Region West of Antioch on the Orontes*, Stuttgart 1986, p. 61 ff. Ayrıca bkz. G. Koch, *Erken Hristiyan Sanatı*. İstanbul 2007.
2. Stylites Simeon olarak da bilinen Yaşlı Simeon, Halep'in 40 km. batısındaki bir dağ üzerinde (bugünkü Qalaat Seman) 415 yılından ölüm tarihi olan 459 yılına kadar bir sütun üzerinde hayatını sürdürmüş, burada birçok mucize gerçekleştirmiş ve vaazlarıyla geniş kitleleri etkilemiş, Yakındoğu'da çok sevilip sayılmış bir azizdir. Daha yaşarken birçok hacı gelerek bizzat onun ziyaretinde bulunmuştur. Bu konuda kapsamlı bir değerlendirme için bakınız: H. Lietzmann, *Das Lebendes Heiligen Symeon Stylites*, TU 32.4 (Leipzig 1908). A.Kazdhan -Sevcenko N.P., "Symeon The Stylite The Elder", *The Oxford Dictionary of Byzantium*, C.3, New York, 1991. s.1985. Manastır için bakınız: G. Tchalenko, *Villages Antiques de la Syriedu Nord*, vol. I (Paris 1953) 227-76. Suriye'de son dönemde yaşanan acı olaylar ve çatışma ortamında büyük can kayıplarının yanı sıra kültür mirasının pek çok önemli eseri de büyük ölçüde tahrip olmuştur. Sınırımıza yakın bir konumdaki Qalaat Seman da çatışma ortamının ortasında kalan bir eserlerden birisidir.

Genç Symeon Stylites, Skulpturensammlung und Museum für Byzantinische Kunts, Inv. 32/73.

3. Sütun azizleri ve Antakya'lı Simeon'un hayatı ile mucizeleri konusunda bakınız; A. Kazhdan -Sevcenko N. P., "Symeon The Stylite The Younger", The Oxford Dictionary of Byzantium, C.3, New York, 1991. s.1986. Ayrıca Arkeoloji ve Sanat Yayınları tarafından yeni yayınlanan Türkçe bir kaynak konusunda bkz; H. Tiefenbach, Anadolu'nun Azizleri, İstanbul 2012.
4. MS 562 yılı sonrasında oktagonun güneyine, Genç Simeon'un azize olarak saygı gören annesi Martha adına, doğu bölümü trikonkhos olarak sonlanan payeli bir kilise daha yapılmıştır. Güneydoğudaki küçük şapel bölümünde ise Martha ve oğlu Simeon'un mezarlarının olduğu kabul edilmektedir. Manastır kompleksinin batı kesiminde etrafı duvarlarla çevrili rahip ve hacılar için konaklama yerleri ile atölyeleri bulunmaktadır.
5. W. Djbadze, "Report on Archeological Activities In The Vicinity of Antakya", Türk Arkeoloji Dergisi, sayı XIII/1, Ankara, 1964. s.53-55. W. Djbadze, "Second Preliminary Report on Excavations in The vicinity of Antioch on the Orontes", Türk Arkeoloji Dergisi, sayı XIII/2, Ankara, 1964. s.32-40.
6. Öte yandan başta Malta Sözleşmesi olmak üzere, uluslararası düzeyde taraf olduğumuz antlaşmalar da, arazi üzerinde yapılacak her türlü yatırımın, kültürel ve doğal mirası yok etmeden gerçekleştirilmesini temel ilke olarak kabul etmektedir. Bu konuda bakınız: N. Başgelen, Türkiye'de Koleksiyonculuk ve Arkeolojik Mirasın Korunması (Ulusal ve Uluslararası Yasal Mevzuat ekleriyle), İstanbul 2007, 15-21. ■

Şehir Otelinden Sanat Galerisine... Bir Yapının Serüveni ADANA BELEDİYE OTELİ

Tuba AKAR

Mimar

Yrd. Doç. Dr.,

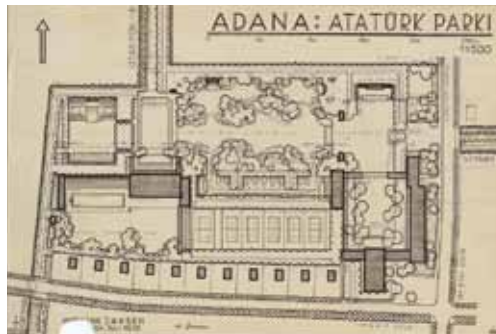
Mersin Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi

"Adana Belediye Otelı 1940'lı yıllarda dönemin mimarlık anlayışını yansıtan, sade çizgileriyle nitelikli bir mimarlık örneği olarak değerlendirilebilir. Mimari niteliğinin yanı sıra 20. yüzyılın ilk yarısında Adana kentinin değişen ve modernleşen yüzünün de tanıklarındandır. Fakat şanssız bir yapıdır. Otel - belediyeye ait bir şehir oteli- olarak tasarlanmış, belki otel olarak hiç kullanılmamış, kentin ve kentlinin belleğinde otel olarak hiç yer almamıştır. Büyük bölümü yıkılan yapı, artık zaten kentin belleğinde de yoktur. Belki de bir sonraki park düzenlemeleri sırasında tümüyle silinecektir."

19. yüzyılın sonlarına kadar tarihi kent merkezi çevresinde, Turhan Cemal Beriker Bulvarı'nın (eski E-5 karayolu) güneyinde gelişen Adana kenti, 20. yüzyılın başından itibaren yüzünü kuzeye doğru çevirmiş ve 1911 yılında bugünkü gar binasının hizmete girmesi ile kentin girişi istasyon olarak belirmiştir. Artık kent, şehir merkezi ile istasyon arasında gelişmeye başlamıştır. Cumhuriyetin getirdiği yeni yaşam biçiminin mekânsal ve mimari yansımaları da kentin bu bölümünde; demiryolu ile E-5 yolu arasında tasarlanan konutlarda, kamusal yapılarda, sosyal ve rekreasyon alanlarında görülmeye başlanmıştır. Kenti istasyondan eski şehre (kent merkezine) bağlayan İstasyon Caddesi (bugünkü Atatürk Caddesi) ve cadde üzerinde yer alan Atatürk Parkı, Adana'nın modern yüzünü temsil edecek şekilde planlanmıştır. O dönemde Türkiye'de birçok kentin olduğu gibi Adana imar planlarını da hazırlayan H. Jansen, 1935 tarihli Atatürk Parkı'na ilişkin eskizlerinde çeşitli sosyal aktiviteleri içinde barındıran parkı ve parkın güneydoğu köşesinde gazino, otel ve konser bahçesinden oluşan bir yapı kompleksini tasarlamıştır (Şekil 1-2). Hem yerel halka hizmet verecek hem de kentin girişin-

de İstasyon Caddesi üzerinde kente gelen misafirlerin konaklayabileceği Adana Belediyesi Şehir Otelı, kentin yeni yüzünün de simgesi olacaktır.

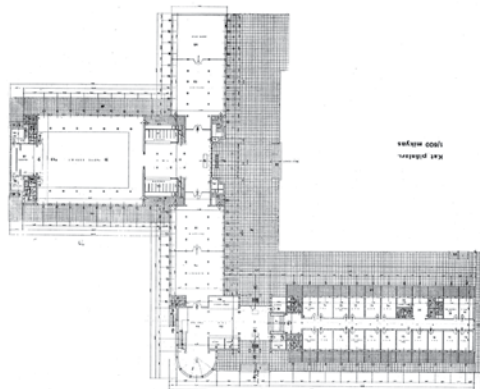
1939 yılında Seyfi Arkan, şehir planına uygun olarak tasarlamış olduğu otel, gazino, oyun salonları ve konser holünü içeren Adana Belediyesi Otelı projesini, dönemin popüler mimarlık dergisi olan Arkitekt'te yayınlamıştır. Arkan, Jansen'in planda belirlediği temel ilkeler doğrultusunda İstasyon Caddesi'ne uzun cephesini veren, parka yönelmiş bir avlu yaratan ve parkın içinden de giriş alan sosyal mekânları olan otel projesini geliştirmiştir (Şekil 3-4). Atatürk parkının güneydoğu köşesini tutacak biçimde "L" şeklinde yerleştirilmiş olan yapının caddeye bakan doğu kanadında otel odaları, güney kanadında ise oyun salonları ve lokanta mekânları tasarlanmıştır. Bu kanadın ortasından girilerek güneye eklenmiş olan bir de konser salonu bulunmaktadır. Yapı, kentin iklimsel özellikleri düşünülerek geniş verandaları ve saçakları olan, güneş kırıcı elemanları ve pencere üzerlerinde yer alan kafes tarzı havalandırma sağlayacak açıklıkları ile sade ve yalın hatlara sahiptir (Şekil 5).

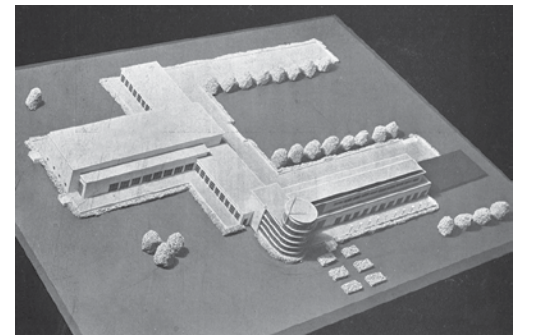
Şekil 1. H. Jansen'in 1935 tarihli Atatürk Parkı'na ilişkin önerisi.

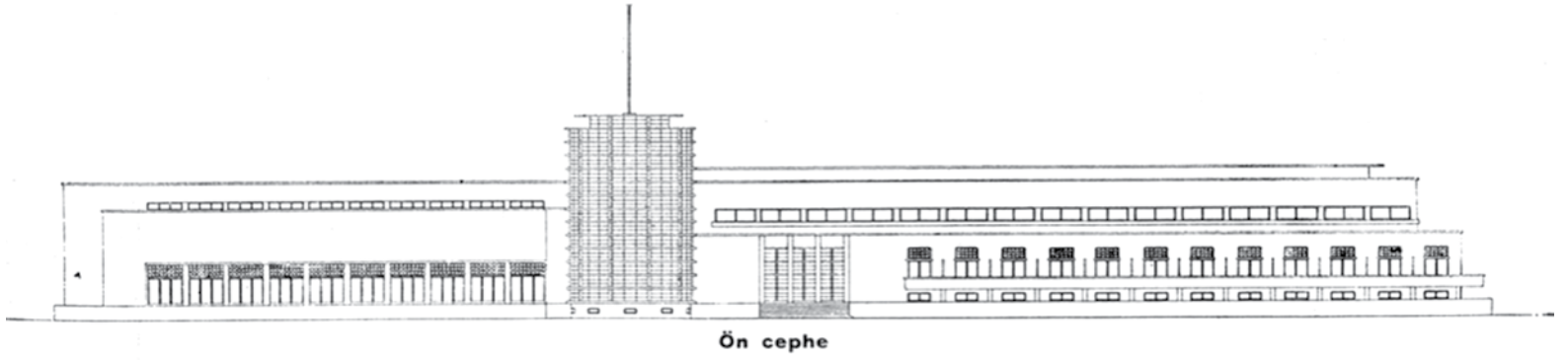

Şekil 2. H. Jansen Atatürk Parkı'na ilişkin eskizi. Eskizde parkın güneydoğu köşesinde önerdiği otel-gazino kompleksi.

Şekil 3-4. S. Arkan'ın tasarımı - plan ve maket (S.Arkan, 1939:76, 78).

Şekil 5. S. Arkan'ın tasarımı - doğu cephesi (yapının İstasyon (Atatürk) Caddesi'ne bakan cephesi) (S.Arkan, 1939:78).

Şekil 6-7. Otel binasının inşa sonrası fotoğrafları - salon kısmının doğu cephesi ile parka bakan kuzey cephe (M. Sözen, 1984:179).

Sebebi bilinmemekle birlikte Seyfi Arkan tarafından hazırlanan proje uygulanmamış, fakat şehir oteli inşa edilmiştir. Bu yeni projenin tasarımcısı ise 1944-45 yıllarında Adana'da Jansen planının uygulayıcısı olarak çalışan Muhittin Gürelidir. Uygulanan proje Arkan'ın projesine göre kapsamı daralmış ve inşa alanı azalmıştır. Arkan'a hazırlanmış projenin yerine, ölçeği daraltılmış başka bir projenin yaptırılmış olması belki de otelin inşa edildiği dönem olan İkinci Dünya Savaşı yıllarının oluşturduğu ekonomik buhranın bir sonucudur.

Jansen ve Arkan tasarımlarında parka yönelen "L" formu otel kütlesi, Gürel'in tasarımında parka sırtını dönmüştür (Şekil 7'de otelin parka bakan ve servis mekânlarının olduğu cephesi). Otel parka sırtını dönerken, otel odaları ve bu odaların açıldığı geniş verandalar güneye yönlendirilerek iklimsel olarak mekânların konforu artırılmış ve "L" formu kütlenin güneyinde oluşan açık mekân da otele özel açık alana dönüşmüştür (Şekil 8). Jansen ve onun doğrultusunda Arkan tarafından hazırlanan projede şehir oteli, gazino, oyun salonları ve konser holü ile birlikte yerel halka da hizmet veren, parkla birlikte çalışabilecek bir yapı kompleksi iken, Gürel'in projesi ile özelleşmiş bir otel yapısı gibi düşünülmüştür. Şekil 8'de de görüldüğü üzere Gürel'in projesinde doğu-batı yönünde uzanan ince uzun kütle bodrum, zemin

Şekil 8. Otele güneydoğudan bakış (O. Ergeç Arşivi).

Şekil 9. Otelin Çukurova Klübü tarafından kullanılan salon kısmı (Z. Sisli Arşivi, 5 Ocak 1961).

Şekil 10-11. Yapının tümüyle Çukurova Koleji olarak kullanıldığı dönemden fotoğraflar (T. Sungur arşivi, 1962).

ve birinci kattan oluşan otel odaları ve servis mekânlarını içeren kütledir. Bu kütleyle güneydoğusundan eklenen birim ise otelin salon kısmıdır. Otele uzun kütlenin doğu ucundan cadde tarafından giriş alınmıştır. Kasım Ener'in belediye başkanlığı (1938-1946) döneminde yaptırılmış olan otel, 1946 yılında tamamlan-

mıştır. Aslında 1940'larda kentte otel olarak işleyen yapılar hâlâ kent merkezi olan eski kent kısmında yer almaktadır. İkinci Dünya Savaşı yıllarında, zor koşullarda yaptırılan belediye otelinin ise niye yaptırılıyor olduğu halk arasında çeşitli söylentilere de sebep olmuştur¹. Bununla birlikte 1946'da tamamlanan şehir otelinin otel

Şekil 12. Otelin salon kısmı - Akademi olarak kullanıldığı dönemden (İ. Hançerli).

Şekil 13. Otelin giriş cephesi. Fotoğraf yapının Adana Büyük Şehir Belediyesi Sağlık Merkezi olarak kullanıldığı dönemden (1973 İl Yıllığı).

Şekil 14. 75. Yıl Sanat Galerisi - iç mekân (T. Akar, 2013).

olarak hizmet verip vermediği veya ne kadar süre ile otel olarak kullanıldığı veya neden otel olarak kullanılmadığı pek bilinmemektedir.

Yapı otel olarak kullanılmasa da farklı işlevlerle 1960'lardan itibaren kullanılmıştır. Yapının otel odalarını içeren uzun kütlesi 1960'larda Çukurova Koleji tarafından kullanılırken, salon olan kısa kütlesinde de Çukurova Kulübü faaliyet göstermiştir. 5 Ocak 1961 tarihinde Adana'nın kurtuluş gününde düzenlenen eğlenceden bir görüntünün yer aldığı fotoğrafta (Şekil 9), kent ileri gelen ve varlıklı kesiminin üyesi olduğu Çukurova Kulübü'nün kullandığı şehir otelinin salonu görülmektedir. Daha sonra yapı tümüyle Çukurova Koleji tarafından kullanılmıştır (Şekil 10-11). Otel odalarının olduğu uzun kütlenin zemin katı dersane, birinci katı yatakhane, bodrum katı da yemekhane ve iş atölyeleri ola-

rak kullanılmış, salon kısmı ise toplantı salonu olarak işlevi devam etmiştir.

1966 yılında yapılan Adana İmar Planı yarışması sonucunda kabul edilerek 1967'de yılında tatbika geçirilen yeni imar planında, otel binasının tamamıyla Çukurova Koleji olarak kullanıldığı görülmektedir. Fakat belediye bir şehir oteli fikrinden vazgeçmemiş, bu imar planlarında 1946'da tamamlanan ama otel olarak kullanılmayan şehir oteli binasının hemen güneyinde, park alanı içerisinde yeni bir şehir oteli daha planlanmıştır. 1973 İl Yıllığı'nda ise belediyenin imar faaliyetleri olarak planlanan işler arasında Şehir Oteli belirtilmiş fakat hayata geçmemiştir.

1967 yılında Adana Ticari ve İktisadi Bilimler Akademisi bu binada eğitim hayatına başlamıştır. Bir süre kolej ile akademi birarada faaliyet göstermiş,

kolejin buradan taşınması ile akademi tüm binaya yayılmıştır. Otel odaları derslik ve hoca odaları, salonu ise toplantı ve sınav salonu olarak kullanılmıştır (Şekil 12). 1979'da Akademi'nin buradan taşınması ile yapı belediyeye ait ASKİ, Emlak Dairesi, Nikâh Salonu, Market, Kültür Evi, Belediye Sağlık Merkezi gibi çeşitli işlevlerle kullanılmıştır (Şekil 13). 1997 yılında Atatürk Parkı'nın yeniden düzenlenmesi çalışmaları sırasında Belediye Otel'i'nin otel odalarını içeren ince uzun kütlesi yıkılmış, sadece salonunun olduğu kütle şu an mevcut bulunmaktadır.

Yapıdan arda kalan kısım bugün Adana Büyükşehir Belediyesi 75. Yıl Sanat Galerisi olarak kullanılmaktadır (Şekil 14). Bu işleve yönelik olarak, iç mekânın doğu ve batı cephelerinde bulunan verandalara açılan tavandan tabana kadar olan açıklıklar kapatılmıştır. Yapının batısında bulunan verandanın bir bölümünde café faaliyet göstermektedir. Adana Belediye Otel'i'nin günümüze kalan kütlesinin parka bakan kuzey cephesine ise belediye tarafından yapay bir "şelale" eklenmiştir (Şekil 15). Yapıya eklenen bu "şelale" görsel ve estetik açıdan nitelikli olmadığı gibi, su tesisatındaki bozulmalardan kaynaklanan yapı içinde nem problemleri oluşturmuş, buna çare olarak da iç mekânda bulunan sahne duvarı 1 m. içeri çekilmiştir.

Adana Belediye Otel'i 1940'lı yıllarda dönemin mimarlık anlayışını yansıtan, sade çizgileriyle nitelikli bir mimarlık örneği olarak değerlendirilebilir. Mimari niteliğinin yanı sıra 20. yüzyılın ilk yarısında Adana kentinin değişen ve modernleşen yüzünün de tanıklarındandır. Fakat şanssız bir yapıdır. Otel - belediyeye ait bir şehir oteli- olarak tasarlanmış, belki otel olarak hiç kullanılmamış, kentin ve kentlinin belleğinde otel olarak hiç yer almamıştır. Büyük bölümü yıkılan yapı, artık zaten kentin belleğinde de yoktur. Belki de bir sonraki park düzenlemeleri sırasında tümüyle silinecektir. Bu yazı Adana Belediye Otel'i binasının serüvenini kayıt altına almak içindir... ■

KAYNAKLAR

- Arkan, S. (1939); "Adana Belediyesi Otel'i", Arkitekt, 76-80.
- Adana Mimarlık Rehberi 1900-2005, Mimarlar Odası Adana Şubesi Yayını.
- Adana 1967 İl Yıllığı.
- Cumhuriyetin 50. Yılında Adana 1973 Adana İl Yıllığı.
- Adana Büyükşehir Belediyesi 1992 Tanıtım ve Çalışma Raporu.
- Hançerli, İ.; 1930'dan Günümüze Adana Fotoğrafları 2.
- Oğuz Ergeç Arşivi.
- Teoman Sungur Arşivi.
- Sözen, M. (1984); Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı, T. İş Bankası Yayınları.
- Zekiye Sisli Arşivi.
- http://www.mimarlikmuzesi.org/Collection/Detail_muhiittin-gureli_42.html (14 Nisan 2013)

NOT

1. Halk arasında otelin İnönü'nün kalması için yaptırıldığı veya İnönü'nün burada Churchill ile görüşeceği, ondan dolayı yaptırıldığı olduğu gibi söylentilerin olduğu bilinmektedir.

Şekil 15. 75. Yıl Sanat Galerisi - iç mekân (T. Akar, 2008).

MİMARLIK MESLEĞİ / İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ

Mahmut TEBERİK

Endüstri Mühendisi
İş Güvenliği Uzmanı (B)

"Ülkemizde; 2011 yılında bina, bina dışı yapılar ve özel inşaat faaliyetleri kapsamında 7715 iş kazası olmuş, bu kazalarda 570 insanımız ölmüş, 445 sürekli iş göremez duruma düşmüş, yani malulen emekliye ayrılmıştır. Bu yazıda; tasarlayan, üreten, ürettiğini sorgulayıp yeniden üreten siz değerli mimarlık mesleğini icra edenlere, 'insana yaraşır işin güvenli iş' olduğunu, 'esas olanın insanın sağlıklı yaşaması ve çalışması' olduğunu, bu ilkelerin yaşama geçirilmesinde sizlerin önemini vurgulamak istiyorum."

Mimarlık mesleği; konut, işyeri, cami, kilise, okul vb. insan yerleşkelerinde tasarım yapmak mıdır?

Mimarlık mesleği; bu tür yerleşkelerde insanın sadece rahatını ve refahını mı sağlamaktır?

Gene bu yerleşkelerde insanların sağlık ve güvenlik içerisinde yaşamasının mimarlık mesleği açısından önemi nedir?

Ülkemiz, inşaat sektöründe yaşanan ölümlü kazalarda Avrupa'da birinciliği kimseye kaptırmazken, bu kazalarda mimarlarımızın sorumluluğu nedir?

Sevgili mimarlar,

Ben Endüstri Mühendisiyim. Sizin mesleğinizden hiç mi hiç anlamam. Çünkü ben mimarlık mesleğini yapanların en azından aykırı ya da farklı düşünebilen, sürekli okuyarak, gezerek kendini geliştiren, yaratıcı vasıflara sahip, vb. kişiler olmasından yanayım. Bende bu özelliklerin hiçbirisi yok.

Yukarıdaki soruları sormamın nedeni, tasarladığınız yerleşkelerde insanların rahatını, konforunu ve kolay kullanımı düşünürken, sağlığını ve güvenliğini de gözetmenizi anımsatmaktır. Tasarımını yaptığınız ya da teknik uygulama sorumluluğunu üstlendiğiniz yapıların inşasında görev yapan insanların güvenliğini de düşünmenizi sağlamaktır.

Bu yazıda; sizlere iş sağlığı ve güvenliği (İSG) konusunda önemli gördüğüm bazı konuları hatırlatmak, bu konulara dikkatinizi çekmek istiyorum.

Bu yazıda; tasarlayan, üreten, ürettiğini sorgulayıp yeniden üreten siz değerli mimarlık mesleğini icra edenlere, "insana yaraşır işin güvenli iş" olduğunu, "esas olanın insanın sağlıklı yaşaması ve çalışması" olduğunu, bu ilkelerin yaşama geçirilmesinde sizlerin önemini vurgulamak istiyorum.

Yöntemim ise; sorular sorup yanıtlarını vermek şeklinde olacaktır.

Şantiye şefliği yapacak mühendis ve mimarların iş güvenliği uzmanı olmak zorunda olduklarını biliyor muydunuz?

"Yapı Müteahhitlerinin Kayıtları İle Şantiye Şefleri Ve Yetki Belgeli Ustalar Hakkında Yönetmelik" uyarınca şantiye şefliği yapacak mühendis ve mimarlar, 2020 yılına kadar iş güvenliği uzmanlık belgesi almazlarsa o tarihten itibaren şantiye şefliği yapamayacaklardır.

2020 yılında inşaatlarda şantiye şefliği yapabilmek için (A) sınıfı uzmanlık koşulu aranacaktır. (C) sınıfı uzmanlık sertifikasını şimdi alırsanız en erken 2020 yılında (A) sınıfı uzman olursunuz.

Ergonomik açıdan iş kriterlerini biliyor musunuz?

1. İş zararsız ve yapılabilir olmalıdır.

İş; çalışanın fizyolojik ve psikolojik yeteneklerini aşmamalı, zamanla sağlığını kaybettirecek bir etkisi olmamalıdır.

Soru: Bu işi yapabilmek mümkün müdür?

2. İş dayanılabilir olmalıdır.

İş; bir kerede veya kısa sürede yapılacak bir faaliyet değil, iş yaşamı boyunca tekrarlanan bir faaliyettir.

Soru: Bu işe dayanılır mı?

3. İş, işçiden beklenebilir olmalıdır.

İş; çalışanın eğitimi, deneyimi ve kültürel düzeyi ile uyumlu olmalıdır. Çalışan, o işi kendisine uygun görmelidir.

Soru: Bu işi çalışandan bekleyebilir miyim?

4. İş memnuniyet verici olmalıdır.

İş; kişide mutluluk hissi uyandırmalı, kişiliğini geliştirici rol oynamalıdır.

Soru: Çalışan; iş ve iş koşulları ile mutlu mu?

5. İşte sosyal uyum sağlanmalıdır.

İşbirliği, işe çalışanın aktif katkıları, önerilerinin dikkate alınması, vb. sosyal uyumu sağlar.

Soru: Çalışana hak ettiği önem, değer veriliyor mu?

İlk iki kriterden ödün vermek olası değildir. Ancak; ekonomik kriz, savaş hali, doğal afetler, vb. çok özel durumlarda diğer üç kriterden ödün verilebilir.

Aşağıdaki soruların yanıtlarını hiç düşündünüz mü?

- Kazı İşlerinde hangi önlemler alınmalıdır?
- Şantiye yollarının güvenliği nasıl sağlanacak?
- İnşaatlarda yüksekte düşmeler nasıl önlenecek?
- El merdivenleri, açmalı merdivenler, hareketli çalışma iskeleleri, koruma iskeleleri, cephe iskeleleri, mobil iskeleler, konsol iskeleler, asma iskeleler, yükseltilebilir çalışma platformları, tırmanma merdivenlerinde çalışma güvenliği nasıl sağlanacak?
- Beton pompaları kurulurken yeraltı ve yerüstü güvenlik nasıl sağlanacak?
- Güvenlik ağıları, çatı merdivenleri nasıl kurulacak?
- Asansörlerde alınacak güvenlik önlemleri ne olacak?
- Kalıp, demir bağlama, beton dökme, duvar örme, sıva yapma, boya işleri nasıl güvenli yapılabilir?
- Paraşüt tipi emniyet kemeri nasıl kullanılacak?
- Yüksekte düşmeyi engelleyici kişisel koru-

yucu donanımlar nasıl kullanılacak?

- Hangi koruyucu eldivenler kullanılacak?
- Yüz, göz ve başın korunması nasıl sağlanacak?
- Dar mekânlarda çalışmalarda işçinin sağlık ve güvenliği nasıl korunacak?
- Elektrik nakil hatları yakınında çalışırken yüksek gerilimden nasıl korunma sağlanacak?
- Ağır makinelerle ve elle yıkım / sökme işlerinde işçiler nasıl korunacak?

Şantiye şefliği yaptığınız ya da teknik uygulama sorumluluğunu üstlendiğiniz işyerlerinde;

1. Risk değerlendirmesi yapıyor musunuz?

Sorumluluğunu üstlendiğiniz işyerlerinde;

- Sağlık ve güvenlik açısından bütün tehlikeleri belirliyor,
- Tehlikelerin yol açacağı riskleri değerlendiriyor,
- Kontrol tedbirlerine karar veriyor,
- Kontrol tedbirlerini uyguluyor ve
- Sonuçları ölçüp, izliyor ve kontrol ediyor musunuz?

2. Çalışanların aşağıdaki hallerde eğitim alması gerektiğini biliyor musunuz?

- İşe başlanmadan önce,
- Çalışma yeri veya iş değişikliğinde,
- İş ekipmanlarının değişmesi halinde,
- Yeni teknoloji uygulanması halinde,
- İş kazası geçiren veya meslek hastalığına yakalanan çalışana işe başlamadan önce,
- Altı aydan fazla süreyle işten uzak kalanlara, tekrar işe başlatılmadan önce.

Çalışan temsilcileri özel olarak eğitilir. Tehlikeli/çok tehlikeli sınıftaki işlerde, yapacağı işle ilgili mesleki eğitim almayanlar çalıştırılmaz.

Tehlikeli/çok tehlikeli sınıftaki işyerlerinde; yapılacak işlerle ilgili eğitim alındığına dair belge olmaksızın, başka işyerlerinden gelen çalışanlar işe başlatılamaz.

Geçici iş ilişkisi kurulan işveren, İSG risklerine karşı çalışana gerekli eğitimin verilmesini sağlar.

Eğitimlerin maliyeti; çalışanlara yansıtılamaz. Eğitimlerde geçen süre; çalışma süresinden sayılır. Haftalık çalışma süresini aşarsa, fazla çalışma olarak değerlendirilir.

İşin altı aydan fazla sürdüğü ve elliden fazla işçinin çalıştığı işyerlerinde İSG Kurullarının aşağıdaki kişilerden oluşturulması gerektiğini biliyor musunuz?

- İşveren veya vekili,
- İş güvenliği uzmanı,
- İşyeri hekimi,

- İnsan kaynakları, personel, sosyal işler veya idari ve mali işleri yürütmekle görevli bir kişi,
- Varsa sivil savunma uzmanı,
- Varsa görevli formen, ustabaşı veya usta,
- Çalışan temsilcisi. (Birden fazla ise baş temsilci).

İş Kazalarının hukuksal boyutları hakkında ne biliyorsunuz?

Ülkemizde; 2011 yılında bina, bina dışı yapılar ve özel inşaat faaliyetleri kapsamında 7715 iş kazası olmuş, bu kazalarda 570 insanımız ölmüş, 445 sürekli iş göremez duruma düşmüş, yani malulen emekliye ayrılmıştır.

İş kazası: İşyerinde ya da işin yürütümü nedeniyle meydana gelen, ölüme sebebiyet veren veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen özre uğratan olay.

İş kazası: Belirli bir zarar ya da yaralanmaya neden olan, beklenmeyen, önceden planlanmamış olay (ILO).

İş Kazasının Tanımı

1. Sigortalının işyerinde bulunduğu sırada meydana gelen olay.

Örnek: İşçinin işyerinde intihar etmesi ya da; Bir hasmı tarafından işyerinde tabanca ile vurulması olayı iş kazasıdır.

2. İşveren tarafından yürütülmekte olan iş nedeniyle, sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa yürütmekte olduğu iş nedeniyle meydana gelen olay.

Kaza işyeri dışında da gerçekleşebilir. Kazanın oluş şeklinin ve nedeninin önemi yoktur.

Örnek: Oto tamirhanesinde çalışan bir işçinin yolda kalan müşterinin arabasını tamir ederken işyeri dışında bir kazaya maruz kalması.

3. Bir işverene bağlı olarak çalışan sigortalının, görevli olarak işyeri dışında başka bir yere gönderilmesi nedeniyle asıl işini yapmaksızın geçen zamanlarda meydana gelen olay.

Başka bir yer; çok yakın bir yer veya başka bir ülke olabilir. Kaza anında görevlendirildiği işle ilgileniyor olması şart değildir. Aranan temel unsur; "işverence görevlendirme"dir.

4. Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işverence çalıştırılan emziren kadın sigortalının çocuğuna süt vermek için ayrılan zamanlarda olan kazalar.

Örnek: Bir kadın işçinin evinde çocuğunu emzirip işyerine dönerken yoldan karşıya geçtiği sırada uğradığı trafik kazası olayı ya da çocuğuna süt vermeye giderken düşüp bacağını kırması olayı, iş kazasıdır.

5. Sigortalıların, işveren tarafından sağlanan bir taşıtla işin yapıldığı yere gidiş geliş sırasında meydana gelen olay.

Koşul: Taşıtın işverence sağlanması gereklidir. İşine kendi olanakları ile giden işçinin uğradığı kaza, iş kazası değildir.

Zarar Görme

Bir kazanın hukuksal bir boyut kazanması ve sorumluluk yaratması için; sigortalının kaza sonucunda hemen veya sonradan bedenen ya da ruhen bir zarara uğraması gereklidir.

Zarar üç şekilde gerçekleşebilir:

1. Vücut bütünlüğünün zarar görmesi;
2. Ruhsal hasara uğraması
3. Ölüm

Zarar Görenin Sigortalı Olması

Bir hizmet akdine dayalı çalışanlar sigortalı sayılır. İşçiler işe alınmaları ile kendiliğinden sigortalı olurlar. Kuruma bildirilmemesi sigortalı olmalarına engel olmaz. Kazaya uğrayan sigortalının yardıma hak kazanabilmesi için yaş ya da prim ödemiş olma koşulu yoktur.

Uygun İlliyet Bağının Varlığı

Öncelikle kaza ile meydana gelen zarar arasında uygun illiyet bağı (neden-sonuç ilişkisi) olmalıdır. Kazanın neden olduğu ilk zararın nihai zarar ile bir bağlantısı yoksa, uygun illiyet bağı kesilebilir.

Örnek: İş kazasında kolu kırılan bir işçi hastanede böbrek yetmezliğinden ölürse, iş kazası ile ölüm arasında uygun illiyet bağı ortadan kalkar.

Kuruma Başvurma ve Soruşturma

Hizmet akdi ile bir veya birden fazla işverence çalıştırılan sigortalıların işverenleri iş kazasını;

- Yerin kolluk kuvvetlerine derhal,
- SGK'na en geç üç iş günü içerisinde, Sağlık hizmet sunucuları ve işyeri hekimlerince kendisine bildirilen meslek hastalıklarını, öğrendiği tarihten itibaren üç iş günü içinde SGK'na bildirir. (6331/14)

Sigortalı kendi adına ve hesabına bağımsız çalışıyorsa kendisi; bir ayı geçmemek şartıyla rahatsızlığının bildirim yapmaya engel olmadı-

ğı günden sonra, SGK'na üç iş günü bildirmekle yükümlüdür.

İşverenin Sorumluluğu

İşveren, SGK'ca olaya el konuncaya kadar gerekli sağlık yardımlarını yapmakla yükümlüdür. Masraflar kurum tarafından ödenir.

İşveren iş kazası/meslek hastalığını;

- Kasten ve ağır ihmal sonucu zamanında bildirmez veya bilgilerin eksik veya yanlış olmasından doğan ve ileride doğacak Kurum zararlarından sorumludur.
- Süresinde Kuruma bildirilmeyen iş kazası nedeniyle, bildirme tarihine kadar işveren tarafından yapılmış olan harcamalar kurumca ödenmez.

Sonuç olarak;

- İş kazası hukuksal nitelikte bir olaydır.
- İlgili kanunda sayılan haller, örnekleme niteliğinde değil, sınırlayıcı niteliktedir.
- Bu hallerden birine girmeyen sigorta olayı iş kazası sayılmaz.
- Sayılan bu hallerin birlikte gerçekleşme koşulu yoktur. Herhangi birinin gerçekleşmiş olması gerekli ve yeterlidir.
- Kazaya uğrayan sigortalı sayılmalı ve bu sigortalı bir kazaya uğramalı,
- Uğranılan kaza, ilgili kanunda belirtilen hal ve durumlardan birinde meydana gelmeli,
- Sigortalıyı hemen veya sonradan bedence veya ruhça arızaya uğratan bir olay biçiminde gerçekleşmeli,
- Bu olay ile sigortalının uğradığı zarar arasında uygun illiyet (nedensellik) bağı bulunmalıdır.

Türk ceza kanunu açısından şantiye şeflerinin iş kazalarında sorumluluk taşıdığını biliyor musunuz?

TCK/M.22:

Kasıt; suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir.

Taksir; dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmemekle gerçekleştirilmesidir.

Bilinçli taksir; kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin oluşması halinde oluşur. Bu halde taksirli suça ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.

Ve son olarak, aşağıdaki türküyü biliyor musunuz?

Emeğin Türküsü

Olmazsa olmaz; bilim, teknoloji ve sanayileşme, Kayış, kasnak, volan, dişliler ve makinalaşma. Ama en önce ve sonra, sağlık güvenlik diyoruz, En temel hakkımızdır sağlıklı yaşama ve çalışma.

Kaliteli mal ve hizmet üretmektir bizim işimiz. Sağlıklı ve dinç kalmaktır bizim asli görevimiz. İnsanız, onurluyuz, bize yakışan iş güvenli iştir. Her zaman güvenli davranıştır yaşam biçimimiz.

Söz veriyoruz, kendimiz, ailemiz ve işyerimiz için, Güvenli çalışacağız, asla yanlış yapmayacağız, İş güvenliği; alışkanlık ve davranış biçimimiz olacak. Kazalar bizi durdurmadan biz kazaları durduracağız,

ADANA BEYAZ SARAY TESİSLERİ

Onur ERMAN

Mimar

Yrd. Doç. Dr.

Çukurova Üniversitesi Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

Figen KARAMAN

Mimar

Yrd. Doç. Dr.

Yeditepe Üniversitesi, İç Mimarlık Bölümü Öğretim Üyesi

"Modern mimari anlayışın benimsendiği tesislerde ilk olarak gazino birimi tasarlanıp, betonarme sistemde uygulanmış, daha sonra yüzme havuzu, şadırvan, çay bahçesi gibi farklı etkinliklere cevap veren birimler inşa edilmiştir. İki katlı bir yapı olan gazino biriminde parçalı plan tipolojisi benimsenmiş ve iç mekândaki farklı bölümler farklı kütlelerle çözümlenmiştir. Modern mimarlık anlayışının Adana'daki seçkin örneklerinden birisi olan yapı, Vedat Dalokay tasarımı olması ile de ayrıca önem taşımaktadır."

Beyaz Saray Tesisleri, Adana'nın kuzeyinde, Seyhan Baraj Gölü kıyısındaki yüksek bir noktada, Adnan Menderes Bulvarı üzerinde konumlanmıştır. T.C. Adana İl Özel İdaresine ait olan ve 1970 yılında inşa edilen yapının Mimarı Vedat Dalokay'dır (Resim 2).

Günümüzde halen yoğun yerleşim alanlarının dışında bulunan göl manzaralı yapının çevresinde büyük ölçüde ağaçlarla çevrili piknik alanları ve dinlenme amaçlı az katlı yapılar yer almaktadır (Resim 3).

Modern mimari anlayışın benimsendiği tesislerde ilk olarak gazino birimi tasarlanıp, betonarme sistemde uygulanmış (Resim 4), daha sonra yüzme havuzu, şadırvan, çay bahçesi gibi farklı etkinliklere cevap veren birimler inşa edilmiştir. İki katlı bir yapı olan gazino biriminde parçalı plan tipolojisi benimsenmiş ve iç mekândaki farklı bölümler farklı kütlelerle çözümlenmiştir (Resim 5-7). Yapının konaklama ünitelerini barındıran bölümü, gazinonun ana salonunu destekleyen bir servis kütlesi niteliğinde ele alınmış ve bu bölümün zemin katındaki mekânlar servis elemanları ve çalışanların kullanımı için tasarlanırken, üst katta sanatçıların konaklayacağı mekânlar oluşturulmuştur (Resim 5).

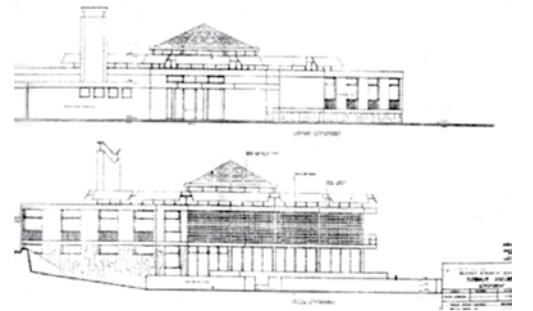

Resim 1. 1970 Adana İl Yılığında Beyaz Saray Tesisleri.

Resim 3. Beyaz Saray Tesislerine Seyhan Baraj Gölü'nden Bakış.

Yapının kütle çözümlemesindeki hareketlilik, gazino biriminin ana salonunda da görülmektedir. Salonda, değişken açılar ve geometriler birbirleri ile ilişkilendirilerek farklı kotlarda setler oluşturulmuş ve sahneyi çevreleyen bir kademelenme yaratılmıştır (Resim 8, 10). Bu kademelenme, üçüncü boyutta, benzer bir anlayışla oluşturulan galeri katı ile de devam ettirilmiştir. Açılı çizgilerle yerleştirilen merdivenler ile farklı yükseklikler ve üçgenel

Resim 2. Dalokay Mimarlık Ofisinin Orijinal Cephe Çizimleri.

Resim 4. Gazino Giriş Cephesi.

Resim 5. Yapıda Konaklama Ünitelerinin Bulunduğu Güney Cepheden Görünüm.

ADANA'DA CUMHURİYET DÖNEMİ MİMARİSİ

Resim 6-7. Gazino Biriminin Cephe Görünümleri.

geometrilere kurgulanmış olan üst yapı da mekândaki hareketliliği artırıcı unsurlar olarak kullanılmıştır. Yapının iç mekânlarının duvar ve tavan kaplamalarında ise kütsel hareketliliği gölgelemeyecek biçimde, dönemin tutumuna uygun beyaz boyalı sıvalı yüzeyler ile günümüzü özgün biçimi ile ulaştırmış ahşap kaplamalar bir arada kullanılmıştır (Resim 9, 11). Yapının en dikkat çekici detaylarından birisi olan ve sahne bölümünün üzerini örten yarı şeffaf renkli camlarla örtülü piramidal ışıklık ise kapatılmış ve ışık geçirgenliğini kaybetmiş bir durumda günümüze ulaşabilmiştir (Resim 9).

Gazino biriminin zemin katında teraslara açılan cephe bütünü ile şeffaf tutulmuş (Resim 6, 7, 13), üst kattaki açıklıklar ise altıgen biçimli boşluklarla şekillendirilmiş beton panel kafeslerin gerisine gizlenmiştir (Resim 6, 7, 12-14).

Yapıdaki karakteristik mimari elemanlardan bir diğeri de geniş terasların üzerinde üçgen, dörtgen ve altıgen çerçevelerle gölgelik oluşturan, ince betonarme kirişlemelerle inşa edilmiş bulunan saçaklardır.

Modern mimarlık anlayışının Adana'daki seçkin örneklerinden birisi olan yapı, Vedat Dalokay tasarımı olması ile de ayrıca önem taşımaktadır. ■

RESİM KAYNAKÇASI

Resim 1. Adana İl Yıllığı, 1970.

Resim 3. URL: <http://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=49359>, erişim 21, Ocak, 2013.

Resim 4-17. O. Erman Arşivi

Resim 8-11. Gazinodan İç Mekan Görünümleri.

Resim 12. Beton Panel Kafesler.

Resim 13-14. İç Mekânda Pencere Boşlukları ve Kirişlerle Vurgulanan Altıgen Tavan Döşemesi.

Resim 15-17. Betonarme Kirişleme Saçak Detayları.

BİR KÜLTÜREL BELLEK İNŞASI OLARAK ALİ SAİM ÜLGEN ARŞİVİ

Aslı CAN

Yüksek Mimar
SALT Araştırma

"SALT Araştırma bünyesinde yer alan Ali Saim Ülgen Arşivi, hem Türkiye coğrafyasındaki anıt eserlerin müthiş bir görsel veri tabanını oluşturmakta, hem de Ülgen'in kişiliğine, hayatına ve işlerine dair müthiş ipuçları taşımaktadır. Hâlâ tasnif aşamasında olan bu uçsuz bucaksız arşiv, sınırsız sayıda okuma, proje ve çalışmaya potansiyel sağlamaktadır. Arşiv SALT Araştırma'da aşamalar halinde tasnif edildikçe araştırmacının hizmetine sunulmaktadır."

Ahmet Ersoy önderliğinde Mimarlık Vakfı tarafından ön tasnifi yapıldıktan sonra 2012 yılında SALT Araştırma bünyesine aktarılan Ali Saim Ülgen Arşivi, gerek boyutunun büyüklüğü, gerek içerdiği belgelerin değeri ve gerekse Ali Saim Ülgen'in kişiliği ve hayatına dair verdiği ipuçları açısından bir hazine niteliği taşımaktadır. Farklı boyut, tür ve nitelikte yüzbinlerce belgeden oluşan bu arşiv detaylı bir incelemeye tabi tutulmayı fazlasıyla hak etmektedir.

Ali Saim Ülgen'in 50 yıllık kısa hayatına sığdırdığı farklı alanlarda sınırsız çalışmaların bir belgesi niteliğinde olan bu büyük arşiv, aynı zamanda Ali Saim Ülgen'in hayatı boyunca titizlikle uğraştığı üzere, Türkiye ve eski Osmanlı coğrafyasındaki Türk mimarisine ait eserleri kayıt altına almakta ve bir anlamda bir Türk mimarlık tarihi yazını oluşturmakta, yaratmaktadır. 2012 yılından beri SALT Araştırma ekibi tarafından sayısallaştırılarak kataloglanan arşivin tasnifi hâlâ devam etmektedir.

Türk kültürel mirasının bir belgesi niteliğinde olan bu benzersiz arşiv, diğer yandan Ali Saim Ülgen'in hayatı ve çok-kimlikli kişiliğinin de bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Arşivin bu şekilde bir incelemeye tabi tutulması aynı zamanda Ali Saim Ülgen'in kişisel ve meslek hayatında ortaya koyduğu çok yönlü çalışmaların da gözler önüne serilmesi anlamına gelmektedir. Arşivin bu ikili okuması, karışık ve sınırsız sayıda belgelerin kategorizasyonunu ve anlaşılmasını da kolaylaştıracaktır.

Şahsı Özelinde Ali Saim Ülgen

Ali Saim Ülgen Arşivi'ni değerlendirirken üzerinde durulması gereken ilk bölüm, Ali Saim Ülgen'in şahsı belgeleri olarak kabul edilebilir. Çok sayıda kimlik belgesi, kişisel mektuplar, kendisine ve ailesine ait fotoğraflar ve benzeri yüzlerce malzemeden oluşan bu kısım aynı zamanda Ali Saim Ülgen'in hayat hikâyesini anlatan bir izler bütünüdür denebilir.

Fotoğraf Şöleni

Ali Saim Ülgen Arşivi'nin belki de en dikkat çekici kısmını, Ülgen'in gezi, araştırma ve çalışmalarında çektiği ya da topladığı farklı boyut, ton ve nitelikte on binlerce fotoğraf oluşturmakta-

Ali Saim Ülgen'e ait Güzel Sanatlar Akademisi'nden alınmış Yüksek Mimarlık Diploması, 1938.

Ali Saim Ülgen Antalya Yat Limanı'nda.

Huand Hatun Külliyesi, Kayseri.

Kubbenin Üzerinde Poz Veren Bir İşçi.

dır. Bu fotoğraflar tarihi belge niteliği sunmanın yanında aynı zamanda bir görsel şölen teşkil etmektedir.

Türkiye ve Osmanlı coğrafyasındaki belki şu an yerinde dahi olmayan birçok yapıyı belgeleyen, bu şekilde onları kültürel mirasa dâhil ederek koruma ve onarımlarının yapılacağı yolu açan yapı fotoğraflarının yanında Ali Saim Ülgen'in gezilerine ait her anı belgeleyen fotoğraflar gezilen yerleri izleyiciye yaşatmaktadır.

Bir yandan çok önemli kültürel belgeler olup diğer yandan müthiş bir görsel estetiğe sahip olan fotoğraflar Ali Saim Ülgen Arşivi'nin kuşkusuz en cezbedici ve önemli parçasıdır.

Restorasyon Çalışmaları

Uzun yıllar Vakıflar Genel Müdürlüğü'nde çalışan ve bu zaman zarfında yüzlerce yapının rölöve, restorasyon ve restitüsyon çalışmalarında yer alan Ali Saim Ülgen'in çizim ve eskizleri, arşivin en önemli bölümlerinden biri olarak değerlendirilebilir. Küçük boyutlu rölöve eskizlerinden büyük boyutlu uygulama çizimlerine kadar farklı nitelikteki birçok dokümanı kapsayan bu bölüm, üzerinde çalışılan yapıların durumlarını belgelemekle birlikte yapılan restorasyon çalışmalarını da göstermektedir.

Restorasyon çalışmaları aynı zamanda Vakıflar, Anıtlar Kurulu ve Ali Saim Ülgen'in görev aldığı

Malatya Ulu Cami, Cephe Çizimi.

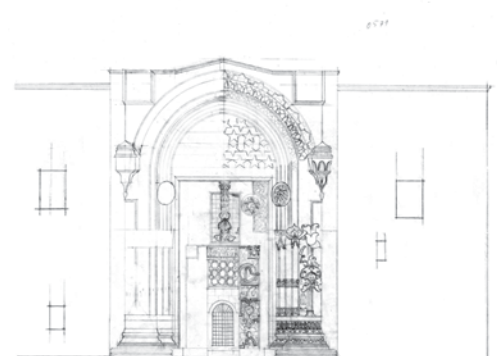
Ordu Caddesi Yol Çalışmaları Sırasında Çekilmiş Aksaray-Laleli Fotoğrafı, Fonda Pertevniyal Valide Sultan Camii, 1950'ler.

Nuruosmaniye Camii'nin restorasyon sonrası fotoğrafı.

Laleli Camii restorasyon çalışmaları sırasında caminin bodrum katından çekilmiş fotoğraf, 1950'ler, Ali Saim Ülgen Arşivi, SALT Araştırma.

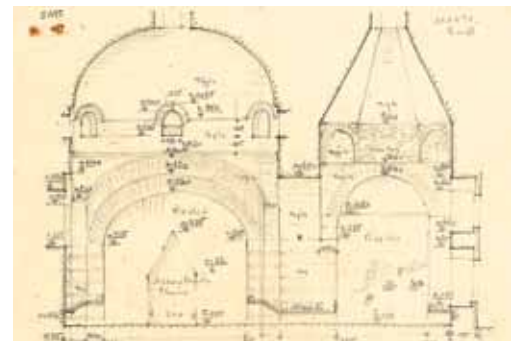
Sivas Divriği Ulu Cami Kapı Detayı Çizimi.

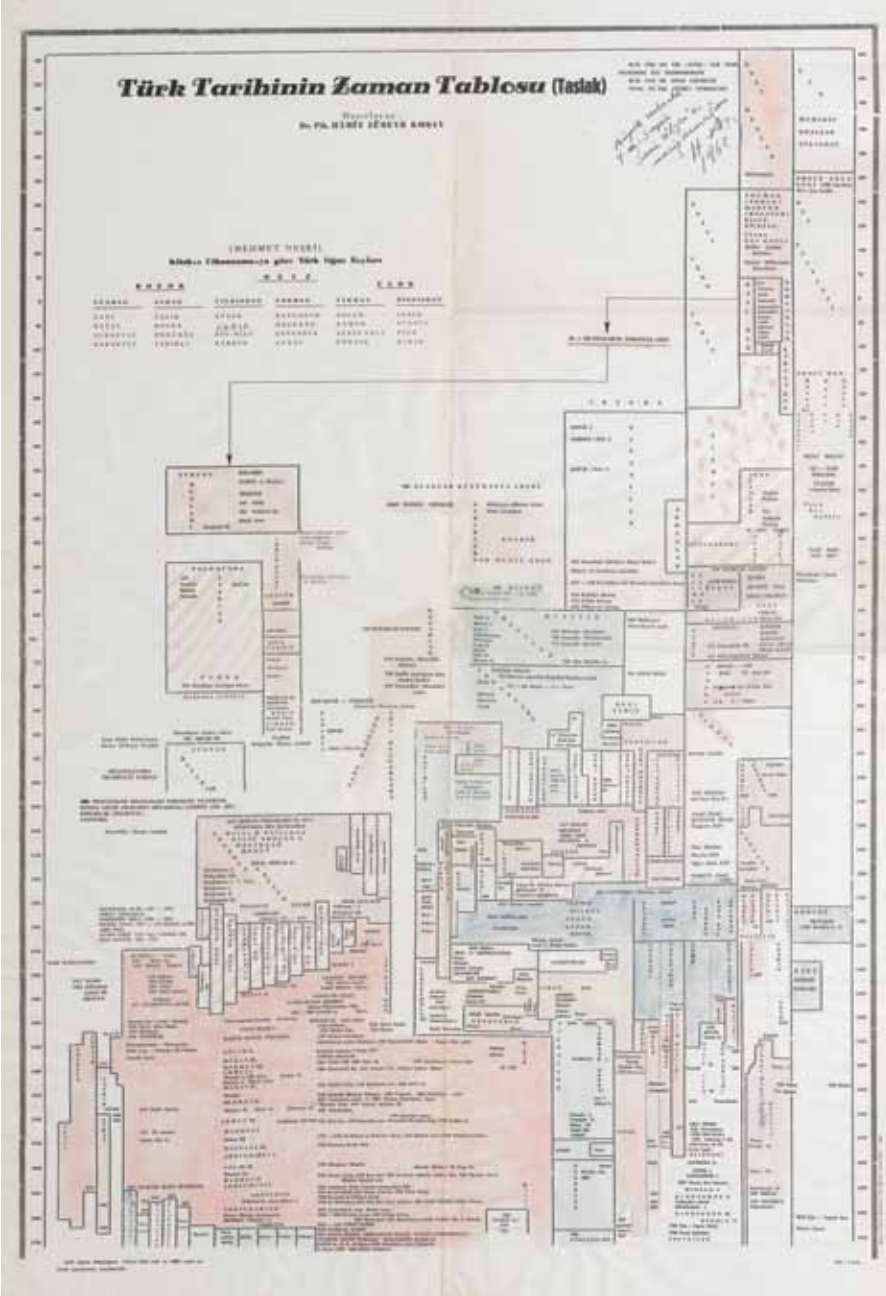
Konya Aziziye Camii Fotoğrafı. Fotoğraf: Garabed K. Solakian.

Çifte Minareli Medrese, Sivas.

Topkapı Sarayı Mutfakları Rölevesi Kesit Krokisi.
Çizen: Ali Saim Ülgen.

Türk Tarihinin Zaman Tablosu. Hazırlayan: Hamit Zübeyr Koşay.

Istanbul Turist Rehberi. Hazırlayan: Ali Saim Ülgen.

ğı benzeri kurumların yazışmalarını da içermektedir. Bu yazışmalarda söz konusu eserlerin durumlarına detaylı olarak değinilmekte, üzerlerinde yapılan çalışmalar ayrıntılı tariflenmektedir.

Tüm bu dokümanlar konu aldıkları yapılara anıt değer niteliği kazandırmakta, onların varlığını belgelemekte ve üzerlerinde yapılacak muhtelif koruma-onarım çalışmalarının sağlıklı olmasına olanak sağlamaktadır.

Akademik Çalışmalar

Rölöve ve restorasyon çalışmalarının yanında uzun yıllar Ankara Üniversitesi'nde Mimarlık Tarihi dersi veren Ali Saim Ülgen, arşivinde bu konuyla ilgili de çok fazla doküman biriktirmiştir.

Ülgen meslek hayatı boyunca birçok makale yazmış, kitap taslakları hazırlamış, ancak mükemmeliyetçi karakteri bu eserlerin birçoğunun tamamlanmasına olanak tanımamıştır. Vakıflar Dergisi'nde basılan birkaç makalesi ile bitirdiği az sayıda kitabın dışında arşivde fotoğrafların mizanpajına kadar hazırlanmış onlarca kitap taslağı, üzerinde düzeltmeler yapılmış çok sayıda makale taslakları bulunmaktadır.

Akademik çalışmalarının bir diğer önemli bölümü Ülgen'in kendi yazdığı Mimarlık Tarihi notlarından oluşmaktadır. Anlattığı dersin metinlerini ayrıntılı olarak düzenleyen Ülgen'in söz konusu yazılarında içeriğin Mimarlık Tarihi'nden öte bir Türk tarihi anlatısı olduğu dikkat çeker. Mimari özelliklerinin yanında Ülgen bu metinlerde Ortaçağ ve hatta öncesinden beri var olagelen Türk devletlerini ayrıntılı olarak tariflemekte, ve ilerlemeci bir Türk ve Türk mimarlık tarihi anlatısı kurulumaktadır.

Ülgen'in Türklük ilgisi ve eğilimi 1930'ların özellikle Ziya Gökalp'in metinleri ve yaratılan Türk Tarih Tezi kavramları çerçevesinde değerlendirildiğinde tesadüfi değildir. Dönemde genel bir Türk Tarihi kurgulama, Türk Mimarlığı inşa etme çabası bulunmaktadır. Böylesi bir eğitimle yetiştirilen Ülgen'in çalışmalarının yine Türklük ekseninde yoğunlaşması bu bağlamda hiç de şaşırtıcı değildir.

Ülgen'in kurguladığı anlatıların yanında topladığı gazete kupürleri de dönemin entelijansiyesi arasındaki Türklük ve Türk Sanatı tartışmalarını belgelemekte, bu şekilde Türklük kurgusu eğilimine ışık tutmaktadır.

Şehir Rehberleri

Ali Saim Ülgen'in bir diğer yönü, şehir rehberlerine olan ilgisidir. Gezdiği yerlerden aldığı rehberleri biriktirmenin yanı sıra kendi ürettiği bir İstanbul Turist Rehberi bulunmaktadır. Aslında bu İzmir, Ankara, Bursa ve Konya'yı da kapsayacak büyük bir projedir ve bu şehirlerin rehberlerine yönelik etütlere arşivde rastlanmaktadır, ancak çeşitli finansal sebeplerle proje tamamlanamaz. Arşivde Ülgen'in kendi hazırladığı turist rehberinin yanında bu rehberleri hazırlamasında yardım teşkil etmesi için topladığı broşürler ile şehir rehberleri için yapılan farklı nitelikte etütler yer almaktadır.

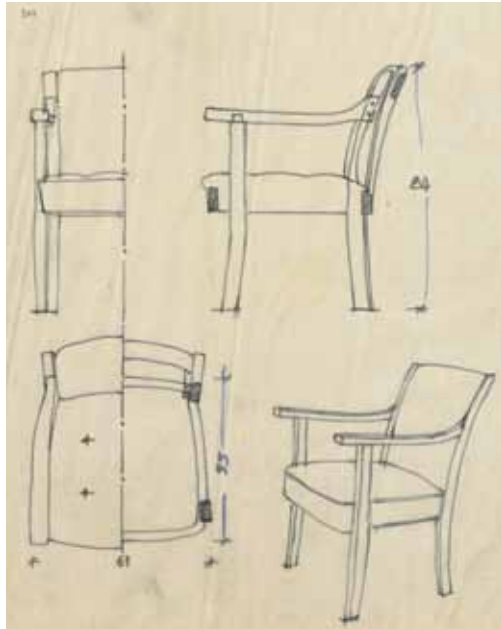
Adana Şehri İçinde Bulunan Eski Anıt ve Abideler.

Bir Gezgini Olarak Ali Saim Ülgen

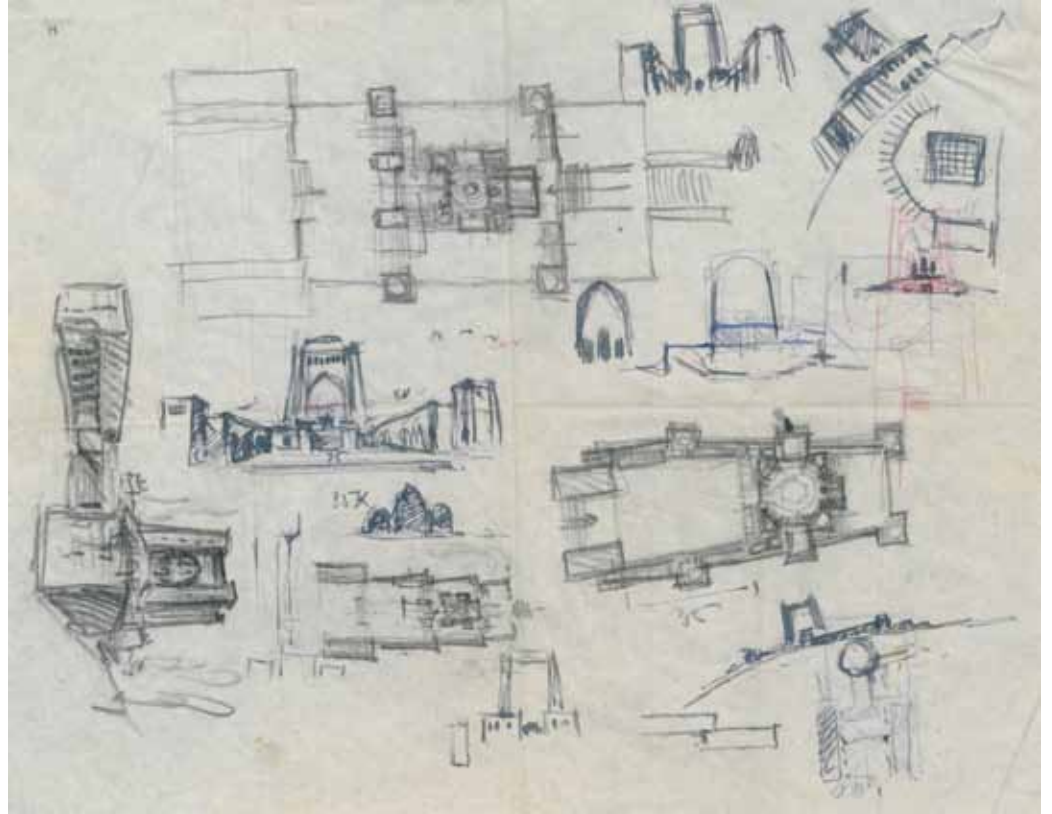
Mesleğinin gereklilikleri bir yana, muhtemelen kendi kişisel merakıyla da çok fazla seyahat eden Ali Saim Ülgen'i bir gezgini olarak tanımlamak yanlış olmaz. Bu gezilerini de yine diğer örneklerde görüldüğü gibi bir koleksiyoner titizliğiyle belgeleyen Ülgen, peçeteden kahve paketine, broşürlerden biletlere, gezilere ait her şeyi biriktirmiş, bu da arşivin renkli bir diğer unsuruna dönüşmüştür.

Tasarımcı Mimar

Ülgen'in mesleğinin mimarlık olduğunu hatırlayarak kendisinin aynı zamanda tasarımlar da

Ali Saim Ülgen'e ait mobilya tasarımları.

Çanakkale Şehitleri Abidesi yarışma projesi için hazırlanan eskizler. Çizen: Ali Saim Ülgen.

yaptığını dikkate almak gerekir. Çok sayıda olmasa da arşivde camiden özel konuta, mobilyadan anıtlara çeşitli tasarımlara ait belgeler yer almaktadır.

Mimar Sinan Kitabı

Ali Saim Ülgen'in şüphesiz olarak hayatının eseri kabul edilen, ya da kendisinin öyle hayal ettiği bitmemiş bir proje olarak Mimar Sinan kitabı arşivin çok değerli bir diğer parçası olarak karışımıza çıkmaktadır.

Mimar Sinan kitabının yapılması 1938 yılında Atatürk tarafından istenmiş, bu projenin koordinasyonu Afet İnan'a verilmiştir. Kitabın tarih bölümlerinin Fuat Köprülü, mimarlık tarihi bölümlerinin Albert Gabriel tarafından yazılması, çizimlerinin ise Ali Saim Ülgen tarafından yapılması kararlaştırılmıştır. Ne yazık ki bu proje bir türlü hayata geçmemiş olsa da Ali Saim Ülgen Sinan yapılarını belgeler, çizimlerini üretir, bu çizimler 1989 yılında Türk Tarih Kurumu tarafından basılır.

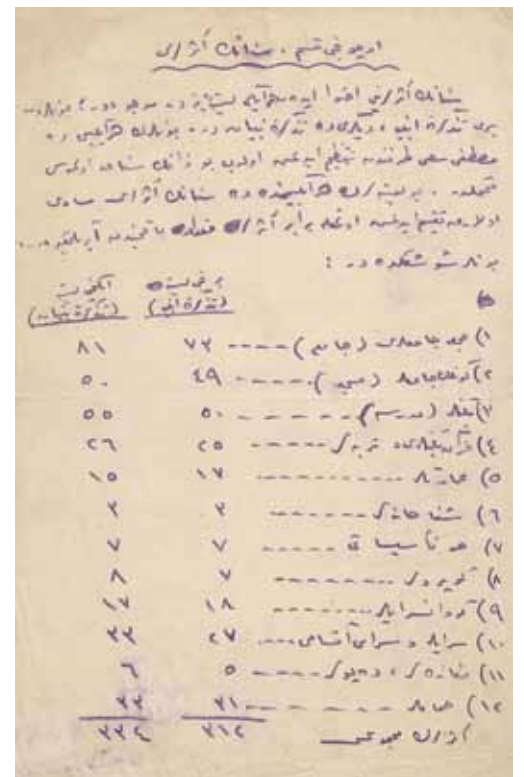
Aynı zamanda Ali Saim Ülgen yine bu kitap için bir metin üretmiş, bu metin yine taslak olarak kalmıştır. Arşivde hem levhalar halinde çizimler hem de taslak metin yer almaktadır.

SALT Araştırma bünyesinde yer alan Ali Saim Ülgen Arşivi, hem Türkiye coğrafyasındaki anıt eserlerin müthiş bir görsel veri tabanını oluşturmakta, hem de Ülgen'in kişiliğine, hayatına ve işlerine dair müthiş ipuçları taşımaktadır. Hâlâ

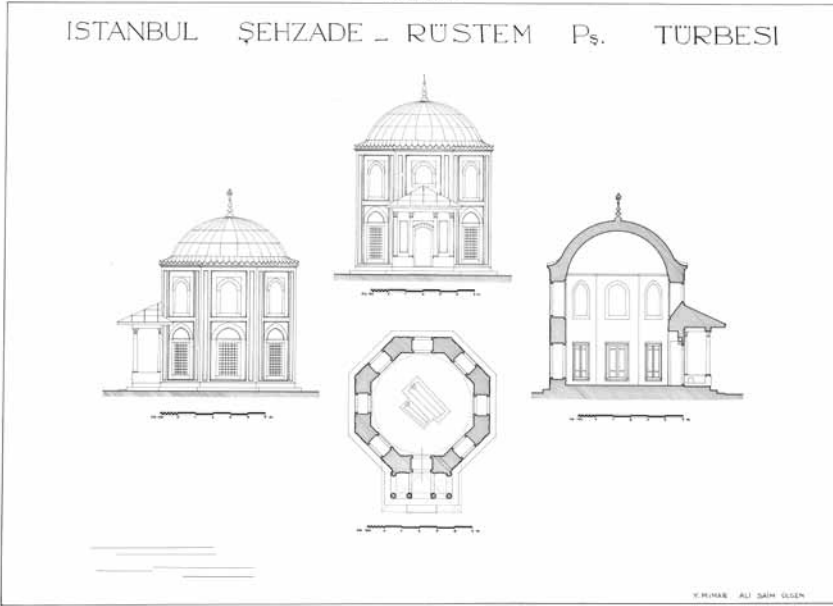
tasnif aşamasında olan bu uçsuz bucaksız arşiv, sınırsız sayıda okuma, proje ve çalışmaya potansiyel sağlamaktadır. Arşiv SALT Araştırma'da aşamalar halinde tasnif edildikçe araştırmacının hizmetine sunulmaktadır. ■

NOT

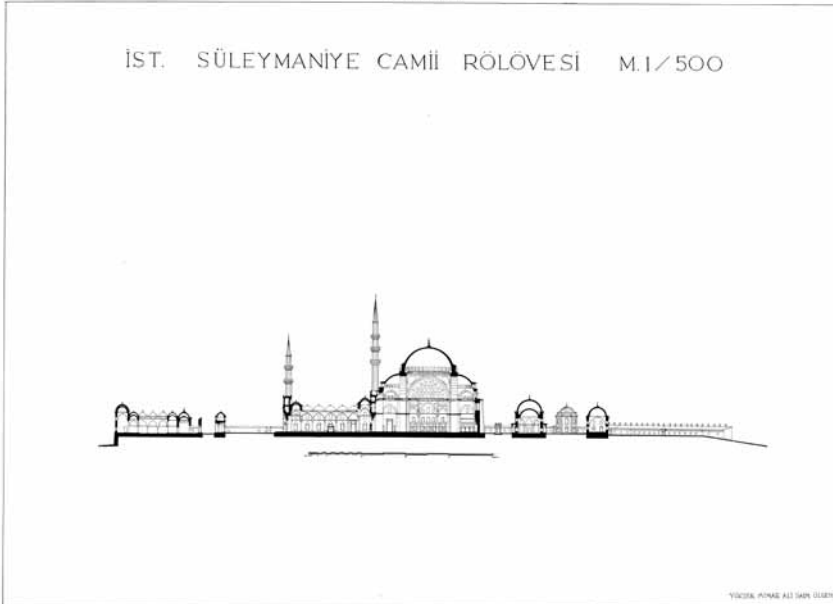
Bütün imajlar Ali Saim Ülgen Arşivi, SALT Araştırma'dan alınmıştır.

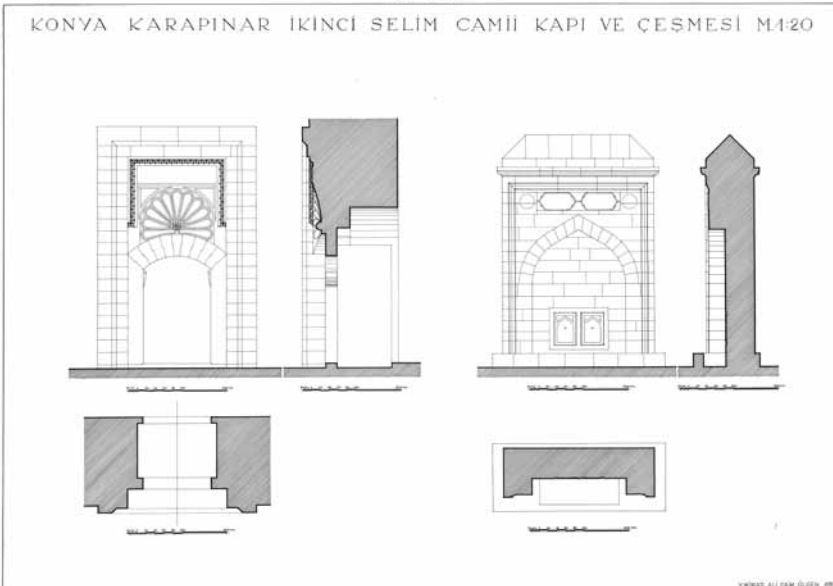
Ali Saim Ülgen tarafından Mimar Sinan kitabı için yazılan taslak metin.

İstanbul Şehzade-Rüstem Paşa Türbesi, Plan, Kesit ve Cepheler, Ali Saim Ülgen, *Mimar Sinan Yapıları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, İstanbul, 1989.

İstanbul Süleymaniye Camii Rölövesi, Genel Kesit. Ali Saim Ülgen, *Mimar Sinan Yapıları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, İstanbul, 1989.

Konya Karapınar İkinci Selim Camii Kapi ve Çeşmesi, Plan, Kesit ve Cepheler, Ali Saim Ülgen, *Mimar Sinan Yapıları*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, İstanbul, 1989.

Ali Saim Ülgen (1913-1963)

1938'de Güzel Sanatlar Akademisi Yüksek Mimarlık Şubesi'nden mezun oldu. Önce Almanya'ya, 1939'da ise Albert Gabriel'in daveti üzerine Fransa'ya giderek anıtların onarımı konusunda staj yaptı. Yurda döndüğünde, Güzel Sanatlar Akademisi'nin mimarlık ve şehircilik derslerinde Celal Esad Arseven'in asistanı oldu. 1943'te mimarlık tarihi kürsüsünde ders verdi. İstanbul Arkeoloji Müzeleri'nde mimar olarak görev yaptı ve anıtlar üzerine ilk uygulamalı çalışmalara başladı. 1944'te Ankara Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü Anıtlar Şubesi'nde müdürlük görevine getirildi. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde sanat tarihi dersleri verdi. 1951'de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'na üye olarak atandı. 1953'te Vakıflar Genel Müdürlüğü Abide ve Yapı İşleri Dairesi'nde "mütehassıs müşavir" oldu.

Mustafa Kemal Atatürk'ün isteği doğrultusunda yapılması planlanan Mimar Sinan kitabı için rölöve çalışmaları gerçekleştiren Ali Saim Ülgen'in belli başlı basılı kitapları arasında *Fatih Camii ve Bizans Sarıncı* (1939) ile *Anıtların Korunması ve Onarılması* (1943) bulunmaktadır. "Fatih Devrinde İstanbul (1453-1481)" haritasını hazırlamış olan Ülgen'in birçok dergide de makaleleri yayımlanmıştır.

Ali Saim Ülgen'in Burdur Treni İçinde Çekilmiş Fotoğrafı.

ÇOCUKLARIN GÖZÜNDEN “KENT VE YAŞAM”

Her sene Mimarlar Odası Adana Şubesi tarafından, Mimar Sinan'ı anma etkinlikleri kapsamında ilk ve ortaokul öğrencilerine yönelik gerçekleştirilen Geleneksel Mimar Sinan Resim Yarışmasının bu sene 21.si düzenlendi.

Konusu “Kent ve Yaşam” olarak belirlenen yarışmada amaç; ilk ve ortaokul öğrencilerine kendi bakış açılarıyla gözlediklerini sanat ürünleri aracılığıyla ortaya koyma fırsatı vererek, güzel sanatlara ilgilerini artırmak, Adana'nın kentsel ve çevresel yapısına vurgu yapılarak öğrencilerin konunun önemini kavrayabilmelerini sağlamaktır. Yarışması jürisinde Ressamlar Derneği'nden Ali Raşit Karakılıç, Ç.Ü Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyesi Birnur Eraldemir, Resim Öğretmeni Nihat Aydın, Mimar Bahattin Şahin ve Mimar Çiğdem Taner görev almıştır. Yarışmaya yaklaşık olarak 620 eser katılmış; bunlar 1.2.3. ve 4. sınıflar bir kategoride; 5.6.7. ve 8. sınıflar diğer bir kategoride olmak üzere 2 kategoride değerlendirilmiştir. Toplam 30 eser ödüllendirilmiştir. pıları konulu fotoğraf yarışmasına 43 fotoğrafçı 209 eser ile katılım sağlamıştır.

1. Ödül Y. Eren TAŞDEMİR
Fatih Mehmet İlkokulu 1/B

2. Ödül Berfin MAVRUK
Özel Adana İlkokulu 3/B

3. Ödül Kemal Arda BEKAROĞLU
Özel Çukurova Bilfen İlkokulu 4/D

4. Ödül Elif Yaren ŞAHBAZ
Özel Çukurova Bilfen İlkokulu 4/C

4. Ödül Sude Gül DİLBAZ
M. Abdurrahim Gizer İlkokulu 2/B

1. Ödül Alper EMİLİ
Kılıçarslan Ortaokulu 5/H

2. Ödül Selim KÖSE
Veli Yavuz Ortaokulu 5/B

4. Ödül Can ÖZDEMİR
M. Mehmet Kayhan Ortaokulu 7/A

3. Ödül Pelin SAKALLI
Özel Adana Ortaokulu 7/A

5. Ödül Yunus Hacı KERİMOĞLU
Emine Türkan İkiz Ortaokulu 6/A

SU

Mehmet TATAR

Jeoloji Mühendisi

Dr.

Jeoloji Mühendisleri Odası

Adana Şubesi Başkanı

"Gerek enerji üretimi amacıyla akarsular üzerindeki kullanım hakkının HES şirketlerine verilmesi, gerekse tarımsal amaçlı olarak çok geniş toprakların şirketler tarafından kapatılarak yapılmış veya yapılmakta olan sulama göletlerin bu şirketlere devrinin söz konusu olacağı da dikkate alındığında bütün su kaynaklarımızın ne derece büyük bir özelleştirme tehdidi altında olduğu görülmektedir. Yaşamsal doğal bir hak olan suyun ticarileştirilmesinden, geleceğimizin satışından vazgeçilmeli; zaten sınırlı ve sorunlu olan sularımızın yönetiminden, üretim, kullanım ve korunması bütüncül ve kamusal merkezi bir planlama ile ele alınmalıdır."

Yer kürenin dörtte üçü su ile kaplı olmasına karşın tatlı suların miktarının ancak % 2,5-3.0 kadar olduğu, buna karşın yararlanılabilecek tatlı suların yaklaşık % 77'sinden fazlasının buzullarda olduğu dikkate alındığında geriye kalan % 23'lük yüzey ve yeraltı sularının da ancak %1'inden yararlanma olanağının olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Yeryüzünde son derece az olan tatlı suların, ülkelere dağılımı ise çok dengesiz olup, Ekvator kuşağı, Avrupa, Amerika'nın belirli bölgeleri su kaynağı yönünden çok zengin, Büyük Sahra, Orta Asya, Avustralya gibi geniş kurak alanların ise su yönünden çok fakir olan bölgeler olduğu bilinmektedir.

Türkiye nüfusunun 70 milyon olduğu düşünüldüğünde ve tüm tatlı sularımızın hâlâ çok temiz olduğu, kirlenmediği kabul edilse dahi, kişi başına düşen su miktarı en fazla: 1600 m³/yıldır. Su zengini ülkelerde kişi başına düşen su miktarının 10.000 m³/yıl olduğu gerçeğinden hareketle su zengini bir ülke olmadığımız görülmektedir.

Su fakiri sayılabilecek bir ülke olarak, hızlı ve çarpık gelişen kentlerdeki nüfus artışı ve sa-

nayileşme, iklim değişiklikleri, katı atık depolama yerlerinin yeraltı suyu rezervuarlarının beslenme alanlarında seçimi, sanayi ve evsel atıklar, tarım alanlarında yapılan gübreleme vb. çalışmalar, yerüstü ve yeraltı suyu kalitesini ciddi olarak tehdit etmekte ve kirlenmektedir. Bu olumsuzlukları gidermek için hazırlanan Çevre Etki Değerlendirme (ÇED) raporlarının büyük bir çoğunluğu ne yazık ki göstermelik nitelikte olmakta ve kontrol mekanizmaları da sorumluluklarını yerine getirmemektedir. Nitekim Ergene, Küçük ve Büyük Menderes, Gediz, Kızılırmak nehirleri gibi daha pek çok akarsu ve rezervuarlar, bu kirlenici unsurlar nedeni ile bugün kullanılamaz duruma gelmişlerdir. Diğer taraftan ülkemizdeki belediyelerin yaklaşık 50 adedinin kanalizasyon sularını arıttığı, başka bir deyişle nüfusumuzun yaklaşık 50 milyonuna ait kanalizasyon sularının doğrudan nehirlerle, dolayısıyla göl ve denizlere akıtıldığı da dikkate alındığında sularımızın günden güne kirlendiği ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, plansız ve kaçak kuyulardan kontrolsüz su alımının yanı sıra, denizle bağlantılı yeraltı suyu rezervuarlarında aşırı su çekimi

Dönem Yağış Dağılımı.

(pompa) sonucu deniz suyu girişiminin olması, kirlетici faktörlerle beraber yeraltı su kaynaklarımızı da sorunlu hale getirmektedir.

Sınırlı yüzey ve yeraltı sularımız zaten sorunluysen, sularımızın ticarileştirilmesi de en doğal bir yaşam hakkı olan nitelikli suya erişim hakkını bugün sınırlandırırken yarın bu hakkın yok edilmesine yol açacaktır.

Toplam yenilenebilir su potansiyelinin brüt 234 milyar m³, tüketilebilir yerüstü ve yeraltı su potansiyelinin yılda ortalama toplam 112 milyar m³ olduğu ülkemiz, 1.600 m³ civarındaki kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı göz önüne alındığında su kısıtı bulunan ülkeler arasında yer almaktadır. Nüfusumuzun 2030 yılında 100 milyona ulaşacağı öngörüsü dikkate alındığında kişi başına düşen kullanılabilir su miktarımız 1.120 m³ civarına düşerek giderek daha bir su fakiri ülke durumuna geleceğiz. Büyük su havzalarımızın yüzey su miktarının hızla azalıyor olması, göller bölgesinin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalması, aşırı yeraltı suyu kullanımı nedeniyle yeraltı su seviyelerinin düşmesi, yeraltı ve yüzey sularımızın kirlenmiş olması sularımızın ne derece sınırlı ve sorunlu olduğunu göstermektedir.

Her şeyi alınıp satılır bir mal olarak gören sistem, en temel yaşamsal bir hak olan suyun da ticarileştirilmesinin temellerini 1992'de Rio De Jenerio'da BM Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda atmış, aynı yıl Dublin'de yapılan BM Su ve Çevre Konferansı'nda su, "ekonomik mal" olarak tanımlanmış ve 1996'da kurulan Dünya Su Konseyi'nin düzenlediği toplantılarla süreç hızlandırılmıştır. Beşincisi Türkiye'de toplanan Dünya Su Forumu top-

lantılarıyla; erişilebilir su kaynaklarının kimin yönetim ve denetiminde olacağı, kullanılabilir suyun hangi kanallarla tüketiciye ulaştırılacağı, üretim, pazarlama ve dağıtım yetkisinin kimde olacağı planlamalarla suyu piyasa ekonomisine bırakma sürecinin yönlendirilmesi sürdürülmüştür.

Ülkemizde de buna yönelik girişimler hızla artarak uygulamalar çoğalmış, önce şehirlerde içme, kullanma amaçlı suyun dağıtım ve satışına yönelik uygulamalarla başlayan süreç, bugün su havzalarının enerji, sulama, içme amaçlı olarak sermayeye açılmasına dönüşmüştür. Söz konusu vahşi kapitalist süreç ise yalnızca en önemli ve yaşamsal doğal kaynağımız olan suyun talanının yanı sıra çevresel, tarihî ve kültürel tahribatı da beraberinde getirmiştir.

"Enerjide dışa bağımlılığımızın azaltılarak yerli kaynaklarımızın harekete geçirilmesi" gibi gerekçelendirmelerle ülkenin hemen hemen her akarsusunda yüzlerce plansız nehir tipi HES ya da barajlar inşa edilmekte ve büyük bir doğa katliamı yaşanırken, yöre halkının kendi suyuna erişme ve kullanma hakkı yok edilmektedir.

Sularımız, özelleştirmenin artan tehdidi altındadır. Suyu doğal ve yaşamsal bir hak olmaktan çıkarıp, ticari bir mal olarak gören politikalar yeni yasal düzenlemeler ile hayata geçirilmeye devam edilmekte, kamusal bir su politikamızın olmadığı ülkemizde, gerek yüzey sularımız gerekse yeraltı sularımızın özelleştirilmesi hızla sürdürülmektedir.

Gündemde olan Su Kanunu Tasarısı ile asıl olarak tüm yeraltı ve yerüstü sularımız ile kıyı

sularının piyasaya açılması ve sermayeye devrinin yasal düzenlemesi yapılmaktadır. Tasarı ile, "yeraltında bulunan durgun veya hareket halindeki sular ile kaynak suyu, memba, çay, dere, nehir, ırmak, tabii ve suni göller ile geçiş ve kıyı suları" yani yeraltı sularını ve yüzeysel sularını kapsayan tüm su kaynaklarının 49 yılılığına devredilmesi, özelleştirilmesi, ulusötesi ve yerli tekellere satılması öngörülmektedir. Bu gerekçelerle beraber, gerek enerji üretimi amacıyla akarsular üzerindeki kullanım hakkının HES şirketlerine verilmesi, gerekse tarımsal amaçlı olarak çok geniş toprakların şirketler tarafından kapatılarak yapılmış veya yapılmakta olan sulama göletlerin bu şirketlere devrinin söz konusu olacağı da dikkate alındığında bütün su kaynaklarımızın ne derece büyük bir özelleştirme tehdidi altında olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan, sulama amaçlı su kuyularına otomatik sayaç okuma sisteminin takılarak su tahsis yapılması uygulamasının da başladığı göz önüne alındığında, bu uygulamanın ikinci aşamasında küçük çiftçilerin kullandıkları suların dahi ücrete tabi olacağı ve suyun ticarileştirilmesinin her boyutuyla adım adım yürütüleceği görülmektedir.

Yaşamsal doğal bir hak olan suyun ticarileştirilmesinden, geleceğimizin satışından vazgeçilmeli; zaten sınırlı ve sorunlu olan sularımızın yönetiminden, üretim, kullanım ve korunması bütüncül ve kamusal merkezi bir planlama ile ele alınmalıdır.

Unutulmamalıdır ki, korunması gereken kamusal bir miras olan suyu ticari bir mal haline getirenler geleceğe karşı sorumlu olacaklardır. ■

“ADANA’YA BİSİKLET YOLU İSTİYORUZ”

Efe ÇELİMLİ

Y. Mimar

Margie Ruddick.

Adana’da mevcut otomobil öncelikli kent içi ulaşım düzeninin yerine sivil toplum kuruluşları, meslek odaları ve aktivistler bir araya gelerek “Adana’ya Bisiklet Yolu İstiyoruz Girişimi” kurulmuştur. Bu grubun amacı Adana’da bisiklet yolları konusunda toplumsal talebi yükseltmektir. Adana iklim ve coğrafi yapısı gereği bisiklet ulaşımına uygundur. Araç trafiğine bağlı hava ve gürültü kirliliği insan sağlığını tehdit eder boyuttadır. Şehir merkezinde trafiğin yoğun olduğu saatlerde, hava kalitesini izleme istasyonlarınca ölçülen değerler yasal sınırları aşmaktadır. Ulaşımdaki araç sayısı acilen düşürülmek zorundadır. Bu da bisiklet yolları ve buna entegre raylı sistem ile mümkün kılınabilir. Motorlu fosil yakıtlara mahkûm ulaşım sistemi yaşamımızı kısaltmaktadır. Bisiklet spor ve eğlencenin yanında bir ulaşım aracıdır. Günümüz metropollerinde hareketsizleşen bireylerin sağlığına da birçok faydası bulunmaktadır.

Buradan hareketle acilen kent ulaşım sisteminde bisiklet yollarının mevcut sisteme entegre

edilmesi gerekmektedir. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı 07.03.2012 tarihinde aldığı karar neticesinde bisiklet yolu projelerinde değerinin % 45’e kadarını hibe etmektedir.

Adana’ya Bisiklet Yolu İstiyoruz Girişiminin sosyal meydana, yerel basında ve düzenlemiş olduğu birçok organizasyon ve imza kampanyaları neticesinde Adana Büyükşehir Belediyesi Kent Estetiği Daire Başkanlığı tarafından değerlendirmeye alınmış ve şu anda 1/5000 planlar üzerinden projelendirme çalışmaları yapılmaktadır. Bu çalışma yeni yapılacak bisiklet yolları dışında mevcut bisiklet yolları üzerinde iyileştirme ve bunların birbiriyle olan bağlantısının sürekliliği sağlamak için yaklaşık olarak 80 km.lik bir parkuru kapsayan bir çalışmadır. Bu yol Öğretmenler Bulvarı’ndan, Turgut Özal’a ve Üniversite’ye hatta hastaneler ve AVM’leri de kapsayan bir güzergâhtır. Bu güzergâh daha sonra şehir dışında yer alan tarihsel alanları da (Misis) kapsayacak şekilde geliştirilebilir.

Günümüzde karbon ayak izinin ve salınımının azaltılması gerektiği uluslararası sözleşmelerde verilen taahhütler arasındadır. Buradan hareketle Adana çağdaş kent olmayı ve Adanalılar sağlıklı bir şehirde yaşamayı hak etmektedirler. ■

Adana'ya Bisiklet Yolu İstiyoruz Girişimi Üyeleri

Ömer Taşkın
(Çukurova Üniversitesi Bisiklet Kulübü - ÇÜBİK)
Efe Çelimli (Mimarlar Odası)
Dr. Zahit Taşkın (Adana Tabip Odası)
Dr. Sadun Bölükbaşı
(Bisikletliler Derneği Adana İl Temsilcisi)
Dr. Hüseyin Arı
(Çevre ve Tüketiciyi Koruma Derneği - ÇETKO)
İzzet Altınsoy (Adana Bisiklet Topluluğu - ABİT)
Oğuz Can Eren (Eğitim-Sen)
Sait Özkal (Mimar)
Sait Erhan Özbek (Mimar)
Çağla Çınar
(Avukat, Adana Barosu Çevre ve Kentleşme Komisyonu)
İbrahim Üzelbakır
(Perşembe Akşamı Bisikletçileri Adana)
Tekin Güleken
(Perşembe Akşamı Bisikletçileri Adana)

1 Mayıs Bisiklet Yolu Talebi İçin Sürüş Öncesi.

6 Mayıs Trafik Haftası.

6 Mayıs Trafik Haftası.

13 Nisan Portakal Çiçeği Kortej.

13 Nisan Portakal Çiçeği İmza Kampanyası Stand 2.

İlk Basın Açıklaması 30 Mart.

BULVAR OFİS İŞ MERKEZİ

Yusuf SERİN
Mimar

Proje Künyesi

Mimari proje:	Yusuf Serin Mimarlık Atölyesi
Arsa sahibi:	Kulak İnşaat A.Ş.
Yüklenici:	Kulak İnşaat A.Ş.
Arsa alanı:	1063 m ²
İnşaat alanı:	4841 m ²
Proje yılı:	2012
İnşaat bitimi:	Devam ediyor.
Statik proje:	PrekonLtd. / Muhittin Yengüner / İnşaat Mühendisi
Mekanik proje:	AhmetDört Demir / Makine Mühendisi
Elektrik projesi:	Noya Elektrik Ltd.
Mimari sunum:	Tan Kanmaz / Mimar

Arsa Verileri

Adana yaşamında önemli bir yeri olan Ziya Paşa Bulvarı'nın güney bölümünde, Bülent Berksan İmar Planı koşullarına uygun olarak oluşmuş

yapıların arasında ve köşe parseli olan 1063 m² alana sahip arsa yine aynı imar planı koşullarına göre oluşmuş imar durumuna sahiptir.

Tasarım Belirleyicileri

Adana'da kentsel yaşamda son 15 yıl içinde yaşanan değişimler sonucunda, daha önce tarihî merkez civarında yaşanan ticari etkinlikler, E5 Karayolu ile Demiryolu arasına, özellikle ana akslar olan Atatürk Caddesi, Gazipaşa Bulvarı ve Ziya Paşa Bulvarı üzerine kaymıştır. Bu değişimin sonucunda bölgede yeni iş merkezleri, ofis binaları gereksinimi doğmuştur. Bu gereksinim tasarlanacak binanın kullanımını iş merkezi olarak belirlememizi sağlamıştır. Ayrıca, halen Adana'da ofis kullanıcılarının büyük bir kısmı etkinliklerini konutların bulunduğu apartmanlarda, her türlü teknik ve hizmet altyapısından yoksun ortamlarda sürdürmektedirler, artık bu konuda istemlerini karşılayacak iş merkezlerinin arayışı içine girmişlerdir.

Bu tür tasarımlarda yaşanan en büyük sıkıntı kullanıcının belli olmaması ve onların değişken alan kullanımlarına yanıt verecek çözümlere ulaşabilmek olmaktadır. Biz bu tasarımımızda oluşturduğumuz ana çekirdek etrafında, belirlenen modüllerle katlardaki ofisler arasında alanların akışkanlığını sağlamaya çalıştık. Bu kullanım farklılıklarının cephelerde yaratabileceği sorunları da, zemin ve asma katlarda örneklenildiği gibi, cephelerde oluşturduğumuz gridin modüllerinin içinin doldurulabilmesi olanağını sağlayarak çözmeye çalıştık.

Arsa alanının kısıtlı olması, bodrum katlarda oluşturduğumuz (her ofis için 2 araçlık) otoparka rampa ile ulaşımın neden olacağı alan kayıplarını önleyebilmek için, araç asansörü çözümüne yöneldik. Yapının bir köşe binası olması ve kullanım dışı yarıya yansıtma endişemiz cephe tasarımlarımızın temel belirleyicileri oldu. Oluşan şeffaflığın hareketli güneş kontrol elemanları ile perdelenmesi de bize değişebilen hatlar getirdi. ■

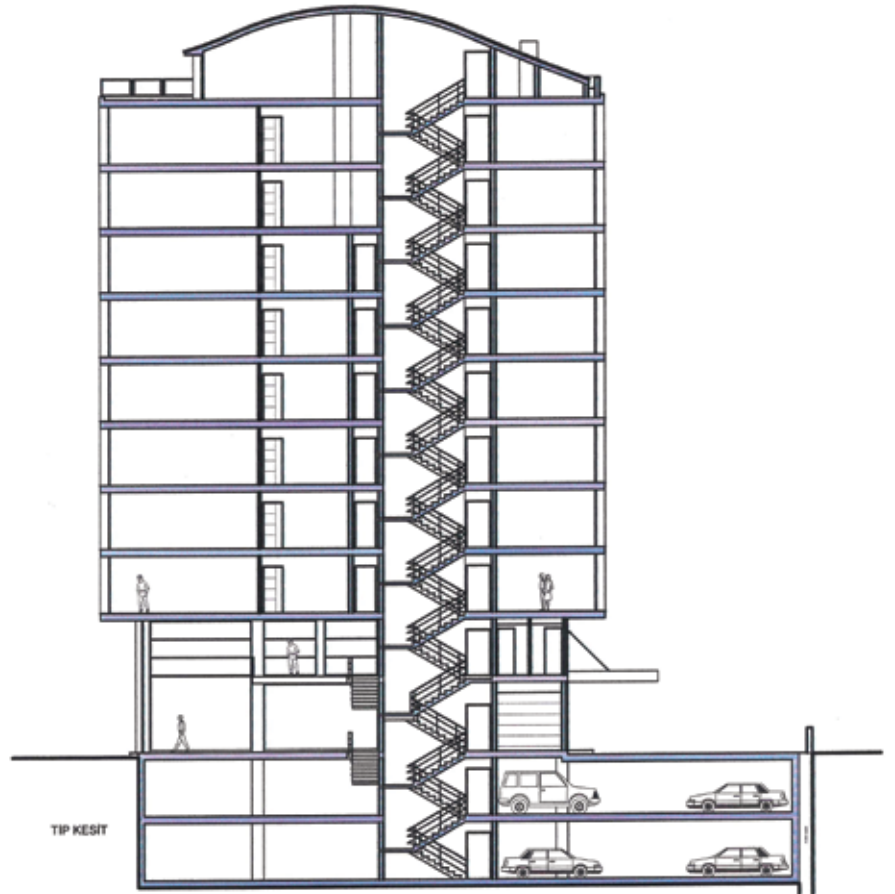
1, 2, 3, 4, 5, 6. Normal Katlar Ofis Planı.

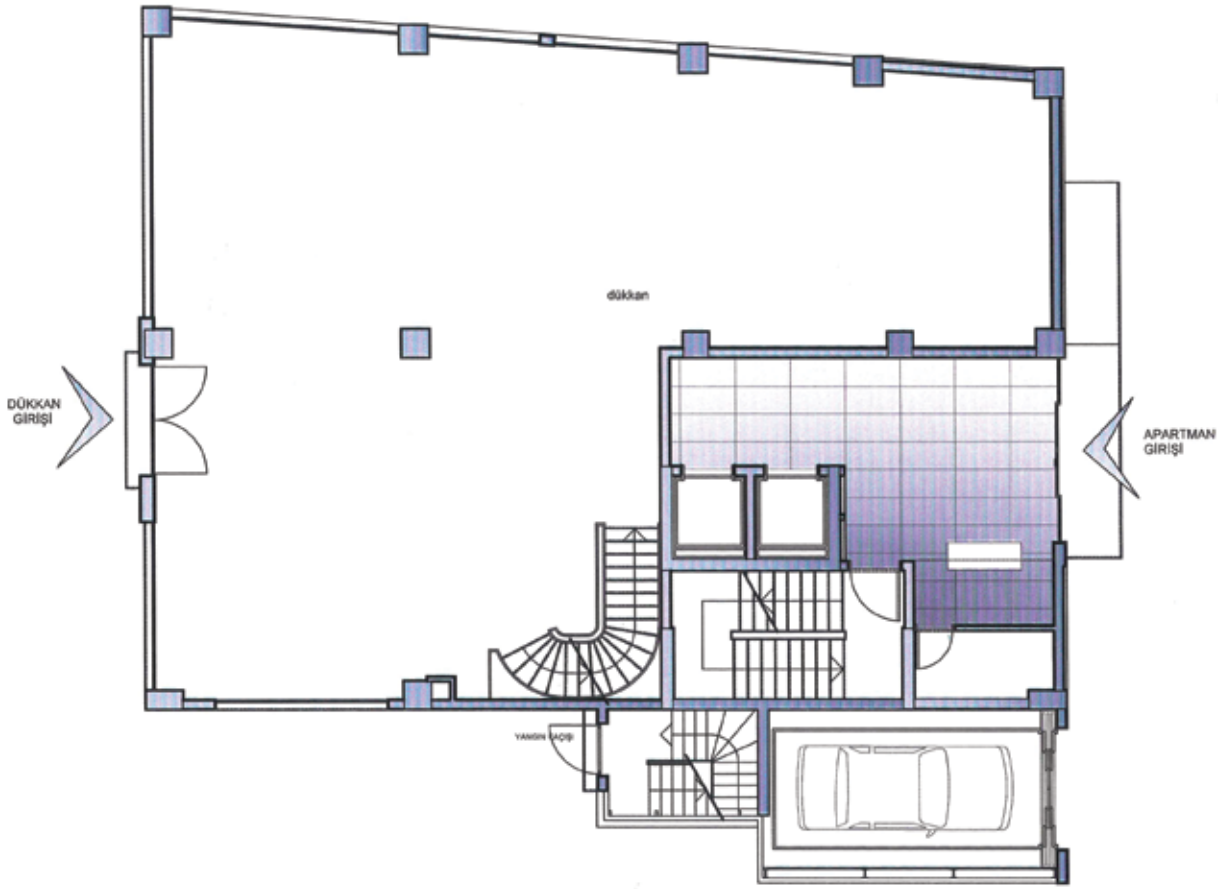
Teras.

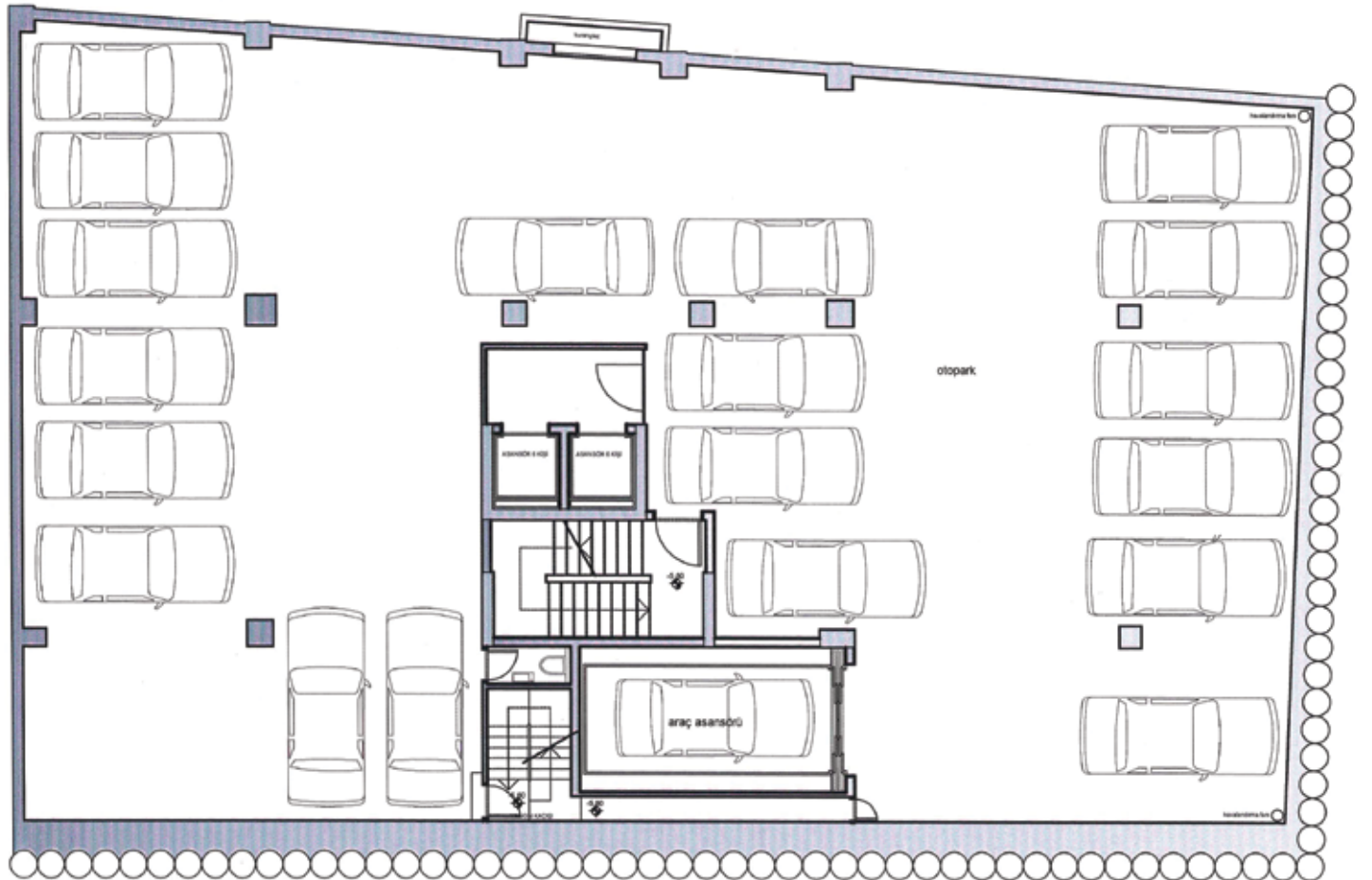
Giriş GörünüŖleri.

A-A Kesiti.

Zemin Kat Planı.

2. Bodrum Kat Planı.

MİMARLIK ÖĞRENCİLERİ İLE TASARIM ANLAYIŞINA METAMORFİK BİR YAKLAŞIM

Altay ÇOLAK

Mimar

Yrd. Doç. Dr.

Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Bölümü
Öğretim Üyesi

Özlem ŞENYİĞİT

Mimar

Dr.

Çukurova Üniversitesi, Mimarlık Bölümü
Öğretim Görevlisi

"Metomorfik yaklaşım mimarlık öğrencilerinin yaratım sürecinde farkındalıklarını ve dolayısıyla da bakış açılarını geliştirmek adına alternatif bir yöntem önermektedir. Tasarım için yöntem kullanmak kolaylık sağlayacaktır. Ancak problemi çözmede, sorunları halletmede tek başına bir yöntem yeterli değildir. Sadece konuya odaklanmaya, üzerinde düşünmeye kolaylık sağlayacak ve konsantrasyonu kuvvetlendirecektir."

Öğrencinin tasarım sürecini anlaması, kendini ifade edebilmesi, düşünmeyi öğrenebilmesi dolayısıyla mimarlık eğitimi içerisinde öğrencinin ne tasarladığını biliyor olma durumu büyük bir önem taşımaktadır.

Mimarlık eğitimi üzerine en son yapılan tartışmalarda, keşfetme yoluyla öğrenmenin önemi, yaratıcılık bağlamında sıkça gündeme getirilmektedir. Keşif yoluyla öğrenme her türlü şartlanmadan, ezber, taklit ve kopyadan uzaktır.⁽¹⁾ Bu yöntem, öğrencinin kendisini tanımatanıtma fırsatını da ortaya koymaktadır.

Öğrencinin bu keşfi yaparken:

- Hangi yolu kullanacağı,
- Tasarlamadaki yeri neresidir ve en önemlisi
- Neyi nerede keşfedeceği,

gibi tasarım ve yaklaşım sorunlarının metamorfik yöntemle destekleyerek geliştirilmesi hedeflenmektedir.

Metamorfik yaklaşım, mekânı ve bütününü, yaşayan boşluk kavramıyla parçaları bütünde hareketlendirme, tanımlama ve yorumlama kurgusuna bakmaktadır.

Metamorfik yaklaşımda geometrik formlar ve çizgiler evrenseldir. Tasarım için seçilen model, geometrik biçim veya sadece çizgi bir nesneye ait değildir. Her tasarım, vaziyet planı, plan ölçeğinde birbirine benzeyebilir. Fakat değişim fikirde, düşüncede yani tasarımın hikâyesinde ortaya çıkmaktadır.

Metamorfik Yöntem, aslında bir tasarım için oyun aracıdır. Bu oyun ile amaç, öğrencinin tasarımın farklı yönlerini algılatarak, çizgisel oluşumunu ortaya çıkarmaktır.

Öğrenci, çizgilerin kırılarak, taşınarak, yok edilerek veya uzatılarak deneyimlenebileceği, yola çıkılan her bir çizginin farklı şekillere girebileceğini ve daha başka anlamları da olabileceği veya gelebileceği öğretilmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışmada öğrencinin;

- Temel düşünme biçimleriyle birlikte, özgür ve yaratıcı tasarımlar yapması için hayal gücünün verilerle beslenebilmesi,
- Biçimsel ve kurgusal düzen verilerinin genişletilmesi,
- Verilerin yetenekle bütünleştirebilmesi,
- İnisiyatif kullanabilmesi (gerekli kararları kendi başına alabilmesi),
- Kendini kontrol edebilme ve potansiyelini etkin kullanabilmesi,
- Mimari tasarım amacının sadece işlevsel ve dayanıklı yapılar ortaya koymak olmadığını, aynı zamanda estetik değerleri de düşünebilmesi hedeflenmektedir (Tablo 1).

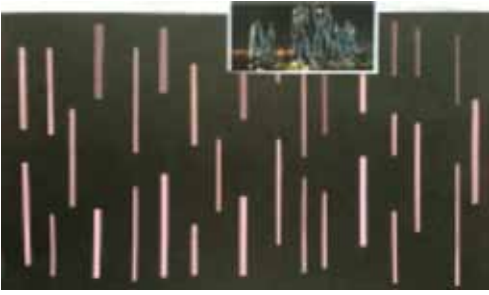
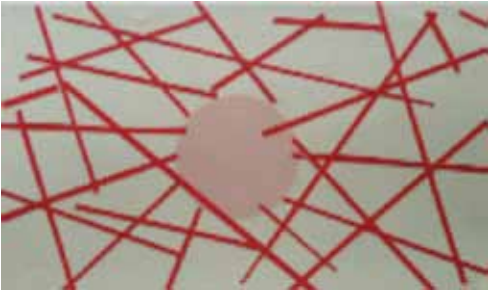
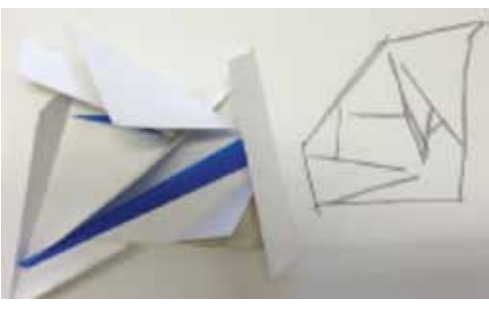
Sonuç

Sonuç itibarıyla metamorfik yaklaşım mimarlık öğrencilerinin yaratım sürecinde farkındalıklarını ve dolayısıyla da bakış açılarını geliştirmek adına alternatif bir yöntem önermektedir.

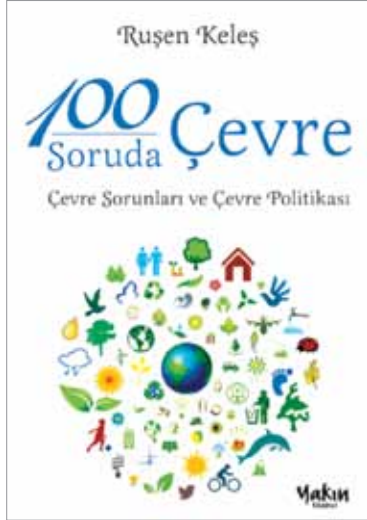
Tasarım için yöntem kullanmak kolaylık sağlayacaktır. Ancak problemi çözmede, sorunları halletmede tek başına bir yöntem yeterli değildir. Sadece konuya odaklanmaya, üzerinde düşünmeye kolaylık sağlayacak ve konsantrasyonu kuvvetlendirecektir. ■

KAYNAKLAR

1. Gür, Ş., Ö., Mimarlıkta Temel Eğitim Dersi, Mimarlık Dergisi, 293. sayı, 2000, s: 25-34.
2. Jormakka, K., çeviri: Zeynep Yazıcıoğlu Halu, Tasarım Yöntemleri, Yem Yayın, İstanbul, Ocak 2012. s: 16, 21, 30, 33.
3. Herman Hertzberger, Space and the Architect, 010 Publishers, Rotterdam 2000.
4. Tunali, İ., Tasarım Felsefesine Giriş, Yem Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, Mayıs, 2002.
5. Yılmaz, A., B., "Jacques Derrida: Mimarlığın Felsefesi ya da Felsefenin Arkitektöniği", Mimarlık, Mimarlar Odası Dergisi, 315, Ocak-Şubat 2004.
6. Johnson, M., Problem Solved, Phaidon Press Ltd., 1. Published, London, 2004.
7. Soygeniş, S., Mimarlık Düşünmek Düşlemek, Yem Yayın, 2. baskı, İstanbul 2006.
8. Botton, A., Mutluluğun Mimarisi, Sel Yayıncılık, 2. baskı, İstanbul 2007.
9. Farrelly, L., Representational Techniques, Published by AVA, New York, 2008.
10. Frank Chimero, "The Shape of Design", Shapco Printing, Minnesota, 2012.

		
Nurcan Cevheroğlu	Oya Tutka	Ferdi Can
		
Vesile Çelik	Sedef Huriye Özen	M. Derya Akan
		
Sevdet Acar	Mustafa Katanalp	Burcu Abdülhayaçoğlu
		
Süleyman Özkan	Enise Mirci	Hüseyin Baştürk
		
Zühal Bozkuş	Seher Kurt	Seval Eskiocak

Tablo 1. Temel Tasar Dersi Kapsamında Öğrenci Çalışmalarından Örnekler.

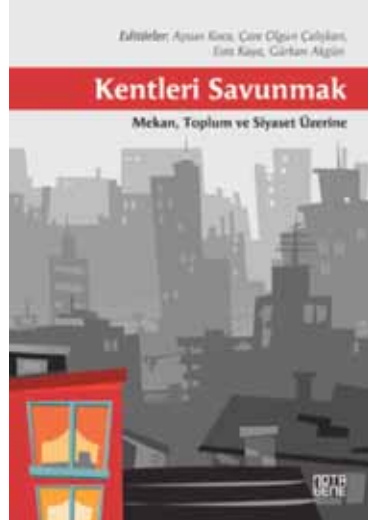

100 SORUDA ÇEVRE, ÇEVRE SORUNLARI VE ÇEVRE POLİTİKASI

Ruşen Keleş, Yakın Kitabevi Yayınları, İzmir, Şubat 2013, 320 sayfa.

İnsanlığın geleceği, 20. yüzyılın son çeyreğinde başlamış gibi görünse de, kökleri çok daha eski tarihlere giden bir sorunun, çevre sorununun, tehdidi altında bulunuyor. Havanın, suyun, toprağın, öteki tüm doğal kaynakların yalnız kirlenme değil, tükenme tehlikesiyle de karşı karşıya olduğunu biliyoruz. İnsanoğlunun çevresiyle olan ilişkilerini, gelecek kuşakları da düşünerek, yüksek bir sorumluluk bilinciyle düzenlemesi gerekiyor. Yerel, bölgesel, ulusal ve küresel çevre sorunlarının, kaynağında önlenememesi; yalnız her düzeyde görev yapan yöneticilerin değil, halkın da bu konulardaki bilinç, duyarlılık ve sorumluluk düzeyinin yükseltilmesini zorunlu kılıyor. Bu nedenle, çoğu yeniden üretilemeyecek nitelikte ve sınırlı olan doğal kaynakları kullanma hakkı ile bunlardan gelecek kuşakların da yararlanabilmesi amacıyla koruma ereği arasında bir denge sağlamak, onları "sürdürülebilir" kılmanın ön koşuludur.

100 Soruda Çevre, Çevre Sorunları ve Çevre Politikası, teknik ve bilimsel nitelikleri ağır basan çevre sorunlarını, sokaktaki yurttaşın bile rahatça izleyebileceği yalın bir anlatımla okurlarına sunmayı amaçlıyor. Böylece, çevre hakkının özünde saklı olan, çevreyle ilgili karar süreçlerine halkın bilinçli olarak katılma fırsatlarından yararlanması olanağı artmış olabilir. Tüm toplumsal, ekonomik ve siyasal alanlarda olduğu gibi, çevre sorunlarına da, uzun erimde, halkın sahip çıkmasıyla çözüm bulunabileceği göz önünde tutulursa, 100 Soruda Çevre, Çevre Sorunları ve Çevre Politikası kitabının amacı biraz daha aydınlanmış olur.

KENTLERİ SAVUNMAK / MEKÂN, TOPLUM VE SİYASET ÜZERİNE

Editörler: Aysun Koca, Çare Olgun Çalışkan, Esra Kaya, Gürkan Akgün, Notabene Yayınları, Mart 2013, 512 sayfa.

2000'li yıllar ile birlikte "mekân" ülkenin temel ekonomi-politikalarının merkezine yerleşti. Mekân aracılığıyla sermaye biriktiren, eşitsizlik üreten, işsizlik çözümü bulduğunu iddia eden, kriz ertelemeye çalışan bu ekonomi-politika, kır/kent ayrıtı etmeksizin mekânı metalaştıran, şeyleştirilen ve piyasalaştıran bir sonuç üretti. Artık, evimiz, sokağımız, okulumuz, hastanemiz, mahallemiz, kentimiz, köyümüz, derelerimiz, ormanlarımız birer yaşam alanı olmaktan çıkıp piyasa terimleri ile açıklanır hale geldi. Tüm bunlar olup bitirken kent ve mekân üzerine akademinin, siyasetin ve sokağın ilgisi de artıyordu.

"Kentleri Savunmak" adıyla derlenen bu kitap; akademi, meslek örgütleri, sendikalar, kentsel hareketler, yerel inisiyatifler gibi bizzat konunun uzmanı ve muhatabı olan 50'nin üzerinde yazar tarafından, bu süreçte kentlerin gündemine gelen yasa, uygulama, proje, tartışma vb. müdahaleleri anlamaya ve genel okuyucunun kavrayabileceği şekilde ifade etmeye çalışıyor. Kentsel dönüşümden, kırdan yeniden yapılanmaya; ekolojik tahribattan, kentsel/toplumsal muhalefete kadar birçok konu, teorik boyutu ve güncel gelişmeleri ile ortaya konuluyor. Bunun yanı sıra kitap, büyük gündemlerin arasında kimi zaman unutulmuş daha az hatırlanan ama gündelik hayat denilen ritimde tekrar üretilene ve oluşana da bakıyor.

2005-2010 yılları arasında haftalık olarak BirGün Gazetesinde yayımlanmış yazılar, güncel gelişmeleri de değerlendirmeye alan yeni röportaj ve makalelerden derlenen bu çalışma; Mekân, Toplum ve Siyaset üzerine bir dönemin tanıklığını ve başka türlü bir kentin ipuçlarını taşıyor.

MİMARİ VE KENTSEL KORUMA / Prof. Dr. Nur Akın'a Armağan

Editörler: Kemal Kutgün Eyüpgiller, Zeynep Eres, YEM Yayınları, İstanbul, Nisan 2013, 504 sayfa.

YEM Yayın Mimari ve Kentsel Koruma / Prof. Dr. Nur Akın'a Armağan adını taşıyan yeni kitabını yayımladı. Türkiye'de "Kırsal ve Kentsel Yerleşmelerde Koruma" denildiğinde ilk akla gelen isimlerden biri olan İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi emekli öğretim üyesi ve Kültür Üniversitesi Mimarlık Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Nur Akın'a armağan edilen kitap mimari ve kentsel koruma konularına yönelik makalelerden oluşuyor. İTÜ bünyesinde eski-yeni pek çok öğrencisinin, uzun yıllar birlikte çalıştığı meslektaşlarının ve yakın arkadaşlarının ortak çalışmasının bir ürünü olan kitap, Prof. Dr. Akın'ın İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde uzun yıllar birlikte çalıştığı, aynı zamanda doktora tez danışmanı olan Prof. Doğan Kuban'ın sunuş metniyle açılıyor. Prof. Dr. Nur Akın'ın yürütücülüğünde hazırlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinden geliştirilen makaleler ve öğretim üyesi dostlarının yazılarından oluşan kitap, Prof. Dr. Akın'ın İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde uzun yıllar birlikte çalıştığı, tez danışmanlığını yaptığı eski öğrencilerinden Prof. Dr. K. Kutgün Eyüpgiller ve Doç. Dr. Zeynep Eres tarafından yayıma hazırlandı. Korumanın kentsel boyutta ele alınması yaklaşımından hareketle ülkemizde gerçekleştirilen ilk çalışmaların pek çoğunda görev alan Prof. Dr. Nur Akın'a armağan edilen bu kapsamlı çalışma "İstanbul Araştırmaları", "Kentsel Mimarlık Araştırmaları" ve "Kırsal Mimarlık Araştırmaları" olmak üzere üç bölümden oluşuyor. Mimari ve Kentsel Koruma / Prof. Dr. Nur Akın'a Armağan adını taşıyan kitapta 33 akademisyene ait toplam 31 makale ve yazı yer alıyor.

MİMAR LEMAN ÇEVAT TOMSU: TÜRK MİMARLIĞINDA BİR ÖNCÜ, 1913-1988

Neslihan Türkün Dostoğlu, Özlem Erdoğan Erkarıslan, Nisan 2013, Mimarlar Odası Yayınları, Ankara, 118 sayfa.

Erkek egemen bir meslekte kadın olmak başlı başına zor bir durum iken, bu alanda ilk olmak daha büyük sorumluluk, cesaret ve özveri ister. Mimarlık mesleğinin yapı ustalığına dayanan kökenleri, yaratıcı düşüncenin fiziksel güçle veya başka bir deyişle, eril dünya ile özdeşleşmesinin en önemli gereğesidir. Leman Cevat Tomsu'nun, 1934 yılında Münvever Belen ile birlikte Güzel Sanatlar Akademisi'nden mezun olarak mesleğe giriş öyküsü, Avrupa ve Amerika'daki diğer öncü kadın mimarların öyküleri ile karşılaştırılırsa, Türkiye'de Cumhuriyet ideolojisinin kadınların kamusal alana girişlerini destekleyici politikalarının ne denli önemli bir ayrıcalık yarattığı görülebilir. Bu kitapta Leman Tomsu yalnız ilk kadın mimar olma özelliği ile değerlendirilmemektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerine özgü toplumsal dinamiklerin okunması için bireylerin, ailelerin geçmişleri eşsiz bir alandır. Leman Tomsu'nun biyografisi Tanzimat'tan Cumhuriyet'e, Anadolu'dan İstanbul'a uzanan bir aile öyküsü ile Cumhuriyet dönemi aile tarihi çalışmaları açısından anlam taşımakta, aynı zamanda kadın tarihi açısından da Cumhuriyet Türkiye'sinde kadınların kamusal yaşama girişlerinin özgün koşullarını ortaya koymaktadır.

ARADIĞINIZ KİTAPLAR MİMARLAR ODASI KİTABEVİNDE

www.mivkitabevi.com

MİMARLIK VAKFI
FOUNDATION FOR ARCHITECTURE-TURKEY

MİMARLIK VAKFI İKTİSADİ İŞLETMESİ

KARAKÖY KEMANKESÇ CADDESİ NO: 31 BEYOĞLU 34425 İSTANBUL

T: (0212) 244 86 87 / F: (0212) 244 86 88

tmmob mimarlar odası
istanbul büyükşehir şubesi

Kaliteyi Kozan'a taşıdık!

SİTE ve DAİRE ÖZELLİKLERİ

24.586 m² Arsa üzerine kurulu, 21.000 m² Yeşil Alan
4+1 Daire Brüt 202 m²
Güvenlik kontrollü Residence girişi
Merkezi Kalfifer - Sıcak su
Tam donanımlı yüzme havuzu - çocuk havuzu
Modern üçlü kay-kay
Oturma Bahçesi
Çocuk Oyun Bahçesi
Basketbol - Voleybol sahası
Tenis Kortu
Yürüme yolları
Çiçek adaları, Modern peyzaj
Fitness (Kapalı ve Açık) Salonu
Site Sosyal Tesis (Okuma - Oyun - Tv) Salonu
Uydu Tv - Kablosuz internet
Jeneratör
Galeri boşluklu ana merdiven
Hazırmutfak, davlumbaz - ocak - fırın - evye
Kaliteli yer ve duvar seramikleri
Laminat parke
Kısmi asma Tavan, Kısmi duvar kağıdı
Ebevyn banyo - Soyunma odası
Duşakabin
Vestiyer
Nizamiye bağlantılı diyafon
Kaliteli plastik doğrama - çift cam
Radye Temel

YUSUF BAYSAL GROUP GÜVENCESİYLE
Mimar Esat ÖLÇÜCÜ ve İnş. Müh. Ruhi GÜL Katkılarıyla

SATIŞ OFİSİ

Adana Caddesi Üzeri No:541 (Renault Plaza) KOZAN/ADANA
Tel: (0322) 515 72 50 E-posta: info@yusufbaysal.com

Dünyanın en iyi markaları
ve en kaliteli ürünleri “outlet” fiyatlarıyla

OUTLET CENTER

ADANA'DA

Yeni

Duvar Kağıdı

Doğal Taşlar

ARTE

GRAHAM & BROWN

SPECIAL EDITIONS

ASeLio

LIMONTA

*Showroom'umuza gelin, ürünlerimizde dokunun...
Bu atmosferin büyüüne kapılacaksınız.*

aboteks

OUTLET
CENTER

Turgut Özal Bulvarı, İller Bankası Karşısı - Adana
0322 233 95 38 • www.aboteks.com.tr

koruma

rahatlık

hepsi için çözüm ortağınız : **tunatentesistemleri**

www.tunatente.com

İSTANBUL BÖLGE : Atatürk Bul. İ.M.Ç. Çarşısı 1.Blok
No:1531 34134 Unkapanı / İSTANBUL
Tel : +90.212.528 55 00 (Pbx)

GÜNEY BÖLGE : Ali Münif Caddesi No:154
01020 Seyhan / ADANA
Tel: +90.322.351 33 63 (Pbx)

FABRİKA : Tel: +90.322.351 35 09
e-posta : info@tunatente.com

konfor

gölgeleme